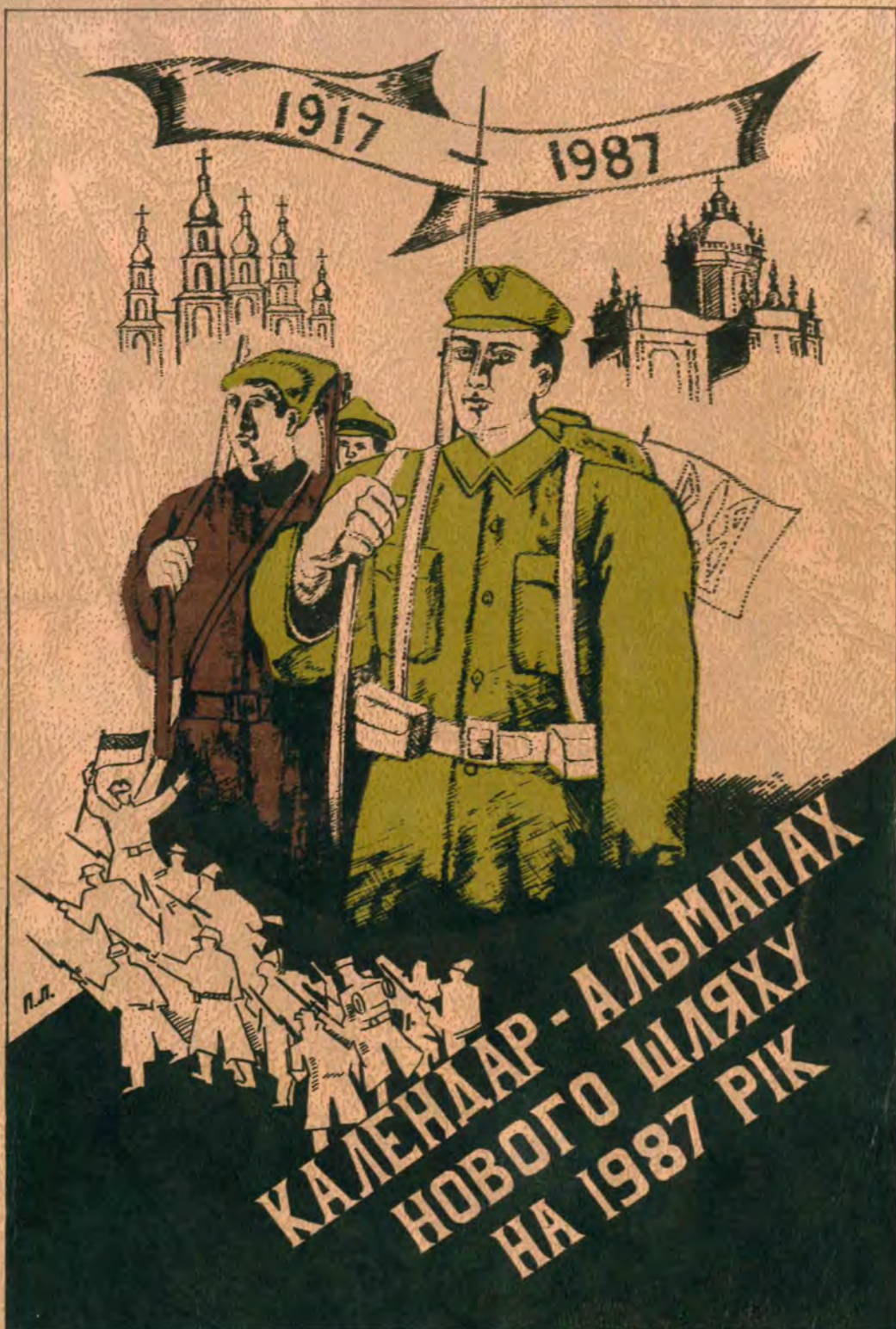

НАШЕ ЗАВДАННЯ
ДОПОМАГАТИ ВАМ І ВАШІЙ РОДИНІ, НАШІЙ ГРОМАДІ
ТА ПІДДЕРЖУВАТИ УКРАЇНСЬКУ КУЛЬТУРУ

УКРАЇНСЬКА КРЕДИТОВА СПІЛКА

В ТОРОНТІ

КОРИСТАЙТЕ З НАШИХ ФІНАНСОВИХ УСЛУГ:

- * Позички на всі потреби
- * Персональний відкритий кредит на ваші видатки
- * Перші і другі моргеджі
- * Ощадності
- * Термінові депозити
- * Р.Р.С.П.
- * Чотири автоматичні касири
- * Корисні умови на вкладах і позичках

INQUIRE ABOUT ALL OUR SERVICES

UKRAINIAN (TORONTO)
CREDIT UNION LIMITED

295 College St., Toronto
2397 Bloor St. W., Toronto
3635 Cawthra Rd., Mississauga
225 The East Mall, Etobicoke

Tel: 922-1402
Tel: 762-6961
Tel: 276-0468
Tel: 233-1254

SERVING THE UKRAINIAN COMMUNITY

новий Український тижневик ШЛЯХ

NEW PATHWAY

Almanac

for

1987

Toronto

Календар-Альманах
**Нового
Шляху**
1987

ДРУКОМ І НАКЛАДОМ "НОВОГО ШЛЯХУ"
Торонто, Онтаріо

Зібрав, упорядкував і зредагував

Василь ВЕРИГА

Published
by the
New Pathway Publishers Limited
297 College Street
Toronto, Ontario, Canada
M5T 1S2

Світлана КУЗЬМЕНКО

НА ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРИСТИЯНСТВА

*Багато різних вір по білім світі
Іде життям з віків і правіків!
І кожна з них серпанком оповита —
Людських бажань, надій і дивоснів.*

*Боги, боги! — і добрі і жорстокі —
Родилися як символи ідей
У світ широкий — доки бачить око;
У світ високий — як душа людей.*

*Людина кожна — свій окремий вимір,
Як складність і найбільша простота:
Безсмертний князь Великий Володимир
Увів у Київ віру у Христа —*

*Релігію надії і любови,
Щоб рідний край — оновлений — світлів;
Родючий край вишнево-калиновий —
У мирі і добробуті зажив.*

*Душа народу — свій окремий вимір,
Своя у нього Божя висота:
Безсмертний князь Великий Володимир
Дав Україні віру у Христа.*

Счень - January

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 Ч	Боніфатія, мч.	НАЙМ. ХР. ВАС. ВЕЛ.
2 20 П	Ігнатія Богоносця, свт.	Сильвестра папи
3 21 С	Юліянії, мч.	Малахії прор., Гордія, мч.
4 22 Н	Н. пер. РІЗДВОМ – ОТЦІВ	Н. перед ПРОСВІЧЕН.
5 23 П	10 мучеників у Криті	Навечір'я Бог. Теопемта
6 24 В	Навечір'я Різдва, Євгенії, мч.	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСП.
7 25 С	РІЗДВО ХРИСТОВЕ	Собор Івана Христителя
8 26 Ч	Собор Пресв. Богородиці	Юрія, Омеляна, Домін., пр.
9 27 П	Степана, первомуч.	Полієвкта, мч.
10 28 С	Мучеників у Нікомидії	Григорія з Нісси, Дометіяна
11 29 Н	НЕДІЛЯ ПО РІЗДВІ	Н. ПО ПРОСВ. † Теодосія, пр.
12 30 П	Анісії, мч., Зотіка, пр.	Тетяни, мч.
13 31 В	Меланії Римлянки, пр.	Єрмила і Стратоніка, мч.
14 1 С	НАЙМЕН. ХР., ВАС. ВЕЛ.	Отців із Синаю і Раїфи, Ніни
15 2 Ч	Сильвестра папи	Павла і Івана, пр.
16 3 П	Малахії прор., Гордія, мч.	Поклін оковам Ап. Петра
17 4 С	Собор 70 Апостолів	† Антонія Великого, пр.
18 5 Н	ПЕРЕД ПРОСВ., Навечір'я	30 п. ЗШЕСТЯ, Атанасія
19 6 П	БОГОЯВЛЕННЯ ГОСП.	Макарія преподобного
20 7 В	Собор Івана Христителя	† Євтимія Великого, пр.
21 8 С	Юрія, Омеляна, Домініки, пр.	Максима, ісп. Неофіта
22 9 Ч	Полієвкта, мч.	Тимотея, ап., Анастасія, пр.
23 10 П	Григорія з Нісси, Дометіяна	Климентія, свщ.
24 11 С	† Теодосія Вел. пр.	Ксені Римлянки, пр.
25 12 Н	ПО ПРОСВ. Тетяни, мч.	31 п. ЗШЕСТЯ, † Григорія Бог.
26 13 П	Єрмила і Стратоніка, мч.	Ксенофонта і Марії, пр.
27 14 В	Отців із Синаю і Раїфи, Ніни	† Перен. мощів Івана Золот.
28 15 С	Павла і Івана, пр.	Єфрема із Сирії, пр.
29 16 Ч	Поклін оковам Ап. Петра	Пер. мощів Ігнатія Богоносця
30 17 П	† Антонія Великого пр.	Трьох Святителів
31 18 С	Атанасія і Кирила, Олекс.	Кира й Івана, безср.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.1.1919** Закон про Автокефалію Української Православної Церкви.
- 3.1.1919** Ухвала Української Національної Ради ЗУНР у Львові про Об'єднання ЗУНР з УНР.
- 5.1.1586** Львівське Успенське Братство дістало патріяршу грамоту з правами ставропігії (незалежності від церковної Ієрархії).
- 11.1.1647** Помер православний київський митрополит Петро Могила.
- 11.1.1886** Помер поет-співець Буковини Осип Юрій Федькович, редактор першого українського національного часопису на Буковині "Буковина".
- 13.1.1906** Появилось перше число першого укр. щоденника з Києві "Громадська Думка".
- 14.1.1649** Тріумфальний в'їзд гетьмана Богдана Хмельницького до Києва після перемоги над поляками.
- 17.1.1805** Заходами Василя Каразіна у Харкові відкрито перший університет на українських землях під Росією.
- 18.1.1654** Гетьман Б. Хмельницький підписав трагічну Переяславську умову з Московщиною, яка стала початком для московської експансії в Україну.
- 21.1.1919** Всенародні Збори Закарпаття у м. Хусті схвалили прилучитися до Української Народньої Республіки.
- 22.1.1918** Українська Центральна Рада проголосила IV Універсалом самостійність Української Народньої Республіки (УНР).
- 22.1.1919** Директорія УНР проголосила універсал соборности — з'єднання Зах. Укр. Народньої Республіки з УНР в одну державу.
- 23.1.1667** В м. Андрусові на Білорусі Москва і Польща підписали договір, яким поділили поміж себе Україну вздовж ріки Дніпро.
- 23.1.1928** У Вінніпезі створено перший гурток першої укр. ветеранської організації в Канаді п.н. Українська Стрілецька Громада (УСГ).
- 27.1.1790** Нар. Петро Гулак Артемовський, поет-байкар та ректор Харківського університету.
- 31.1.1918** Помер Іван Пулюй, видатний укр. фізик, електротехнік та винахідник.

Лютий — February

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 Н	32 після ЗШЕСТЯ, Макарія	32 п. ЗШЕСТЯ, Трифона, мч.
2 20 П	† Євтимія Великого, пр.	Стрітєння Господнє
3 21 В	Максима, ісп., Неофіта, мч.	Симеона й Анни, прор.
4 22 С	Тимотея, ап., Анастасія, пр.	Ісидора, пр.
5 23 Ч	Климентія, свщ.	Агафії, мч.
6 24 П	Ксені Римлянки, пр.	Вукола, пр.
7 25 С	† Григорія Богослова	Партенія і Луки, пр.
8 26 Н	про МИТАРЯ Й ФАРИСЕЯ	Н. про МИТАРЯ Й ФАР.
9 27 П	† Перен. мощів Івана Золот.	Никифора
10 28 В	Єфрема із Сирії, пр.	Харлампія, мч.
11 29 С	Пер. мощів Ігнатія Богоносця	Власія, свщ.
12 30 Ч	Трьох Святителів	Мелетія з Антіохії, свт.
13 31 П	Кира й Івана, безср.	Мартиніяна, пр.
14 1 С	Трифона, мч.	† Кирила, ап. Слов'ян
15 2 Н	про БЛУДН. СИНА, Стріт.	Н. про БЛУДН. СИНА
16 3 П	Симеона й Анни, прор.	Памфіла і Порфірія, мч.
17 4 В	Ісидора, пр.	Теодора Тирона, вмч.
18 5 С	Агафії, мч.	Льва, папи Римського
19 6 Ч	Вукола, пр.	Архи́па, ап.
20 7 П	Партенія і Луки, пр.	Льва Катанського, свт.
21 8 С	Теодора, Страт., Вмч.	Тимотея, пр., Євстахія
22 9 Н	М'ЯСОПУСНА, Никифора,	Н. М'ЯСОПУСНА
23 10 П	Харлампія, мч.	Полікарпа із Смирни, свщ.
24 11 В	Власія, свщ.	† 1 і 2 Найд. Гол. Івана Хр.
25 12 С	Мелетія з Антіохії, свт.	Тарасія, свт.,
26 13 Ч	Мартиніяна, пр.	Порфірія з Гази, свт.
27 14 П	† Кирила, ап. Слов'ян	Прокопія Декаполіта, ісп.
28 15 С	Онисима, ап.	Василія, ісп.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 3.2.1929** У Відні закінчився націоналістичний конгрес, на якому оформилася Організація Українських Націоналістів (ОУН).
- 4.2.1793** Внаслідок 3-го розподілу Польщі, Росія захопила укр. землі аж до ріки Бугу.
- 7.2.1933** Помер громадський діяч і корифей укр. побутового театру Микола Садовський.
- 7.2.1942** Перший собор укр. православних єпископів у Пінську zorganizував Українську Православну Церкву на землях звільнених німцями від большевицької окупації.
- 9.2.1918** Центральні Держави (Німеччина, Австралія, Болгарія і Туреччина) підписали в Бересті договір з Українською Народною Республікою, визнаючи її як самостійну державу.
- 10.2.1900** Засновано підпільну Революційну Українську Партію (РУП) — першу політичну партію під російською займанщиною.
- 12.2.1924** Поляки замучили в тюрмі членку УВО Ольгу Басараб.
- 12.2.1939** Вибори до першого Союму Карпатської України.
- 12.2.1957** Папа Пій XII створив митрополію Української Католицької Церкви в Канаді з осідком у Вінніпегу на чолі з митрополитом Кир Максимом Германюком.
- 15.2.1979** Помер ген. Павло Шандрук, голова Укр. Нац. Комітету та головнокомандуючий Укр. Нац. Армії в 1945 р.
- 19.2.1969 р.** Помер М. Капустянський, генерал-хорунжий Армії УНР в 1919-1920 рр., заступник голови Проводу ОУН в роках 1938-1969
- 21.2.1942** Німці розстріляли в Києві письменницю і членку ОУН Олену Телігу.
- 24.2.1574** У Львові вийшла з друку перша друкована в Україні книжка "Апостол".
- 25.2.1871** Нар. поетка Лариса Косач-Квітка — Леся Українка.
- 26.2.1886** Нар. видатний укр. графік Юрій Нарбут.
- 28.2.1772** Помер мученицькою смертю митрополит Арсеній Мацієвич в казематі фортеці м. Ревель, за критику політики Катерини II.

Березень — March

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 16 Н	СИРОПУСНА , Памфіла	Н. СИРОПУСНА , Євдокії
2 17 П	Теодора Тир. (1-ий день В. Посту)	Теодота, свщ., 1-ий д. В. Посту
3 18 В	Льва, папи Римського	Євтропія, Клеоніка, і Вас.
4 19 С	Архипа, ап.	Гарасима, пр.
5 20 Ч	Льва Катанського, свт.	Конона, мч.
6 21 П	Тимотея, пр., Євстахія	42 мучеників в Аморії
7 22 С	Відн. мощів у Євгенії	Василія, Єфрема і ін. мч.
8 23 Н	1 ПОСТУ , Полікарпа	Н. 1 ПОСТУ , Теофілакта
9 24 П	† 1 і 2 Найд. Гол. Івана Хр.	† 40 муч. із Севасті
10 25 В	Тарасія, свт.	Кодрата й інших муч.
11 26 С	Порфірія з Гази, свт.	Софронія, патр. Брусал., свт.
12 27 Ч	Прокопія Декаполіта, ісп.	Теофана, ісп.
13 28 П	Василія, ісп.	Перен. мощів Никифора, свт.
14 1 С	Євдокії, прмч.	Венедикта, пр.
15 2 Н	2 ПОСТУ , Теодота, свщ.	Н. 2 ПОСТУ , Агапія
16 3 П	Євтропія, Клеоніка, і Вас.	Савина і Папи, муч.
17 4 В	Гарасима, пр.	Олексія, пр.
18 5 С	Конона, мч.	Кирила з Єрусалиму, свт.
19 6 Ч	42 мучеників в Аморії	Хризанта і Дарії, мч.
20 7 П	Василія, Єфрема і ін. мч.	Отців вбитих у ман. св. Сави
21 8 С	Теофілакта, ісп.	Якова, ісп.
22 9 Н	ХРЕСТОПОКЛІННА	Н. ХРЕСТОПОКЛІННА
23 10 П	Кодрата й інших муч.	Никона, прмч., учнів його
24 11 В	Софронія патр. Брусал., свт.	Захарії, прор., Артемона
25 12 С	Теофана, ісп.	БЛАГОВІЩ. ПР. БОГОР.
26 13 Ч	Пер. мощів Никифора, свт.	Собор Арх. Гавриїла
27 14 П	Венедикта, пр.	Матрони, мч.
28 15 С	Агапія й інших муч.	Іларіона, пр., Стефана, чуд.
29 16 Н	4 ПОСТУ , Савина	Н. 4 ПОСТУ , Марка, пр.
30 17 П	Олексія, пр.	Івана Ліствичника, пр.
31 18 В	Кирила з Єрусалиму, свт.	Іпатія, пр.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 2.3.1861** Скасування кріпацтва в Україні під Росією.
- 4.3.1750** Кирила Розумовського обрано гетьманом України, останнього з часів Козацької Доби.
- 5.3.1950** Смерть головного командира УПА, генерала Тараса Чупринки (Романа Шухевича).
- 7.3.1917** В Петербурзі розпочалася революція, якій дали початок полки Преображенський, Волинський та Ізмаїльський, складені в більшості з українців стаціонарних у Петербурзі.
- 8.3.1169** Суздальський князь Андрій Боголюбський жорстоко зруйнував та пограбував Київ.
- 9.3.1814** Нар. Тарас Шевченко, найбільший поет і національний пророк України.
- 10.3.1861** Смерть Тараса Шевченка.
- 14.3.1923** Рада Амбасадорів у Парижі признала Галичину Польщі.
- 14.3.1939** Карпатська Україна проголосила свою самостійність.
- 15.3.1979 р.** Помер д-р Денис Квітковський, Голова Проводу ОУН в роках 1978-1979.
- 16.3.1910** Появилось у Вінніпезі перше число канадського тижневика "Український Голос", який від самого початку пропагував у Канаді назву "українець" і "український" замість вживаної тоді "русин" і "руський".
- 18.3.1921** Польща, зрадивши свого союзника УНР на чолі з С. Петлюрою, підписала договір з РСФСР та УССР, поділившись укр. землями менш-більш по лінії, яку Польщі відступав Петлюра.
- 20.3.1639** Нар. гетьман Іван Мазепа, великий діяч укр. державности.
- 20.3.1917** У Києві створено Українську Центральну Раду.
- 21.3.1942** Померла Ольга Кобилянська, видатна укр. письменниця.
- 22.3.1842** Нар. видатний укр. композитор Микола Лисенко.
- 26.3.1909** Помер Микола Аркас, укр. історик і композитор (нар. 7.1.1853).
- 26.3.1908** Помер Володимир Антонович, славний укр. історик, археолог і етнограф.
- 30.3.1881 р.** Нар. М. Капустянський, генерал-хорунжий Армії УНР в 1919-1920, заступник голови Проводу ОУН в роках 1938-1969.

Квітень - April

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 С	Хризанта і Дарії, Поклони	Марії Єгипт. Поклони
2 20 Ч	Отців вбитих у ман. св. Сави	Тита, прп.
3 21 П	Якова, ісп.	Никити, ісп.
4 22 С	Василія, свщ.	Йосифа і Юрія, пр.
5 23 Н	5 ПОСТУ, Никона	Н. 5 ПОСТУ, Теодула
6 24 П	Захарії, прор., Артемона	† Методія, ап.
7 25 В	БЛАГОВІЩ. ПР. БОГОРОД.	Юрія, пр.
8 26 С	Собор Арх. Гавриїла	Іродіона і ін. ап.
9 27 Ч	Матрони, мч.	Євсихія, мч.
10 28 П	Іларіона, пр., Стефана, чуд.	Терентія й ін. мч.
11 29 С	Марка, пр., Кирила, мч.	Антипи, свщ.
12 30 Н	КВІТНА (Вербна) НЕДІЛЯ	КВІТНА (Вербна) НЕДІЛЯ
13 31 П	Іпатія, пр.	Артемона, свщ.
14 1 В	Марії Єгиптянки, пр.	Мартина, папи, ісп.
15 2 С	Тита, прп.	Аристарха і ін. ап.
16 3 Ч	ВЕЛ. ЧЕТВЕР (Страсти)	ВЕЛ. ЧЕТВЕР (Страсти)
17 4 П	ВЕЛИКА П'ЯТНИЦЯ	ВЕЛИКА П'ЯТНИЦЯ
18 5 С	ВЕЛИКА СУБОТА	ВЕЛИКА СУБОТА
19 6 Н	ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТ.	ВОСКРЕСІННЯ ХРИСТ.
20 7 П	СВІТЛИЙ ПОНЕДІЛОК	СВІТЛИЙ ПОНЕДІЛОК
21 8 В	СВІТЛИЙ ВІВТОРОК	СВІТЛИЙ ВІВТОРОК
22 9 С	Євсихія, мч.	Теодора, пр. Віталія
23 10 Ч	Терентія й ін. мч.	† Юрія, великомученика
24 11 П	Антипи, свч.	Сави Стратилата, мч.
25 12 С	Василія, ісп.	† Марка, ап. і еван.
26 13 Н	НЕДІЛЯ ТОМИНА	НЕДІЛЯ ТОМИНА
27 14 П	Мартина папи, ісп.	Симеона, свящ.
28 15 В	Аристарха й ін. ап.	Ясона і Сосипатра, ап.
29 16 С	Агапії й Ірини, мч.	9 мучеників в Кизиці
30 17 Ч	Симеона, прп. Акакія, еп.	† Якова, ап. брата Івана Бог.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.4.1917** Перша укр. національна маніфестація у Києві п.н.
“День свободи”.
- 5.4.1882** Нар. Вячеслав Липинський, визначний укр. історик і публіцист.
- 7.4.1340** Помер останній король Галицько-Волинської Держави Юрій II.
- 7.4.1966** Помер інж. Осип Бойдуник, член Проводу ОУН до 1966 р.
- 12.4.1897** У місцевості Теробовля коло Давфину, Ман. о. Нестор Дмитрів відправив першу укр. католицьку Службу Божу для імігрантів українців.
- 15.4.1918** Помер Іван Нечуй-Левицький, видатний укр. письменник.
- 17.4.1913** Андрій Шандро був обраний послом до провінційної легіслятури Алберти, перший українець парламентарист у Канаді.
- 19.4.1885** Помер Микола Костомаров, видатний укр. історик, письменник і публіцист.
- 19.4.1917** У Києві почався Всеукраїнський Національний Конгрес.
- 20.4.1622** Помер гетьман Петро Конашевич-Сагайдачний, талановитий полководець.
- 21.4.1785** Московська цариця Катерина II спеціальним указом закріпила в Україні кріпацький устрій.
- 22.4.1910** Помер Марко Кропивницький, батько модерного укр. театру.
- 25.4.1913** Помер визначний укр. письменник Михайло Коцюбинський.
- 26.4.1945** Помер Павло Скоропадський, гетьман України в 1918 р.
- 28.4.1915** Бої УСС на горі Маківці.
- 28.4.1943** У Львові проголошено формування Української Дивізії “Галичина”.
- 29.4.1918** Чорноморська флотія підняла укр. прапор, визнаючи свою підпорядкованість укр. владі: У Києві З’їзд землевласників і хліборобів вибрав ген. Павла Скоропадського гетьманом України.
- 30.4.1896** Заходом д-ра Й. Олеськова до Канади прибула група — 107 імігрантів з Галичини, яка започаткувала масову іміграцію українців до Канади.

Травень - May

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 П	Івана, Віктора, пр.	Єремії, прор.
2 19 С	Івана Староп., пр.	Атанасія Вел., свт.
3 20 Н	НЕДІЛЯ МИРОНОСИЦЬ	Н. МИРОНОС. , † Теодосія
4 21 П	Януарія, свщ.	Пелагії, мч., Славомира
5 22 В	Теодора, пр., Віталія	Ірини, мч., Никифора, пр.
6 23 С	† Юрія великомученика	Йова многотрадального
7 24 Ч	Сави Стратилата, мч.	Поява Чес. Хр., Акакія
8 25 П	† Марка, ап. еван.	† Івана Богосл., ап., Арсенія
9 26 С	Василія, свщ.	† Перен. м. св. Миколая
10 27 Н	Н. про РОЗСЛАБЛЕНОГО	Н. про РОЗСЛАБЛЕНОГО
11 28 П	Ясона і Сосипатра, ап.	† Кирила і Методія, ап. Сл.
12 29 В	9 мучеників в Кизиці	Єпіфанія і Германа, свт.
13 30 С	† Якова, ап. брата Ів. Богос.	Гликерії, мч.
14 1 Ч	Єремії, прор.	Ісидора, мч.
15 2 П	Атанасія Вел., свт.	Пахомія, пр.
16 3 С	† Теодосія Печ., пр.	Теодора освящ., пр.
17 4 Н	НЕД. про САМАРЯНКУ	НЕД. про САМАРЯНКУ
18 5 П	Ірини, мч., Никифора, пр.	Теодота, Петра, Діонісія
19 6 В	Йова многотрадального	Патрікія, свщ., й ін. муч.
20 7 С	Поява Чес. Хр., Акакія	Талакея, мч.,
21 8 Ч	† Івана Богослова	† Константина й Олени
22 9 П	† Перен. мощ. св. Миколая	Василіска, мч.
23 10 С	† Симона Зилоти, ап.	Михайла, свт.
24 11 Н	НЕД. про СЛІПОНАРОДЖ.	НЕД. про СЛІПОНАРОДЖ.
25 12 П	Єпіфанія і Германа, свт.	† З Найд. голови Івана Хр.
26 13 В	Гликерії, мч.	Карпа, ап.
27 14 С	Ісидора, мч.	Терапонта, свщ.
28 15 Ч	ВОЗНЕСІННЯ ХРИСТОВЕ	ВОЗНЕСІННЯ ХРИСТОВЕ
29 16 П	Теодора Освящ., прп.	Теодосії, преп.
30 17 С	Андроніка, ап.	Ісаакія Далмат., пр.
31 18 Н	НЕДІЛЯ ОТЦІВ	НЕДІЛЯ ОТЦІВ , Єрмія

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 2.5.1848** Створено у Львові Головну Руську Раду — першу політичну організацію галицьких українців під проводом єп. Г. Яхимовича.
- 5.5.1900** В селі Завалє, пов. Снятин (Галичина) д-р Кирило Трильовський заснував руханково-пожарне (протипожежне) товариство “Січ”
- 6.5.1910** Помер Борис Грінченко, видатний укр. письменник, філолог та етнограф.
- 13.5.1933** Микола Хвильовий, талановитий письменник укр. відродження 20 рр. у Сов. Україні, поповнив самогубство.
- 14.5.1871** Нар. Василь Стефаник, видатний укр. письменник-новеліст.
- 15.5.1848** У Львові появилось перше число першого укр. часопису на всіх укр. землях під назвою “Зоря Галицька”, орган Гол. Руської Ради.
- 15.5.1848** У Галичині скасовано панщину.
- 16.5.1648** Богдан Хмельницький здобув першу блискучу перемогу над поляками над Жовтими Водами.
- 18.5.1917** У Києві розпочався перший Всеукраїнський Військовий З'їзд.
- 20.5.1914** 7000 українців Канади відзначили у Вінніпезі 100-річчя народин Тараса Шевченка.
- 22.5.1909 р.** Нар. д-р Денис Квітковський, Голова Проводу ОУН в роках 1978-1979.
- 23.5.1938** У Роттердамі (Голляндія) загинув з рук большевицького агента полк. Євген Коновалець, Начальний комендант УВО та голова Проводу Українських Націоналістів.
- 24.5.1125** Помер Володимир Мономах, великий князь київський, автор видатного літературного твору “Поучення дітям”.
- 25.5.1926** У Парижі загинув з рук большевицького агента Шварцбарта Головний Отаман Військ УНР і Голова Директорії Симон Петлюра.
- 28.5.1916** Помер Іван Франко, великий укр. вчений, письменник, громадський і політичний діяч.
- 30.5.1876** Російський цар Олександр II видав “Емський Указ”, який забороняв друкувати та поширювати книжки українською мовою.

Червень - June

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 П	Патрікія, свц., й ін. муч.	Юстина Філософа, мч.
2 20 В	Талалея, мч.	Никифора, ісп.
3 21 С	† Константина й Олени	Лукиліяна й ін. муч.
4 22 Ч	Василиска, мч.	Митрофана, свт.
5 23 П	Михаїла, свт.	Доротея, свц.
6 24 С	Симеона Дивногор., пр.	Висаріона, Іларіона, пр.
7 25 Н	ЗШЕСТЯ СВЯТОГО ДУХА	ЗШЕСТЯ СВЯТОГО ДУХА
8 26 П	Пресвятої Трійці	Пресвятої Трійці
9 27 В	Терапонта, свц.	Кирила Олександрійського
10 28 С	Никити, пр.	Тимотея, свц.
11 29 Ч	Теодосії, преп.	† Вартол. і Варнави, ап.
12 30 П	Ісаакія Далмат., пр.	Онуфрія, пр., Петра Атон.
13 31 С	Єрмія, ап., Єрмея, мч.	Акилини, мч.
14 1 Н	НЕДІЛЯ ВСІХ СВЯТИХ	НЕДІЛЯ ВСІХ СВЯТИХ
15 2 П	Никифора, ісп.	Амоса, прор., Єроніма, пр.
16 3 В	Лукиліяна й ін. муч.	Тихона з Аматауни, свт.
17 4 С	Митрофана, свт.	Мануїла, й ін. муч.
18 5 Ч	Пресвятої Євхаристії	Пресвятої Євхаристії
19 6 П	Висаріона, Іларіона, пр.	† Юди Тадея, ап.
20 7 С	Теодота, свц., Богдана	Методія, свц.
21 8 Н	2 після ЗШЕСТЯ, Теодора	2 після ЗШЕСТЯ, Юліана
22 9 П	Кирила Олександрійського	Євсевія, свц.
23 10 В	Тимотея, свц.	Агрипини, мч.
24 11 С	† Вартоломея і Варнави, ап.	Різдво Івана Хрестителя
25 12 Ч	Онуфрія, пр., Петра Атон.	Февронії, прмч.
26 13 П	Христа Чоловіколюбця	Христа Чоловіколюбця
27 14 С	СОСТРАД. ПРЕСВ. БОГОР.	СОСТРАД. ПРЕСВ. БОГОР.
28 15 Н	3 після ЗШЕСТЯ, Амоса	3 після ЗШЕСТЯ
29 16 П	Тихона з Аматауни, свт.	Петра і Павла, Верх. Ап.
30 17 В	Мануїла, й ін. муч.	† Собор 12 Апостолів

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.6.1967** Відвідини Блаж. Кир Йосифом I, первоієрархом УКЦ міста Торонто та початок поїздки по Канаді.
- 2.6.1936** Помер видатний укр. письменник Андрій Чайковський.
- 5.6.1708** Договір гетьм. Івана Мазепи з шведським королем Карлом XII про спільну війну проти Московщини.
- 7.6.1843** Помер священник і поет Маркіян Шашкевич, член Руської Трійці в Галичині та співавтор “Русалки Дністрової”.
- 10.6.1917** У Києві розпочався перший Всеукраїнський Селянський З'їзд.
- 10.6.1944** Помер Олег Кандиба-Ольжич у концентраційному таборі Саксенгаузен
- 14.6.1891** Євген Коновалець, командир корпусу Січових Стрільців, начальний комендант УВО та перший голова ПУН.
- 14.6.1931** Помер Вячеслав Липинський, визначний укр. історик.
- 15.6.1775** Цариця Катерина II зруйнувала Запорізьку Січ.
- 18.6.1569** Підписання Люблинської Унії, згідно з якою майже всі укр. землі перейшли під панування Польщі.
- 20.6.1895** Помер Михайло Драгоманов, визначний укр. вчений і публіцист. (Нар. 18.9.1841).
- 20.6.1948** В Авгсбурзі, Німеччина, укр. політичні партії й організації створили Українську Національну Раду та її Виконний Орган як екзильний уряд поневоленої України.
- 21.6.1863** Валуєвський Указ про заборону вживання української мови.
- 21.6.1957** Михайло Старр (Старчевський) перший українець, іменований міністром праці федерального уряду Канади.
- 22.6.1941** Вибух німецько-советської війни.
- 22.6.1943** Початок першого Конгресу Українців Канади у Вінніпегу.
- 23.6.1917** Центральна Рада проголосила свій перший Універсал.
- 29.6.1938** Помер генерал Мирон Тарнавський, начальний Вождь УГА в 1919 р.

В 1932-1933 роках в Україні загинуло не менше семи мільйонів людей через штучно створений Москвою голод. І цього ми не сміємо забувати!

Липень - July

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 С	Леонтія, мч.	Косми і Дам'яна, безср.
2 19 Ч	† Юді Тадея, ап.	† Пол. Ризи Пр. Богород.
3 20 П	Методія, свщ.	Якинта, мч.
4 21 С	Юліана з Тарсу, мч.	Андрея Крит, свт.
5 22 Н	4 після ЗШЕСТЯ, Євсевія	4 після ЗШЕСТЯ, † Атанасія
6 23 П	Агрипини, мч.	Сисоя Вел., пр.
7 24 В	Різдво Івана Хрестителя	Томи й Акакія, пр.
8 25 С	Февронії, прмч.	Прокопія, влмч.
9 26 Ч	Давида, пр.	Панкратія, свч.
10 27 П	Самсона, пр.	† Антонія Печ., пр.
11 28 С	Перен. моцнів Кира й Івана	Ольги, кн. Київ., Євфимії
12 29 Н	5 п. ЗШЕСТЯ, Петра і Павла	5 після ЗШЕСТЯ, Прокла
13 30 П	† Собор 12 Апостолів	Собор Архангела Гавриїла
14 1 В	Косми і Дам'яна, безср.	Акили, мч.
15 2 С	† Полож. Ризи Пр. Богор.	† Володимира, кн. укр.
16 3 Ч	Якинта, мч.	Антиногена, свщ.
17 4 П	Андрея Крит. свт.	Марини, мч., Богдана
18 5 С	† Атанасія Атонського, пр.	Якинта і Єміліяна, мч.
19 6 Н	6 після ЗШЕСТЯ, Сисоя	6 після ЗШЕСТЯ, Макрини
20 7 П	Томи й Акакія, пр.	† Іллі пророка
21 8 В	Прокопія, влмч.	Симеона, пр.
22 9 С	Панкратія, свщ.	Марії Магдалини, мирон.
23 10 Ч	† Антонія Печерського, пр.	Трофима, Теофіла, мч.
24 11 П	Ольги, кн. Київ. Євфимії	† Бориса і Гліба, мч.
25 12 С	Прокла й Іларія, мч.	† Успіння св. Анни
26 13 Н	7 п. ЗШЕСТЯ, Соб. Арх. Гав.	7 після ЗШЕСТЯ, Ермолая
27 14 П	Акили, мч.	† Пантелеймона, влмч.
28 15 В	† Володимира, кн. укр.	Прохора, Ніканора й ін.
29 16 С	Антиногена, свщ.	Калиника, мч.
30 17 Ч	Марини, мч., Богдана	Сили, Силуана й ін. ап.
31 18 П	Якинта і Єміліяна, мч.	Євдокима, пр.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.7.1867** Проголошено Британський Північно-Американський Акт, що створив Канаду і став її конституцією.
- 4.7.1776** Проголошення незалежності З'єднаних Штатів Америки.
- 7.7.1709** Нещасливий для України бій під Полтавою Петра I з Карлом XII, королем шведським та козаками гетьмана І. Мазепи.
- 7.7.1949** У Манітобському університеті засновано катедру укр. мови.
- 8.7.1659** Гетьман Іван Виговський розбив московські війська під Конотопом.
- 8.7.1919** У летунській катастрофі загинув полк. Дм. Вітовський, організатор Листопадового Зриву у Львові 1918 р., пізніше військовий міністер ЗУНР.
- 9.7.1961** Величаве відслонення пам'ятника Т. Шевченкові у Вінніпегу перед будинком Манітобської Легіслатури.
- 11.7.1945** В Лефортовській тюрмі в Москві НКВД замучило о. А. Волошина, президента Карпатської України (нар.17.3.1874).
- 14.7.1917** Нар. Олег Штуль-Жданович, Голова Проводу ОУН в роках 1970-1977.
- 14-22.7.1944** Бої дивізії "Галичина" під Бродами.
- 15.7.1912** Никита Будка призначений Папою Пієм X, єпископом для українців греко-католиків у Канаді.
- 17.7.1932** В Едмонтоні засновано Українське Національне Об'єднання на чолі з головою Олександром Григоровичем.
- 19.7.1918** У Саскатуні засновано Українську Греко-Православну Церкву Канади.
- 22.7.1944** Помер видатний укр. поет Олександр Олесь (Кандиба) (нар. 5.12.1878).
- 27.7.1834** Засновано Київський університет св. Володимира, третій з черги в Україні, а другий під Росією.
- 28.7.1955** Василь Валл (Волохатюк) іменований сенатором Канади, перший українець-сенатор.
- 29-30.7.1966** Відбувся Перший український народний фестиваль у Давфин. Ман.
- 31.7.1914** Німеччина виповіла війну Росії. Початок I Світової війни.

Серпень - August

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 С	Макрини, пр.	7 Макавейських мучеників
2 20 Н	8 після ЗШЕСТЯ, † Іллі	8 п. ЗШЕСТЯ, Пер. м. Стеф.
3 21 П	Симеона, пр.	Ісаакія, Далматія, Фавста
4 22 В	Марії Магдалини, мирон.	7 молодців з Ефезу, мч.
5 23 С	Трофима, Теофіла, мч.	Євсигнія, мч.
6 24 Ч	† Бориса і Гліба, мч.	Преображення Господнє
7 25 П	† Успіння св. Анни	Дометія, прмч.
8 26 С	Єрмолая, свщ. Параскевії	Єміліяна, ісп.
9 27 Н	9 п. ЗШЕСТЯ, † Пантелейм.	9 після ЗШЕСТЯ, † Матія
10 28 П	Прохора, Ніканора й ін.	Лаврентія, архид., і мч.
11 29 В	Калиника, мч.	Євпла, мч.
12 30 С	Сили, Силуана й ін. ап.	Фотія й Анікити, мч.
13 31 Ч	Євдокима, пр.	Максима, ісп.
14 1 П	7 Макавейських мучеників	Перен. мощів Теодосія Печ.
15 2 С	Перен. мощів Стефана	УСПІННЯ ПР. БОГОРОД.
16 3 Н	10 після ЗШЕСТЯ, Ісаакія	10 після ЗШЕСТЯ, Діюмида
17 4 П	7 молодців з Ефезу, мч.	Мирона, мч.
18 5 В	Євсигнія, мч.	Флора і Лавра, мч.
19 6 С	Преображення Господнє	Андрея Страт., мч.
20 7 Ч	Дометія, прмч.	Самуїла, прор.
21 8 П	Єміліяна, ісп.	Тадея, ап., Васси, мч.
22 9 С	† Матія, ап.	Агатоніка, мч.
23 10 Н	11 після ЗШЕСТЯ, Лаврентія	11 після ЗШЕСТЯ, Лупша
24 11 П	Євпла, мч.	Євтиха, свщ.
25 12 В	Фотія й Анікити, мч.	Вартоломея і Тита, ап.
26 13 С	Максима, ісп.	Адріяна і Наталії, мч.
27 14 Ч	Перен. мощів Теодосія Печ.	Пімена, пр.
28 15 П	УСПІННЯ ПР. БОГОРОД.	Мойсея, пр., Августина, єп.
29 16 С	Діюмида, мч.	† Усік. Голови Івана Христ.
30 17 Н	12 після ЗШЕСТЯ, Мирона	12 п. ЗШЕСТЯ, Олександра
31 18 П	Флора і Лавра, мч.	† Пол. Пояса Пр. Богородиці

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.8.1913** Померла Леся Україна, славетна укр. поетеса.
- 3.8.1860** Нар. Марія Заньковецька — видатна драматична акторка та громадська діячка.
- 8.8.1819** Нар. Пантелеймон Куліш, відомий укр. історик та етнограф. (Нар. 8.8.1819).
- 4.8.1687** Івана Мазепу обрано гетьманом України.
- 4.8.1914** Українці-емігранти з-під Російської займанщини заснували у Львові політичну організацію — Союз Визволення України.
- 6.8.1657** Помер гетьман Богдан Хмельницький.
- 8.8.1834** Нар. Осип Юрій Федькович, відомий укр. поет з Буковини.
- 10.8.1907** Померла видатна укр. письменниця Марко Вовчок. (Нар. 22.12.1833).
- 12.8.1969** У Торонто в замку Каса Лома відкрито постійну виставку “Українці в Канаді”.
- 14.8.988** Хрищення України-Руси.
- 14.8.1581** Іван Федорович випустив в Острозі першу друковану в Україні Біблію в церковно-слов'янській мові, відому як “Острозька Біблія”.
- 15.8.1628** Собор відновленої Української Православної Ієрархії в Києві.
- 15.8.1856** Нар. славетний укр. вчений і письменник Іван Франко.
- 17.8.1972** Відкриття Українського Піонерського Села і Музею біля Елк Айленд Парку в Алберті.
- 20.8.1843** Помер Григорій Квітка-Основ'яненко, перший видатний прозаїк нової укр. літератури (нар. 29.2.1778).
- 21.8.1925** Помер Осип Маковей, укр. письменник, педагог і публіцист (нар. 10.8.1867 р.)
- 27.8.1897** До провінції Міссіонес в Аргентині прибула перша група укр. поселенців з Галичини.
- 29.8.1845** Нар. Іван Тобілевич (Карпенко-Карий) видатний драматург, актор і режисер укр. театру.
- 29.8.1940** Помер Євген Петрушевич, президент ЗУНР.
- 30.8.1941** Смерть членів Проводу Українських Націоналістів Омеляна Сеника-Грибівського та Миколи Сціборського в Житомирі.
- 31.8.1919** Об'єднані укр. армії (УНР і УГА) здобули від большевиків Київ.

Вересень — September

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 В	Андрея, Страт., мч.	† Початок церковного року
2 20 С	Самуїла, прор.	Маманта, мч.
3 21 Ч	Тадея, ап., Васси, мч.	Антима, свщ., Теоктиста
4 22 П	Агатоніка, мч.	Вавила, свщ., Мойсея, пр.
5 23 С	Луппа, мч., Іриней, свщ.	Захарії, прор.
6 24 Н	13 після ЗШЕСТЯ , Євтиха	13 п. ЗШЕСТЯ , Чудо Арх. Мих.
7 25 П	Вартоломея і Тита, ап.	Созонта, мч.
8 26 В	Андріяна і Наталії, мч.	Різдво Пресв. Богородиці
9 27 С	Пімена, пр.	Йоакима й Анни, Северіяна
10 28 Ч	Мойсея пр., Августина, єп.	Минодори, Митрод., Нимфод.
11 29 П	† Усік. Голови Івана Христ.	Теодори преподобної
12 30 С	Олександ. Івана, Павла, свт.	Автонома, свщ.
13 31 Н	14 п. ЗШ. , †Пол. пояса Пр. Бог.	14 після ЗШЕСТЯ , Корнилія
14 1 П	†Початок церковного року	Воздвиження Чесного Хр.
15 2 В	Маманта, мч.	Никити, вмч.
16 3 С	Антима, свщ., Теоктиста	Євфимії, вмч.
17 4 Ч	Вавила, свщ., Мойсея, пр.	Софії, Віри, Надії, Любови
18 5 П	Захарії, прор.	Євменія, пр.
19 6 С	Чуд. Арх. Михаїла	Трофима і Савватія, мч.
20 7 Н	15 після ЗШЕСТЯ , Созонта	15 після ЗШЕСТЯ , Євстатія
21 8 П	Різдво Пресв. Богородиці	Кондрата, ап.
22 9 В	Йоакима й Анни, Северіяна	Фоки, свщ., Йони, прор.
23 10 С	Минодори, Митрод., Нимфод.	Зачаття Івана Христителя
24 11 Ч	Теодори, преподобної	Теклі, мч.
25 12 П	Автонома, свщ.	Євфросимії, пр.
26 13 С	Корнилія, мч.	† Івана Богослова, ап.
27 14 Н	16 п. ЗШ. , Возд. Чес. Хр.	16 п. ЗШЕСТЯ , Каллістрата
28 15 П	Никити, вмч.	† Харитона, ісп.
29 16 В	Євфимії, вмч.	Киріяка, пр.
30 17 С	Софії, Віри, Надії, Любови	Григорія, свщ.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.9.1939** Напад Німеччини на Польщу. Початок II Світової війни.
- 5.9.1864** Нар. Михайло Коцюбинський, один з найвизначніших укр. письменників XIX — початку XX ст.
- 7.9.1891** На кораблі Орегон до Монтреалу прибули Василь Єлиняк та Іван Пилипів, перші укр. поселенці в Канаді.
- 7.9.1921** У Катеринославі московські чекісти закатували Віру Бабенко, зв'язкову укр. повстанських штабів та 62 повстанці.
- 7.9.1984** помер Патріярх УКЦ Йосиф І. Й. кардинал Єллінг.
- 12.9.1875** Народився Олександр Кошиць, визначний укр. хоровий диригент і композитор.
- 12.9.1903** У Полтаві відкрито пам'ятник Іванові Котляревському.
- 13.9.1867** Помер Опанас Маркович, укр. фолкльорист і етнограф.
- 14.9.1926** Михайло Лучкович, перший українець обраний послом до федерального парламенту Канади.
- 15.9.1893** В місті Джерзі Ситі, Н.Дж. у ЗСА появилось перше число газети "Свобода", найстаршого укр. часопису в Північній Америці.
- 15.9.1907** Помер Карпенко-Карий (Іван Тобілевич), видатний укр. драматург, актор і режисер. (Нар. 29.9.1845).
- 16.9.1658** В місті Гадячі гетьман І. Виговський підписав з поляками умову, згідно з якою Україна мала входити як Велике Князівство Руське на рівних правах з Польщею і Литвою.
- 17.9.1940** Помер Панас Саксаганський (Тобілевич), великий укр. актор і режисер.
- 21.9.1944** У Вінніпегу помер Олександр Кошиць, відомий укр. диригент і композитор. (Нар. 12.9.1875).
- 22.9.1894** У м. Шамокін у Пенсильвенії (ЗСА) засновано організацію Український (тоді ще "Руський") Народний Союз.
- 25.9.1979** Помер Василь Кушнір, прелат Укр. Кат. Церкви, видатний сусп.-громадський діяч, перший голова КУК, Панамерикан. Укр. Конф. та СКВУ.
- 29.9.1866** Нар. видатний укр. історик Михайло Грушевський, голова Центральної Ради, 1917-1918.

Жовтень - October

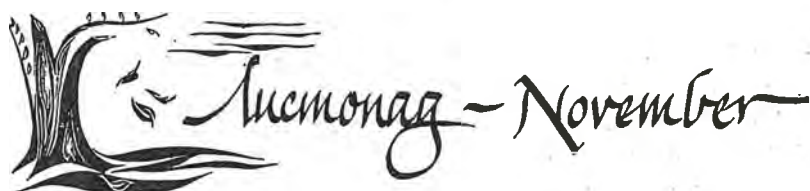

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 Ч	Євменія, пр.	Покров Пресв. Богородиці
2 19 П	Трофима і Савватія, мч.	Кипріяна, свц., Юстина
3 20 С	Евстатія і Плакиди, мч.	Діонісія, свц.
4 21 Н	17 після ЗШЕСТЯ, Кондрата	17 після ЗШЕСТЯ, Єротея
5 22 П	Фоки, свц., Йони прор.	Харитини, мч.
6 23 В	Зачаття Івана Христителя	† Томи, ап.
7 24 С	Теклі, мч.	Сергія і Вакха, мч.
8 25 Ч	Євфросинії, пр.	Пелагії, пр.
9 26 П	† Івана Богослова, ап.	† Якова Алфеева, ап.
10 27 С	Каллістрата і друж. мч.	Євлампія і Євламπίї, мч.
11 28 Н	18 п. ЗШЕСТЯ, † Харитона	18 після ЗШЕСТЯ, Филипа
12 29 П	Киріяка, пр.	Прова й ін. мч., Косми, пр.
13 30 В	Григорія, свц.	Карпа й ін. мучеників
14 1 С	Покров Пресв. Богородиці	Назарія, Гервасія й ін. мч.
15 2 Ч	Кипріяна, свц., Юстина	Євтимія пр., Лукіяна, мч.
16 3 П	Діонісія, свц.	Лонгина сотника, мч.
17 4 С	Єротея, свц.	Осії, прор., Андрія, прмч.
18 5 Н	19 п. ЗШЕСТЯ, Харитини	19 після ЗШЕСТЯ, † Луки
19 6 П	† Томи, ап.	Йоїла, прор., Уара, мч.
20 7 В	Сергія і Вакха, мч.	Артемія, вмч.
21 8 С	Пелагії, пр.	Іларіона Вел., пр.
22 9 Ч	† Якова Алфеева, ап.	Аверкія, свт.
23 10 П	Євлампія і Євламπίї, мч.	Якова, ап.
24 11 П	Филипа, дияк., Теофана, мч.	Арети, й ін. мч.
25 12 Н	20 після ЗШЕСТЯ, Прова	20 п. ЗШЕСТЯ, Маркіяна
26 13 П	Карпа й ін. мучеників	† Димитрія Великомученика
27 14 В	Назарія, Гервасія й ін. мч.	Нестора, мч.
28 15 С	Євтимія, пр., Лукіяна, мч.	Параскевії, Неоніли, мч.
29 16 Ч	Лонгина сотника, мч.	Анастасії, прмч., Артемія
30 17 П	Осії, прор., Андрія, прмч.	Зиновія і Зиновії, мч.
31 18 С	† Луки, ап. і Єван.	Стахія й ін. ап.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.10.1187** Помер видатний галицький князь Ярослав Осмомисл.
- 3.10.1709** Помер гетьман Іван Мазепа на вигнанні у Бендерах.
- 3.10.1953** Помер Іолян Вассиян, укр. філософ-націоналіст.
- 4.10.1934** Померла Марія Заньковецька, велика укр. артистка.
(Нар. 3.8.1860).
- 5.10.1941** Заснування Української Національної Ради в Києві.
- 6.10.1918** Гетьман П. Скоропадський відкрив у Києві перший
укр. державний університет.
- 8.10.1938** В Ужгороді створено перший автономний уряд Закарпаття на
чолі з А. Бродієм.
- 9.10.1596** Проголошення церковної Берестейської унії укр. православної
церкви з римо-католицькою.
- 10.10.1825** Помер видатний укр. композитор Дмитро Бортнянський.
- 12.10.1957** В Мюнхені загинув з рук большевицького агента Лев Ребет,
відомий укр. публіцист і голова ОУНз.
- 13.10.1865** Помер Петро Гулак-Артемівський, укр. поет і байкар, ректор
Харківського університету 1841-1849. (Нар. 27.1.1790).
- 13.10.1917** Перший з'їзд учителів українців Алберти в Едмонтоні.
- 15.10.1959** У Мюнхені з рук большевицького агента загинув Степан
Бандера, провідник Закордонних Частин ОУН.
- 18.10.1918** У Львові створено Українську Національну Раду, яка
проголосила створення української держави з укр. земель
Австро-Угорщини.
- 23.10.1921** У Києві закінчився Всеукраїнський Церковний Собор, який
проголосив відродження Української Автокефальної
Православної Церкви в Україні.
- 24.10.1952** Олександр Г. Кузяк іменований міністром провінційного
уряду Саскачевану, перший українець-міністр в Брит.
Комонвелті.
- 28.10.1894** Помер Омелян Огоновський, укр. літературознавець та автор
першої 6-томної "Історії літератури руської".
- 30.10.1930** В Едмонтоні появилось перше числс "Нового Шляху" за
редакцією Мих. Погорецького.

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 19 Н	21 після ЗШЕСТЯ, Йоїла	21 після ЗШЕСТЯ, Косми
2 20 П	Артемія, вч.	Акиндина й ін. мч.
3 21 В	Іларіона Вел., пр.	Акипсима й ін. мч.
4 22 С	Аверкія, свт.	Йоанікія, пр., Єрмея, мч.
5 23 Ч	Якова, ап.	Галактіона, мч.
6 24 П	Ареги і ін. мч.	Павла, ісп.
7 25 С	Маркіяне і Мартирія, мч.	Єрона й ін. мч., Лазаря
8 23 Н	22 п. ЗШЕСТЯ, † Димитрія	22 п. ЗШЕСТЯ, Соб. Михайла
9 27 П	Нестора, мч.	Матрони, пр.
10 28 В	Параскевії, Неонілі, мч.	Родіона, Єраста, Олімпа, ап.
11 29 С	Анастасії, прмч., Артемія	Вінкентія, Віктора, мч.
12 30 Ч	Зиновія і Зиновії, мч.	† Йосафата, свц., Ніля, пр.
13 31 П	Стахія й ін. ап.	† Івана Золотоустого, свт.
14 1 С	Косми і Дам'яна, чуд.	† Филипа, апост.
15 2 Н	23 п. ЗШЕСТЯ, Акиндина	23 після ЗШЕСТЯ, Гурія
16 3 П	Акипсима й ін. мч.	† Матея, ап. і єван.
17 4 В	Йоанікія, пр., Єрмея, мч.	Григорія Неокес., єп.
18 5 С	Галактіона, мч.	Платона і Романа, мч.
19 6 Ч	Павла, ісп.	Ардія, прор., Варлаама
20 7 П	Єрона й ін. мч., Лазаря	Григорія, пр., Прокла, свт.
21 8 С	Собср Михайла Арх.	Введ. в Храм Пр. Богород.
22 9 Н	24 після ЗШЕСТЯ, Матрони	24 п. ЗШЕСТЯ, Филимона
23 10 П	Родіона, Єраста, Олімпа, ап.	Амфілохія і Григорія, свт.
24 11 В	Вінкентія, Віктора, мч.	Катерини, вч.
25 12 С	† Йосафата, свц., Ніля, пр.	Клим., папи, Петра, єп.
26 13 Ч	† Івана Золотоустого, свт.	Алипія, пр.
27 14 П	† Филипа, апост.	Якова, мч., Палладія, пр.
28 15 С	Гурія, Самона, Авіва, мч.	Стефана, прмч.
29 16 Н	25 після ЗШЕСТЯ, † Матея	25 п. ЗШЕСТЯ, Парамона
30 17 П	Григорія Неокес., єп.	† Андрія, апост.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.11.1918** Листопадовий Зрив. Встановлення західньо-української влади у Львові та цілій Галичині.
- 1.11.1944** Помер митрополит Андрій Шептицький, первоієрарх Української Греко-Католицької Церкви в Галичині.
- 1.11.1964** Помер Андрій Мельник, голова Проводу Українських Націоналістів, 1938-1964.
- 4.11.1977** Помер Олег Штуль-Жданович, Голова Проводу ОУН в роках 1970-1977.
- 5.11.1903** У Вінніпегу почав виходити найстарший у Канаді укр. часопис "Канадійський Фармер".
- 6.11.1811** Нар. Маркіян Шашкевич, визначний укр. письменник, найдіяльніший член "Руської Трійці".
- 6.11.1912** Помер Микола Лисенко, укр. композитор, основоположник укр. класичної музики.
- 7.11.1940** У Вінніпегу оформлено Комітет Українців Канади (КУК), українську репрезентативну організаційну надбудову.
- 10.11.1708** Москалі зруйнували Батурин, столицю гетьмана Мазепи та вирізали все населення.
- 10.11.1838** Помер Іван Котляревський, батько модерної укр. літератури. (нар. 9.9.1769).
- 12.11.1967** В Нью-Йорку розпочався перший Світовий Конгрес Вільних Українців.
- 14.11.1918** Гетьман П. Скоропадський офіційно відкрив у Києві Українську Академію Наук.
- 16.11.1863** Нар. Ольга Кобилянська, видатна укр. письменниця.
- 17.11.1774** У Львові відкрито перший на укр. землях університет.
- 20.11.1917** Третім Універсалом Укр. Центральної Ради проголошено Українську Народню Республіку у федерації з Росією.
- 21.11.1921** Большевики розстріляли під Базаром 359 захоплених у полон українських вояків 2-го Зимового Походу
- 21.11.1943** У Вінніпегу, Ман., засновано Осередок Української Культури й Освіти.

Грудень - December

УКРАЇНСЬКИЙ КАЛЕНДАР

н. ст. дні	Юліанський:	Григоріанський:
1 18 В	Платона і Романа, мч.	Наумч, прор.
2 19 С	Авдія, прор., Варлаама	Аввакума, прор.
3 20 Ч	Григорія, пр., Прокла, свт.	Софонії, прор.
4 21 Ч	Введ. в Храм Пр. Богород.	Варвари, вмч., Івана Дамаск.
5 22 С	Филимона й ін. апост.	† Сави Осв., пр.
6 23 Н	26 п. ЗШЕСТЯ , Амфілохія	26 п. ЗШ. , Миколая Чуд.
7 24 П	Катерини, вмч.	Амвросія, свт.
8 25 В	Климентя, папи. Петра, єп.	Патапія, пр.
9 26 С	Аліпія, пр.	Непороч. Зач. Богородиці
10 27 Ч	Якова, мч., Палладія, пр.	Мини. Ермогена, й ін. мч.
11 28 П	Стефана, прмч.	Даниїла стовпника, пр.
12 29 С	Парамона і Філумена, мч.	Спиридона, пр.
13 30 Н	27 після ЗШЕСТЯ , † Андрія	НЕДІЛЯ ПРАОТЦІВ
14 1 П	Наума, прор.	Тирса, Левкія й ін. мч.
15 2 В	Аввакума, прор.	Єлевтерія, свц., Павла
16 3 С	Софон., прор.	Агтея, прор.
17 4 Ч	Варвари, вмч., Івана Дамаск.	Даниїла, прор.
18 5 П	† Сави Осв., пр.	Севастіяна і друж., мч.
19 6 С	Миколая Чудотворця, свт.	Боніфатія, мч.
20 7 Н	28 п. ЗШЕСТЯ , Амвросія	ПЕРЕД РІЗДВОМ, ОТЦІВ
21 8 П	Патапія, пр.	Юліянії, мч.
22 9 В	Непороч. Зач. Богородиці	Анастасії, вмч.
23 10 С	Мини, Ермогена, й ін. мч.	10 мучеників у Криті
24 11 Ч	Даниїла стовпника, пр.	Навеч. Різдва, Євгенії, мч.
25 12 П	Спиридона, пр.	РІЗДВО ХРИСТОВЕ
26 13 С	† Ореста, Євгена, й ін. мч.	Собор Пр. Богородиці
27 14 Н	НЕДІЛЯ ПРАОТЦІВ	НЕД. ПО РІЗДВІ , Степана
28 15 П	Єлевтерія, свц., Павла	Мучеників у Нікомидії
29 16 В	Агтея, прор.	Дітей у Вчфлєсмі вбитих
30 17 С	Даниїла, прор.	Анісії, мч., Зотіка, пр.
31 18 Ч	Севастіяна і друж., мч.	Меланії Римлянки, пр.

ІСТОРИЧНИЙ КАЛЕНДАР

- 1.12.1893** Нар. Микола Хвильовий, передовий письменник укр. відродження 20-их років.
- 2.12.1919** Проголошено Карпатську Україну автономною державою.
- 4.12.1803** На Соловецьких Островах помер Петро Кальнишевський, останній кошовий Запорізької Січі.
- 5.12.1971** Відслонення пам'ятника Т. Шевченкові в Буенос-Айресі.
- 6.12.1240** Татари здобули і зруйнували Київ.
- 7.12.1936** Помер Василь Стефаник, видатний укр. новеліст.
(Нар. 14.5.1871)
- 8.12.1868** У Львові засновано Товариство "Просвіта"
- *1.12.1891** Помер Олександр Потебня, видатний укр. філолог.
- 11.12.1893** У Львові засноване Наукове Товариство ім. Т. Шевченка.
- 12.12.1890** Нар. Андрій Мельник, голова Проводу ОУН, 1938-1964.
- 15.12.1931** Більшовицький таємний суд засудив на розстріл 28 українців, у тому письменників О. Влизька, Д. Фальківського, Ів. Крушельницького та ін. Присуд виконано.
- 17.2.1917** Совет Народних Комісарів у Петрограді визнав незалежність Української Народньої Республіки.
- 21.12.1764** Цариця Катерина II скасувала гетьманський устрій в Україні.
- 22.12.1969** Степан Воробець іменований губернатором провінції Саскачеван, перший українець в Канаді на посаді губернатора.
- 25.12.1848** У Львівському університеті відкрито катедру укр. мови.
- 25.12.1917** Московська армія під командою В. Антонова-Овсієнка розпочала інвазію в Україну.
- 25-26.12.1927** Засновано у Саскатуні Союз Українців Самостійників.
- 28-29.12.1932** Засновано у Саскатуні Братство Українців Католиків.
- 28.12.1955** Помер Ілля Киріак, визначний укр.-канадський письменник.
- 29.12.1724** У Петропавловській в'язниці помер наказний гетьман Павло Полуботок.
- 31.12.1596** Народився Петро Могила, визначний митрополит Укр. Православної Церкви.

ВИКАЗ СЛАВ'ЯНСЬКИХ ІМЕН

Богодар 9. листопада.
 Богомир, 13. січня.
 Богуслав 29. квітня; 22. травня.
 Богухвал 18. березня.
 Богдан 19. березня.
 Богданна 6. лютого; 17. липня.
 Богдар 27. травня.
 Богумил 18. квітня; 5. листопада.
 Бойомир 6. січня.
 Божема 14. березня.
 Божеслава 31. травня.
 Болеслав 22. липня і 19. серпня.
 Борис і Гліб 15. травня; 6. серпня.
 Бронислав 16. жовтня.
 Бронислава 3. вересня.
 Будислав 1. березня.
 Ванада 3. червня.
 Вислав 7. червня і 9. грудня.
 Витослав 22. січня.
 Вірослав 27. лютого.
 Властимир 23. жовтня.
 Войтих 23. квітня.
 Володимир 16. I, 9. IV. і 28. VII.
 Володимира 9. I. і 11. VIII.
 Володислав 3. квітня; 25. вересня.
 Володислава 13. грудня.
 Всеволод 6. листопада.
 Вячеслав 15. червня і 28. вересня.
 Годислав 22. березня.
 Годимир 31. жовтня.
 Горислав 28. листопада.
 Гнівомир 8. лютого.

Гримислав 12. жовтня.
 Дамян 27. вересня.
 Держислав 16. липня.
 Добромир 4. січня і 5. червня.
 Доброслав 10. січня.
 Довгослав 18. червня.
 Домослав 15. січня.
 Збігнев 17. березня і 1. квітня.
 Збоїслав 28. червня.
 Здислав 29. січня.
 Здобислав 30. липня.
 Земислав 13. жовтня.
 Зимовит 19. жовтня.
 Ігор 18. травня.
 Ізяслав 6. липня.
 Казимир 4. березня.
 Казимира 21. серпня.
 Квітослава 1. квітня.
 Красислав 17. квітня.
 Кунегунда 24. липня; 3. березня.
 Любомир 1. травня.
 Любомира 21. і 24. березня; 24. лип.
 Любослав 12. квітня.
 Любомир 10. листопада.
 Людослав 30. листопада.
 Лютослав 26. жовтня.
 Мечислав 1. січня.
 Милослав 3. липня.
 Милош 25. січня.
 Мирон 17. серпня.
 Мирослав 26. лютого.
 Мирослава 26. липня.

Мстислав 8. січня.
 Мстислава 9. березня.
 Олег 7. серпня.
 Ольга 24. липня.
 Остромир 4. серпня.
 Пребислав 22. жовтня.
 Предислав 22. лютого.
 Перемишлав 13. квітня і 30. жовтня.
 Пребислав 27. січня.
 Радивой 10. липня.
 Радомир 28. січня і 16. листопада.
 Радослав 15. липня.
 Ратимир 19. січня.
 Ратислав 2. червня.
 Родослав 2. березня і 8. квітня.
 Ростислав 17. січня і 4. вересня.
 Славобий 25. лютого.
 Сльомир 17. травня і 5. листопада.
 Славомира 5. II, 8. V. і 18. XI.
 Станислав 2. жовтня.
 Судомир 2. квітня.
 Святополк 1. VI. і 25. IX.
 Святослав 7. січня і 3. травня.
 Святош 12. березня.
 Томир 27. листопада.
 Томира 24. травня.
 Томислав 21. грудня.
 Чеслав 20. липня.
 Ядвига 15. жовтня.
 Яромир 11. квітня і 28. травня.
 Ярополк 18. січня.
 Ярослав 21. січня і 25. квітня.

О. ОЛЬЖИЧ

НЕЗНАНОМУ ВОЯКОВІ!

(З поеми "Незаному воякові")

* * *

С, втіхо, що серце виповнюєш вкрай
По сумнівах і по ваганні!
Дорога, рогачка, березовий гай —
Як брила, як камінь на грані.

— Свідомі присяги? Свідомі шляхів?
І як небезпечні шляхи ці?
На стяг синьо-жовтий і зброю батьків...
І пальці холонуть на цівці.

Тепер вже тобі не відняти вінця,
Твоїї єдиної пухи.
Підеш неухильно, підеш до кінця
І вибух зголосить твій прихід.

* * *

Чекає спокуса тебе не одна
І повні зрадливої знади
Прозорі озера науки, вина
Поезії пінні каскади.

Та де той п'янкіший знайдеш водограй
І плеса синіші холодні,
Як ставити ногу недбало на край
Блакитної чаші безодні.

Захочеш — і будеш. В людині, затам,
Лежить невідгадана сила.
Зрослась небезпека з відважним життям,
Як з тілом смертельного крила.

*І легко тобі, хоч і дивишся ниць,
Аби не спікнутись ні разу,
І нести солодкий тягар таємниць
І гостру петарду наказу.*

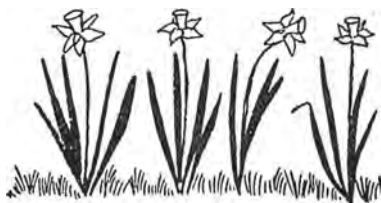
*Навчишся надать блискавичність думкам
І рішенням важкість каміння.
Піти чи послати і стать сам-на-сам
З своїм невблаганним сумлінням.*

** * **

*Холодних очей твоїх синя вода,
Що бачуть гостріше і далі.
І навіть любов твоя буде тверда,
Як бронза, рубін і емалі.*

*Вона не зверне тебе в соняшний сад,
Де смокви і грона сочисті.
Ні кроку зі шляху, ні думки назад,
Ні хвили даремне на місці.*

*Далеко в безодні ланцюг поколінь,
Лик часу сіріє і гине.
Тобі бо самому найвищих горінь
Дано осягнути вершини.*

У 60-РІЧЧЯ ДЕРЖАВНОГО ПЕРВОПОЧИНУ НАШОЇ ДОБИ

*(Спостереження з баченого й пережитого одного з молодших
його учасників)*

Ще з самого початку війни в серпні 1914 року російський уряд масово кидав мобілізованих українців на австрійський фронт, тому що він був найближчий. А цей фронт проходив власне українською землею. Завдяки цьому на південно-західньому фронті зустрілося українське вояцтво російської армії з вояцтвом українських формацій із другого боку фронту — австрійської армії і так познайомилося з життям галицьких українців.

У той же час на теренах Російської імперії, через тогочасну нагінку державно-адміністративного апарату на все що українське, виключена була можливість творити подібні українські військові частини.

В наслідок вищезгаданих зустрічей не один із вояків українців з Наддніпрянщини, читаючи не раз під свист куль куплену в книгарні українську книжку, чи знайдений в окопах український молитовник, віднаходив свою національну свідомість. Тому від такого вояка з фронту летіли додому, чи до товаришів, листи українського національного змісту. В запіллі ж українці-вояки російської армії зустрічалися з утікачами або з евакуйованими чи полоненими українцями з Галичини, що знайомили їх з рідною історією, яку приховувала від них московська влада. Одночасно та частина української молоді, що була під впливом "Історії Русов", козацьких літописів, "Кобзаря" й живих ще в народі традицій Козацької Держави, стала усвідомлювати собі національно-військові та державно-політичні вимоги, в тій наявній історичній дійсності, що наступила з революцією 7-го березня 1917 року.

Крім того, з вибухом Першої Світової війни чимало політичної еміграції з України перебувало на Заході й вона використала конфлікт між Центральними Державами й Росією та створила у Львові свою організацію під назвою "Союз Визволення України". Ця організація, за згодою військового командування Австро-Угорщини, організувала окремий табір для полонених українців з російської армії у Фрайштадті, в Австрії.

Так по обох боках фронту відбувалися рівнобіжно національно-політичні процеси з усвідомленням того, що національно-державні й військові основи творять синтезу, що впливає з тої ж самої державної думки.

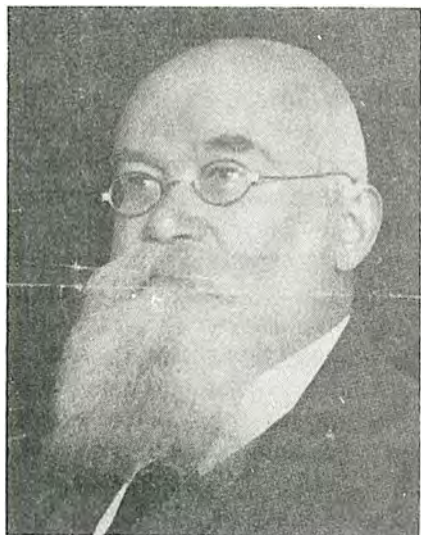
І ця українська державна думка диктувала, вимагала, щоб не допустити до того, щоб російську окупацію України замінила німецька. Тому, власне, Українська Центральна Рада висилала на фронт не лише наддніпрянські частини, але й частини сформовані з полонених галичан, як наприклад полк ім. гетьмана Івана Мазепи, зорганізований із галичан полковником Михайлом Курахом.

Тож не лише ті добровільні частини, що були сформовані з українців у Києві, але й в інших містах, як напр. в Житомирі, зформована автором цих рядків, Полуботківська сотня, ішли на фронт. Також висловлювали своє бажання йти на фронт навіть українські військові формації з Усурійських і Амурських країв і Сибіру, як наприклад, Шевченківський курінь, складений виключно з тамошнього українського населення, для якого простори тих країв стали новою батьківщиною.

І згадуючи Шевченківський курінь необхідно підкреслити вагу тодішнього духовного впливу Тараса Шевченка на всю українську військову молодь розсіяну по всіх закутках Російської імперії. Шевченкове "нове віще слово" до "мертвих і живих і ненароджених" натхнуло українську військову молодь до відновлення героїчної боротьби за Українську Суверенну Державу. Українські маси, на чолі з військовою молоддю, завжди в усіх походах напереді несли портрет Тараса Шевченка. І це вже одно заперечує большевицькі твердження, про те, що "не під прапором Шевченка, а під прапором большевицької партії здійснено соціяльне й національне визволення трудящих".

Тож у дійсності справжнім побудником українського національно-державного відродження в 1917 році, як і відродження українських військових традицій, був Тарас Шевченко. А першу ідеологічно-організаційну форму-концепцію ідеям Тараса Шевченка в 1917 році надав Український Військовий Клуб ім. гетьмана Павла Полуботка. І ця скристалізована концепція, в якій високо підноситься Тарасом Шевченком виточена з минулого в майбутнє мета, й була втілена в державні акти двох Великих Січнів.

Згідно з цією своєю концепцією члени цього Військового Клубу вважали, що — горе тому народові, який в розбудові своєї національно-політичної діяльності легковажить військовий сектор. Бож тільки цей останній утверджує політичний сектор на висоті національно-державного рівня. На жаль, як знаємо з історії, наш

МИХАЙЛО ГРУШЕВСЬКИЙ
визначний український історик,
Голова Центральної Ради
в Києві 1917-1918 рр.
і перший президент України

ПАВЛО СКОРОПАДСЬКИЙ
командир 1-го Українського
Корпусу, який врятував Київ
і Центральну Раду перед
більшовицькою навалою
в грудні 1917 р.
Гетьман України
від 29 квітня до 14 грудня 1918 р.

політичний провід не доцінював значення регулярної армії; щобула б джерелом внутрішньої й зовнішньої сили.

Змістом національного “Вірую” для вищезгаданого вояцтва були не так соціально-політичні ідеали, як національно-державні. Тодішні політичні групи, члени яких часто самі не знали своїх політичних програм, не відзеркалювали світогляду цього вояцтва. А вояцтво ніколи не відмовлялося від співпраці з політичними групами на всіх відтинках життя. Та найгіршим було те, що й державні мужі губилися в різних концепціях і не усвідомлювали собі найголовнішого, що політичний і військовий сектор становлять нероздільну цілість.

До того панівна в початках національної революції в Україні російська цивільна і військова адміністрація воліли бачити хаос, безправ'я, а то й поразку в Україні, ніж дозволити організуватися українським збройним силам у справжню регулярну армію.

При тім усім треба сказати, що головною причиною наших невдач у 1917 році було те, що ми перед революційним зривом не підготували духово вояків українців у російській армії до сприйняття національно-державної думки й національно-державного чину. Ба, що більше, навіть у часі самої революції більшість наших політичних діячів не радо бачила організацію українського війська. Цілком інакше зустрічали революцію росіяни, в них інтернаціоналізм став тою специфічною московською системою, що її встановила в самих початках червономілітарна реакція, яка надала інтернаціоналістичній теорії клясову суть і понаднаціональну форму, що й стала основою їх прямувань до світового панування.

Тому, що большевицька партія прямувала до комунізму й до диктатури московського пролетаріату в світі, вона в практичній дії (промовчуючи в теорії) й застосувала тезу філософа старовинної Греції Платона (427-347 перед Хр.) про “єдність стану вартових воїнів”. У нашому випадку цих “wartових воїнів” уособлювала “червона гвардія”, що й переводила в життя не тільки тезу Платона, але й тезу Томаса Мора (1478-1535) про “безвласницьку спільноту”, проповідовану в його книжці “Утопія”.

Вже зараз по створенні большевицької партії в 1903 році, Ленін відкинув теорію Маркса й Енгельса про мирний перехід від капіталізму до соціалізму. Прийшовши до влади, він почав здійснювати перехід від капіталізму до комунізму “голою” фізичною силою, насильством “червоної гвардії” та “Всеросійської чрезвычайної комісії” для боротьби з контрреволюцією й саботажем” (ЧЕКА), яку покликав до життя декретом вже 6 грудня 1917 року, тобто місяць після перевороту.

Покладаючись головню на голу фізичну силу “вартових воїнів — червону гвардію”, Ленін звернув особливу увагу на вояцтво російської армії. Він був переконаний, що завести партійну дисципліну, вдержати в страху незгідне з большевицькою політикою населення та зберегти цілість московської імперії, на чому йому дуже залежало, він зможе тільки за допомогою війська й еліти “вартових воїнів”. З цих то причин Ленін і зміцнював свою червономілітарну еліту реакціонерами-полководцями з царської армії, як наприклад, генерали: Бонч—Бруєвич, Брусілов, Слащов, Кутєлов і багато інших.

І ця червономілітарна реакція восени 1917 року, ще перед офіційним проголошенням Москвою війни Україні, почала захоплювати прикордонні міста України.

Із тактичних же причин Москва вирішила зробити з національного питання демагогічну зброю для досягнення імперіялістичних цілей. У своїй відозві до вояків-українців з 12 грудня 1917 року Сталін, комісар у справах національностей, писав: “немає чого й говорити, що націоналізація армії — річ сприйнятна й бажана. Про це кілька разів заявляла Рада Народних Комісарів... Говорять про обмін військових частин між Україною й Росією, про розмежування тощо. Рада Народних Комісарів цілком усвідомлює необхідність розмежування”.

Та ця відозва Сталіна до “вояків-українців у тилу і на фронті”, як і подібні відозви Москви до українського вояцтва й робітництва, не мали того впливу ні на військові ні на робітничі з'їзди в Києві, що його очікувала Москва. Також ті відозви не мали впливу й на українських вояків на фронті, які не покладалися на облудні обіцянки Сталіна, а самі українізували фронтові частини російської армії, з яких відтак багато вояків включилося в українську регулярну армію.

До речі, що до законодавства регулярної Української Армії, то тут треба зазначити, що основи його були схвалені Актом 22 травня 1917 року, як і Акти двох Великих Січнів, які зберігають свою силу аж дотепер.

В самому Києві Український Військовий рух почався за почином пор. Миколи Міхновського, який скликав 22 березня 1917 року перші збори українських старшин і вояків київської залоги. Ці збори постановили вважати себе за Тимчасову Українську Військову Раду, яка 29 березня скликала ширшу військову нараду залоги Києва й його околиць. На цій нараді покликано до життя Військовий Клуб ім. гетьмана Павла Полуботка й рішено розпочати організацію українських добровільних військових формацій. Рівночасно з тим Рада Українського Клубу ім. Павла Полуботка видала відозву, в

якій, між іншим, були такі слова: "Пам'ятаймо, що на нашій землі стоїть упертий ворог і напружує останні сили, щоб прибрати до своїх цупких рук усю Україну. Товариші—брати! Не даймо України нікому! ... Єднайтесь у свої українські гуртки! Єднайтесь, з думкою про волю України, про її козацьку силу!"

1 травня на Сирецькому полі в Києві відбулося віче, підготоване Військовим Клубом ім. Полуботка, в якому взяли участь вояки-українці з різних частин київської залоги. Ці вояки себе самочинно й проголосили Першим Українським Козачим ім. гетьмана Богдана Хмельницького полком, коротко званим Богданівським.

По тримісячному перебуванні Богданівського полку в Києві він виїхав на фронт — під малиновим прапором з вишитим на нім черниціями Фролівського монастиря портретом Б. Хмельницького. Полк виїхав на фронт 8 серпня 1917 року, а з кінцем листопада знову повернувся до Києва. При від'їзді на фронт, з наказу начальника київської залоги — полковника Оберучева, полк обстріляли московські кирасири.

В міжчасі, в половині травня в Києві відбувся Перший Всеукраїнський Військовий З'їзд, який постановив утворити при Центральній Раді Український Генеральний Комітет. 18-23 червня 1917 р. відбувся Другий Всеукраїнський Військовий З'їзд, з участю 1976 делегатів, які заступали 1.732.442 вояків. Після цього З'їзду Український Генеральний Комітет очолив Симон Петлюра. І нарешті 2-12 листопада відбувся Третій Всеукраїнський Військовий З'їзд. Після нього 20 листопада проголошено III-ій Універсал.

У тих же часах і на фронті відбувалася українізація. Так, наприклад, з частин VI Армійського корпусу, до якого належала й згадувана Полуботківська сотня, зформована автором цих рядків, в Житомирі зформовано Другий Січковий Запорозький Корпус. Командиром цього Корпусу був ген. Мандрика, начальником Штабу — підполк. Борис Сулківський, а командирами дивізій — генерали Олександр Осецький та Борис Поджіо.

Та, на підставі досвіду з 1917 року, з часів українізування російських частин, можна сказати, що ці українські формації, яких командний склад безпосередньо не був пов'язаний з українським державно-політичним проводом (хоч би вони й воювали під українським прапором) ніколи в складі чужої армії не можуть бути символом українських незалежних збройних сил, сил повновартісних армій, тим більш рівнорядних збройним силам суверенних держав світу.

До того й уряд Керенського, щоб не допустити до формування української регулярної армії, вживав тактику зволікання часу, хоч і бачив, що тільки українці є боездатними. Хоч у липні він був і зробив

угоду з Українською Центральною Радою, визнаючи її за офіційного речника українського народу.

З кінцем жовтня 1917 р. у Петрограді наступив переворот і до влади прийшли більшовики. Власне, в слід за цим, 20 листопада, Центральна Рада видала III-й Універсал й перебрала владу в свої руки в усій Україні. В цім же місяці відбулися й вибори до Всеросійських Установчих зборів, в яких українські національні партії дістали повну перемогу.

Ішла тяжка боротьба. В самім Києві були ще російські частини, з яких одні були вірні Керенському, а другі більшовикам. Тимчасом з півночі вже сунули на Слобожанщину більшовицькі авангарди...

Із проголошенням III-го Універсалу спонтанно відгукнулась столична студентська молодь і під кличем Котляревського: "Де общее добро в упадку, забудь отца, забудь і матку, лети повинність ісправлять!" вона полетіла щоб плече в плече з Юнаками Військової школи й іншими частинами й на інших відтинках фронту, під Крутами вписати одну з найбільш героїчних сторінок літопису наших Визвольних Змагань...

З тої причини, що в 1917 році в самій Московщині революція мала характер соціальний, а в Україні — національно-визвольний, Ленін і Сталін підходили до українського народу з облудною брехнею. Вони, ніби всупереч тезам Рози Люксембург про перетворення колишньої царської держави на нову більшовицьку з однією спільною для всіх народів російською культурою, були в теорії за "самоопределение вплоть до отделения", тобто за "самовизначення аж до відділення" від Росії, але в практиці його заперечували, намагаючись конче зберегти і навіть поширити імперію Москви. Те, що гасло "самоопределение вплоть до отделения" вже тоді мало тільки декларативний характер, видно хочби з того, що більшовики вживали національні військові формації переважно для пацифікації одних другими.

На жаль, і Захід вже тоді шукав порозуміння з Москвою в усіх найголовніших міжнародних проблемах. Москва, вміло використовуючи вже тоді релігійні, світоглядові, економічні й політичні міжнародні противенства, змушувала навіть своїх ворогів скріплювати її політику — нищити український нарід як державну націю.

Все ж і без чужої допомоги сформувалась Українська Армія і, нав'язавши — не декларативно, але збройно — зв'язок із героїчними епопеями давніх наших державницьких періодів, відновила тяглість української державної дії та привернула українському народові право державної нації.

Роздумуючи над подіями з державно-збройного первопочину 1917 року, приходимо до такої їх оцінки:

Коли говорити про невдачі, то їх треба приписати:

1) зовнішнім переважаючим нас силам, — безпосередньо зацікавленим багатством українських земель;

2) національно-державній незрілості, і то не тільки широких мас, але й провідної верстви українського народу;

3) бракові інтелектуальних і технічних кадрів.

Становище українського народу в 1917 році було далеко складнішим і тяжчим, ніж воно було в часі II-ої світової війни, бо по двох з лишнім революційних десятиліттях український нарід поглибив свою національну свідомість і придбав певну кількість потрібних фахових кадрів на всіх відтинках українського життя.

Та й у зовнішніх невдачах ми теж у великій мірі самі винні, бож не мали своєї власнопідметної концепції стосунку — ні щодо суміжної з нами Європи, ні щодо суміжної з нами Азії, хоч геополітично Україна лежить на грані тих двох світів у центрі суходолу Старого світу. І мабуть тому всі нас вважають своїм форпостом...

Загально ж треба сказати, що державно-збройний первопочин 1917 року з погляду його історичного значення, помимо зовнішніх і внутрішніх несприятливих обставин, і помимо низької національнодержавної зрілості частини провідної верстви й мас, був для нас великим початком нової епохи, в якій національно-державні традиції в нашій добі стали основою дальшої тягlosti історичної національно-державної думки й національно-державного чину.

Кінець

Інші твори автора на цю ж тему:

ЮРІЙ АРТЮШЕНКО — стаття *"Творці державно-збройного первопочину в Другім Зимовім Поході та по нім"*, *"Самостійна Україна"*, ч. 4, 1985.

WILLIAM N. BODDY

CHARTERED ACCOUNTANT

В. Н. БОДУЙКЕВИЧ

1699 Dundas St. W.

Tel: 531-7222

Toronto, Ont.

ЧОМУ НАМ ВСТОЯТИСЬ НЕ БУЛО СИЛИ?

В. Максимець

1917 РІК

Відплив робочих рук до армій відбивався погано на господарці держав усіх учасників Першої Світової війни, але найбільше це відчувалося таки в Росії. Багато фабрик було закрито, а інші перекинено на продукцію предметів воєнного запотребування. У рільництві великі простори землі були незасіяні, через що зменшилася продукція хліборобських продуктів, що у свою чергу довело до того, що по великих промислових центрах відчувався брак харчів. Відчували його в першій мірі бідніші верстви населення, зокрема фабричні робітники, що більшовики використовували для своєї пропаганди, бунтуючи їх проти панів і проти уряду, та організували демонстрації. Уряд їх розганяв при допомозі поліції і війська, але вони не припинялись. Доходило до щораз поважніших ударів з поліцією аж 12-го березня 1917 р. демонстранти опанували Петроград — тодішню російську столицю.

Цар Микола II був змушений зрезиґнувати з престолу, а новий уряд, що його спершу очолив князь Юрій Львов, а відтак Олександр Керенський, проголосив Росію демократичною республікою. — Ця подія заворушила поневолені Росією народи, й одні з них стали домагатися незалежності, інші — автономії.

Нас застав той переворот неприготованими. Після поверх двохсотлітньої неволі, з намаганням нас зросійщити, ми представляли собою мізерний образ. Провідна верства майже вся була зросійщена. А народ, що в основному складався із селян і робітників, був у великій більшості неграмотний, затурканий, незорганізований і національно несвідомий. Міста були зросійщені. Не було достатнього числа своєї свідомої інтелігенції, яка б очолила і попровадила народні маси, а московські шовіністи, що сиділи по урядах, ставили українському рухові великі перешкоди.

На події у Петрограді в Україні першим zareагував Київ, де показалось найбільш активним “Товариство Українських Поступовців” — організація української інтелігенції, що до того часу перебувала в підпіллі. За його ініціативою 17-го березня 1917 р. покликано до життя Центральну Раду і на її голову вибрано

позаочно проф. М. Грушевського, що мав вкоротці прибути із заслання. Учасники зборів ухвалили домагатися перетворення Росії у федеративну державу з автономією для поневолених нею народів.

Тому, що при царським режимі українці не мали ні своїх шкіл ні організацій, зайшла потреба перш за все підняти культурно-освітню працю, щоб розбудити в масах українського духа. Провід видав заклик до українського народу, щоб організував свої школи і культурно-освітні товариства та розповсюджував українські книжки і пресу. Відіграли тут поважну роль учителі і студенти. Але при організуванні шкіл учителі натрапляли на поважні труднощі. Московські урядовці не знаходили відповідних будинків під українські школи, а місцеве російське населення висилало до міністра освіти в Петрограді телеграму за телеграмою, щоб рятував "руських дітей од насильственной українізації".

Центральна Рада зорганізувала 19-го березня 1917 р. величаву маніфестацію в Києві, в якій взяло участь около сто тисяч народу. Учасники маніфестації маршували вулицями Києва з портретом Шевченка і синьожовтими прапорами та співали українські маршові пісні та "Ще не вмерла Україна". Коло Миської Думи Грушевський виголосив промову, в якій закликав усіх, щоб перед портретом Шевченка присягнули, що будуть битися і не здадуть зброї поки не здобудуть Україні автономії. Всі впали на коліна, піднесли руки вгору і присягнули. Юрба схопила Грушевського на руки, винесла на другий поверх Думи і з балкону показала народові. Із тисячів грудей залунало грімко "Слава Батькові Грушевському!"

Ця маніфестація була переломовим моментом у розвитку українського руху в Києві. Українці побачили свою силу і почули твердий ґрунт під ногами. Похід пішов на Софійську Площу і там на вічу ухвалив домагатися для України автономії.

Також в Петрограді зорганізовано українську маніфестацію, в якій взяло участь близько 25 тисяч українських вояків, студентів, робітників та інтелігенції. Про цю маніфестацію писала вся російська преса й москалі дивувалися, що українство представляє собою таку поважну силу.

Учителі тих часів відіграли теж поважну роль в армії. Завдяки їм наше вояцтво домагалось виділення його в окремі українські відділи та перенесення в Україну на український фронт. А в часі від 18-го до 21-го травня 1917 р., заходом Українського Військового Клубу ім. Полуботка на чолі з М. Міхновським, в Києві відбувся Всеукраїнський Військовий З'їзд при участі 700 делегатів, що репрезентували понад півтора мільйона вояків. З'їзд уявляв собою могутній показ зорганізованости українського озброєного народу і

СИМОН ПЕТЛЮРА
 Перший Голова Військового
 Секретаріату Центральної Ради
 в 1917 р. і Головний
 Отаман Військ від листопада 1918 р.
 та Голова Директорії УНР
 від лютого 1919 р. до своєї
 трагічної смерті з рук
 більшовицького агента
 в Парижі 25 травня 1926 р.

ВОЛОДИМИР ВИННИЧЕНКО
 відомий український письменник
 соціалістичного напрямку.
 Перший Голова Генерального
 Секретаріату Центральної Ради
 (прем'єр) 1917-1918 та Голова
 Директорії УНР
 листопад 1918 — лютий 1919

проходив в атмосфері високого національного піднесення. Там ухвалено потребу організувати українську армію і покликано до життя “Український Військовий Генеральний Комітет”, на чолі з Симоном Петлюрою, що мав займатися українськими військовими справами.

В часі від 17-го до 21-го квітня 1917 р. в Києві відбувся величавий Всеукраїнський Національний Конгрес. В тім самім часі відбувся теж — З’їзд Діячів Українського Села . З’їзди ухвалювали, щоб домагатися для України автономії і організування української армії.

Ті збори, з’їзди й маніфестації нагнали москалям страху і вони скликали в Києві спільне засідання громадських організацій та запросили на нього представників Центральної Ради. Всі російські угруповання накинулись там на Центральну Раду з обуренням і погрозами за те, що Україна намагається відділитися від Росії.

Всі москалі ставились ворожо до українського руху, а найбільше насторожено і з недовір’ям ставилась до нього команда київської військової округи на чолі з полк. Оберучевом.

В липні 1917 р. відбувся Другий Всеукраїнський Військовий З’їзд. Керенський його заборонив і заявив, що виїзд делегатів на з’їзд буде трактувати як дезертирство. Помимо цього українські військовики на з’їзд приїхали, внесли проти заборони протест і домагалися для України автономії, підкреслюючи, що в противному разі народ сам почне будувати своє краще життя.

Коли Керенський побачив, що українські військовики злегковажили собі його заборону, вислав на з’їзд телеграму і заборону відкликав. Але між українцями й москалями напруження зростало. Щоб його злагіднити, Керенський приїхав в липні 1917 р. ще з двома міністрами до Києва на переговори з Центральною Радою. Українцям залежало найбільше на тім, щоб дістати дозвіл на організування своєї армії. Але Керенський виминув це питання. А від’їжджаючи, виголосив на залізничному дворці промову, яку закінчив словами: “Росія повинна бути велика, сильна, нероздріблена. А коли хтонебудь посміє посягнути на її цілість і простягнути руки, то ми зможемо ще йому сказати “руки геть”.

Центральна Рада випрацювала і переслала до Петрограду для затвердження конституцію України як автономної частини Росії. Але там її не затвердили, а прислали Центральній Раді “Інструкцію”, якою в дійсності перекреслювалось автономію. Згідно з Інструкцією Генеральний Секретаріят, як речник України, мав складатися лише з 7 відділів званих секретаріятами, при чому принаймні чотири з них мали бути очолені особами не української національності. Одночасно Інструкція виключала секретаріати: військовий, справедливости, харчів, шляхів та пошт і телеграфів.

Територію України обкрито до 5-ти губерній, а найбагатші її частини, Слобожанщину та Південну степову Україну залишено поза її границями. Для петроградського уряду застерігалось право звертатися безпосередньо до підвладних установ, помининаючи дотичні українські секретаріати.

Також Військовий Комітет вислав був у тому часі делегацію до Петрограду з петицією, щоб петроградський уряд повідомив усі військові з'єднання про створення Українського Військового Комітету та щоб наказав їм переслати тому Комітетові списки українських вояків і старшин та дати різні інші розпорядження потрібні для виділення українських вояків в окрему українську армію. Але Петроград тих домагань також не вдоволив. Не зважаючи на те, Військовий Комітет тішився такою повагою у своїх вояків, що російська влада не поважилась його ліквідувати.

Організування української армії незвичайно непокоїло москалів. На тім пункті доходило між ними а українцями до поважних напружень. На пересильний пункт коло Києва прибуло тоді кілька тисяч вояків, які домагалися затвердження їх в окремий український полк ім. гетьмана Полуботка. Центральна Рада їх не затвердила та ще й тримала в жахливих умовах, під голим небом, неумундурованих і голодних. Вони домагалися від Центральної Ради більшої ретливості у відношенні до петроградського уряду і настоювали, щоб москалів з України усунути. Коли Центральна Рада вагалася й намовляла їх, щоб вони йшли на фронт, ці українські вояки вирушили походом до міста Києва. Їм назустріч Військовий Секретаріат вислав Богданівський полк, який мав їх зупинити й не допустити до міста, але частина богданівців відмовилася воювати з полуботківцями й перейшла на їх бік. Полуботківці захопили штаб міліції, де забрали зброю й амуніцію і зайняли інтендантські склади та будинки з різними державними установами. Генеральний Військовий Комітет уживав різних засобів, щоб зліквідувати повстання полуботківців, які до речі ніде до своїх не стріляли, але піддавалися їм при першій зустрічі, вважаючи, що всі українці воюють для закріплення влади Центральної Ради. До вечора Генеральний Військовий Секретаріат зумів ліквідувати виступ полуботківців, а Винниченко післав до Петербургу телеграму, з повідомленням, що "Генеральний Секретаріат вжив рішучих заходів до встановлення порядку. Викликано військо гарнізону; як українці так і росіяни охороняють місто". Вслід за тим Оберучев, начальник російського гарнізону в Києві розбрав полуботківців, а його "славетне" військо пограбувало їх дощенту. До кінця липня всіх полуботківців вислано з Києва на фронт і Центральна Рада далі залишилася під "опікою"

московського гарнізону. Полуботківський полк у складі 16 сотень і 2,447 козаків та 15 старшин був приділений до пішого Немирівського полку. Їх скоро післали у бій, в якому полк поніс дуже великі втрати в людях.

Петроградський уряд робив усе, щоб розбити, обезсилити і здеморалізувати український військовий рух. Тому Військовий Комітет вислав 17-го вересня 1917 р. делегацію до Керенського, щоб ту проблему щераз обговорити і остаточно розв'язати.

Керенський був тоді головнокомандуючим і міністром військових справ й обіцяв затвердити 15 українських дивізій зі запасними полками. Для технічного переведення тих обіцянок треба було порозумітися з начальником штабу верховного командування. Але Керенський виїхав до Петрограду, а коли делегати звернулися до начальника штабу, то він сказав, що Керенський дав йому такі директиви, що не покривалися з українськими вимогами. З цього був тільки одинокий висновок, що збройний конфлікт з москалями не можна буде обминути.

7-го листопада 1917 р. большевики, під проводом Леніна, зробили в Петрограді революцію, повалили Тимчасовий уряд Керенського і встановили свою владу. Упадок Тимчасового уряду вніс повну дезорганізацію влади в Україні, а зокрема на фронті, де під впливом большевицької агітації почалася самодемобілізація. Війська, покинувши фронт, безконтрольно розпливалися по Україні і грабували що попало, а большевики повели шалену агітацію проти Центральної Ради. Це змусило Центральну Раду перебрати повноту влади в Україні, що вона і зробила, проголосивши Третім Універсалом 20 листопада 1917 р., Українську Народню Республіку.

Згідно з Третім Універсалом до Української Народньої Республіки мали належати Київщина, Поділля, Волинь, Чернігівщина, Полтавщина, Харківщина, Херсонщина, Катеринославщина і Таврія без Криму. А також заселені українським народом частини Вороніжчини, Курщини та Холмщини. Це не сподобалося большевикам, ані в Петрограді, ані тим більше в Україні й вони почали підготовляти збройне повстання на 13 грудня. Але українці, вночі перед повстанням, виарештували большевицьких проводирів, розброїли їхні частини й вислали ешельонами на північ у Росію. В міжчасі збольшевизовані військові частини 20-го Гвардійського корпусу, під проводом комуністичної діячки жидівки Євгенії Бош, вирушили з фронту на допомогу повстанню в Києві. Тут велику прислугу Центральній Раді зробив командир 1-го Українського Корпусу ген. Павло Скоропадський, який разом з відділами Вільного Козацтва, зупинив цей похід,

роззброїв збільшеvizовані частини коло міста Жмеринки і також відіслав ешелёнами на північ поза межі України.

Коли не вдалося зліквідувати Центральної Ради збройним виступом, більшовики задумали зробити це легально при допомозі запланованого Всеукраїнського З'їзду Селянських, Робітничих та Солдатських Депутатів 17-го грудня 1917 р. Одначе й тут їм не повезло, бо вони виявилися у великій меншості, на 2000 делегатів, від большевицьких організацій було заледве 150. Побачивши, що тут їм нічого не вдасться зробити, частина большевицьких делегатів покинула з'їзд і переїхала до Харкова, де саме тоді відбувався з'їзд советів Донбасу і Криворіжжя. Там вони проголосили себе всеукраїнським з'їздом і створили фіктивний советський уряд "Народний Секретаріат". Цей большевицький уряд негайно визнав Ленін і наказав своїм військам, які вже стояли на кордонах України, наступати на Україну. 25 грудня 1917 р. розпочалася російсько-українська війна, до якої Україна аж ніяк не була приготована, бо соціалістичний український уряд — Генеральний Секретаріат — не вірив, що йому доведеться воювати із соціалістичною Росією. До речі, в міжчасі розпущено було навіть і І-ий Український Корпус, якому не довіряли, бо ним командували професійні старшини на чолі з ген. Скоропадським. В той же сам час у Києві дармували тисячі українського війська, а зокрема російських офіцерів, які одначе, під впливом большевицької пропаганди, проголосили "невтралітет". На допомогу фронтові з Києва вислано три сотні молодих студентів, які полягли геройською смертю 29 січня 1918 р. коло залізнодорожної станції Крути на Чернігівщині.

Чого аж ніяк не можна зрозуміти, це те, що саме тоді, коли Україна уже була у збройному конфлікті з Росією, Генеральний Військовий Секретаріат демобілізував навіть і не збільшевичені військові частини, які з трудом пробилися з півночі в Україну, щоб воювати за її волю. З цілого Генерального Секретаріату єдиний Симон Петлюра зорієнтувався у грудні 1917 р., що без армії не можна будувати держави навіть соціалістичної і, не погоджуючись із політикою В. Винниченка, Петлюра зрезигнував зі свого посту і пішов на Слобожанщину організувати військову частину "Гайдамацький Кіш", з яким він успів ще прийти на час до Києва в січні 1918 р., щоб здушити большевицьке повстання з центром у Арсеналі. Завдяки такій безумній політиці соціалістичної Центральної Ради проголошення ІУ Універсалу відбувалося вже під гук большевицьких гармат 24 січня 1918 р., а 5 лютого Київ зайняли большевицькі війська під командою Муравйова, який вже першого дня вимордував не менше трьох тисяч киян, а особливо "невтральних" російських офіцерів.

Большевики били нас більше своїми кличами, як зброєю. Вони обіцявали воякам мир, селянам землю, робітникам фабрики, а поневоленим Росією народам — незалежність. В той спосіб перетягнули на свій бік багато несвідомого нашого елементу і навіть знеутралізували деякі військові частини. Велика частина несвідомих селян і робітників піддавалася большевицькій пропаганді і ставилася ворожо до українського самостійницького руху. Навіть частина українських соціал-революціонерів плянувала в січні 1918 р. повалити Центральну Раду при допомозі большевиків і завести в Україні советську владу. Але їх викрили і в'язували.

ГУЦУЛЬСЬКА АРХІТЕКТУРА В АМЕРИЦІ

*Церква св. Івана Хрестителя у Гантері
(Гори Катскі, у стеиті Нью-Йорк)*

Василь Стус

Пам'яті замученого Миколи Зерова

*Колеса глухо стукотять,
мов хвиля об пором.
Стрічай, товаришу Хароне,
[і] з лихом, і з добром.*

*Колеса б'ють, колеса б'ють,
кудись торують путь.
Уже! Додому не вернуть,
додому не вернуть.*

*Москва, Гора Ведмежа, Кемь
і Попів острів — шлях
за ґратами, за вартами,
розбухлий на сльозах.*

*І знову: В'ятка, Котлас, Усть —
Вим, далі — до Чібію.
Рад-соц-конц-таборів Союз,
котрий Господь забув.*

*Диявол теж забув, тепер
тут править інший бог —
марксист, расист і людожер,
один за трьох.*

*Москва — Чібію, Москва — Чібію,
Печорський концентрак
споруджує нову добу
на крові і кістках.*

**Філія Українського Національного Об'єднання
Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб
Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання
в СУДБУРАХ, Онтаріо**

засновані в роках від 1933 до 1935, на націоналістичній ідеології. Впродовж свого існування, вони вели й ведуть культурно-освітню працю, допомагають морально й матеріально українській визвольній справі.

Філія УНО і Відділи Братніх Організацій одинокі в північному Онтаріо, хоч з невеликою кількістю членів, відомі в цілій Північній і, частинно, Південній Америці через свої поїздки з концертами їхнього хору "Дніпро" і танцювального ансамблю "Веселка" та тріо "Лебеді".

Диригенткою хору є улюблена всіми, мгр Оля Мисак-Рогатин.

Хор Філії УНО вже довгі роки виступає на різних, високого рівня, імпрезах, як: у 40-річчя ОУН в Дітройті, ЗСА, в 1964 р. на 40-річчі Т-ва "Відродження", в місті Буенос-Айресі в театрі де Колон і в місцевості Ляплато в Аргентині, Каракас, Валеґсія, Венесуела і багато інших місцевостей.

Філія УНО веде Рідну Школу, школу народніх танців, має власний дім, де ведеться наша культурна праця. Філія УНО і БО мають оселю "Запоріжжя" — над озером "Ричард", де відбуваються літні табори для дітей і молоді, та відпочивають члени УНО і БО під час літа.

Члени Філії УНО і Відділу УСГ заснували Українську Споживчу Кооперативу та Українську Кредитову Спілку, які зросли до вартости півмільйона. Управителем є член УНО п. Нестор Печенюк. Філія УНО і БО влаштовують "Українські Ярмарки", фестивалі для тисячів української і чужинецької публіки. Їхні моральні і матеріальні успіхи надзвичайні.

Домом Філії УНО й оселею "Запоріжжя" користуються всі українці міста Судбур, та в міру можливостей віднаймаємо і нашим чужинним співгромадянам.

Управа Філії УНО і Відділів БО

**Ukrainian National Fed'n
130 Frood Rd. Sudbury, Ontario P3E 4P2**

Андрій КАЧОР

НАШЕ ФАХОВЕ ШКІЛЬНИЦТВО ОСНОВА ЕКОНОМІЧНОГО ВІДРОДЖЕННЯ ЗАХІДНЬОЇ УКРАЇНИ МІЖ ДВОМА СВІТОВИМИ ВІЙНАМИ

(У 40-ліття смерти Дениса Коренця, одного із піонерів фахового шкільництва в Західній Україні.)

Вступ.

6 березня 1946 року, на передмісттю Мюнхену, в Німеччині, переходячи вулицю, загинув під колесами американського “джіпа”, Денис Коренець, на 71 році життя, повний ще сили, здоров’я і великих плянів.

Денис Коренець — це відомий український педагог, історик і кооператор, один із визначніших піонерів українського фахового шкільництва в Західній Україні. Він директор першої української торговельної школи Т-ва “Просвіти” у Львові, довголітній директор “Спілки для Господарства і Торгівлі” в Перемишлі та Львові (пізніше переорганізованої на “Центросоюз”), член управ різних економічно-кооперативних і освітніх установ. Він писав багато на економічно-кооперативні, історичні та культурно-освітні теми. Важніші його історичні праці це “Зносини гетьмана Івана Виговського з Польщею в рр. 1657-58”, “Повстання Мартина Пушкаря”; він автор популярної “Історії України” та дуже цікавої студії про “Наше фахове шкільництво”.

Денис Коренець народився 3 квітня 1875 року в Розвадові, коло Миколаєва над Дністром, у Галичині, в родині учителя Василя Коренця і Йосипи з роду Дутка. Гімназійну науку закінчив іспитом зрілості в Стрию 1893 р., і зараз же вписався на філософічні студії у Львівському університеті. Студіював він географію, а також історію в проф. М. Грушевського, в якого він був одним із кращих студентів.

У 1898 році Д. Коренець закінчив філософію і пішов учителювати в середній школі і так став виховником молоді та організатором суспільно-культурних і господарських установ. Особливо дуже важлива роля Д. Коренця була в тому, що він, зрозумівши потребу вишколу та виховання фахових працівників для

української кооперації, перебрав у 1917 році управу одинокої тоді української торговельної школи у Львові. Ця школа разом із іншими сільсько-господарськими школами й різними овітньо-вишкільними курсами стала основною базою відбудови і розбудови, знищеного війною, українського економічного життя в Західній Україні.

Щоб краще зрозуміти ролю нашого фахового шкільництва, треба подати коротку інформацію про стан українського шкільництва взагалі на західньо-українських землях за часів австрійської і польської окупацій.

Стан нашого шкільництва під Австрією

Як знаємо з історії, у 1772 році, при першому розподілі Польщі, Галичину захопила Австрія. Освіта і шкільництво українського населення в тому часі стояли на дуже низькому рівні. Замість народніх шкіл по наших селах були тільки де-не-де т.зв. “дяківки”, в яких дяки вчили дітей з церковних книг трохи читати й писати. На цілу Галичину були ще дві василіянські школи — одна в Дрогобичі, а друга в Лаврові коло Самбора. І це все.

Австрійська влада, назагал, сприяла освіті і шкільництву, однак політика польських панів, великих землевласників на українських землях, паралізувала навіть найкращі інтенції віденського уряду. Все ж таки перед першою світовою війною в Галичині було 3,560 народніх шкіл, з них 2,510 українських, що становило 71% всіх народніх шкіл. **Щоправда**, українські народні школи були здебільша по селах одно- і двоклясові. Вище зорганізовані народні школи були по містах і майже всі були в польських руках.

Із середніх шкіл українці, по довшій боротьбі, добилися 6 гімназій (2 у Львові, 1 в Перемишлі 1 в Коломиї, 1 в Тернополі та 1 в Станиславові). Крім цього були паралельні українські класи при польських гімназіях у Бережанах і Стрию. З фахового шкільництва було ще 5 утравістичних (тобто двомовних польсько—українських) учительських семінарій, але ані одної технічної, торговельної чи сільсько-господарської школи, бо ці школи були небажані для поляків, які були при владі в Галичині.

Не мали українці в Галичині й власної високої школи. У Львівському університеті українці мали всього 8 катедр і 4 доцентури — **решта була в польських руках**. Ще менші впливи мали українці в Львівській Політехніці, Ветеринарній Академії та Крайовій Академії Рільництва в Дублянах під Львовом.

Брак українських державних середніх шкіл українська суспільність намагається заступити власними приватними

Денис Коренець
(3.IV. 1875 — 6.III.1946)

Проф. д-р, інж. Євген Храпливий

школами, які організувало Українське Педагогічне Товариство у Львові (скорочена назва УПТ), що в 1926 році прийняло назву "Рідна Школа". Крім цього до першої Світової війни діяв ще Крайовий Шкільний Союз з Михайлом Грушевським та Іваном Кивелюком у проводі. Також Сестри Василіянки зорганізували дівочу гімназію у Львові та вчительські семінарії в Яворові і Львові, а в Перемишлі існував для дівчат ліцей Українського Інституту. Разом було 18 приватних народніх шкіл, 9 гімназій, 3 учительські семінарії і декілька середньо-шкільних курсів.

Характеристичне для цієї доби є те, що не було ні одної державної фахової школи, не враховуючи учительських семінарій, а також українське приватне шкільництво не виявляло надто великого зацікавлення цією проблемою із-за браку фахових учителів і сильних господарсько-торговельних установ.

Як відомо, фахове, або т.зв. професійне шкільництво — це продукт нових часів. Виховний його ідеал дозрів щойно на початку XX століття, з великим розвитком техніки, торгівлі та піднесення у

світлі життєвої стопи широких мас. Наприклад, перша самостійна торговельна школа була відкрита щойно в 1901 році в Кельні, в Німеччині. Передтим були спроби такі школи організувати при університетах. Нижчі і середні фахові школи були часто організовані при народніх школах. Батьківщиною таких шкіл є Америка.

Фахове шкільництво має за завдання приготувати потрібні кадри молодих фахівців для всіх галузей народного господарства, щоб прискіпити і поглибити природній розвиток народу. І тому не диво, що всі культурні народи та всі держави дуже багато гроша витрачували і витрачують на розбудову фахового шкільництва, а також, не диво, що поляки за австрійських часів, і пізніше у своїй власній державі, робили великі труднощі в розбудові українського фахового шкільництва, знаючи, що воно стане основою економічного й культурного розвитку українського народу.

Початки українського фахового шкільництва в Галичині

Матір'ю українського фахового шкільництва на західно-українських землях було матірне Т-во "Просвіта" у Львові, засноване 1868 р., яке відразу звернуло увагу на потребу ширення хліборобської освіти серед наших селян. Товариство "Просвіта" спершу робило це, видаючи популярні фахові хліборобські книжки, влаштовуючи різні хліборобські курси та вдержуючи мандрівних учителів хліборобства, тощо. Пізніше, по першій Світовій війні, цю роботу від "Просвіти" перебрали "Рідна Школа", "Сільський Господар" й українська кооперація.

З доповіді визначного громадського діяча та організатора фахової хліборобської освіти в Галичині, д-ра Михайла Коцюби (до речі він був також засновником і директором дівочої семінарії УПТ у Львові), яку він виголосив на першому Українському Просвітянському Конгресі, що відбувся 1 і 2 лютого 1909 року у Львові, знаємо що на терені Галичини не було тоді ні одної фахової школи, з українською мовою навчання. Цю прогалину частинно заповнювала "Просвіта", ангажуючи в 1896 році мандрівного вчителя сільського господарства В. Короля, який учителював аж до 1902 р. Пізніше, від 1904 р. до 1909 р. цю функцію виконував дуже успішно Олександр Гарасевич, агроном-педагог, а від 1 травня 1909 року — відомий господарсько-кооперативний діяч Степан Кузик.

Т-во "Просвіта" разом з "Народною Торговлею", якої основоположником був інж. Василь Нагірний у 1883 р., займалися також вишколом перших наших крамарів для сільських, громадських і кооперативних крамниць; інструктором був Ярослав

Литвинович та інші. Це були дуже позитивні початки, але разом з тим й дуже бідні. Українці, на західноукраїнських землях, що були під Австрією, до 1908 року, не зуміли заснувати ані однієї фахово-господарської школи. Не мали таких шкіл українці й під режимом царської Росії.

Шойно в 1908 році, за старанням визначного господарського діяча о. митрата Тита Войнаровського та о. Михайла Бачинського, митрополит Андрій Шептицький подарував для Т-ва "Просвіта" свій фільварок (велике господарство — прим. А. К.) з будинками у Миловані, повіт Товмач, на Покутті, де проф. Олександр Гарасевич і д-р Михайло Коцюба зорганізували т.зв. садівничо-рільниче заведення і першу українську однорічну рільничу школу, нижчого типу. Школа ця розпочала свою діяльність 1 серпня 1910 року.

З приємністю треба відмітити, що ця перша наша фахова школа була зразково організована. Вона мала нові й гарні шкільні і господарські будинки, досвідні поля, яринний город, сад, пасіку, шкільку молодих деревець, рибний ставок, квітники, розплідник молочної худоби, взірцевий розплідний курник, ремісничі верстати та все хліборобське знаряддя і модерні на той час машини потрібні в господарстві. Наука в школі тривала 11 місяців. У програмі навчання було 22 години фахових і 18 годин загально-освітніх предметів тижнево, а решту часу призначено на практичні роботи. Управителями цієї школи довгий час були інженери-агрономи: П. Думка, Микола Твордило і Е. Брилинський.

Ця наша перша фахова школа, під педагогічним патронатом центральної Просвіти, Рідної Школи, Центросоюзу, Маслосоюзу, Сільського Господаря і Ревізійного Союзу Українських Кооператив у Львові, підготовляла нашу селянську молодь до праці на власному господарстві і в кооперативних установах наших сіл. Вона виховувала нам т. зв. сільську інтелігенцію.

Другою з черги була Жіноча Школа Домашнього Господарства Т-ва "Просвіта" в Угерцях Винявських, Рудківського повіту, заснована в березні 1910 р. Філією "Просвіти" в Рудках. Приміщувалася вона в маєтку Михайла Малецького, який він подарував на ту ціль "Просвіті". Школу цю організували також О. Гарасевич і д-р М. Коцюба, а плян навчання виготовила учителька Ольга Жураківська. У цій школі вчили дівчат куховарства, прання, прасування, огородництва, крою і шиття, молочарства, садівництва, годівлі дробу і всього того, що потрібно для ведення успішного сільського домашнього господарства. Крім цього в школі вчили релігії, української мови, історії та домашньої гігієни. Ця школа проіснувала тільки до першої Світової війни. По війні

*Учителі Української Торговельної Школи Т-ва "Просвіти"
у Львові в 1931 році.*

Стоять: д-р Є. Пеленський, Т. Білостоцький, д-р І. Витанович, інж. Л. Савойка, д-р І. Федів, А. Ковалисько. Сидять: о. П. Хомин, А. Панейко, А. Березовський, дир. Д. Коренець, д-р М. Волошин, Ірена Лежогоубська, В. Ольховий. Неприсутні: Іванна Мамчаківна, Йосиф Голинський, д-р В. Щуровський, радн. В. Вергановський і д-р К. Коберський

Головний Відділ "Просвіти", не маючи фондів на відбудову цієї школи, мусів її зліквідувати. На її місце "Сільський Господар" у 1924 році zorganizував, з подібною програмою, господарську школу в Коршеві, пов. Коломия, але в формі шістьох тижневих курсів, через брак фондів на цілорічну школу.

Для повного перегляду нашого хліборобського шкільництва в Галичині, треба ще додати, що в квітні 1933 року, голова філії "Сільського Господаря" в Перемишлянах, у своєму власному маєтку в Янчині, zorganizував короткочасні практичні курси рільничої господарки, городництва, садівництва, пасічництва, годівельно-ветеринарний, кооперативний і організаційний. Кожен із цих курсів становив собою цілість. Всі курси разом тривали 9 місяців кожного року і їх фінансували кооперативні союзи і кооперативні центральні. Курсанти могли користатися з усіх курсів, або

лише з тих, що їх цікавили. На ці курси приймали учнів із закінченою середньою освітою, але не менше як із закінченою 6-ою класом гімназії. Випускники цих курсів ставали помічниками фахових агрономів з високою освітою, що працювали при філіях “Сільського Господаря”.

Щойно в 1935 році, в часі т.зв. “нормалізації”, польський уряд дозволив на відкриття державного хліборобського ліцею у Черниці, коло Стрия. До нього приймали абсолювентів нового типу гімназії, що відбули піврічну практику в сільському господарстві. Наука тривала 2 роки. Директором цього ліцею був інж. д-р Михайло Холєвчук.

Крім названих шкіл і курсів, кілька років перед другою Світовою війною, проф. Михайло Васків, під скромною назвою курсів, організував однорічну коєдукаційну рільничо-господарську школу в Шибалині, коло Бережан, до якої приймали хлопців і дівчат із укінченою 4-6 класовою народньою школою.

Для сільської молоді, що не могла ходити до хліборобських шкіл, ані не мала змоги користати з довгих курсів, інженер д—р Євген Храпливий, як керманіч “Сільського Господаря” у Львові, у 1933 році, опрацював за зразком данських народніх університетів, плян широкого самонавчання сільської молоді п.н. “Хліборобський Вишкіл Молоді”. Акція ця дуже скоро поширилася по наших селах, бо вже в 1934 році було 178 гуртків ХВМ у 23 повітах, які об’єднували в самонавчанні 2,125 хлопців і 1,415 дівчат.

Це все; що можна було зробити для піднесення фахової освіти нашої сільської молоді в Західній Україні до часу другої світової війни. Як на наші умовини, політичного і господарського характеру, зроблено багато. Це була праця для наших сіл і сільської молоді. А тепер ще коротко про працю для наших міст, що були опановані польським і жидівським елементом.

Перша Українська Торговельна Школа у Львові

В парі з розбудовою хліборобського вишколу нашої сільської молоді, перед провідниками нашого національно-політичного життя в Галичині, виринула проблема вишколу нашої міської молоді, щоб рятувати її перед денационалізацією і пролетаризацією. Не можна було думати про організацію торговельних і промислових підприємств, не маючи відповідних фахівців. Це дуже відчув наш перший піонер українізації торговельно-промислового життя наших міст інж. В. Нагірний, організуючи ще в 1883 році у Львові першу торговельну кооперативу “Народна Торговля”. Всі спроби зарадити цьому лихові короткотерміновими курсами не давали надії на успіх.

Треба було думати про школу, яка виховала б добрих фахівців. Це не була легка справа, бо до школи треба мати фахових учителів і... когось, хто фінансував би цю школу.

Цю прогалину виповнило Матірне Т-во "Просвіта" у Львові, яке погодилося фінансувати й бути опікуном такої школи. Почин до заснування Торговельної Школи Т-ва "Просвіта" у Львові дав проф. Роман Сас-Залозецький. Він перший підняв цю справу на засіданні Ради "Народної Торговлі" у 1908 році. Перша нарада в цій справі не дала позитивного висліді. Вдруге він видвигнув її на Господарсько-Промисловій Комісії Т-ва "Просвіта" за головування проф. Володимира Шухевича, автора відомого твору "Гуцульщина".

За почином цієї Комісії, в травні 1911 року створено окремий комітет із представників українських львівських товариств під проводом проф. Романа Залозецького, який ще того ж року організував двокласову торговельну школу під патронатом "Просвіти". Школа приміщувалася в будинку Національного Музею на площі св. Юра ч. 5, що його заснував митрополит А. Шептицький, і почала своє навчання 5 жовтня 1911 р. До першої класи вписалося 40 учнів й учениць. Першим директором цієї коєдукаційної торговельної школи став її організатор інж. Р. Залозецький, професор Державної Торговельної Академії і доцент Політехніки у Львові, почесний консул Великої Британії і визначний нафтолог. Учительський збір складався з двох постійних і чотирьох учителів, які доходили тільки на свої курси. При школі, в 1912 році, організовано 6-місячний курс торговельних наук для дорослих.

На жаль, перша Світова війна припинила науку в цій школі. Галичину зайняли москалі. Директор школи Р. Залозецький перейшов на працю до Відня в міністерстві рільництва. Інші учителі були змобілізовані до війська.

*Денис Коренець реорганізує торговельну школу
і основує високу економічну*

Як вже знаємо із вступу, Денис Коренець був гімназійним учителем, спершу в Перемишлі, а пізніше у Львові. У травні 1915 року Д. Коренця покликали до австрійського війська. Одначе на інтервенцію Академічної Гімназії у Львові його звільнили з війська і він став учителем історії і географії у філії цієї ж гімназії. Поза шкільними годинами, він працював в українських кооперативних установах, одночасно поглиблював свої студії в ділянці економічно-кооперативного руху в світі. Саме навчання в гімназії не давало йому задоволення. Він бачив велику потребу розбудови українського фахового шкільництва, зокрема торговельно-

*"Курс Абітурієнтів" по кінцевому іспиті, 10 червня 1929 р.
(Сидять учителі (з ліва): інж. В. Несторович, А. Ковалисько,
дир. Д. Коренець, д-р І. Федів і інж. Л. Савойка)*

кооперативного, як основи для розбудови торговельно-промислового і кооперативного життя українського народу в Галичині. І цьому шкільництву він рішився посвятити свої сили, своє знання і свій досвід.

По звільненні Львова австрійськими військами в 1915 році, Торговельна Школа Т-ва "Просвіта" у Львові відновила свою діяльність під управою Осипа Скрентовича, а відтак під управою Амврозія Березовського, але воєнні умови не дозволили їй повністю розвинутися. В 1917 р. вона мала всього 17 учнів. І тоді, як це пише, у своїх споминах Д. Коренець, "впало на мене почесне завдання, перебрати управу цієї одинокої нашої торговельної школи в Галичині". Він довгі роки мріяв і підготовлявся до такої школи. Перебравши управу її, він з повною посвятою взявся за реорганізацію школи.

Завдання не було легке. Перш за все війна ще не була закінчена. Відтак наші визвольні змагання в рр. 1918-19, відвернули увагу нашої громади від фахового шкільництва. А найважніше, загал нашого громадянства, в тому часі, подібно як і за австрійських часів,

не мав належного розуміння для торговельної освіти. Звання купця, промисловця, кооператора, не мало ще права громадянства серед більшості наших людей. Кожний батько, посилаючи сина до школи, хотів його бачити священиком, адвокатом, лікарем, професором, або учителем, дехто ще погоджувався на інженера, або державного урядника, а про науку купецтва, торгівлі, промислу ніхто не хотів слухати.

Д. Коренець про це знав, як також знав, що без торгівлі і промислу ми ніколи не будемо повним народом, готовим до державного життя. І тому він рішив проламати це упередження нашої громади на західно-українських землях. І це йому вдалося по кількох роках важкої праці. Він написав цілу низку статей на цю тему в українській пресі й широко рекламував у пресі та окремими оголошеннями на мурах міста вписи до школи. Крім того він ходив по парохіях до священиків і по народніх школах у Львові і переконував учителів і батьків про потребу спрямовувати дітей до нашої самотньої Торговельної Школи, яка допоможе і батькам і дітям дуже скоро здобути "кусок хліба", як тоді казали. Але найважливіше це те, що абсолюенти тієї школи допоможуть нашим кооперативним установам, під продовом висококваліфікованих фахівців, опанувати торгівлею і промислом всі наші міста в Західній Україні. Ми програли війну з поляками, говорив часто Д. Коренець, бо ми не мали міст, а державу будують міста та провідники міст; села і селяни можуть тільки підсилити і скріпити цю боротьбу за свою державність. Це дуже важлива проблема і її треба позитивно розв'язати.

У висліді цих заходів і дуже впертої праці Д. Коренець мав успіхи. Торговельна Школа дуже скоро росла і розвивалася. Вже у 1924 році він цю дворічну школу нижчого типу переорганізував на трирічну середнього типу, поширюючи і поглиблюючи навчання загально-освітніх предметів і наукою кооперації в усіх класах, надаючи школі більш кооперативний напрям, бо кооперація теж скоро росла і потребувала нових вишкolenих працівників.

Тут варто згадати, чого вчила ця школа. Із освітніх предметів були: релігія, українська, польська і німецька мови, наука громадянства, гігієна, каліграфія і рахунки. На ці предмети було призначених 37 годин тижнево на всі класи. З суспільно-економічних предметів були: господарська історія і географія, історія та ідеологія кооперації — 16 годин тижнево на всі класи. З чисто фахових предметів були: організація і ведення кооперативи, або приватного підприємства, купецькі рахунки, книговедення і зразкове бюро, стенографія, письмо ручне і машинове, разом 15 годин тижнево. Пересічно в кожній класі було 35 годин навчання

тижнево. Крім програмового навчання учні зорганізувалися в класові громади, в шкільній кооперативі, читальні, в вишкільних гуртках і позашкільній торговельній практиці, яка була передумовою до кінцевого іспиту.

В лютому 1924 р., Головний Виділ Т-ва “Просвіта” у Львові передав офіційно цю школу на власність Українського Педагогічного Товариства — “Рідна Школа”, разом з усім майном.

Д. Коренець дуже скоро побачив, що сама торговельна школа, навіть середнього типу, не розв’яже цієї проблеми, яку він собі намітив, бо для опанування міст і розбудови кооперативних союзів треба ще мати фахівців з високою освітою.

І він рішився на дуже поважний крок: організує на західньо-українських землях першу високу економічну школу під скромною назвою Однорічного Курсу Абітурієнтів, знаючи, що на високу економічну школу у Львові польський уряд не дасть дозволу. В 1920 році він проголосив вписи на Курс Абітурієнтів і закликав українську молодь, яка покінчила середні школи й не мала фінансових засобів на студії закордоном, вписуватися на ці скорочені економічно-торговельні студії, у власній школі, під проводом наших найкращих фахових учителів, які підготують її (тобто молодь) до праці в українській кооперації, або у власних приватних підприємствах.

Наука на Курсі Абітурієнтів була обмежена тільки до економічно-суспільних і фахових предметів, а саме: політична економія, господарська географія, історія і теорія кооперації, організація кооперативних і приватних торговельних підприємств, купецька і політична математика, кореспонденція, торговельний і кооперативний закон, наука про торгівлю, векслі і товарознавство. Надобов’язкові предмети були: німецька, французька і англійська мови, писання на машині і стенографія. Усіх годин було 25 тижнево. Методи навчання — високошкільні. Що три місяці курсанти мусіли здавати т. зв. колоквиум з усіх предметів, а при кінці курсу головний іспит при комісії. По успішнім іспиті курсант одержував свідоцтво.

На тих курсах викладали такі фахівці, як інж. Юліян Павликовський, Денис Коренець і Олександр Мицюк, а пізніше д-р Ілля Витанович — кооперативні предмети, І. Чапельський — книговедення і кореспонденція, д-р Ю. Савчак і А. Ковалисько — купецька математика, д-р А. Чайковський і В. Вергановський — цивільне і торговельне право, д-р М. Волошин — політична економія, інж. Л. Савойка — товарознавство, д-р І. Федів — господарська географія. Вчили в школі, або викладали на курсах ще такі учителі: А. Березовський, Ірина Лежогубська, Йосиф Ганчаковський, Осип Скрентович, Антін Павецький, д-р Юрій

*Головний штаб "Сільського Господаря":
Є. Храпливий (третій від права) з головою Ради
С.Г. Мироном Луцьким (по середині) і працівники Централі СГ у 1938 р.*

Пеленський, Тиміш Білостоцький, інж. Володимир. Несторович, Зенон Котович, Марія Охримович, Уляна Сітницька, Степан Кміцикевич, О. Цегельська-Попович, Осип Голинський, В. Кисілевський та інші, яких імена вже призабулися.

У школі постійно навчалася 150-300 учнів, хлопців і дівчат, а на Курсі Абітурієнтів було 50 до 150 курсантів кожного року, тобто від 1920 до 1939 р. Школа під проводом Д. Коренця виросла в поважну громадську установу, яку шанували і респектували не тільки українці, але наші сусіди поляки й жиди. Без неї годі собі уявити відродження українського економічного життя в Західній Україні між двома Світовими війнами. Під впливом цієї Торговельної Школи у Львові подібні школи чи курси творилися по інших містах Галичини.

"Перша бригада кооператорів"

Перед першою Світовою війною, в 1912 р., до Крайового Союзу Ревізійного у Львові в Галичині належало 557 кооператив, в тому 339

кредитових, 41 споживчих, 35 молочарських, 104 мішаних кредитово-споживчих і 38 різних інших.

На початку 1920 року, по закінченні першої Світової війни і наших визвольних змагань, всі ці кооперативи були знищені, а ціла українська кооперативна організація, з Ревізійним Союзом включно, майже зовсім не існувала. Все треба було починати наново.

29 жовтня 1920 року появився перший, досить ліберальний кооперативний закон у Польщі, автором його був проф. Станіслав Войцеховський, ідейний кооператор, пізніше президент Польщі. Представники українських центральних громадських організацій (які, до речі, також ще не встигли були відновити своєї праці), на окремій нараді, рішили використати всі можливості, які давав цей закон, щоб відновити діяльність низових кооперативів і їхніх централей та почати працю над господарською відбудовою наших знищених війною сіл.

З тою метою створено спершу Крайовий Комітет Організації Кооперативів (скорочена назва ККОК), а відтак відновлено діяльність Крайового Союзу Ревізійного, а на чолі цього нового кооперативного руху став інж. Юліан Павликовський, молодий інженер-агроном та декількох старших кооператорів, що в тому часі були у Львові.

До праці в кооперації почали голоситися молоді учасники наших визвольних змагань, колишні старшини, підстаршини та стрільці українських армій, які по "програній" війні з поляками і більшовиками, поверталися з різних сторін і різних таборів полонених домів, щоб знова стати до нової боротьби з окупантами українських земель на культурному і економічному полі. Вони ставали піонерами нових ідей, нового суспільно-громадського руху, який прийняв кооперативну форму організації.

Однак самого запалу й охоти до праці було замало, щоб практично реалізувати ідейний клич Ю. Павликовського: "В об'єднанні власних сил — до добра і краси!" Треба було мати ще однастайний плян дії, намічену організаційну структуру і зрозуміння самої суті кооперації. Коротко, треба було мати ще хоч крихітку фахового знання.

І тут прийшов на поміч член Крайового Комітету Організації Кооперативів Денис Коренець, який запропонував перевести, під фірмою Торговельної Школи у Львові, короткий курс (за скороченою програмою "Курсу Абітурієнтів") для всіх тих кандидатів, без огляду на їх освіту, високу, чи середню, а які хотіли б, або вже працюють у проводі кооперативних установ. На цьому курсі найкращі наші фахівці мали б з'ясувати, що і як треба робити,

щоб мати успіх. ККОК цю пропозицію прийняв, а Д. Коренець блискуче її перевів.

"Курс відкрито 5 травня 1921 року — пише про цю подію І. Филипович, директор Ревізійного Союзу Українських Кооператив, у статті "Відбудова нашої кооперації по війні", в "Кооперативній Республіці" ч. 9, за 1936 рік — в одній із залів філії Головної Української Гімназії у Львові, під проводом Дениса Коренця, як директора Торговельної Школи і під протекторатом Іллі Кокорудзи, тодішнього директора гімназії, як господаря домівки. Матеріальну допомогу на влаштування цього курсу дав Український Горожанський Комітет, що його очолював д-р Степан Федак. На курс з усіх сторін Галичини зголосилося 90 учасників. Були це молоді люди, що повернулися з війни, з яких третина мала університетську освіту, інші середню, а найменше половина мала крайові, або закордонні торговельні студії. Багато з них відбули вже практику в наших чи чужих економічних установах.

На курсі викладали: директор Денис Коренець, інж. Юліян Павликовський, д-р Степан Баран і проф. Олександр Мицюк, кожний про інший вид діяльності кооперації, д-р А. Чайковський про кооперативне право, дир. Іван Филипович про працю кооперативного інструктора, Ілярій Чапельський і д-р Ю. Савчак про основи рахівництва, Микола Капуста (від лютого 1928 р. директор РСУК і керманич ревізійного відділу) — теоретичне і практичне рахівництво та діловодство в кооперації, дир. С. Герасимович і дир. Бариляк курс продажі рільничих товарів, Е. Нагірний про купно і продажу харчових товарів, Василь Ольховий — купецькі рахунки, Амврозій Березовський — ділова переписка, а д-р О. Бариляк про векслі, чеки і контокорент. Курс тривав безперервно до 5 червня 1921 р., тобто повний місяць. Курсанти були дуже пильні і виявляли великий запал до праці. По закінченні курсу всі вони повернулися до своїх повітів і почали там, зараз же, завзяту працю на полі організації кооперативів".

Цей курс створив т.зв. *Першу Бригаду Кооператорів*, яка спільно намітила і реалізувала план господарської відбудови на західньо-українських землях, відомий в історії української кооперації п.н. "Нової економічно-суспільної школи", яка всю свою роботу базувала на власних силах українського народу.

Ця перша бригада кооператорів, доповнювана відтак новими фахівцями, збудувала в польській державі свою окрему Українську Кооперативну Республіку, яка була овоєрідною державою в державі. Але це вже окрема тема.

*Українська Торговельна Школа у Львові в 1930 р.
(По середині сидить радник Чайковський, а біля нього з ліва, дир. Д. Коренець)*

Висліди фахової праці

На вислід фахової праці фахових кооператорів, що їх випустила Торговельна Школа й Курс Абітурієнтів у Львові та поворот до краю нових фахівців, що покінчили високі торговельно-господарські школи закордоном, не треба було довго чекати. Вже у 1922-23 рр. спонтанно творилися Повітові та Окружні Кооперативні Союзи (за порядком, як вони творилися) в Заболотіві, Станиславові, Стрию, Дрогобичі, Рудках, Сокалі, Жовкві, Копичинцях, Чорткові, Коломиї, Городенці, Рогатині, Підгайцях, Тернополі, Зборові, Скалаті, а далі в Бородах, Капуші, Борщеві, Золочеві, Самборі, Турці, Снятині, Сяноці, Скалаті і ін. містах, або містечках Галичини, а також в Острозі, Крем'янці, Дубні, Ковлі і Луцьку на Волині.

Одночасно оформляють і реорганізують свою працю крайові центральні кооперативні союзи, як Ревізійний Союз Українських Кооператив, Народна Торговля, Центросоюз, Центробанк, Маслосоюз, а за ними Просвіта і Сільський Господар.

У висліді цієї праці у 1938 році на західньо-українських землях діяло 3,455 кооператив, в тому 688 кредитових, 143 молочарських, 2,593 сільсько-господарських, а також 27 Окружних, або Повітових Союзів. Вони всі об'єднували коло 600,000 членів, а їх оборотові фонди досягали 120 міл. злотих. Вони zatrudнювали коло 15,000 осіб, працівників. Про користі цієї праці для українського народу, господарського і морального характеру, треба було б писати окрему працю.

Для прикладу тільки згадаю, що молочарська кооперація, для доброї обслуги своїх членів зорганізувала власну молочарську школу в Стрию, яка кожного року випускала 30-40 фахових молочарів-техніків, що працювали у великих районних молочарнях, а таких було 121, що охоплювали 1,419 сіл і обслуговували понад 200,000 сільських господарств, відбираючи від них молоко, або сметану по можливо найкращих цінах, визволяючи їх від лихварських чужих посередників.

Подібно малася справа в кредитовій і сільсько-господарській кооперації.

* * *

Кооперація, маючи добрих фахових працівників, дуже скоро почала фінансово допомагати щедрими дотаціями, товариству "Сільський Господар", яке знову ж, у свою чергу, допомагало кооперації вишколом сільської молоді та широко розвиненою культурно-господарською працею, яку вели фахові інженери-агрономи та їхні вишколені помічники з середньою освітою.

Для історії варто згадати, що в 1937 р. (подаю за “Господарсько-кооперативним часописом”, ч. 14, 1938 рік) в товаристві “Сільський Господар”, яким тоді керував інж. д-р Євген Храпливий, працювали такі фахові секції: 1. Організаційна; 2. Допомоги хліборобському шкільництву; 3. Хліборобського вишколу молоді; 4. Управи ріллі та господарських рослин; 5. Годівлі тварин з комісіями: плекання рогатої худоби, свиней, дробу, кріликів, кіз і овець; 6. Городничо-садівнича і пасічнича (це була домена інж. М. Боровського, тепер члена УВАН у Вінніпезі), 7. Допомоги домашньому промислові; 8. Плянтаторів цукрового буряка; 9. Плянтаторів тютюну; 10. Лічних зел; 11. Союзу плянтаторів-уділовців Рільничої Цукроварні “Поділля” в Березовиці Великій і 12. Сільських господиень.

У тому часі “Сільський Господар” мав 60 філій, 1840 Кружків (сільських відділів) і 126,450 фізичних членів. Крім цього “С.Г.” об’єднував, на правах членів, 2,216 кооператив усіх видів і ступнів. Разом він мав 130,566 членів. У 1938 р. стан членства збільшився до 159,977 членів.

Фахову працю в централі виконували 21, а в краю 127 фахових працівників, в тому 65 інженерів-агрономів. Без цієї праці українська кооперація в Галичині не могла б мати таких великих успіхів, які вона мала.

* * *

Згадуючи про Дениса Коренця і вплив Торговельної Школи у Львові на розвій кооперації, треба хоч кількома словами згадати про їх вплив на розвиток українського приватного купецтва і приватного промислу, що у великій мірі причинилося до опанування наших міст. Про цю ділянку праці написав гарну студію Володимир Несторович п.н. “Українські купці і промисловці в Західній Україні”, що вийшла друком у 1977 р. в Торонто-Чикаго.

До часу першої Світової війни, у т.зв. наших містах, вся торгівля і промисл були в жидівських і польських руках, дещо в німецьких. Купців українців було дуже мало, дослівно це були відважні одиниці. Це знав Д. Коренець. Він знав, що заходи інж. В. Нагірного, проф. Р. Залозецького та інших діячів до часу першої Світової війни не дали бажаного успіху, бо не було фахових купців. Їх мала виховати своя українська торговельна школа. І це завдання Д. Коренець взяв на себе і виховував не тільки кандидатів для кооперації, але також і для приватного купецтва.

Не маємо статистики скільки абсолювентів Торговельної Школи у Львові, чи абсолювентів високих закордонних шкіл, відкрило свої власні підприємства. Знаємо тільки, що їх було вже досить багато,

бо вже в 1924 р. вони організувалися окремо в "Союзі Українських Купців" у Львові. Пізніше, мабуть у 1932 р., змінено назву цього Союзу на "Союз Українських Купців і Промисловців" (СУКіП). Очолювали це Т-во Євген Мартинець (1923-27) — батько відомого нам Володимира Мартинця, редактора "Нового Шляху" в Канаді, Роман Зубик (1927-28), Григорій Гануляк (1928-34) і Ярослав Скопляк (1934-39). Це були великі ідеалісти, які вірили у відродження українського міщанства і в тому напрямі вложили багато своєї праці та гроша.

У 1938 р., як подає В. Нестерович, СУКіП мав 38 філій по різних містах Галичини та 5,760 членів. Це був вже великий успіх. Українські купці спромоглися вже видавати двотижневик п.н. "Торгівля і Промисл", що його редагував В. Нестерович. СУКіП був ініціатором заснування в 1926 р. "Торговельно-Промислового Банку" у Львові, який у 1936 р. переорганізували під скороченою назвою "Пром-Банк" (головні діячі А. Мілянчик, Р. Мицик і В. Яцишин). Цей банк скоро став мільйоновою установою, що кредитував українське купецтво.

На основі статистики за 1938 рік знаємо, що в Польщі було 468,774 торговельно-промислових підприємств, в тому 221,193 жидівських, 192,420 польських, а тільки 12,000 українських — решта це інші національності. Іншими словами, якщо від тої цифри 12,000 віднімемо 3,000 кооператив (не враховуємо кредитових і молочарських) то одержимо число 9,000 купців українців. Це вже був великий поступ у порівнянні до стану з перед першої Світової війни.

* * *

Закінчуючи цей дуже загальний і неповний перегляд нашого фахового шкільництва та його вплив на економічне відродження в Західній Україні між двома світовими війнами, треба ще кілька слів сказати про Дениса Коренця, якому присвячена ця стаття.

Успіхи праці Д. Коренця в Українській Торговельній Школі і на Курсі Абітурієнтів були такі великі, що вони почали непокоїти польську шкільну владу. Вона збагнула мету його праці і цю працю для розбудови українського самостійного господарського життя дуже високо цінила, може вище як цінили її в тому часі самі українці. Польська шкільна влада почала шукати причини, якби цю працю припинити, або хоч якось поменшити. До речі, поляки носилися з думкою розв'язати саму школу, а учнів спрямувати до польських торговельних шкіл. Однак з політичних мотивів це не відповідало т.зв. "нормалізаційній" політиці Варшави, яка в тому часі шукала, по славнозвісній "пацифікації" українських установ і визначніших

громадян, якогось порозуміння. Тим паче, що в тому часі на терені львівської шкільної округи було 23 торговельні школи, які перемінювали на купецькі гімназії в тому 2 жидівські і тільки одна українська. Отже ліквідувати однукову українську торговельну школу було якось ніяково.

І тому шкільна влада рішила позбутися самого Д. Коренця. Почалися досить часті "візитації" школи державними інспекторами, а навіть поліції, шукаючи потрібних аргументів і фактів проти самого управителя школи. У висліді тих "візитацій" і додаткових вимог до школи, шкільна влада на початку 1934/35 шкільного року зажадала від Т-ва "Просвіта", як формального власника школи, негайного відкликання Д. Коренця з посту директора школи. Головний закид був, що молодь Української Торговельної Школи часто бере участь у протипольських демонстраціях і що директор школи ніколи не знаходив винних, він не виховує молодь у державному польському дусі, але навпаки, покриває перед шкільною і адміністраційною владою всіх тих учнів, що ворожо наставлені до польської держави.

Д. Коренець не чекав на формальне звільнення, але сам уступив з посту директора школи, залишаючись тільки викладачем курсу кооперації на Курсі Абітурієнтів.

Так закінчив Д. Коренець найсвітліший період свого життя. Він не нарікав і не жалівся, бо знав, що виконав свій обов'язок і дав українському народові цілу низку фахівців, кооператорів, купців і промисловців, а навіть декількох поетів і письменників (згадати б тільки Івана Керницького, Богдана Нижанківського, Василя Ткачука, Юрія Тиса і ін.), а також і підпільників-революціонерів.

Щойно з перспективи часу, у 40-річчя його смерті, можна належно оцінити цю велетенську працю, що її виконав Д. Коренець, та йому подібні організатори українського фахового шкільництва, для українського народу.

А ця скромна згадка хай буде подякою йому і всім іншим, названим і неназваним у цій статті, організаторам українського фахового шкільництва, а для нас, що живемо в вільному світі пригадкою, як треба працювати для української громади на полі культури і економіки, щоб наш нарід у цілому світі жив, творив і розвивався, пам'ятайте, що тільки в "силі духа перемога і щастя народу".

Філія Українського Національного Об'єднання

**Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. О. Басараб
Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання
Відділ Українського Визвольного Фонду**

У ВІННІПЕГУ, МАНІТОБА

Філія УНО і Братні Організації — це один із найчисленніших осередків організаційної системи УНО і БО на Заході Канади. Завдяки співпраці у всіх ділянках організаційного життя розвивається вона дуже гарно.

Філія УНО веде Рідну Школу для української дітвори й молоді.

Філія УНО працює над вивченням народнього танцювального мистецтва. В ній існує школа українських народніх танків, яка має біля 350 учнів.

При філії є Танцювальний Ансамбль "УНО", який вже виступає на запрошення других організацій.

При Філії УНО існує хор ім. О. Кошиця під керівництвом диригента В. Климкова.

При Філії УНО є танцювальний ансамбль "Русалка".

Філія УНО має гарну Оселю "Русалка" над озером Вінніпег, яка під час літніх місяців заповнена нашим членством та гостями.

Філія УНО і БО ведуть загальну культурно-освітню працю.

Філія УНО і БО беруть активну участь у праці Відділу КУК.

Філія УНО має гарний власний дім, де відбувається вся діяльність, є також клуб для соціальних зустрічей.

**АДРЕСА ФІЛІЇ:
Ukrainian National Federation
935 Main Street
Winnipeg, Manitoba
R2W 392
Тел. Заля УНО: 943-7164
Клуб: 943-5387**

МИХАЙЛО МАКСИМОВИЧ — ЕНЦИКЛОПЕДИСТ

Творче життя і діяльність українського вченого Михайла Максимовича (15.IX.1804 — 22.XI.1873) ставлять його в ряді найвизначніших працівників науки XIX століття. Його спадщина — це насамперед величезна кількість різнопланових робіт. Він був біологом, філософом, філологом, фольклористом, істориком, етнографом, поетом, громадським діячем, педагогом. Що ж до України, то для неї він був “цілим університетом”, одним із перших дослідників її історії, фундатором кількох суспільних наук.

Михайло Максимович народився в родині козацько-старшинського роду. Навчався в Золотоніській монастирській шкільці (1809-1812), Новгород-Сіверській гімназії (1812-1819) та в Московському університеті (1819-1823), на початку на словесному, а згодом на природничому відділі філософічного факультету. Бідний, так званий “казеннокоштный” студент виявив дивовижний потяг до наук, навчаючись на різних відділах і в різних професорів. Він з ентузіазмом студіював природознавство й літературу.

В 1827 р. Максимович захистив магістерську дисертацію, а в 1833 р. — здобув учений ступінь доктора біологічних наук і звання ординарного професора. Від 1826 р. протягом 7 років він читав курс природознавчої історії в університетському пансіоні. Його лекції відзначалися новітністю філософічних ідей, стрункістю викладу, образністю і ясністю думок.

У 1834 р. М. Максимович переїхав з Москви до Києва, де

працював ректором Київського університету (1834-1835), деканом філософічного відділу (1834-1835, 1837), завідувачем кафедри російської словесности (1834-1841) та її професором (1834-1841, 1843-1845). Хвороба та жорстокі умови, створювані царським режимом для поступових діячів науки й культури, примусили вченого відмовитись від ректорства, а невдовзі припинити й читання лекцій в університеті.

Останніх 32 роки проживав він як самотній пустельник Михайлової Гори на Канівщині — скнів у “безлюдді, безкнижжі та без грошей”!

Михайло Максимович — автор майже 400 праць, член-кореспондент Петербурзької академії наук (від 1871 року), почесний член 21 організації, товариств і навчальних закладів.

Учений зробив значний внесок у розвиток філософічної думки в Україні.

Вже при перших кроках наукової діяльності Максимович здобув славу талановитого природознавця. У своїх працях “Головні основи зоології” (1824), “Про системи рослинного царства” (1827), “Головні основи ботаніки” (1828) та інших він висловив думку про походження органічного світу від єдиної матерії. Багато уваги Максимович приділяв, зокрема, систематизації рослин, опрацював питання ботанічної термінології, створив першу спробу популярної читанки для народу — “Наумову книжку...” (1833) — своєрідну енциклопедію природничих знань, накреслив основи природної системи рослинного світу, сформулював положення про обмін речовин, висловив думки відносно клітинної будови організмів та еволюції тваринного світу під впливом змін умов навколишнього середовища — був просто одним із фундаторів ботаніки не тільки в Україні, але в цілій Російській імперії. Близько 10 оригінальних праць Максимовича з природознавства — “чудове явище того часу” — становили значний вклад у розвиток світового природознавства і принесли вченому велику популярність також за кордоном. Його праці читали у Варшаві, Празі, Берліні та в інших містах.

Великі заслуги Максимовича у фольклорі, філософії, у вивченні мови та літератури східних слов'ян, яким він присвятив понад 50 праць.

Його збірки “Малоросійські пісні” (1827), “Українські народні пісні” (1834), “Збірник українських пісень” (1849) і монографія “Дні та місяці українського селянина” (1856) започаткували українську фолкльористику. На його думку, народна поезія є справжнім джерелом народності письменства, джерелом формування і розвитку літературної мови.

Максимовичеві збірки пісень, що піднесли фолклір на п'єдестал величчя, мали великий резонанс у всеслов'янському світі. Вони вплинули на творчість Т. Шевченка, П. Куліша, П. Гулака-Артемовського, О. Бодяньського, "Руську трійцю", І. Срезневського, О. Пушкіна, М. Гоголя, М. Некрасова, польських поетів української школи на чолі з Б. Залеським і Ю. Словацьким, на Ф. Боденштедта та багатьох інших.

Вивчення пам'яток фолкліру привело Максимовича до студій над російською ("Критико-історичне дослідження про російську мову", 1838, "Початки російської філології", 1848) і послідовно українською словесністю ("Історія давньої руської словесности", 1835, "Філологічні листи М.П. Погодіна", 1856, "Відповідні листи до М. П. Погодіна", 1857). В останній групі праць Максимович виступив гарячим захисником самостійності української мови й літератури.

В "Історії давньої руської словесности" автор довів, що "українщина" — не діалект "польщини", а самостійна мова, що поділ східної групи "слов'янських" мов стався не за середньої, а за давньої пори — про це свідчить лінгвістична однотайність української мови, якої вона не могла б утримати, якби формувалася за литовсько-польської доби. Максимович виділив білоруську, українську та російську мови в самостійну групу і назвав її "східнослов'янською".

У "Критично-історичному дослідженні про російську мову" вчений першим виступив проти офіційного погляду, ніби українська мова — наріччя російської мови, довів, що українська мова — окрема і має право на власний розвиток.

Максимович першим розпочав студіювати діалектологію. В цій же праці він проаналізував і скласифікував українські діалекти. В українській мові вчений виділив два основні наріччя — малоруське і червоноруське з українським і сіверським та галицьким і закарпатським піднаріччями. Українське ж піднаріччя він поділяє на три діалекти ("різності"): переяславський, волино-подільський і слобожанський.

Водночас Максимович спільно з Бодяньським довів, що в основі української національної мови лежать говори центральної Наддніпрянщини ("Київсько-полтавська "різність"). Звідси й позиція, яку Максимович займав у спірному тоді питанні про розвиток мови і письменства Західної України. Він закликав письменників Галичини орієнтуватися не на штучне, архаїчне галицьке "язичіє", а на справжню мову народу, на мову його фолкліру.

Отже, Максимовичеві належить почесне місце в колі славістів, які піднесли слов'янське мовознавство на справді науковий рівень.

Багато його положень увійшло до золотого фонду історії слов'янських мов.

Великими є заслуги Максимовича і в галузі історії нової та сучасної української літератури. Його "Малоросійські пісні" зробили могутній вплив на розвиток романтичної течії в українському письменстві, зокрема позначилися на творчості піонера українського романтизму П. Гулака-Артемовського і найбільшого з українських творців — Т. Шевченка. Фолкльорні збірки Максимовича сприяли успіхові в боротьбі не тільки за народність і самобутність, а й за реалізм в українській та російській літературах.

Яскравий слід Максимович залишив і в літературознавстві. Він дав окремі критичні оцінки українських письменників та фолкльору. В статтях "Бомкання у дзвони про Квітчину Марусю" (1893) та "Захист українських повістей Гоголя" (1861) учений виступив проти П. Куліша, з яким він різнився в оцінці творчости Г. Квітки-Основ'яненка, М. Гоголя і Т. Шевченка.

Досі зберігають свою першорядну вартість студії вченого над "Словом о полку Ігоревім". Цій коштовній перлині староукраїнської поезії він присвятив цілу низку окремих статей і поставив його в центрі свого українського курсу давньої літератури. Максимович першим із учених довів близькість мови "Слова" до живої народної мови та його зв'язок із усною народною поезією, наявність елементів української мови в його мові, стилі, поезії та фольклорі. Його переклад "Слова" на українську мову є одним із перших у нашій літературі. Літературно-критичні статті Максимовича відіграли значну роль у розвитку літературознавства й літературної критики в Україні.

Праці з історії російської та української мов і літератур увели вченого в царину історії. Максимович — один із перших істориків України. Він уперше приступив до розв'язання найголовніших питань історії України та ввів у науковий обіг значну кількість наукових документів. З появою дослідницьких праць Максимовича починається науково-критичний підхід до вивчення історії України.

Дослідник приділяв особливу увагу історії Київської Русі, найбільшу — пізнішій історії України. Максимович рішуче виступав проти норманської теорії руської державности. Доводив слов'янське, а не скандинавське походження етноніму "руси". ("Про вигадане запустіння України за Битийової навали", 1857; "Звідки походить Руська земля", 1857; "Про походження варягів-русів", 1841).

Будучи представником демократичного напрямку, Максимович звертав велику увагу на розроблення теми про визвольну боротьбу

народних мас. Він — автор праць з історії козацтва, козацько-селянських повстань, визвольної війни 1648-1654 років, гайдамацького руху. В оцінці цих питань учений наблизився до істини більше від усіх істориків свого часу. Зокрема Максимович піддавав різній критиці теорію аристократичного походження козацтва, виставлену В. Антоновичем, і відстоював думку, що козацтво формувалося з народних мас в результаті соціальних процесів у середовищі українського народу. Він показав загарбницький характер політики шляхетської Польщі щодо України, масові наруги шляхти над українцями тощо.

Максимович — перший історик Коліївщини. В працях “Розповіді про Коліївщину”, 1839, “Вісті про гайдамаків”, 1845 та інших він уперше широко висвітлив справедливую боротьбу народних мас Правобережної України проти гноблення Польщею. 1840 року уряд заборонив його статтю “Розповіді про гайдамаків”. Головною рушійною силою Максимович уважав козацтво і селянство, високо цінував ролі керівників гайдамаччини, в першу чергу Залізняка і Гонти, порівнював їх з героями визвольного руху в Україні в XVI-XVII століттях.

Усе це були перші стежки в історії України, а одним із перших їх відкривачів судилося стати Максимовичеві. Отже, Максимович — патріарх історії України. Він збирав, за його ж висловом, цеглини, тобто документи, для історії України, розчищаючи ґрунт для майбутніх праць, поклав початок науковій критиці, науковому опрацюванню історії України. Максимович заклав ті основи історіографії, які пізніше розвинули у творах історики демократичного напрямку. За висловом М. Драгоманова, Максимович був “цілим народним університетом” для України.

Багато зробив учений і для розвитку археології в Україні. Він активно сприяв археологічним розкопкам, вивчав їхні результати. Його “Археологічні записки про Київ” (1866) характеризують його, як одного з великих знавців і дослідників історії Києва.

Максимович — один із засновників української журналістики, і видавництва як своїми численними працями в журналах і газетах, так і особливо своїми альманахами “Денница” (1831, 1832, 1834), “Киевлянин” (1840, 1841, 1850) та “Украинец” (1859, 1864).

Неоціненні заслуги Максимовича й у розвитку археології. Він один із ініціаторів створення і головний діяч “Тимчасового комітету розшуку старожитностей” (1835) і “Тимчасової комісії для розгляду давніх актів” (1843), один з ініціаторів створення “Історичного Товариства Нестора-літописця” (1873).

Максимович — один із піонерів у джерелознавстві. Беручи участь у роботі комісій, в археологічних розкопках тощо, учений

нагромадив величезний документальний матеріал з історії України. Здобутки археології, етнографії та фольклору він розглядав як важливу джерелознавчу основу історичних студій.

Багатогранна діяльність Максимовича виявилася і в поезії. Його вірші "К звездe", "Киевлянке", "Весенне чувство" та інші пройняті романтичними настроями. Кілька поезій учений присвятив Великому Кобзареві ("Шевченкові", 1861; "На смерть Т. Г. Шевченка", 1861; "Пісня на Тарасову годовщину", 1862). З них одна ("На смерть Т.Г. Шевченка") увійшла до кобзарського репертуару як народна пісня. У Максимовичевих віршах сучасники знаходили "хмелинку поезії". Літератори вважали Максимовича не лише здібним перекладачем, але й поетом.

Михайло Максимович також був фундатором краєзнавства в Україні. Він поставив його з дилетантського на науковий ґрунт. У цьому аспекті варто згадати його "Археологічні записки про Київ", "Бубнівську сотню" (1848), "Спогад про Золотоношу" (1848), "Подорожній спогад про Полтаву" (1859) та багато інших праць. Одним із перших істориків свого часу Максимович почав дослідження історії міст і сіл України. Він склав нариси та замітки більше ніж про сто поселень України. В Україні Максимович був, по суті, основоположником більшості наук.

Не можна забувати про нього як про великого просвітителя. З його ім'ям пов'язані перші кроки Київського університету, а отже й становлення вищої освіти в Україні. За його ініціативою в університеті організовано навчання студентів на кошт держави для готування їх до праці на вчительській ниві з російської словесности, давніх мов, педагогіки й математики. Для розвитку наукової діяльності Київського університету Максимович заклав ботанічний сад, створив друкарню, склав програму видання вчених записок. Учений сприяв освіті широких мас, обстоював їхнє право на культуру, знання, співчував справі визволення селян від кріпацтва.

За київської доби Максимовичева творчість розвивалася під впливом поступової суспільної думки тодішньої України, зокрема Кирило-Методіївського Братства. В 1-ій половині 40-х років у Києві окремі професори, вчителі та студенти об'єдналися в літературний гурток "Київська молода". Його учасники П. Куліш, М. Костомаров, М. Максимович, М. Гулак та інші ставили за мету дбати про розвиток української культури й видавати часопис мовами слов'янських народів. Створення гуртка свідчило про назрівання умов для утворення таємного товариства з широкими політичними завданнями.

На ґрунті "Київської молоді" в грудні 1845 року в Києві виникла таємна політична організація "Кирило-Методіївське Братство".

Максимович був знайомий із братчиками, намагався подати їм допомогу, організувати спеціальний журнал або збірку їхніх статей. За матеріалами жандармерії серед так чи інакше зв'язаних із членами Кирило-Методіївського Брацтва зазначено й Максимовича. Великий вплив на розвиток суспільно-політичної діяльності Максимовича мала дружба та листування з Тарасом Шевченком.

Михайло Максимович тримав руку на пульсі епохи. Міг це робити завдяки підтримуванню приятних відносин з такими діячами, як Г. Галаган, М. Тулов, брати Лебединці, М. Чалий, В. Антонович, В. Науменко, М. Драгоманов, О. Кістяківський, П. Чубинський, О. Бодяньський та інші.

Упродовж 40 років Максимович був патріархом українського наукового літературного та культурного відродження, живим зв'язком між старою генерацією українського народолюбства і новим поколінням українського руху. Своєю науковою та громадянською діяльністю він сприяв розвитку нової суспільної думки XIX сторіччя.

Максимович і польський романтизм

Певне місце в польському письменстві та фольклористиці посів збірник "Малоросійські пісні" з 1827 р. І в цьому немає нічого дивного. Свіжі вітри національно-визвольних рухів, що пронеслися просторами Західної Європи наприкінці XVIII й на початку XIX сторіччя, і були однією з причин виникнення там романтизму як ідейного і художнього напрямку в літературі, мистецтві та науці, пролеготили також над Слов'янщиною. Романтизм поширював ідеї народности, гуманізму, розкривав багатство національних мов, оспівував народні рухи. Одним словом, народ став у центрі захоплень романтиків. Тим часом "Малоросійські пісні" Максимовича, як маніфест народництва на українському ґрунті, закликали до оновлення суспільного життя саме на народній основі. Серед українців і поляків, як народів недержавних, пригноблених, романтизм мав загалом однакові прояви. Основні з них — національне відродження, демократичний рух. "Малоросійські пісні" — цей перший яскравий спалах романтизму на Україні відбився й на берегах Висли.

Але, звичайно, вплив романтичних протуберанців по широті Висла-Дніпро, пов'язаних із Максимовичевим ім'ям, був не односторонній, а взаємний. Адже романтичні вітри, що дули з Заходу на Схід, проникли, природно, раніше до Польщі, ніж в Україну.

Беручися за виконання своєї епохальної праці — видання

українських пісень, Максимович був, зрозуміло, в курсі прагнень романтичної течії, зокрема ознайомився зі здобутками польського романтизму.

У збірнику 1827 року знайшла відгук піонерська діяльність Зоряна Доленги-Ходаковського на полі української етнографії. Український вчений зближується з польським етнографом Доленгою—Ходаковським, проникає до лабораторії його наукової праці, а після смерті свого друга (1825) набуває від його вдови численний збірник невиданих фольклорних матеріалів — 2231 пісню і копію українських пісень у двох фоліантах. Порівняння “Малоросійських пісень” із Доленговим збірником дає підстави твердити, що в своєму збірнику 1827 року Максимович використав понад 20 пісенних текстів із збірника польського етнографа. Ще більше — 39 — пісень Ходаковського поміщено у другому збірникові 1834 року. Знайшли певне місце пісні Ходаковського й у наступних працях Максимовича — його збірнику пісень 1849 року та “Днях і місяцях українського селянина”. В останніх трьох своїх працях Максимович посилається на Ходаковського.

Отже, велике збирання українських пісень З. Доленги-Ходаковського — ця своєрідна енциклопедія народної поезії України на межі XVIII і XIX століть — була одним із стимулів для Максимовича в його праці над “Малоросійськими піснями”.

У передмові до збірника 1827 р. Максимович посилається на, як на авторитеті для себе, міркування першого польського теоретика романтизму Казимира Бродзінського. В естетичних уподобаннях Бродзінського і Максимовича було багато подібного. У своїх численних працях, зокрема в статті “Про клясицизм і романтизм” (1818), що започаткувала боротьбу між романтизмом і клясицизмом у Польщі, Бродзінський виступав проти наслідування чужоземних зразків, за розвиток національного письменства. Його постулати імпонували Максимовичеві в першу чергу. У статті Бродзінського “Про народні пісні слов’ян” (“Вестник Европы”, 1826, №. 17), на думку Максимовича, “багато сказано дуже гарного, зокрема про те, що слов’яни залишаються тепер народом єдиним, якого смак, звичаї та пісні — нагадують нам картину Греції давньої”. Із цієї ж статті Бродзінського Максимович наводить цікаве порівняння українських дум із сербськими піснями: “Малоросійські думи більш відомі за сербські пісні. В них набагато більше солодкої меланхолії, в піснях же воєнних більше сили й картин піїтичних”. “Для того, щоб створити “широруську поезію, конче потрібно, — каже Максимович у передмові, — пізнати справжню ціну народности. Для цього слід добре вивчити пам’ятки народної поезії. Слов’янські народні пісні особливо відзначаються своєю майстерністю. Бродзінський,

наприклад, порівнює слов'ян до греків. Українські пісні, на думку Максимовича, займають, безперечно, одне з перших місць, бо Бродзінський ставить їх вище сербських.

Посилання Максимовича на Ходаковського і Бродзінського свідчать про деякий вплив польської науки на формування літературних та етнографічних принципів Максимовича. Але ці перші впливи український етнограф віддавав із лишком польському письменству.

Українські пісні Максимовича 1827 і 1834 років знайшли собі багато читачів і прихильників серед польського громадянства Правобережної України.

Зокрема "Малоросійські пісні" відіграли велику роль у створенні й розвитку т. зв. української школи в польському письменстві на засадах українофільства.

Крім цього, Грабовський рекомендує польській поезії використати одне з багатючих джерел — український фольклор. При зустрічах із письменниками польський критик звертав їхню увагу на вартості Максимовичевих матеріалів. 1836 р., під час розмови з другом Ол. Грозою він "розповів про вагу пісень українського народу зі збірок Максимовича".

Ще до 1827 р. Б. Залеський шукав свіжих фольклорних українських матеріалів. То ж збірка 1827 р. заспокоїв цю його спрагу. У "Думках" Залеського, "обвіяних духом українського повітря", зустрічаємо кілька переробок із Максимовича. Так пісня збірки 1827 р. "Стоїть явір над водою" (I) стала за основу для створення думки Залеського "Wyjazd bez powrotu", пісня "Чи я в лузі не калина" (XI) — думки "Młodo zaswatana", пісня "Не ходи, Грицю, на вечорниці" (I-XVI) — думки "Ukaranie", пісня "Засвистали козаченьки" (XVII) — думки "Pochod".

Великий вплив "Малоросійські пісні" мали й на О. Грозу. Під впливом пісні "В місті Немирові дівок танок ходить" (XI, VI) поет написав поему "Starosta Kaniowski" про жорстокість і сваволю Миколи Потоцького. У драмі ж "Grys" (1858) Гроза використав дві пісні зі збірки 1827 року — "Стоїть явір над водою" (I) і "Березо, чому ти не зелена?" (V). Пісня того ж збірки "В неділю ранопорано" (XVI) відбилася на Грозиному вірші "Zaporozec". Про запозичення сюжету із Максимовичевого збірки 1827 р. для поеми "Starosta Kaniowski" маємо свідчення самого автора: "Для повісті про старосту Каньовського подали мені основний зміст дві пісні, в ньому вміщені".

Отже, збірка 1827 р. був значним збудником і орієнтиром у шуканнях молодого Грози.

Збірки Максимовича викликали значне враження в широких

колах польського громадянства. Так ще в університеті О. Гроза, за його визначенням, ознайомившись зі збірником 1827 р., “майже весь власною рукою собі переписав і багато з нього переклав”. Поза сумнівом, зацікавлення Грози “Малоросійськими піснями” виросло в ньому не саме собою, а відбивало настрої цілої групи його ідейних спільників у тому числі С. Гошинського, М. Грабовського, Б. Залеського в час їхнього спільного навчання в Умані.

Добре знав збірник 1827 р. Адам Міцкевич. З ним ознайомив польського поета С. Шевицького, рецензент цієї праці. “Малоросійські пісні” звернули увагу й другого великого польського поета — Ю. Словацького.

Фольклорні здобутки Максимовича позначилися на польській фольклористиці. Вже в одному з перших польських збірників українських пісень “*Pieśni ludu Ruskiego w Galicyi*”, виданих Жеготою Паулі (Львів, 1839-1840), включено багато пісень, виданих Максимовичем. А збірник Максимовича 1834 р. знайшов палкого прихильника в особі етнографа Е. Ізопольського. Останній передрукував думи із збірника 1834 р. в сучасній періодиці (наприклад, думи про Свирговського, Богуславця, Богдака), зазначаючи при цьому — “*Ze zbioru Maksymowicza*”.

Поява “Малоросійських пісень” М. Максимовича стала важливою подією в історії літератури та фольклору у всеслов'янському масштабі.

Усе це доповнює думку про те, що Михайло Максимович був одним з найвизначніших енциклопедистів XIX ст. Творчий діапазон українського вченого справді феноменальний. Залишається тільки подивляти різноманітність проявів його могутнього таланту. Тоді ж наведімо, не раз повторюваний, висновок: різнобічність зацікавлень, знань ставлять Михайла Максимовича в ряді універсальних мислителів Європи.

International Radio & TV

ВАСИЛЬ БІНЕВИЧ — З РОДИНОЮ

716 Queen St. W.

Toronto

Tel: 368-3163

І Є НАРОД...

*На сизих пагорбах рясно село горіє,
І сірі вітряки докрилюють свій вік.
В брунатних берегах ріка багряна мріє,
І гай засмучений стоїть, як чоловік.*

*Ні лету літака, ні шурхотіння гуми,
Тут тільки я, тут я і неба тло.
І дума про народ, моя стодумна дума
Навспи́ньках заглядає у чоло.*

*Як міниться усе! І дурень той, хто зміни
Незмінно заміня вчорашнім днем без змін.
Народ в путі. Та він тавра не зніме
Із тих, хто за народ*

*являв
себе
взамін,*

*І, відрізаючи живі шматки з народу,
Пророкував народові майбуть.
Та брів народ. Де бродом, де без броду,
Без нас, нетяг, тягнувсь з не бути в буть.*

*Бо він нарорд. Бо він глагол життя.
Він зміна змін. Йому нема заміни.
Бо він один крізь весни і крізь зими
Веде свій слід з не бути у буття.*

А ми? Хто ми?

Себе ми знаєм зроду.

*Чимало віддалось нас жаху в рот.
Лиш ті не віддалися, хто народу
Віддав себе і ствердив свій народ.
Ми знову є. Ми — пізні. Найпізніші.
Що narosли з худеньких матерів
в саду порубанім.
Я знаю, не для тиші
вулкани дивляться
З-під наших юних брів.*

*Є Віра. Є Свобода. Кров і шмаття.
естрада, сало, космос, кавуни.
І є народ, в якого є прокляття,
Страшніші од водневої війни.*

Богдан МАЗЕГІА

У К Р А І Н І

*Далеко ти, красуне синьозора,
Далеко ти, богине степова!
Для мене ти — як далеч неозора,
Для мене ти — як райдуга жива!*

*Коли блукав я по чужих дорогах,
Коли не гріло сонце в чужині, —
Ти спала подих із ланів розлогих
І променіла зіркою мені.*

*Хаи лине вітер крізь ліси і гори,
Хаи донесе тобі палкі слова!
Гриими ж ми спів, красуне синьозора,
Гриими уклін, богине степова.*

МОЇ РІЗДВЯНІ ПЕРЕЖИВАННЯ 1920 р. В УКРАЇНІ

Початок 1920 року застав Українську Галицьку Армію у відвороті на полудне нашої Батьківщини.

Страшний був цей похід, правдивий “похід мерців”. Залізничні поїзди були призначені майже виключно для перевозу військового й інтендантського майна. Підводами їхали здебільша хворі старшини і стрільці, а їх супроводили, як марива, кістяки-виздоровці по тифу. А ті нечисленні, що ще тифу не перебули, западали по дорозі на цю страшну недугу і залишалися здебільша по селах, через які їх частини переходили, бо підводи були вщерть виповнені хворими.

Морози були великі, а що вояки не мали ні в що зодягнутися, нічим на возах вкритися — то смерть збирала сзоя бажані жнива. Неначе символом цього походу став дуже бойовий старшина сотник В. Романишин, що їхав у тифозній гарячці на коні на чолі свого куреня, так і помер на коні і вже мертвий провадив далі свою частину та щойно прийшовши до якогось села, стрільці завважили, що він неживий, і стягнули його, вже зовсім задубілого, з коня.

Я їхав поїздом Начальної Команди з персоналом Диктатури, що по виїзді президента Є. Петрушевича за кордон, перейшла з Кам'янця Подільського до Винниці в розпорядження Начальної Команди. В моїм товаровім вагоні їхало понад 30 осіб, здебільша вищих, літніх віком старшин і навіть дві жінки.

Було між ними теж кілька старшин, приділених з УГА до штабу Головного Отамана в Кам'янці Подільським, як напр., пізніший большевицький історик, сотн. д-р Матвій Яворський, що попри все, загинув на заслання. Був ще якийсь італійський старшина, що зголосився до служби в УГА, і швайцарський журналіст.

Не легкою була ця їзда для нас. Ми їхали на безлісний південь України, тож подбали у Винниці заздалегідь про опал. Стіни мого вагону були заложені до половини стосовими полінами. На них, щойно були прилаштовані примітивні дерев'яні причі до спання. По середині вагону була велика залізна піч. Та хоч у ній

горіло день і ніч, то стіни вагону були вкриті грубою верствою льоду. Теж на причах не було для всіх місця для спання. Тому деякі пасажери мали визначений час, коли вони могли лежати на причі. Коли час минав, стягали їх немилосердно вниз товариші, що в той час дрімали при теплій печі.

В добавок, уже першого дня по нашому виїзді з Винниці, захворів на тиф кол. командант булавної сотні при Диктатурі сотник Укарма. Він був увесь час непритомний, маячив, а часом і кричав. Його дружина благала в нас помочі, а ми не могли нічого зробити, бо не було ні лікаря, ні ліків. Годі його було теж лишити по дорозі, тож везли ми його більше тижня з собою. Аж у Вапнярці знайшли ми для нього місце на коридорі якоїсь лікарні. Одначе вкортці по перенесенні туди він помер.

Христове Різдво святкували ми на станції Кодима, на південь від Вапнярки, де ми трохи довше затрималися. День і ніч переїздили поїзди, часом затримувалися на якийсь час, появлялися і грізні, наїжені гарматами Денікінські панцерні поїзди.

Свят-Вечір постановили відсвяткувати якнайбільш торжественно. Знайшли відповідну залю в залізничних забудованнях, прибрали її, поставили гарну ялинку, подбали також і про святочні страви.

Кожний з нас цілий день метушився, кожний винаходив собі якесь зайняття, щоб відігнати від себе думки про рідну хату, про своїх найближчих. Сприяв тому виїмково гарний, теплий день, так, що двері від вагону могли бути довгий час відчинені. Тільки сотник Тимотей Шурак, гімназійний учитель, прекрасна людина й гарний старшина, провів більшу частину дня у мріях, спершившись на причу, й не звертав уваги, що довкола нього діялось; він же ж залишив дома молоду дружину та маленьку дитину... Біля них кружляв він думками цього дня, немов прочуваючи, що їх більше не побачить...

Ввечорі зібралися ми в приготіваній залі. Запросили ще з інших ешелонів наших стрілецьких бардів: Романа Купчинського й Левка Лепкого, знаного артиста наших театрів Рубчак та начальника станції, свідомого українця. Сотник-суддя д-р Роман Ковшевич зворушливо промовив, ми обмінялись побажаннями й засіли до столу. Незабаром поплили одна за одною колядки; стрілецькі пісні в супроводі гітари співав Купчинський, співав Рубчак — так просиділи ми до пізньої ночі, звеличуючи прихід Божого Сина на світ.

На другий день правив Службу Божу в найбільшій станційній залі польовий духовник УСС, о. Іл. Лушпинський, служив йому д-р Ковшевич, співав старшинський хор. Я припізнався трохи й, поспішаючи до залі, побачив при дверях цікаву сцену: кількох малих

кодимських хлопчаків заглядало кірзь дірку від ключа до залі і з радісними обличчями говорили до себе: "По-українськи співають, по-українськи співають!"

По полудні прийшла до нас делегація від громадян міста з проханням, щоб о. І. Лушпинський відправив на другий день свят Службу Божу в міській церкві. Не знаю, як узгіднено цю справу з місцевим православним парохом-москалем, але Богослуження відбулося.

Великий собор виповнився людьми по береги. Старшинський хор співав дуже гарно. Парох стояв увесь часу вівтарі й стежив за ходом Богослужби. Хоч ми були ще в злуці з денікінцями і на станції стояли теж і їхні поїзди з панцерником, о. Іл. Лушпинський по скінченні Богослуження виголосив прекрасну проповідь на тему, що Бог дає час від часу кожному народові нагоду здобути трудами й жертвами свою державу; що саме такий момент прийшов тепер для нашого народу; що якщо не послухаємо Божої волі, то стріне нас за це тяжка кара, та гарячими словами завзивав до єдності і боротьби за українську державність. Закінчив він проповідь словами: "А тепер відправимо панахиду за душі всіх, що впали в боротьбі за волю України".

Парох прискочив до о. Іл. Лушпинського, мабуть не хотів дозволити на відправу, але о. Лушпинський таки приступив до тетраподу й відправив панахиду. Проповідь священика та спів хору зробили на людей величезне враження.

Ми здобули серця місцевого українського населення; з нами нав'язав контакт повстанський штаб з якимсь полковником на чолі. Він мав дуже добру організацію, між іншим, через малих хлопців і жінок-сидух, що продавали на станції харчі, був добре поінформований про кожний транспорт, що стояв або проходив через Кодиму. Очевидно, що від повстанців не грозила нам тепер ніяка небезпека.

Та негайно по святах почалися сумні дні для нашого транспорту. В Кам'янці, де перебувала Диктатура, були ще можливі гігієнічні відносини й ніхто з її персоналу, крім мене, що був приділений до неї пізніше, ще не хворів на тиф. Тепер прийшла черга й на них. Першим захворів отаман Юрко Волощук, за ним пішли інші. На нещастя ми не мали ні лікаря, ні ліків. Я єдиний перебув вже сипний і поворотний тиф, тож прийшлося мені зайнятись хворими, хоч я не мав з медициною нічого спільного.

Отамана Волощука примістив я в малій кімнатці таки в станційнім будинку. А що він був увесь час без пам'яті і дуже неспокійний, то мусів стало сидіти коло нього його чура, а я у вільний час до нього навідувався. Коли ж стали прибувати нові

хворі, ми придбали від управління міста дімок недалеко станції на шпиталик. Населення склало на наше прохання уладження для нього: ліжка, сінники, постіль. Двоє жидівських дівчат зголосилися на медсестри. Хворі мали бодай вигідне тепер приміщення, опіку і дієтичний харч.

Випадково натрапив я в містечку на лікаря. Після довгої розмови набрав він до мене довір'я і признався мені, що він українець та що втік сюди аж з Чернигівщини, як казав, "перед кацапами". Він радо заглядав до нас, але був здебільша у роз'їздах по селах.

Але по місцевого фельдшера треба було часом посилати стрільця з крісом. На жаль, і в них майже не було ліків, тож смерть заглядала до шпиталю. Так помер несподівано, перебувши вже кризи, Шурак, вмирали й інші. Знову четар Степан Масляк, УСС, член редакції львівського щоденника "Українське Слово", а опісля органу УГА "Стрілець" в Кам'янці Подільській, застрілився в гарячці, витягнувши непомітно зі свого наплечника револьвер. (Це не був єдиний випадок, що старшина в гарячці відбирав собі життя). Так перетяв собі жили й помер від упливу крові отаман-лікар д-р Новак, комендант єдиного модерно вивінуваного шпиталю, який вдалося галицькому урядові закупити у Відні і доставити через Міжнародній Червоний Хрест до Кам'янця Подільського. Ми справляли померлим гарні похорони, на яких все промовляв д-р Ковшевич. Я завідував якийсь час шпиталем і був опікуном хворих.

Одного разу зайшов я до отамана Волощука, звільнив на якийсь час джуру і сам сидів коло хворого. В одному моменті відчинилися двері і увійшов до кімнати засніжений, в довгім аж по кістки кожусі ген. Кравс. Це саме надійшов в район Кодими III-ій Корпус і генерал, довідавшись про отамана, прийшов його відвідати. На запит я пояснив, що хворий увесь час непритомний.

Генерал став вдивлятися в нього і по кількох хвилинах, піднесеним сильним голосом спитав: "Волощук, що з тобою?"

І ось, сталася дивна, небувала річ — отаман перший раз в часі недуги отворив очі і заговорив: "О, пан генерал? Що зі мною? Те, що зі всіма іншими, ми всі маємо тут згинуті, але що буде з нашими жінками, з нашими дітьми?"

Генерал заспокоїв його й обіцяв залишити в Кодимі лікаря, що буде опікуватися хворими.

По його відході отаман знову втратив пам'ять, але врешті перемиг недугу й виздоровів. Генерал сповнив свою обіцянку і залишив лікаря, якому я передав своє "урядування".

По Новому Році за старим стилем, був я на недалекій станції Слобідка на похоронах старшого брата Диктатора, о. Степана

Петрушевича, пароха містечка Холоева в Радехівському повіті. Був він політичним, культурно-освітнім й економічним організатором повіту та членом Національної Ради в Станиславові. По переході Збруча не хотів сидіти дармо, тож зразу працював культурно-освітнім інструктором при повітовій управі в Староконстантинові, а відтак став польовим духовником УГА. Помер як Лазар, у неопаленім товарівім вагоні, на возі, на котрім переїхав сотки кілометрів, між своїми кіньми. Занесли його на своїх раменах до могили в станційнім городі старшини, а прощав польовий духовник о. Ріпецький, душпастир із сусіднього — сокальського повіту.

Поклали галичани голови за кращу долю своєї Батьківщини, йдучи за словами Спасителя, що "немає більшої любови, як та, коли хто душу свою віддасть за друзів своїх..."

"Америка"

КНИГАРНЯ

WEST ARKA

ОЛЬГА й АНДРІЙ ЧОРНІЙ

в л а с н и к и

Книжки, часописи, журнали, шкільне
і канцелярійне приладдя,
багатий вибір дарунків.

ПОСИЛКИ В УКРАЇНУ

2282 Bloor St. West Tel: 762-8751 Toronto, Ontario

Ф І Л І Я Українського Національного Об'єднання в Торонті-місті та Братні Організації

Після 53-річної піонерської праці наша філія тепер звернула особливо увагу на придбання нових членів. Це нам вдається. Управа солідно застановляється, як найкраще УНО може служити своїй і загальноукраїнській спільноті, бажачучи сповнити потреби української людини в Канаді.

В минулому наша філія дала почин великим культурним подіям: хорам, танцювальним групам, театрові, опереткам, опері, рідному шкільництву, курсам українознавства, прекрасно вивінованій бібліотеці, інформаційним рефератам і доповідям та гарній співпраці в КУК та СКВУ.

Тепер наша філія має гарний хоровий ансамбль МУНО "Калина" та милозвучний молодий чоловічий хор "Гайдамаки", обидва під проводом п. Парані Гарасимчук. В нас також існує знаменитий танцювальний ансамбль МУНО "Калина" під проводом хореографа п. Богдана Войцехівського і його заступника п. Б. Гова.

Цього року наша філія з братніми організаціями гарно відзначила 25-річчя своєї оселі "Сокіл" над озером Сімко в Гакстон, Онт. На цій гарно загосподареній оселі відбуваються літні табори молоді і дітвори, курси українознавства та спортивні гри і змагання. Оселя є гордістю нас усіх.

Наша філія у співпраці з ОУК, МУНО, мистецькими ансамблями та членами Української Стрілецької Громади є дуже вдоволена успішністю щорічного міжнародного фолкльорного фестивалю під назвою "Каравана" З нашим павільйоном "Київ", даючи можливість міжнародній публіці побачити кращі зразки української пісні, танку, музики та взагалі мистецтва і культури включно з українською кухнею. Павільйон "Київ" є дуже популярний, здобуваючи різні нагороди.

Ми горді також, що це при нашій філії існує самостійна, найбільша, найчисленніша, з модерним устаткуванням та гарною обслугою і власним будинком Українська Кредитова Спільнота.

Наша філія несе також приємний "тягар" приміщення Видавництва так дуже почитного часопису-тижневика "Новий Шлях".

Наші надбання є гарні і поважні. Ми бажемо їх передати нашому молодшому поколінню, члени якого також горітимуть любов'ю до свого рідного. Наша домівка є гарна і надається на різні прийняття. За інформаціями звертатися до канцелярії філії

УНО, 297 Каледж Ст., Торонто, Онт. M5T 1S2 Tel: 921-0231

ГОРЯТЬ СКИРТИ

Наша редакція дістала відбитку поширюваного в Україні твору НЕВІДОМОГО АВТОРА п. н. ЗАПИСКИ ПРО МИНУЛЕ. Автор цих Записок мусить належати до генерації тих галицьких українців, які вели активну боротьбу проти польського панування на ЗУЗ. Сам він згадує своє рідне село Карів на Угнівщині. "Горять скирти" — це лише один із підрозділу третього розділу ЗАПИСОК ПРО МИНУЛЕ. Передруковуємо, очевидно, без дозволу невідомого автора, за писаннями якого тужить сучасне молоде покоління в Україні, від якого окупаційні чинники приховують історію боротьби українського народу за національно-державну суверенність.

Редакція

Боротьба проти польських окупантів на Західньо-Українських Землях у 20-30 рр. тривала безперестанку. В залежності від обстановки — вона приймала різні форми: від пасивного, на зовнішній вигляд, спротиву — до найбільш активних дій зі збройними акціями включно.

Грізною пересторогою для польських властей були акти індивідуального терору. Вони турбували не лише Варшаву, але й менших верховодів воєвідського чи повітового масштабу на "східних Кресах (тобто окраїнах) Речі Посполитої", а також зграї більш чи менш сановитих панів і підпанків. З блискавичною швидкістю про ті акти довідувалося громадянство в краю, вони ставали предметом зацікавлення за кордоном, а це вже аж ніяк не виходило на добро польському урядові. Проте акти індивідуального терору поступалися перед організованими виступами мас.

Плонування, підготовка й — нарешті — виконання терористичних актів були справою обмеженої, інколи зовсім невеликої кількості людей, як правило, відповідно вишколених, а так узагалі, до очайдушності відважних, фанатично настроєних бойовиків, які з посвятою, незважаючи на особисте щастя, виконували доручене їм завдання.

До таких актів, між іншими, належали: невдалі атентати на маршала Пілсудського під час його перебування в 1920 р. у Львові й на президента республіки Войцеховського, який відвідував Львів у 1924 р., а далі — вбивства сприяючих окупантам українців; а також вбивство польського куратора львівської шкільної округи Собінського в 1926 р. і видатного польського політичного діяча Голувка в 1931 р. Найбільшого розголосу набрали напад на пошту в Городку під Львовом у листопаді 1932 р. і вбивство польського міністра внутрішніх справ Перацького в червні 1934 р. у Варшаві.

Нерідко в зв'язку з атентатом відбувались судові процеси. Бувало — вони набирали пропагандивно-агітаційного значення, бо вчорашні бойовики, що їх посадили на лаву обвинувачення, складаючи перед судом зізнання, пояснювали мотиви їх вчинків, говорили про ідеологічно-програмові основи підпільного руху, і тим самим пропагували ідеї, що за них боролися.

Страта поляками бойовиків Данилишина і Біласа — учасників експропріаційного нападу на пошту в Городку — започаткувала ряд широких протипольських маніфестацій, які проявилися в тому, що в день їх езекуції скрізь по селах і містах дзвонили дзвони, появилися відповідного змісту листівки, фотокарточки бойовиків, проголошено всенародний траур.

Наші люди симпатизували-співчували бойовикам, нерідко з неприхованою приязню відносились до них, хвалили їх за відвагу, ідейність, посвату, вірність високим ідеалам. Вони жаліли їх, шкодували їх життя, що обривалось на весні. Нераз можна було почути такі слова: “Яка шкода таких прекрасних людей, як, наприклад, Данилишина і Біласа! Яку велику прислугу вони могли б принести нашому народові, якщо б залишилися в живих!” А насправді їх смерть стала сильнішою за життя. Пролита кров бойовиків не пропала даром. На їх місце з'являлися когорти нових борців, які своїм девізом поставили заклик: “Помстиш смерть лицарів, що впали на шляху”.

Проте найбільшу тривогу серед окупантів викликали масові акції, в яких брали участь сотні-тисячі людей: бойкот виборів до польського парламенту в 1922 р., акції масових саботажів, що кілька разів могутньою хвилею котились по наших західніх землях, а зокрема акція саботажів, що тривала від липня до листопада 1930 р.

Ініціатором і головним організатором цих масових акцій була Організація Українських Націоналістів (ОУН), що на початку 1929 р. утворилась із злиття кількох менших об'єднань однакового політичного напрямку. Серед них найбільш видатною була, створена ще в 1920 р., Українська Військова Організація (УВО), яка

після злиття стала однією з референтур ОУН — військово-бойовим її законом.

В 1930 р. ОУН підірвала до дії широкі народні маси, які за кілька місяців виконали біля 22000 поважних актів, спрямованих своїм вістрям проти польського панства: генералів, ваєводів, міністрів, колоністів-осадників, поміщиків, що були найважливішою опорою Польщі на наших землях, а також проти польських державних установ. Цей рух приносив польській державі не тільки матеріальну шкоду, він підривав її авторитет, доказував безпорадність польської влади. Щоночі палали скирти й двори польських поміщиків, з димом пожеж пропадав їх доробок.

Це була національна боротьба, це була клясова боротьба. Українське селянство давало тверду й рішучу відповідь польським колонізаторам, які шляхом парцеляції позбавили його землі, незважаючи на те, що воно з-давен-давна на ній працювало.

Протипольська акція 1930 р. захватила десятки повітів, вона була найбільш масовою за весь час міжвоєнної Польщі. Проте немало було і таких українських місцевостей, в яких у тому часі було відносно спокійно. Так було, наприклад, в багатьох селах північної Львівщини в 1930 р. Пожежа масових акцій розгорілась там кілька років пізніше — в 1934 р.

З Галичини акція підпалів майна польських поміщиків перекинулась на Волинь, тобто на територію сьогodнішніх Волинської та Рівенської областей. Широкого розмаху набрали там партизанські дії, організовані місцевими членами Комуністичної Партії Західної України.

В сучасних советських публікаціях часто можна зустрінути помилкову думку щодо протипольських акцій 1930 р. Спочатку несміливо, а згодом більш впевнено, поширювалось твердження, що ця імпозантна боротьба проходила під керівництвом і за стараннями комуністів.

Цікава річ: де таке твердження могло б брати свій початок? Адже волинські комуністи посилили свої виступи пізніше, бо аж у 1932 р. Тим часом йдеться про 1930 рік.

Десь на початку 30-х років у розмові зі мною один з тодішніх організаторів націоналістичного "Юнацтва" Василь Зелений сказав, що йому нібито були відомі випадки співпраці націоналістів з комуністами. Саме в 1930 р., коли по Західній Україні палали скирти польських поміщиків, окремі симпатки, а може й члени КПЗУ, щоб не втрачати прихильности селян там, на неї могли розраховувати, шукали контактів з бойовиками ОУН, заявляли, що вони теж бажають включитися до єдиного фронту боротьби проти польських поміщиків. Націоналісти, як мені відомо, ніколи не

претендували на монопольне право в поборюванні польських окупантів, і дивним було б, якщо б поступали інакше. Інформація Зеленого була цікава, хоч я не мав підстави для її вірогідності, оскільки він активним учасником кампаній 1930 р. не міг бути. Згодом у мене трапилась нагода ще раз вернутися, до того питання.

На ранній весні 1934 р., після того, як мене перший раз арештували й посадили в львівську бригадську тюрму, я мав нагоду близько познайомитися з колишнім референтом Крайової Екзекутиви ОУН ЗУЗ (Західно-Українських Земель) Зеноном Коссаком. На протязі кількох тижнів ми були разом у камері номер 120 третього корпусу. Одного разу я згадав Коссакові таке запитання: “Мені колись говорили, що нібито в протипольських саботажницьких акціях 1930 р. поряд з членами ОУН брали участь окремі члени КПЗУ (Комуністичної Партії Західної України). В той час ви були на одному з керівних постів і повинні б про це знати докладніше. Скажіть — будь ласка — чи ця інформація згідна з правдою?”

Коссак відповів так: “Мені вельми приємно, що ви цікавитеся протипольською боротьбою й хочете знати все до подробиць. Одним реченням відповісти годі. Ви, напевно, знаєте про радянофільський рух на Західній Україні. Це відноситься до 20-х років. Тоді немало було в нас людей, які раділи тим перетворенням, що відбувались на Советській Україні. Між людьми східних і західних земель України були живі контакти. Багато наших учених зі Львова виїжджали на різні наукові сесії до Харкова, Києва, Одеси. Повернувшись звідтіля, дехто з них ділився на сторінках львівських газет своїми враженнями. Перегляньте старі річники газет з того часу й ви самі переконаєтеся, як прихильно до Советської України відносився, наприклад, такий львівський вчений, як професор Кирило Студинський. Напевно його там щедро вгощали, бо в одному з його фейлетонів професор кількакратно згадував про “обильний харч”.

Не мало попрацював, щоб приєднати симпатиків до всього радянського, тодішній радянський консул у Львові Лапчинський, який згодом у числі багатьох попав у неласку і десь там пропав. Часто організовані ним вечеринки з чорною кавою та косною ікрою теж заманювали декого. До Львова приїжджав Микола Скрипник, він виступав з промовою в Науковому Товаристві ім. Шевченка. Все це мало чималий вплив на розвиток прорадянських симпатій. Це свідчить про те, що тоді радянське керівництво прикладало немало зусиль на те, щоб як найбільше прихильників приєднати за кордоном. Багато видатних українських діячів повернулось тоді на Советську Україну.

Хочу вам ще сказати, що мій дядько — колишній отаман (майор) Українських Січових Стрільців, а згодом у ранзі полковника — Гриць Коссака — на протязі деякого часу був командиром школи червоних старшин (офіцерів) у Харкові. В мемуаристичній літературі про наші Визвольні Змагання, можливо із-за цього теж у деякій мірі, ви могли б про нього знайти деякі не зовсім прихильні відзиви. Тепер там усе змінилося. Сталін започаткував новий курс. Про нього дехто говорив, що це повар, який любить гострих стравах. Безвинних людей почали переслідувати, карати. Навіть годі довідатися, за що застосовують репресії, в першу чергу проти видних людей. Гриця Коссака зняли з командирського посту, арештували й недавно мали судити.

Тепер у нас радянофілів залишилося зовсім мало, але в 1930 р. їх було ще досить багато.

Ми — націоналісти — весь час найбільш вороже відносилися до Польщі. Між нами і польськими окупантами ніколи не було і не може бути примирення. КПЗУ, що весь час була на нелегальному положенні, теж поборює польських окупантів. Цей факт міг інколи нас зближувати, особливо в той час, коли Сталін не застосовував репресій проти наших східних братів. У 1922 р. все західно-українське населення, в тому й комуністи, бойкотувало вибори до польського парламенту. Якщо можна так висловитися, всі українські політичні осередки, в тому числі УВО й комуністи, йшли єдиним протипольським фронтом.

В 1930 р. розгорілися саботажницькі акції. ОУН підняла широку кампанію проти польського поміщицтва. Ця боротьба відповідала інтересам всіх українців. Селянство нас бачило в авангарді боротьби, ми — націоналісти — збивали на цьому моральний капітал. Дехто з радянофілів не лише схвально відносився до цих акцій, але й включився до протипольської боротьби. Чи серед тих радянофілів були й члени КПЗУ, годі сказати. Але, якщо взяти до уваги те, що в КПЗУ нараховувалося всього кількасот членів, і їх кількість ніколи не переходила за 2 тисячі, то й участь їх не могла бути помітна. І ще одне: протипольські акції відбувалися в селах, а комуністи мали свої осередки по більшій мірі у містах. Не малий процент членства КПЗУ творили жиди — жителі міст. Важко повірити тому, щоб міський жид-комуніст ішов на село палити поміщицькі скирти."

Кілька місяців пізніше я мав нагоду вести розмову про протипольську боротьбу з українськими комуністами. Влітку й восени 1934 р. я вдруге був "квартирантом" львівських "бригідок". Попавши до камери номер 47, що була в другому корпусі, я

познайомився з двома українськими селянами-комуністами з Волині. Запам'ятав я їх назавжди: один кремезний, з трохи непривільним поглядом, завжди нахмуреним обличчям — звався Іллях. Другого звали Васюта — людина погідної та скромної вдачі. Іллях був мовчаливий, а коли встрягав у розмову, то вже на третьому реченні починав суперечку. Бурмотів інколи й проти свого товариша.

Бувало — ми в камері співали тихенько. Пісня полонила всіх. Співали і націоналісти й комуністи, очевидна річ — українці-комуністи. Пригадую, в той час була поширена одна пісня, яку залюбки співали всі. Мій тюремний товариш Василь Заблоцький — родом із села Губинок, розположеного на межі з Холмщиною — пояснював, що цю пісню він чув на Холмщині, а туди примандрувала вона, мабуть, з Волині. Дехто тоді здогадувався, що автором пісні міг бути поет Гаврилюк, з яким Заблоцький перебував у одній камері. А починалася пісня так:

*“Голово ж ти моя, нелегальна,
Сконфіскує тебе прокурор,
Твоя думка така нелояльна,
Що над нею конечний надзор.*

*Голово ж ти моя, вивротова,
Цілий склад нецензурних ідей.
Нелегально про те пам'ятаєш,
Як легально катують людей...”*

Коли ми цю пісню співали, Іллях підвищив голос. Він співав її ще тоді, коли ключник відчинив двері й наказав замовчати. Між ключником і в'язнем дійшло до словесної перепалки. Скінчилося тим, що наступного дня Ілляха перевели до карцеру. З Васютою ми могли тепер свobodно розмовляти, ніхто не перебивав.

Васюта сказав таке: “В 1930 р. у нас на Волині теж подекуди горіли польські скирти, але ширша протипольська боротьба розгорілась у 1932 р. Місцями проходили партизанські бої. Були втрати по обидвох боках. Мені особисто здається, що ці збройні виступи були передчасними, хоч деякі мої земляки не брали цього до уваги. Наші люди масово переходили в підпілля, багато подалися за кордон — до Советського Союзу. Туди готувався тікати мій товариш недолі Іллях. Ще й тепер у тюрмі він не покидає думки про втечу.

“Одного дня прибув до нас на Волинь емісар Компартії з Радянської України. Він говорив-пояснював: “Боротьбу проти польських окупантів треба вести, не припиняючи, але не можна тепер починати партизанських боїв, бо вони не на часі, а тим самим

шкідливі! За зразок треба брати галицьких націоналістів, які в 1930 р. проводили масові протипольські акції. Вони спрямовували свої удари на клясового ворога. А ви розпалюєте боротьбу до збройних акцій, Советський Союз не може із-за вас іти на Польшу збройним походом. У вас зброї мало і швидко вона вичерпується. Польська поліція винищить вас комуністів, а потім спрямує свої удари на все українське населення. Ви не доб'єтесь успіху, загинете, а люди будуть вас проклинати.

“Категорично мусите припинити перехід польсько-советського кордону. Ми самі будемо в себе соціалізм і ваша поміч у тому нам непотрібна. Ви маєте залишатися тут, на Волині, тут готувати кадри до боротьби, готувати ґрунт до революції”.

Слова емісара знайшли відгук серед багатьох, але Іллях з цим не погоджувався, він тихцем висловлювався, що цей післанець міг бути провокатором.

Таких, як Іллях, у нас небагато. Він належить до тих одиниць, які, все, що не робилось би у Советському Союзі, без слова критики хвалять. А не все там гаразд. Деякі перебіжники звідтіля оповідали нам про жакливий голод, про мільйонні жертви. Чи ми маємо право сприймати це спокійно так, як Іллях? Чи я повинен більше поважати й любити сина волинського власника кільканадцяти тартаків Зільбермана за те, що він приєднався до комуністичної ячейки, а поборювати й зневажати свого брата з Галичини — сина бідняка, який не завагався ні на мент, а пішов палити скирти польських поміщиків? Я мрію про те, щоб ми українці стали разом до боротьби проти ненависного польського ярма і побудували власну хату з справедливим соціальним ладом.”

Ніколи не забуду цих щирих слів українського волинського селянина Васюти, що опинився в рядах КПЗУ і карався за це в польських тюрмах.

SWANSEA IGA SUPERMARKET

П. БОЖИК і С. СТАНЬКО — власники

2295 Bloor St. W. 1094 St. Clair Ave. W. 1306 King St. W.
Toronto Ontario

**Філія Українського Національного Об'єднання
Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб**

В МОНТРЕАЛІ

**5213 Hutchison Street
Montreal, Quebec
H2V 4B4**

Пересилають щирі побажання найкращих організаційних успіхів Президії та Крайовій Екзекутиві УНО.

Філія УНО в Монтреалі, у провінції Квебек, заснована 1933 року. Разом з Братніми Організаціями проводить у взірцевій співпраці прикладну українську національну і культурно-освітню працю. В 1980 році відзначила дуже успішно Золотий Ювілей "Нового Шляху". Втішається прихильністю і пошаною української громади в Монтреалі. Через своїх делегатів і хор Філія активно співпрацює з місцевим Відділом КУК.

Знаменитий чоловічий хор "Україна" при Філії, якого диригентом є п. Іван Козачок, виступає майже на всіх національних святах та громадських імпрезах міста Монтреалу. Хор також ширить славу української пісні серед співгромадян.

Філія має великий дім, в якому приміщуються Братні Організації, Українська Національна Кредитова Спілка, вправляє хор та танцювальні групи молоді.

СТО СІМДЕСЯТ КІЛОМЕТРІВ ПІШКИ БРАЗИЛІЙСЬКИМ ПРАЛІСОМ

На Острові Квітів

Сильвестер Калинець

Їдучи до Бразилії на новозасновану колонію Агія Бранка (Aguia Branca) в стейті Есперіто Санто, приїхав я до Ріо де Жанейро, столиці Бразилії, 16 квітня 1931 р. І, як кожний інший, хто тільки приїжджає до порту Ріо де Жанейро, чи то на постійний побут, чи тільки на короткий час, мусів відвідати "Острівця Квітів" (Ilha des Floris), де знаходиться іміграційне бюро. Тут охорона побережжя реєструє всіх новоприбулих імігрантів, перевіряє документи, перепроводжує лікарські оглядини та полегоджує всі іміграційні формальності.

Тому що я їхав до бразилійського стейту Есперіто Санто, я мусів чекати на Острові Квітів десять днів на пароплав, котрий мав мене завести до "обіцяної землі", де я сподівався знайти для себе щастя.

Острівця Квітів знаходиться у віддалі яких 10 кілометрів від Ріо де Жанейро, а площа його виносить не більше як 15 моргів (коло 25 акрів) каменистого терену, а доїхати до нього можна тільки човном. Колись давніше на цей Острів Квітів португальський уряд вивозив своїх політичних в'язнів, але з часом, коли почалася іміграція до Бразилії, бразилійський уряд перемінив його на іміграційне бюро. Тут є також ресторан, аптека, шпиталь, кілька домів і "готелів", приватних мешкань для урядників, якийсь магазин, кухня, а також харчова зала, де кожний новоприбулий імігрант, увесь час свого перебування там, дістає безплатно нічліг і харч. Тут він має змогу перший раз запізнатися з бразилійською щоденною їжою, тобто з чорною фасолею званою "фіжон", рижом, сушеним м'ясом і морською рибою. Якесь дивне враження зробила на мене та харчова зала, коли я ввійшов до неї і побачив там більше як двіста

Вікторія. Площа "Liberal"

родин, переважно місцевих людей, чорних і мулятів, що сиділи при столах, чекаючи на обід. Сумно було дивитися на тих нуждарів, опущених і напів нагих, що з ласки бразилійського уряду, як безробітні, діставали там безплатно нічліг і харч. Між тими нуждарями находилися деякі безробітні європейці. Стрінув я там навіть наших галичан українців, а також поляків та жидів, що ходили й нарікали на свою гірку долю. Вони тоді вже більше року були без праці, тинялися поміж чужими й жили майже прошеним хлібом. Вони радо повернули б були до Галичини, але не мали грошей, щоб оплатити подорож. Там я довідався дещо і про Есперіто Санто і про цю нову колонію *Asguia Branca*, куди я їхав у надії знайти для себе краще життя. Ті, що були на тій колонії і все бачили власними очима, оповідали мені дуже неприємні, ба навіть страшні історії про Есперіто Санто. Те, що я почув про цю "обіцяну землю", дуже мене засмутило і я не знав, що мені робити, їхати далі, чи краще не їхати. Остаточно я таки рішився поїхати, але без родини, щоб самому переконатися, як воно там дійсно є.

Перші два-три дні мого постою на Острові Квітів проминуло хутко, бо все, що тільки я там бачив було для мене новиною, отже й цікаво я всьому приглядався. Тут можна було побачити найкращі квіти насажені всюди у різноманітних візерунках, серед яких пишалися сотки різних рож, лелій, дорогих пальм. Це був кусок раю

гарно й оригінально прикрашеного так, що не можна було налюбуватися тим видом, такою красою природи. Поміж тими розкішно розцвілими полянами побудовано на всі боки стежки й дороги, по обох боках яких росли пальми й рожі. Там можна було побачити різні овочеві дерева, помаранчі, кокосові горіхи, банани, ананаси, мангі, мармелі й багато інших. Отже, було куди проходжуватися і на що дивитися. Але пізніше, коли вже не було нічого нового оглядати, робилося нудно й дні ставали довгі так, що не можна було дочекатися вечора. Крім того в голові роїлися сумні й чорні думки про наше майбутнє та про незавидну нашу долю взагалі, яка гнала мене з родиною в дикі бразилійські праліси. Турбота про невідоме наше завтра не дозволяла пестити мої очі красою чужини.

Весь час нашого перебування на Острові Квітів ми всі чулися здорово, тільки моя дружина не могла знести спеки й часто терпіла на біль голови так що, треба було викликати лікаря. Хоча то була бразилійська осінь, спека доходила до 30 ступенів Цельзія. Так само харч тут не був найгірший. На снідання давали каву й досить велику булку, на обід і на вечерю зупу з чорної фасолі на половину з м'ясом, щось у роді мадярського "гуляшу" і риж. Але ми не були ще при звичаєні до такого бразилійського харчу й тому "гуляшу" ми не їли, тільки самий риж, який ми споживали з цукром.

Подорож до Есперіто Санто

В неділю 26 квітня, в 7-ій год рано ми попрощали Острівець Квітів і від'їхали моторівкою до Ріо де Жанейро, а звідти в 10-тій год. пароплавом "Сантос" поплили до стейту Есперіто Санто. Їзда ця не була легка, бо пароплав був малий і морські хвилі кидали ним на всі боки так що, годі було на ногах вдержатися. Відома річ, коли кораблем кидає, то це викликає морську хворобу, яка кожному пасажирові зрушує всі нутроші, від чого робиться слабо й людина віддає з себе все, що раніше з'їла й випила. Такого порядку як на великім пароплаві, яким ми плили з Європи, де кожна родина мала осібні кабіни, а в них усяку вигоду, на кораблі "Сантос" не було. Тут були дві великі залі, і в одній з них спали чоловіки, а в другій жінки. Крім того людей було більше як ліжок і тому хто зарвав для себе якесь місце, той був задоволений, що хоч мав де спати. Тіснота була страшна і на деяких ліжках лежало по дві, а то і три особи. Крик, стогін і плач дітей не вгавали й годі було те все переслухати. Мою дружину й дочку також не минула морська хвороба й вони лежали майже непритомні. Мене рівнож почало було мліти і я перележав у

*Громада індіців т.зв. Ботокуди,
в лісах Есперіто Санто*

ліжку цілу подорож. Майже всі жінки страшно хворіли й лежали неначе трупи. Біля кожного ліжка було чимало всякої нечистоти й усюди панувало безладдя так, що й перейти було годі. А духота і сморід так забивали голову, що кожний ходив як запаморочений. На щастя подорож не тривала довго і вже на другий день, коло 5-ої год пополудні ми щасливо причалили до порту Вікторія, головного міста стейту Есперіто Санто, де на нас чекало вже двох агентів з колонії *Acquia Branca*, що в перекладі означає Білий Орел. А що кораблі аж до самої Вікторії не доходять, то нас забрали з корабля головними-моторівками й завезли за місто до імміграційних бараків, а наші пакунки завантажували на другу моторівку та й відставили до залізничного магазину.

Стейт Есперіто Санто простягається вузькими пасмом вздовж побережжя Атлантичного океану довжиною до 400, а шириною у найширшому місці до 150 кілометрів. Від півночі стейт Есперіто Санто межує зі стейтом Багія, від заходу — зі стейтом Мінас Жерайс, а від півдня зі стейтом Ріо де Жанейро. Від сходу очевидно межує з Атлантичним океаном. Поверхня стейту виносить 44, 684 квадратних кілометрів і під оглядом величини, це один з найменших стейтів Бразилії. Населення виносило тоді 636,000 осіб, отже на

один квадратний кілометр припадало 14 мешканців. В дійсності це було доволі багато в порівнянні з іншими стейтами Бразилії, в котрих на один квадратний кілометр припадало заледве шість мешканців. Стейт Есперіто Санто є густо заселений різними народами тільки в південній частині, в інших районах — доволі слабо.

Через територію стейту перепливає кілька рік, а найбільша з них це Ріо Доце (Сслodka вода), далі йдуть Сао Матеус, Ітабапоана, Ітапемірім, Ітавна та ін., які впливають переважно зі стейту Мінас Жерайс. Клімат в Есперіто Санто не однаковий для цілого стейту, це залежить від віддалення океану й положення терену у порівнянні з поверхнею моря. Ціле Атлантичне побережжя стейту має клімат гарячий та вогкий. Найгарячішими місяцями тут є січень, лютий і березень. Тоді температура для цілого стейту доходить до 60 степенів. Дощі перепадають найбільше в жовтні, листопаді та грудні. Столиця стейту Вікторія розположена на березі океану й тягнеться до шести кілометрів. Ціле місто має одну вулицю, якою їдуть трамваї, решта це коротенькі вулички від пасма гір до моря і перетинають головну вулицю. Місто мало коло 22 тисячі населення і пишається гарними будівлями, артистично збудованими віллами, городами й пам'ятниками. Крім столиці Вікторії у стейті є ще 13 менших міст.

Залізничний рух у стейті був тоді слабо ще розвинений бо з Вікторії розходилися тільки дві залізничні лінії, одна на полудневий захід до Ріо де Жанейро, а друга на північний захід до стейту Мінас Жерайс. Інші важніші міста й колонії получені були автомобільними дорогами, які заступали залізничні шляхи. Найбільшим багатством природи в Есперіто Санто є густі ліси різноманітного й дуже цінного дерева, як імбуй, кедр, магонь та інші мало або й зовсім незнані в Європі. В тих лісах множитья різна звірина, а також і небезпечні гадюки.

У пралісах стейту стрічається ще багато громад, рештки давніх диких індієських племен званих Ботокудами (Botocudos), які ще й по нинішній день задержали свої прадідні звичаї й обичаї. Вони всі до себе дуже подібні і ходять майже голі. Волосся у них чорне й густе, шкіра мідяної краски, руки й ноги малі, середнього росту, але дуже міцні. Виглядають вони немов би оспалі й ніколи не можна у них бачити проявів радості, смутку, або страху, бо вони практично того не знають. З натури вони замкнені в собі і ніщо не може зрушити їхньої цікавості. Для своєї рідні і для племені вони дуже щирі й усе, що вони собі бажають це те, щоб їх лишили свободними й не встраювали у їхній спосіб життя.

Ботокуди надзвичайно витривалі на спеку; шкіра в них завжди гаряча, але потягся вони мало. Кілька разів денно купаються і їдять холодні овочі. Доми, а властиво їхні шатра, наповнені освоєними звірятами, яких вони дуже люблять. Вони вміють освоїти навіть найдикіші звірята й завжди обходяться з ними дуже ласкаво. У кожній хаті є мавпи, яких вони ловлять не тільки для забави, але також і для м'яса, яке вони заїдають з великим смаком. Для ловів звіря вживають вони лише луків, якими вони оруднують дуже справно й усяку звірину вбивають за першою стрілою.

Індієць любить своє шатро, свої рідні ліси й плавання в ріці. Час до часу рад би він побачити місто, де білі люди позаводили різні новості, однак він не може привикнути до цивілізованого життя. Індієць воліє радше ловити дичину, управляти ріллею за старою традицією, тобто працювати для себе самого й тому ніколи не наймається на роботу в білих, загосподарованих уже імігрантів. Він скорше буде весь день голодувати ніж мав би жити заробітком в інших. До чужинців індієць є дуже гостинний, але одночасно несміливий. Не багато в їхніх умах залишилося з науки вигнаних у 1767 р. з Бразилії єзуїтів, котрі намагалися вщепити в них засади віри в Бога та поняття про створення світу.

Мешкання індійців (ботокудів)

Слід підкреслити, що Есперіто Санто є рільничим стейтом, де головними продуктами є кава, какао, цукрова троща, риж, кукурудза, тютюн, маньока, чорна фасоль і бавовна. З овочів перше місце займають банани, абакаші, мангі, ананаси, помаранчі і кокосові горіхи. Отже такі гарні рослини та смачні овочі, про які я колись тільки читав, привабили мене, так само як і багато інших, до Бразилії. Коли ми вечером прибули до Вікторії, до іміграційного бараку, нібито до "готелю", нам дали вечерю.

По вечері імігранти почали між собою розмовляти, бо й були задоволені, що вже скінчилася морська плавба. Перед нами було ще кілька годин їзди потягом, а там "обіцяна земля", де ми мали б зажити райським життям, щасливо і безжурно. Кожний з цікавості хотів би вже був знати якнайдокладніше про цей земський рай на новій колонії Агія Бранка, котру так захвалювали у колонізаційному товаристві у Львові й Варшаві. Ми випитували про все агентів, які саме прибули з тієї колонії, а вони прихвалювали все як тільки вміли і запаморочували нам несвідомим імігрантам голови пустими й фантастичними оповіданнями, що, мовляв, там ви напевно будете щасливі.

Майже всі імігранти вірили хитрим агентам і раділи, що позбулися нужди й недостатку в старому краю, а тепер зачнуть садити каву, цукрову тростину, тютюн, сіяти риж, плекати садовину й за кілька років доробляться великого багатства. Я не хотів навіть слухати тих пустих думки і я ходив як оп'ятого цього раю, чи ні? Якас перерви шептала — пропаду для світа, за

Остаточню я таки гнасував мені добрі думки змінив мій плян так, що з одним членом роду Бранка, щоб побачити чого там взагалі мож-

На другий день побудований на горбі горі і приглядався пер Я віддалювався від їх якихось мешканців, які замість дверей, була покритий листям з па нужденно й були напі-

Оселя Ботокудів

помаранчевих деревець та бананів був ще малий кусень землі засіяний кукурудзою. Було там ще кілька курей і пару кліток з якимись пташками й більше нічого не було видно. За тими загородами простягався густий і непрохідний ліс. З чого ці люди жили, важко було догадатися.

Побачивши це все я, таки побоювся їхати в такі ліси і провадити десь там напів дике життя. Але мої співподорожники не приглядалися до всього довкола них, не робили з того жадних висновків, а тільки бажали собі якнайшвидше стати ногою в цій обіцяній землі Агія Бранка, де, за словами агентів, їх очікувала краща доля.

Пополудні ми поїхали моторівкою до залізничного магазину, де митні урядники стейту Есперіто Санто перевели митну ревізію. Ті, що мали їхати на колонію Аквія Бранка, надавали свої пакунки на потяг до останньої станції Коллятіна, а я свої затримав покищо в магазині.

В середу 29 квітня я попрощався з ріднею, яка залишилася у Вікторії в "Європейськім готелі", й разом з Коцовським, приєднавшись до решти імігрантів, ми поїхали спершу до станції Сао Карлос, а звідти в 6-ій год. ранком до Коллятіна. Від 6-ої до 11-ої

Кольоністи в дорозі на "Aguiá Branca"

години потяг мчався дикими пралісами, майже весь час страшними викрутасами то вгору, то вниз, то вліво то вправо, об'їджаючи високі гори, кам'яні скелі та страшні безодні. Перед очима раз-у-раз виникали все нові й дивні картини дикої природи. В цих диких густих лісах час до часу можна було побачити різні нібито людські житлові хати збудовані з глини й дерева. Деякі з них мали тільки чотири стовпи вбиті в землю та накриті пальмовим листям. Під тим дахом сиділи майже напів голі негри і коло них із десятків малих дітей. Але крім нужденних негрів, бачив я подекуди гарні італійські або німецькі колонії з мальованими домами, буйними садами, виноградниками та величезними плянтаціями кави.

Нарешті ми минули останню станцію Baunilha й точно в год. 11-ій приїхали до станції Коллятіна. Там нас зараз же запровадили до готелю під назвою "Ponte de Almagro Hotel Globo", де в городі на застелених білими обрусами столах подали нам обід. По обіді я пішов оглянути місто, що мало заледве одну вулицю, на якій находилася також і залізнична станція і за кілька мінут оглянув все. Відпочивши в городі, в тіні пальм, в третій годині виїхали ми двома великими автами до нашої обіцяної землі. Їхали ми через довгий на яких 200 метрів дерев'яний міст над річкою Ріо Доце, відтак дорогою через дикі поля і за три години ми зробили яких 50 кілометрів до місцевости Альдеаменто дос Індіос, положеної над річкою Ріо Панкас. Там дорога кінчалася і нас запровадили до

малого бідненького бараку, де на нас чекали вже негри з мулами та готовою для нас вечерею. Була це чорна фасоль з рижом і м'ясом. По вечері постелили нам сопухові мати і де хто міг знайти собі відповідне місце, лагодився до спочинку.

Я також ліг, але спати не міг, бо думки роїлися в моїй голові, мов зловіщі круки, голосні бесіди імігрантів, крик і плач дітей, не дозволяли мені заснути. Там я вже почув від деяких імігрантів нарікання на свою щербату долю, побачивши ці густі й дикі праліси, їм прояснювалося в голові, що в таких глибоких лісах, майже відірваних від світа, нічого доброго не можна сподіватися.

3. Дорога до Агія Бранка

На другий день ранком, тобто 30 квітня 1931 р., щойно зачало світати, як у нашому бараці розпочався рух і гамір наче у вулику на весні. Ніхто не міг спати й тому повставали раніше як треба було, щоб приготувитися в дорогу на колонію Аквія Бранка. Я встав в год 6-тій. На дворі біля бараку сіднали вже бурів (мулів), які мали перевезти наші речі, жінок і малих дітей. Наша троп (каравана) складалася з 15 осідланих мулів і вирушила в дорогу 8:30 рано. Всі наші пакунки перевозили у скриньках поприв'язуваних до сідел, по обох боках мулів, а на верху їхали жінки й діти. Чоловіки йшли піхотою.

Від Альдеаменто до колонії Агія Бранка вела вузенька стежка лісом, якою заледве мули могли просунутися і то тільки по одному. Та дорога залишила в мене незатерте на все життя враження. Стежка йшла поміж височезні дерева, принаймні за 30 стіп високі, а, на деякі такі грубі, що п'ять людей взявшись за руки, не зуміли б обняти його. Пнів самих не можна було бачити з-під густої заслони різних кущів, що вилися довкола них. Найбільше тут стрічалось різнородних пальм. Квітів було мало, бо дерева теплих країв, в основному цвітуть дрібно. Різні кущі творять немов би підшивку великанських дерев. Подив викликають ліани, тобто рослини, які чіпаються дерев та в'ються довкола них. Вони мають грубі й сильні стебла, які звисають як шнурки попереплітані й попутані поміж собою, і часто досягають грубости людського тулуба, пускають нові парості, що обвиваються довкола галуззя і чіпаються сусідніх дерев і так творять довгі дуги, різні петлі, кола й перстені, які висять у повітрі. Маса тих паростів з часом переплітається в таку сіть, через котру не можна перейти. Деякі роди ліян покриті чудовими пахучими квітками і дають навіть плоди. Прекрасні великі мотилі, літаючи понад зелені кущі, заступали квіти. Взагалі мало життя і

Гуща пальм в лісі

руху стрічав я в тих пралісах. Птахи відзиваються рідко, лише в ряди-годи можна побачити якусь звірину.

Час—до—часу тишину пралісу переривав зойк чи рев, з чого можна було догадуватися, що це передсмертний звук якогось меншого звіряти, що впало жертвою більшого або змії — "боа". Часом розносився крик мавп чи папуг та взагалі такий гамір лісових птахів, що аж страшно робилося. Рої різного птаства відзиваюлися дивними голосами, деякі великі подібні до європейських круків, але були й такі маленькі, яких ледве можна доглянути.

Найбільше притягають до себе своєю красою пальми. Мабуть жодне дерево з європейських лісів не може рівнятися красою з пальмами і знову ж таки, ні одне дерево не приносить для людини стільки хісна як пальма, якої нараховують коло сто різних родів. Бразилію можна назвати новим світом пальм, який красою перевищує пальми всіх інших частин світу. Які великі користі приносить пальма людині, трудно собі навіть уявити. Кожна її частина, почавши від листка до останнього корінчика є корисна. Крім будівельного матеріалу, з них люди видобувають вино, муку, цукор, крупи, масло, їстівні волокна на заспокоєння всяких потреб.

А цвіту на пальмі нараховують до сімсот тисяч, який пізніше дає відповідний плід.

У бразилійських лісах зустрічається також отруйне дерево “асаку”, з якого, як перетяти ножиком, випливає молочний плін, що є великою отрутою і крапля цього плину, коли впаде комусь на шкіру, творить незагоєну рану. Індійці мачають свої стріли у цьому пліні й ранене звіря чи людина такою стрілою мусить умерти.

Серед такого пралісу захопило нас полудне, пора коли є надзвичайно гаряче. Я весь час пітнів так сильно, що сорочку можна було крутити, бо на ній не було рубчика сухого. В 2-й год. сонце так жарило, що годі було витримати. В цю пору у лісах панує неперевершина тишина, не чути ані птахів, ані звірят. Тільки вужі виповзають на стежку і вигріваються до сонця. Але й вони, почувши якийсь шелест, ховаються в гущавину. Саме в цю найбільш гарячу пору дня ми натрапили в лісі на хату якогось бразилійця, що проживав тут з родиною вже кілька років. Ми зайшли під дах його хати, щоб відпочити. Він прийняв нас дуже радо і, за бразилійським звичаєм, погостив нас чорною кавою. Я тимчасом пішов оглянути його “господарство”.

Хата, в якій він мешкав, ще не зовсім була викінчена, за винятком кімнати й кухні. Там, де мали бути інші кімнати, стояли ще тільки стовпи, де вони мали б бути. Будувати хату так далеко в лісі — це не легка справа, бо весь матеріал треба самому приготувати з дерева прямо таки з ліса. Він сам мусить нарізати стовпи, одвірки, дошки на двері, а також на покриття даху. Город біля хати був досить великий і гарний, а в ньому росло все що для життя потрібне: бараболя, кукурудза, кава, цукрова тростина, риж, морква, цибуля, горох, виноград, банани і т.п. Із його господарського знаряддя найбільше мене зацікавила ступа, що день і ніч товкла риж, за допомогою води. В одному кінці цієї ступи, тобто у хвості, було прикріплене коритце, в котре напливає вода з малого джерельця. Як тільки коритце наповниться водою, тягар води переважував хвіст ступи і гнув вниз, а ступір підносився вгору. І коли коритце падало вниз, вода з нього виливалася, а тоді ступір переважував і з повною силою спадав у діру, в якій були зерна рижу і товк їх. За добу така ступа опихає чотири літри рижу.

Перебули ми в цього бразилійця з годину і, коли ми відходили від нього, він дав кожному з нас по кусникові цукрової тростини, яка в дорозі нам придалася, бо її солодкий сік гасив нам спрагу.

В 6-й год. вечора прибули ми, ледве живі, до першого бараку колонії Арія Бранка в місцевості “Монте Кляра”. Ми зробили стежкою густим лісом 35 кілометрів дороги. В баракі подали нам нашу нещасну вечерю, яку приготували якісь напівнегри, обдерті,

брудні, неохайні. Була це, як звичайно, зупа з чорної фасолі, рижу і м'яса. І так у тому самому баняку, в якому варили її, притащили до баняку і поставили на стіл. В парі з тим подали старі, брудні і поржавлені ложки й тарелі, які здається ніколи не були гідно помиті. Так самі імігранти черпали тої зупи хто скільки міг зарвати, а кому не стало, той обійшовся самим смаком. Я сам, хоч і був голоден, але якось не мав відваги рватися до тої вечері. З'їв я тільки кромку хліба й випив горнятко кави і з тим пішов спати. А що я був дуже втомлений далекою і не легкою дорогою, то і скоро заснув.

PIG & WHISTLE INN Ltd.

В л а с н и к и

Андрій ДУТКО,

Петро КОП'ЯК,

Павло ДРОЗД

Тел: 634-0404

5527 Lakeshore Road Burlington, Ont.

ФІЛІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ В ЕДМОНТОНІ

**ПЕРША і НАЙСТАРША ФІЛІЯ В КАНАДІ —
ЗАСНОВАНА 17 ЛИПНЯ 1932 р**

**Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб
Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання
в Едмонтоні, Алта**

спільно працюють для збереження української національної свідомості й культури. Активне членство філії кожнорічно допомагає місцевому відділові КУК в організуванні: Свята Державности, Шевченківського Концерту, Дня Спадщини й Українського Дня, а крім того філія самостійно відзначає відповідними імпрезами річницю смерті С. Петлюри, Є. Коновальця, А. Мельника й річницю Листопадового зриву та запрошує на них українське громадянство Едмонтону.

Старанням Управи Філії УНО часто відбуваються в нашій домівці авторські вечори визначних українських письменників з доповідями про їхню літературну творчість та з мистецьким читанням уривків їхніх творів.

При філії УНО існує школа народніх танків під проводом п. Мирослава Куця, що має опінію найкращої школи танків в Едмонтоні.

При філії УНО повстала цього року нова братня організація "Алюмні МУН", під проводом п-ні Слави Гладун.

Ukrainian National Federation
Edmonton 10629 — 98 St.
Edmonton, Alta
T5H 2N6

Б. АНТОНЕНКО-ДАВИДОВИЧ; портретний нарис

(На основі листів)

“Двісті листів Б. Антоненка-Давидовича” до Дмитра Чуба — це особливе джерело пізнання епохи, в якій жив письменник, криниця життєвих фактів, кристальне дзеркало духовости автора.

Борис Антоненко-Давидович народився 5 серпня 1899 р. в Ромнах, а помер 9 травня 1984 р. в Києві. На його долю припало жити в жорстокій добі української історії, перейти в рядах борців за волю України, прожити-промучитися 21 років у тюрмі, на засланні (від 2.I.1935 р. — 1956 р.), знов “звернутись до життя” і до улюбленої літератури з новим твором “За ширмою”. З тої пори 1957 р. письменник жив у Києві наче б то нормальним життям, бо, на жаль, КГБ частими наскоками на його мешкання, чи то “квартиру”, непокоїли його, дошкулювали, забираючи все, що було написане, а вкінці навіть машинку до писання.

Словник “Українські письменники” (т. ІУ, вид. “Дніпро” 1965 р.) “скромно” промовчує час у житті письменника від 1933 р. до 1956, себто роки ув’язнення і заслання, знижує також його “соцпоходження”. Звичайно, це зроблено згідно з головними напрямними московської політики, щоб українську націю завжди представляти якнайбільше плебейською. А тимчасом, глянувши тут і там, можна констатувати, що наш знаменитий письменник Б. Антоненко-Давидович походить з вищої верстви суспільства. По мамі Юлії він потомок роду Яновських, як і славний М. Гоголь, себто з панської багатії родини. По батькові — з козацького роду Антоненків, в якому колись давно один предок вславився силою і придбав родові прізвище Давидович. Цей козацький рід в наслідок історичних подій перейшов згодом у поважаний стан духовенства. Так і дід письменника, Олександр, був священиком, але батько Дмитро, як колись Анатолій Свидницький, не захотів продовжувати священичої традиції в роді і пішов за своїми вродженими здібностями на технічні студії. Дехто пише, був він інженером, дехто називає його залізничником, а письменник згадує, що батько був власником парового млина і “чавунної майстерні” в Охтирці. (“На довгій ниві” ст. 448). Мав він і талант письменницький і великий

нахил до мандрівок. Про нього письменник написав дуже зворушливі, цікаві сторінки в своєму автобіографічному нарисі "Про самого себе", добачуючи деякі риси своєї вдачі успадковані по батькові. Без сумніву Б. Антоненко-Давидович одідичив прикмети свого роду. він — аристократ з вигляду, як описує його зі заслання Хахулін, астенік — за власним означенням, вповні духовий аристократ не тільки талантом, але характером своїм — твердим, незломним. Бібліографія його ще не написана, не зібрана, біографічні факти розкинені по передмовах до книжок, в пресі, в нарисі "Про себе самого". у листах до Д. Чуба і за вказівками самого письменника біографічні моменти є в таких його творах, як "Блакитна Галілея", "Смерть", у першій частині повісти "Удосвіта", яка однак не була друкована, бо рукопис забрало КГБ. Про останній час, шістнадцяти років життя найкраще свідчать листи до Дмитра Чуба.

Отож від 1957 р. Б. Антоненко-Давидович живе в Києві, в будинку письменників, зі своєю другою дружиною, з якою одружився на засланні і зі сином Євгеном, що згодом спричинив батькам багато горя. Згадати б, що перша дружина Наталя з примусу взяла розвід і жила з дочкою Яриною та сином Левком не в Україні, а в Московщині. А син Левко, що його письменник залишив п'ятилітньою дитиною, помер опісля вже 18-тилітнім молодцем. Найбільшим горем у житті Б. Антоненка-Давидовича була психічна хвороба жінки. Починаючи з 1969 р. вона часто мусіла бути в психіатричній лікарні, а він тричі на тиждень їздив на Куревку її відвідати. Ця дорога стає для письменника "шляхом на психологічну Голготу". У ті тяжкі дні пригноблення і самотности єдиною розрадою була собачка Пальма. "... Пальма була єдиною живою істотою, що поділяла мою самотність і глибоко відчувала мій смуток...", — писав автор (ст. 82). Через декілька років письменник згадує знов свою Пальму, бо ходить з нею "прогулятись у ближчий парк". Собачка навіть увіковічена на знімку зі своїм паном. Через недугу жінки прийшлось йому зрезигнувати з вакаційних мандрівок взятись за додаткову термінову працю "заробітчанську". "Через цей "чорний хліб літератора" я занехаяв не тільки свою оригінальну творчість, але й своє листування..." пише до свого приятеля Дмитра Чуба.

Все ж таки в початкових 70-их роках автор багато працює, приймає відвідувачів, туристів з Австралії, зустрічає поетку Віру Вовк з Бразилії на літературному вечорі, приймає гостей, зокрема на святах, на свої ювілеї. Багато друзів навіть зі західньої України прибули поздоровити його зі 75-нім ювілеєм, прийшли й діти з квітами, а ввечері засіло до столу близько 15 осіб. "Було тепло і

Б. Антоненко-Давидович

затишно в такому невеликому колі". (ст. 132). Прийшло також багато привітань, навіть з різних країн світу. Не так прийшлося авторові святкувати своє 80-ліття. Б. Антоненко-Давидович виїжджає з Києва до Коломиї, бо як у листі признається, пенсії не могло б стати на ювілейний обід. За те несподівано, давні друзі влаштували йому величаве свято, приїхали до Коломиї зі Львова, зі Станиславова. Між ними був й художник Заливаха. У Києві мовчали, бо, за власним означенням, став він "фігурою замовчування". Привітали його земляки з Польщі, Австралії, ЗСА й Канади. З Пенклубу в Лондоні

одержав телеграфічне привітання, що його дуже зворушило. На маргінесі ювілеїв письменник зазначає, що найкращий ювілей, це не ювілей років, але ювілей творчости. А такий 50-літній ювілей сповнився для нього в червні 1973 р. На своє 80-ліття бажав тільки побачити друковану свою нову повість "Завищені оцінки". На жаль, так воно не сталося.

Щоденне життя письменника сповнене по береги працею включно з догляданням квітів на балконі. Усім він цікавиться і музикою, природою, пам'ятниками, в тому дуже вподобав собі зі знімки пам'ятник Лесі Українки в Торонті, привертає його увагу навіть мода на вулицях Києва, радіє добрими книжковими виданнями такими як "Народні перлини", "Літопис Самовидця", пильно слідкує за новими виданнями книжок українськими і не українськими. Читає твори сучасників, особливо в 70-их роках, багато менше в 80-их внаслідок операції очей. Це все спричинює тяжкий душевний стан. Та проте в його літературних орбітах знаходиться багато сучасних поетів, письменників, критиків. Про кожного автора чи твір особлива в нього замітка, характеристика, чи знаменне слово. Наприклад "Роман пам'яті" Тереня Масенка — замітний, гарний. Цікавий автор Р. Іваничук, особливий твір його "Вода з Каменю" про М. Шашкевича. Бере в оборону перед критикою "Меч Арєя" І. Білика, кажучи, що коли можуть бути письменники фантасти в майбутнє, то чому не можуть бути такі ж самі в минуле. О. Гончар — талановитий автор, замітний його твір

“Твоя зоря”. Згадує П. Загребельного, Н. Забілу, Г. Тютюнника, автора “Виру”, що до своєї трагічної смерти “вів перед у нашій сучасній прозі” (225). З любов’ю відноситься до Симоненка, його творчість високо оцінює. Взаємною любов’ю віддячувався також автор “Лебедів материнства”. Живучи в Черкасах, приїжджав він до Києва відвідати автора повісти “За ширмою”. У листі писав: “Сердечно дякую Вам за чудову книгу, за ті години творчої і естетичної насолоди, котрі Ви подарували мені і багатьом-багатьом читачам.”

З особливою увагою слідкує письменник за творчістю Ліни Костенко. “Марусю Чурай” прочитав з великим захопленням двічі, а в листі зазначає, що цей віршовий роман слід вважати за неабияке явище на нашому літературному полі” (ст. 223). Ще більше враження справила збірка “Неповторність” своєю глибокою думкою, афоризмами, формою. “Неповторність” — це літературна подія. За пів дня в київській книгарні “Поезія” викупили три тисячі примірників цього видання зі всіх 16-ти тисяч. Письменник добре поінформований про життя-буття поетки Ліни Костенко, її родину, чоловіка, маленького синочка. Він радів її подарунком-книжкою з “теплим написом”, хоч передала йому через людей, бо, як її оправдує, “живе вона замкнутим життя”.

Та не тільки сучасні поети, прозаїки, критики близькі йому духово як реальні люди, реальні факти. Не менше реальне для Б. Антоненка-Давидовича літературне міле 20-тих років. Духовий його світ сповнений сузір’ям творців великого літературного відродження, в якому й він мав своє місце. Особисто знав М. Зерова, В. Підмогильного, Т. Осьмачку, Г. Хоткевича, Гр. Косинку, з деяким приятелював. З Підмогильним, Б. Тенетою, з Багряним відбув

DANMAR ELECTRIC

Власник

ДМИТРО МАРТИНЮК

Переводить електричні інсталяції в житлових, комерційних і промислових приміщеннях. Оцінки виконує безплатно.

56 Bellevue Ave.

Tel: 364-7726

TORONTO, ONT.

Met. Lic. E-294

мандрівку незабутню і то роверами, з Києва до Полтави. Ця подорож "у всіх подробицях залишилась у пам'яті на все життя". (155). Знав особисто С. Васильченка, згадує цікаві епізоди з його життя і "хоробливу скромність" цього письменника. Тож широкі духові круги в автора дарма, що, як каже "живе замкнутим життям".

Цілише під кінець 70-их, з початку 80-их років фізичні сили письменника значно ослабають, він часто хворіє, часто в лікарні, тяжче виходити, тяжче читати, бо "бачить тільки одним правим оком". А коли здоровшає і дружина вдома, любить працювати в своєму кабінеті, де на стінах висять репродукції картин В. Кричевського й оригінальний, "кримський пейзаж" того ж мистця і бібліотека, близько 600 книжок, бо велику, колись, КГБ забрало. Крізь вікно кабінету видно пейзажі у змінних кольорах; зелених, жовтих, білих. Він великий любитель природи. Пейзажні картинки Києва з любов'ю зарисовані на сторінках листів.

Ніколи йому не забагато любоватись природою, її красу завжди зображувати інакше, новими картинами. Захоплюватись заверюхами, громами: "Як улітку люблю грозу, так узимку завірюху" (ст. 165). Природа й настрій душевний завжди в нього у великій приязні. "... сідаю коло вікна покурити, довго не можу одірвати очей від зеленого листа дерев, що стоять одразу ж за вікном. І ще раз думаю, як у світі все відносно". Снуються думки і рефлексії: "Я тепер кожної осені замислююсь — чи пощастить мені побачити весну: вік мій уже не такий та й підтоптався в житті". А весною не може дочекатись, "коли продаватимуть мої улюблені

BARMAC GARAGE DOORS MFG. LTD

Tel. office 624-3862

Storm windows

Steel-wood and fiberglass doors

Electric and Radio Control operated

Sales and service — Industrial and Residential

Phone 661-5151, 669-9590, 669-9591
126A Peelar Road — Concord, Ontario

квіти сон..." Інколи письменникові жаль, що оце "обернувся в домосіда". Та це тільки частина правди.

Великий любитель мандрівок Б. Антоненко-Давидович до пізньої старости подорожував, виїжджаючи на Кавказ, у Карпати, до Коломиї, до Кам'янця Подільського, щоб "пригадати свою молодість, востаннє глянути на це чудове місто-музей". (175) З приятелем їде автом до Борзни подивитись на могилу Куліша та Ганни Барвінок. Ще й ще плянує відвідати місця своїх мандрівок з часів молодости, що про них писав колись у своїх прекрасних репортажах "Землею Українською". Звичайно, саме замилювання до мандрівок не могло здійснити подорожей до країн Заходу, чи то до Австралії, куди його так сердечно запрошував адресат листів Дмитро Чуб. Та це були причини не тільки грошового характеру. Мандрівки — це, після природи друге велике замилювання письменника. Третє його захоплення, і мабуть найбільше — це література. Для нього — це сенс життя. Колись М. Коцюбинський писав, що все життя його в літературі. "Двісті листів" — це літературний твір, сповнений також фактами про власну творчість автора.

У листі з 5 липня 1969 р. пише автор, що на початку літературної кар'єри мали на нього вплив Васильченко та Винниченко, як також Достоевський і Чехов. Зі сучасних дуже припали йому до вподоби Харчук, Шевчук, російський Романов, німець Ремарк, жид Шолом-Алейхем. Можливо, що саме з листів можна довідатись про початки літературної творчости. Дізнавшись від Д. Чуба про смерть О. Кобця (О. Варави) в Канаді, сердечно пише про нього: "Це мій перший редактор, що надрукував 1923 р. моє перше оповідання й увів таким чином мене в літературу". (ст. 21). На іншому місці ще докладніше згадує про цю подію. "... в червні 1973 р. буде 50 років, як у Київському журналі "Нова громада" тодішній її редактор О. Варави, про якого світла пам'ять у мене залишилась на все життя, надрукував моє оповідання "Останні два" (ст. 27). І ще декілька разів пише про це автор з великою сердечністю: "Ще й нині пам'ятаю той соняшний, червневий день 1923 року, коли вийшов номер 3 кооперативного місячника в Києві "Нова Громада", де було надруковане моє перше оповідання... Багато було потім радісних днів, коли виходив з друку мій новий твір, але такого чудового ясного дня, як той у середині червня 1923 року вже не повторювалось". (ст. 93). У цьому ж таки журналі М. Зеров написав похвальні рядки про молодого автора. З тої пори, як згадує письменник, очевидно крім тюрми і заслання, працював він у літературі, про гонорари не дбав, бо дивився на них як на "премію за понаднормову роботу" бож "на хліб насущний" працював в

редакціях, видавництвах у школах. В початках після заслання його книжки друкувались у Києві: "За ширмою", 1963 "В літературі і коло літератури", 1964 р. "На довгій ниві" 1967 р., "Здалека й зблизька" 1969 р., "Як ми говоримо" 1970 р. Нові літературні твори друкувались у журналах "Дніпро" й "Жовтень". Там появились оповідання "Щастя" і "Завищені оцінки" "про сьогоднішній день України" зазначає автор. У 70-их роках працює над автобіографічною повістю "Удосвіта" про дитинство і юнацтво. Це була перша частина запланованої трилогії "Що коштує чорний хліб". Крім цього пише оповідання "Усе може бути", "Хто такий Христос", "Кінний міліціонер" з тематикою 30-их і 40-их років. Видавництво "Радянський письменник" мало в плані видати неопубліковану ще прозу, але потім "пересунено на дальше", а вкінці повідомили, що це "випало з видавничого плану" як також збірка перекладів на російську мову. 1978 р. автор пише зашифровано про себе, що творів "того письменника" з "відомих причин:" не видають. Самозрозуміло, що така ситуація не могла заохочуючо впливати на творчість взагалі, але Б. Антоненко-Давидович не заломлюється, іде за внутрішнім наказом: "Пиши, пиши! До останнього подиху працею, не вважаючи ані на що!" Так роблю, і в цьому знаходжу єдину розраду серед невеселих днів своїх..." (ст. 111). Тож пише без надії на друкування творів, працює над "Мемуарами лікаря Белінкеса" зросійщеного героя з років революції. Жалується, що робота йде "повільно", бо й машинку забрало КГБ. Дотепер невідомо чи й що з недрукованих творів збереглось, чи може все пропало в тюремників.

До літератури Б. Антоненко-Давидович ставив високі вимоги, як бачимо з різних його критичних заміток про авторів, про твори. Література — мистецтво слова, тож слово мусить бути чудове й вагоме, мова твору образова й вагома. Важливість літератури лежить не тільки в зображеннях поточного життя, а в проблематиці. Література має "ставити ті чи ті проблеми, без чого вона не лишає сліду в історії". (247) З проблематикою літератури тісно зв'язана Батьківщина. "Для неї треба далі жити й працювати, долаючи неминучі розпач і збайдужіння до всього навколишнього". (238) Батьківщина — це провідна зоря на життєвому шляху Бориса Антоненка-Давидовича. Коли, як закріпилась ця суттєва істота цієї великої людини?

В одному фрагменті спогадів про свої студії в Харкові автор пише, що 1917 р. на університетській гірці слухав старого кобзаря. Він же, скінчивши думу про Морозенка, заспівав зовсім іншу пісню, яка на все життя залишилась у пам'яті і серці, "вразила мене своїми словами":

*Ти, добре синку, проживеш,
Як знатимеш куди ідеш.
Коли зумієш там, де став,
Стояти так, щоб не упав.*

*Ти добре, синку, проживеш,
Як не гаман собі наб'єш,
А всі кутки своїх грудей
Наб'єш любов'ю до людей.*

*Ти добре, синку, проживеш,
Як із неправдою порвеш,
З добром у грудях пройдеш світ —
Це мій святий тобі завіт.*

А ще раніше, в часах юнацтва вірш М. Загірної справив на письменника нестерте на все життя враження і він намагався працювати так, “щоб країні своїй пособити...”

Ця постійна думка “пособити своїй країні” спонукала письменника, в кілька років після повернення зі заслання, дати почин у справі Козацьких могил під Берестечком. В наслідок його клопотань, а за його спонукою, і таких письменників як М. Рильський, Б. Харчук, В. Касіян, М. Стельмах, Ю. Збанацький, Козацькі могили під Берестечком проголошено 1968 р. державним історичним заповідником (52). Друга справа величезної ваги, за яку взявся Б. Антоненко-Давидович — це занедбана в літературі мова. Тож писав серію статей до журналів на тему “Як ми говоримо”, бо як сказав, хтось мусить чистити “авгієву стайню”. І ми тут, поза Україною, помітно відчули і відчуваємо благодатний вплив його старань, а книжка “Як ми говоримо” стала “настільною книжкою” не тільки для письменників. Так ішов Б. Антоненко-Давидович вибраним шляхом, “з добром у грудях”. Але до двох згаданих чинників, кобзарської пісні і вірша М. Загірної, бачиться ще одне джерело його духовости. А плело воно з переживань раннього дитинства. Це джерело закрите на зовні, тільки одна маленька згадка запалює над ним світелко: “Бабуся витягала з-за ікони на божнику страсну свічку, засвічувала тремтячими руками й ревно молилася перед богами, щоб обминуло нашу хату лихо...” (38) це в час грози, коли громи і блискавки потрясали землю. Чи не з цих пір письменник полюбив грозу, чи не бабуся стала джерелом любови до вищої сили, що світом править, влила в душу почуття справедливости, конечности боротися зі злом. Згодом релігійні почуття глибоко заховані в душі по довгих, довгих роках знов виявились у тому ентузіязмі, з яким сприймав письменник в 70-их роках відновлення стародавніх звичаїв на Івана Купала влітку, а колядок зимою. Радів він з цілого серця, спостерігаючи колядників на вулицях Києва, на Хрещатику, щедро і сердечно приймав їх, коли приходили до його дому. А колядники, студенти, інженери, лікарі,

не тільки колядували, але й зображували традиційних персонажів з міхоношею та зіркою. Коляда, колядники світили йому ясною зорею в тяжких днях життя. У ці темні дні приносили радість листи від приятеля з Австралії Дмитра Чуба. Цьому саме письменникові завдячуємо можливість побачити в листах і відчуті чудову особовість Бориса Антоненка-Давидовича. Можемо зрозуміти духовість одного з найвизначніших письменників, негнучих лицарів боротьби зі злом, відчуті сердечність і шляхетність до людей, але й тверду його поставу до себе, до тяжких проблем національного буття. Він умів долати всі образи та упокорення, твердо йти дорогою Голготи, задержуючи в серці завжди свіжу любов до всього гарного в природі, в людях, до Батьківщини України, постійно боротись за її права, за гідність. Борис Антоненко-Давидович — це справді новітній богатир Руси-України.

Українська пекарня

“Б У Д У Ч Н І С Т Ь”

FUTURE BAKERY

затруднює фахівців європейського та канадського пекарського вишколу і тому може заспокоїти найвибагливіші вимоги своїх клієнтів здоровими і смачними продуктами

739 Queen St. W.

Toronto, Ontario

Tel: 368-4235

Ф І Л І Я
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ

Відділ Організації Українок Канади
ім. Ольги Басараб

Відділ Молоді Українського Національного
Об'єднання

В ОШАВІ, Онтаріо

Творять одну організаційну систему і спільно ведуть культурно-освітню і харитативно-допомогову працю. При філії УНО довгі роки існує танцювальна група молоді "Салимка Танцюристи" під проводом відомого хореографа Ореста Салмерса. Брат, Ігор Стефан Салмерс організував і є директором хору для виступів під час імпрез УНО і БО.

УНО і БО в Ошаві вже 12 років влаштовують "Фієсту" п.н. "Київ". В домі УНО виступали вокальні групи, була родина Ігоря Салмерса і znана "Салимка Танцюристи". УНО має гарну домівку, в якій відбуваються імпрези УНО і БО та інших українських організацій. Залю УНО наймають українські громадяни на різні родинні святкування.

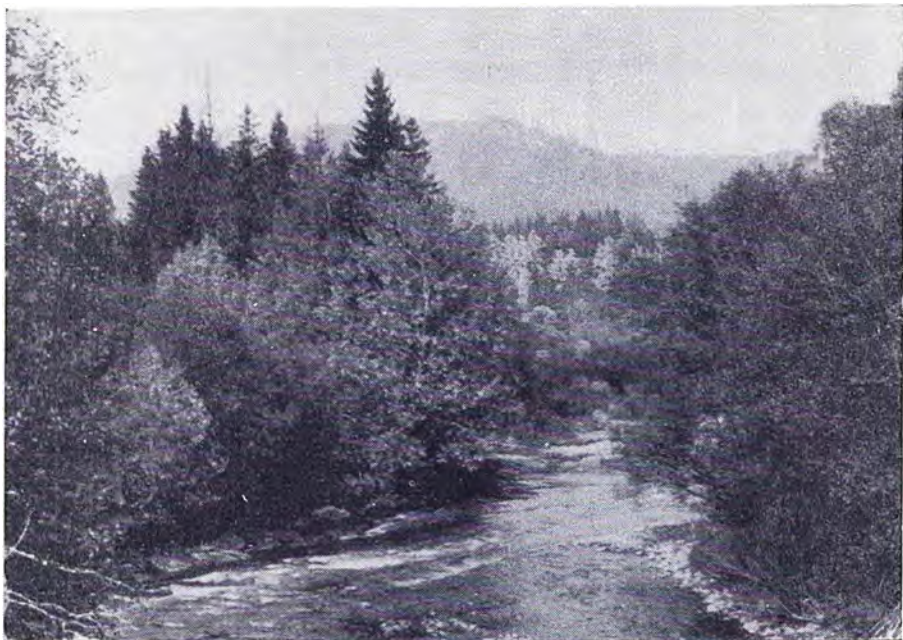
Дім УНО і БО приміщується при:

68 Bloor St. East
OSHAWA, Ont. L1H 3M2
Tel: 433-9689

ДО ТИСЯЧОЛІТТЯ ХРЕЩЕННЯ УКРАЇНИ-РУСИ

Рівноапостольні князь Володимир Великий та його бабуля княгиня Ольга
(з розпису у Свято-Миколівській Церкві в Торонто)

*Вид на річку Ветлину коло Смереки у Бескидах
(Бойківщина)*

Ф І Л І Я
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
ОБ'ЄДНАННЯ

*Відділ Організації Українок Канади
ім. Ольги Басараб*

в СТ. БОНІФАС, МАН.

*Основоположник Фундації Осередку української
культури і Освіти. Закликаємо всіх членів УНО жертвенно
піддержувати цю фундацію.*

Іван Каптії
голова

Володимир Климків
секретар

КОТЛЯРЕВСЬКИЙ І ЩЕПКИН

Досить докладно, як у спеціальній літературі так і в загальній, вияснено взаємні відносини між геніяльним українським актором Щепкином і Шевченком. Обидва ці генії українського народу народжені кріпаками, обидва своїм таланом звернули на себе увагу культурніших сучасників й обидва, з допомогою тих культурних людей, видобулися на волю. Приязнь Шевченка і Щепкина увіковічено в де-яких творах Шевченка, а бібліографічні оповідання про їхні взаємовідносини подають справді зворушливі сцени.

Але далеко більше значення для історії українського письменства й культури взагалі, а зокрема для українського театру, мають відносини між батьком нової української літератури й українського світського театру Іваном Котляревським (1769-1838) і батьком сценічного реалізму в українському театрі Михайлом Щепкином (1788 — 1863). І якраз ці відносини в нас дуже мало відомі; на освітленні їх майже не спиняються біографи ні Котляревського ні Щепкина. Навіть сам Щепкин в своїх спогадах якось неохоче згадує про сумний час свого кріпацтва й не оповідає ні про своє визволення з кріпацького стану ні про Котляревського, що був головним виконавцем того гуманного чину. Так само широкому українському загалові тепер, майже не відомо, що Котляревський обидві свої п'єси "Наталку-Полтавку" і "Москаля-Чарівника" написав, будучи директором полтавського театру. Компонував він ті п'єси, маючи на увазі акторів свого театру Щепкина і артистку-співачку Нальотову, як виконавців головних ролей у цих п'єсах. В старі часи п'єси завжди писалося з конкретною метою для вистави у театрі; для друку їх не призначалося і друковано їх дуже рідко. Тому й писали п'єси тільки ті автори, що стояли близько до театру й були або акторами або директорами театрів. А коли драматурги писали для вистави у власному театрі, то komponуючи свої п'єси, мали на увазі певних акторів, що мали ті ролі даної п'єси виконувати. Це, розуміється, впливало на характер їх творчості і на спосіб писання п'єси: — де-які ролі, в залежності від здібностей виконавця, більше видвигали на перший план, а де-яким, з тої ж причини, уділялося менше місця. Так і Котляревський. Він

написав тільки дві п'єси, бо був тільки короткий час директором полтавського театру. Надруковано було його п'єси тільки через 20 років після постанови, бо Котляревський їх до друку і не призначав. Він очевидно мав у пляні виставляти їх тільки у своєму театрі. Оскільки він брав до уваги акторів, що мали ці п'єси виконувати, видно бодай з того, що в "Наталці-Полтавці" роль рудого Виборного, власне епізодичну, що по змісту п'єси мала-би бути на другому пляні, як особа не чинна, її Котляревський зробив найбільшою ролею у всіх трьох відслонах п'єси, і то власне тому, що призначав її для найталановитішого актора в трупі — Щепкина. Так само в п'єсі "Москаль-Чарівник" тільки одну чоловічу роль для Щепкина, роль Чупруна, Котляревський написав по українськи, а інші чоловічі ролі хоч, макаронічною, але все ж таки російською мовою.

Щепкин прибув до Полтави з Харкова з похідною театральною групою Штайна, до якої вступив ще у Курську. Він був кріпаком графині Волькенштайн. Коляревський, що на щастя саме в той час був у Полтаві директором театру, пізнав великий талан Щепкина і почав робити заходи, щоб видобути його на волю. Він зацікавив

Портрет І.П. Котляревського

Художник Г. О. Коваленко

*Михайло Щепкін,
1788 — 1863*

*портрет олівцем роботи
Т. Шевченка, 1858 р.*

цією справою малоросійського генерал-губернатора, князя-Репніна, що також пізніше відіграв шляхотну роль в біографії Шевченка, і Репнін з Котляревським почали переписку графинею Волькенштайн та її братом про викуп Щепкина на волю. Але графиня зажадала за "вільну" для Щепкина неймовірно високої на ті часи суми грошей — 8 тисяч карбованців і, не зважаючи на всі благання і самого Щепкина і Котляревського і листи князя Репніна, нічого не хотіла спустити. Щоб якось роздобути таку велику суму грошей, Котляревський урядив 26 червня 1818 р. театральну виставу, на афіші якої було написано "в нагороду таланта актора Щепкина і для основи його участі". Але хоч за карти вступу на цю виставу де-які пани давали великі бенефіції, все ж потрібної суми не зібрали і коло 2 тисяч карбованців своїх власних грошей додав князь Репнін. Таким чином Котляревський довів справу викупу Щепкина на волю до щасливого кінця і написав до князя Репніна, що "Міша Щепкин прийняв такове Ваше Сіятельства благодареніє зі слізми признання і вічної вдячности".

На жаль спільна праця біля театру Котляревського і Щепкина тривала не довго, — бо зазедве близько трьох років. Тому Котляревський встиг написати тільки дві п'єси; що ж до Щепкина, то він, уже як вільний актор, в 1821 році заложив власну українсько-московську трупу і переїхав з нею з Полтави до Києва, де давав вистави у міському театрі протягом зимового сезону 1821-1822 років. Восени 1822 р. Щепкин переїхав назавжди до Москви. Правда,

B & D PLUMBING & HEATING

Йосифина і Богдан Климків
скара і солідна обслуга

Телефонуйте 786-6592

1515 Valour Road
Winnipeg, Manitoba

з Москви Щепкин часто по веснах приїздив в Україну і тут виконував свої улюблені ролі в п'єсах Котляревського, одним з кращих виконавців яких був все своє життя. Перевищував Щепкина в цих ролях у сорокових роках тільки другий геніяльний український актор *Карпо Соленик (1811-1851)*, про якого і Шеченко писав, що бачив "геніяльного" Соленика в ролі Чупруна в Полтаві підчас ярмарку на Іллі — "він видався мені природнішим та ізяшнішим, ніж незрівняний Щепкин".

"Чорногора" (Відень, 1921)

* * *

ГУМОР

На уроці

Учителька:

— Сергійку, який це час:
я красива?

Учень: минулий...

Подарунок чоловікові

— Ви для себе вибираєте дарунок?
— Ні, для чоловіка.
— Браслет для чоловіка?
— Так... Він подарує його мені.

М. Щепкін у ролі Чупруна.
Гієса І. Котляревського
п.н. "Москаль-чарівник"

Між сусідками

— Що в тебе на вечерю?
— Нічогосінько.
— У мене теж нічого немає,
але зате є гості.

Щира

— Ти знайшла в чоловікові ідеал, який шукала?
— Ні.
— Що ж ти робиш тепер?
— Продовжую шукаати.

З АРХІТЕКТУРИ УКРАЇНИ

*Вид на Борисоглібський собор,
збудований 1120-1123 роках у місті Чернігові*

M — C
DAIRY CO. Ltd.
Cottage cheese, Sour cream,
Plain yogurt, Fruit yogurt, Kefir

212 Mavety St.

766-6711

Toronto, Ont.

ІЗ НАЙНОВІШИХ ВИДАНЬ

Нещодавно появилися спогади

Євгена Скоцка

НА ПОКЛИК РІДНОЇ ЗЕМЛІ

**Допомога української еміграції в ЗСА
визвольній дії ОУН**

Спогади охоплюють діяльність Організації Державного Відродження
України (ОДВУ) в ЗСА в роках 1929-1939.

Книжка має 206 сторінок і появилася в м'якій та твердій оправі в ціні
10.00 та 15.00 доларів.

Замовлення можна висилати до "Українського Слова" в Парижі на
адресу:

LA PAROLE UKRAINIENNE
3 Rue du Sabot, 75006, Paris, France

І С Н О —

ІДЕОЛОГІЧНО СПОРІДНЕНІ НАЦІОНАЛІСТИЧНІ ОРГАНІЗАЦІЇ

об'єднує суспільно-громадські, жіночі, молодечі,
комбатантські й фінансові організації
в Канаді, ЗСА, Аргентині, Бразилії, Англії, Франції
Німеччині й Австралії
в одну українську націоналістичну родину.

ЧИТАЙТЕ І ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

часописи й журнали, що їх видають організації ІСНО:

УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО — Париж, Франція

НОВИЙ ШЛЯХ — Торонто — Канада

НАШ КЛИЧ — Буенос Айрес, Аргентина

САМОСТІЙНА УКРАЇНА — Чікаго, ЗСА

ХЛІБОРОБ — Курітіба, Бразилія

ЖІНОЧИЙ СВІТ — Вінніпег, Канада

ПОЗДОРОВИ ВСІХ МОЇХ ДРУЗІВ...

*(Фрагмент з боїв під Бродами; В пам'ять мого друга
хор. Івана Вербицького)*

Івана Вербицького, мого близького друга, покликали до дивізії "Галичина" таки на самому початку її творення, в липні 1943 р. Мене, як "рекламованого" працівника Союзу Кооператив у Тернополі, аж 1-го листопада 1943 р. У Дивізії ми стрічалися майже щодня у старшинському казино. Він, перейшовши перевишкіл протипанцерної зброї десь у Франції, був уже комендантом сотні, чи як це називалося в артилерії — комендантом батареї. Я по перевишколі попав до 1-ої сотні спеціального куреня, що по німецьки називався, Fusilier Bataillon і був призначений на коменданта 1-ої чоти.

Виїхавши на фронт під Броди, наш курінь зайняв становища у другій лінії, на правому крилі Дивізії, від села Глушин до Гаїв Суходольських і тримав зв'язок з німецькою дивізією. На ліво від нас знаходилися наші піхотні полки на лінії, що проходила через пеняцькі ліси, аж десь під Оліїв. З хор. Іваном Вербицьким я стрічався там всього два рази, раз перед самою большевицькою офензивою, а **вдруге** коло Підгірців — 19 липня 1944 р.

Одного дня раненько на наш відтинок фронту прибув хор. Іван Вербицький зі своєю батареєю, щоб зайняти становища. Він, між іншим, поінформував мене, що в штабі сподівалися большевицької офензиви, тільки не знали **ще, куди її спрямують**, брідською долиною, чи долиною Красне-Золочів. Він порозставляв свої гармати на яких 10 метрів перед нашими окопами, щоб мати їх вже, на всякий випадок, готовими. Перед вечером він знову повернувся до штабу.

Офензива дійсно почалася 13-го липня і наш курінь перевели на праве крило коло села Пеняки. Тут ми залишилися аж до 18-го липня. В між часі большевики висилали два рази на добу групи новомобілізованих силою до чотириста вояків до прориву, але практично без жодної зброї. Вони звичайно починали свій наступ з лисої гори "Макітра" й бігли до нас, без жодного стрілу, тільки з криком "ура" влітали на сіножать, що простягалася перед нами і

скривалися у глибокий, на яких може два а широкій не більше як чотири метри рівчак, що перетинав сіножать на двоє перед нашою лінією. Води в тому рові не було, бо то були торфовища й вода всякала в землю. Як тільки вони заховалися у тому рові, відкривався трихвилинний барабанний вогонь артилерії і їх там, у рові, викинував. Так закінчувалася кожна їхня спроба два рази на день. Отже робили це большевики не із якихось стратегічно-тактичних мотивів, а прямо, щоб нищити людей, бо інакше це годі собі пояснити.

На 18—го липня прийшов наказ, щоб ми помало відступали у напрямі на Гуту Пеняцьку, Гуту Шклянчу і Майдан Пеняцький. Не доходячи до Майдану за яких п'ять кілометрів від села, деь коло години 4-ої пополудні ми почули великий бій танків, що тривав аж до ночі. З уваги на те ми далі не йшли, але затрималися на ніч у лісі і щойно досвіта увійшли до села. Тут, у Майдані, ми побачили сліди вчорашнього пекла. При вході до села під чотирма великими деревами стояли два тяжкі вози з понищеними польовими радіовисильнями. Вісьмох німаків богашевики замордували багнетами і зробили з них прямо решето. Чотири коні забиті і дві протипанцерні гармати вивернені.

Майдан це польське село як село, дорога звичайна пільна. На правому боці хатки й господарські забудування, а на лівому — на який кілометр довгий майдан, чи вигін, посередині якого ген подальше стояв маленький костелик. Власне на цьому майдані вчора відбувалося те “весілля”. Вся земля була жажливо зрита танками, яких коло п'ятдесят залишилося на побоевищі, як свідки вчорашнього бою. Декотрі з них ще диміли, догораючи.

Ми зупинилися таки на дорозі і я, завваживши якогось дядька, що вийшов зі стодоли, почав його випитувати про ситуацію. Він говорив, що в кожній хаті вони мають по пару трупів по вчорашній битві. Коли ж він почув, що всі ми говоримо по-українськи **то став** мене просити, щоб їх не мордувати. Я його запевнив, що нікому нічого злого не станеться, тільки хай розбудить своїх сусідів і щоб вони нам дали дещо перекусити, бо ми голодні. І справді, як на дзвінок, почали люди виносити з хат, **що хто мав, і ми за 10 хвилин** перекусили й були готові в дальшу дорогу.

Перед нами ще було два кілометри до Підгірців і ми вирішили, що я з моєю чотою піду коротшою стежкою через ліс, а решта сотні піде битою дорогою, дещо довшою, і ми зійдемося вже у Підгірцях. Я вислав чотирьох хлопців наперед, я за ними, а решта чоти за мною. Як тільки ми перейшли горбок і почали спускатися вниз, хлопці задержалися й один з них доніс мені, що на узбіччі стоять советські танки звернені дулами на село. Я покликав хлопців “з

фавстпатронами”*, щоб привітали советськеі танки зі сніданком. Але заки ми були готові до дії, советські танки запустили мотори і відїхали лісом на право. Тоді я рішив піти лісом уліво, яких 200 кроків від гостинця, і поєднатися з рештою сотні.

Ми перейшли ліс і вийшли на гостинець. Перед нами за 20 кроків вліво, на краю ліса, стояли два советські танки, які знову, побачивши нас, поспішно відїхали вліво до ліса. Одночасно мої хлопці завважили, що в лісі спала якась частина советської піхоти. Зчинився рух і стрільянина, внаслідок якої сонні советські вояки розбіглися по лісу.

Дорога до Підгірців була вільна. Ми почекали пару хвилин на решту сотні і почали спускатися ще лісом униз до села. Наліво, — гейби до лісу прилип маленький костел. Направо великі городи з яриною, а за ними у лісі “палата”. Входимо у вуличку й нею йдемо вгору аж до гостинця Броди-Золочів. Я завернув похід направо, в сторону Бродів і задержався на відпочинок, мабуть перед заїздним домом, чи корчмою, за якою вище виднів великий овочевий сад. Скоро з’явилося чимало знайомого нам братства і поділилось з нами інформацією про ситуацію. Тут вчора кілька разів советські танки робили наступ з усіх боків і хотіли конче здобути Підгірці, але поломили собі зуби, бо наші протипанцерні гарматки (ПАК)** доказували чудес.

В тій хвилині заревіла сальва в нашу сторону. Це ті чотири танки, що нам перед палатою втекли з-під носа лісовою лінією. Побачивши, що ми їх не переслідували, вони задержались пониже і тепер всі чотири вистрілили сальву по нас, але стрільня пішли через корчму в сад і, на радість хлопців, натрясли їм багато яблук. Це була віддаль на яких 800 метрів у прямій лінії через долину. Наші гарматчики вже були на місцях при своїх гарматах і, напевно, при другій сальві, були б усі советськеі танки пішли в повітря, бо наші гармати мали дуже добрі мірники. Однак, не довелось того побачити, бо совети “звинули хоруговки” і пішли вниз.

Небаром прийшов наказ, щоб цілою сотнею забезпечити виїзд гостинця з брідської долини, який виходить на височину Підгірців

* “Фавстпатрон” – протипанцерна зброя у формі затисненого п’ястука’ що по німецьки означає фавст - п’ястук, п’ястукове стрільно.

**ПАК від німецького PAK — Panzerabwehr Kanonen— Протипанцерні гармати.

великою серпентиною, тому що сподівалися звідти атаки советських танків.

Скоро переходимо яких 300 метрів від нашого постю займаємо вигідні позиції оборони й відпочиваємо. Незадовго, бо вже десь коло 11-ої години прийшов новий наказ — звинути все і скорим маршом відійти гостинцем на захід, на височину Хватова, яких вісім кілометрів, де дістанемо нове завдання. Коли ми прийшли на призначене місце, то застали там уже всі наші троти і все начальство. Але інших сотень нашого куреня не було.

Тут ми дістали сухий приділ харчів на вісім днів і негайно спустилися вниз, де при самій рівнині видно було забудування Хватова, який ми мали відбити від большевиків. Тут були деякі труднощі, бо спад дороги, якою ми мали перейти, не був заліснений, але покритий достиглим збіжжям і ниви тягнулися не згори вниз, але вздовж по узбіччю, у формі терас й кожна нива відділялася одна від одної високою, на яких два метри, межею.

Ми скоро спустилися тими терасами вниз й обступили село на яких 100 метрів і затримались, очікуючи нашого ПАК-у, який ішов за нами. Большевики догадалися, що ми плянуємо, і їхня піхота й танки скоро відступили на широку рівнину. Завваживши це, наші гарматчики навернули свої гармати таки на одній із тих терас і давали бити по танках. Одночасно з права, де спад був заліснений, виїхали й наші танки й розпочався бій, який тривав до 4-ої год. пополудні. Тоді прийшов наказ відійти назад на гору, скорим маршом йти на Підгірці, які вже, в міжчасі, зайняли большевики.

На горі я повідомив командира нашого куреня Брістотта, що нам бракує набоїв. У відповідь на це він тільки крикнув одне слово і в мент з'явилися скрині з набоями і кожний, переходячи, хапав скільки можна, бо знав, що в полі ніхто йому не позичить. Скоро минули ми колони обозів і малі охорони. та вийшли на гостинець, яким перед обідом прийшли сюди. Сотня розтянулася в двох рядах ровами, посувалася досить тяжко, бо ще й дощик почав трусити, але на год. 6-ту по пол. ми прибули до перших хат у селі Підгірці. Було це 18-го липня 1944. На зустріч нам вийшов мій друзяка пор. Вітошинський і з'ясував цілу ситуацію. Він має малу охорону — 50 людей — батареї ПАК і санітарний пункт. Цілий день большевицькі танки не давали їм хвилини спокою. Гарматчики пріли, але по геройськи їх ліквідували. Та найбільше нам допекли малі 22мм гарматки й "максими". Вітошинський поінформував мене, що там під лісом є маленький костелик, а ближче до нас господарські забудування і звідти через цілий день большевики

гостили нас "подарунками". Зараз таки там за будинками димів вогонь, мабуть большевики варили зупу. Попращались ми з Вітошинським, як виявилось востаннє, бо більше я його не бачив. Ми з місця почали розстрільною спускатись гниз поміж будинки, а далі городами. За годинку ми перейшли ціле село до самої долини, яка кінчалась поперечною сіножаттю. Тут же ж з десяток господарських забудовань. Серединою провадила дорога вправо навскоси до лісу на Майдан, направо вже згадуваний костелик, а на ліво городи аж до палати.

Я затримав сотню, щоб відпочити, а сам перейшов на праве крило перевірити вогонь. Затримавшись за кущем, я ще раз перевірів далековидом ціле передпілля. На дорозі, вже в лісі, в тіні дерев перед заходячим сонцем, стояли побіч себе два танки ТЗ4, а їх обслуга метушилася довкруги них, щось направляла. Я перестеріг хлопців по лінії, що перед нами танки, а сам пішов на праве крило, де хлопці зголосили, що за клунєю, на цеглі сиділо дрімаючи трьох советських вояків. Вони варили зупу, гречку з лушпинами у трьох "котьолках", а біля них стояло три "максими" і дві 22-сантиметрові гарматки. Один з наших хлопців підійшов до них і, вдаришви одного з них рукою по плечах сказав: "Вставай, будемо машерувати".

— Пожди, хай там ті два принесуть сіль з хати та з'їмо суп, — відповів червоноармієць не підносячи голови.

Раптом він відкрив очі і, побачивши хто до нього говорить, підняв руки вгору.

— Товариші, не стріляйте! Ми не винні.

— А де решта, запитав наш вояк.

— Решта пішла за хлібом десь туди за костьол.

Це все відбувалося перед мурованою хатою, яка мала велику пивницю. Ті що пішли за сіллю, мусіли піти до пивниці, де було повно людей і нічого не бачили, що діялося на подвір'ю, й вибігли прямо на нас. А тому, що їхні кулеметчики не носили короткопальної зброї, вони не могли зробити нам якоїсь несподіванки. Я призначив двох стрільців відвести негайно тих 5-х полонених з їх "котьолками" на гостинець і віддати їх полевій жандармерії, а гарматчикам вони мали дати знати, що на дорозі, вище костела, стоять два советські танки.

Я наказав хлопцям зайняти поміж будинками місця готові до стрілу в напрямі на дорогу і костел, а з п'ятьма вояками вирішив перебігти короткими скоками сіножать, щоб дістатись до костела. Якщо б ми дістали вогонь піхоти, то негайно вони мали дати нам підкріплення вогнем, а головню кулеметами.

Наша шістка стояла за углом мурованої хати та обсервувала

сіножать. Вибираємо лінію, найкоротшу до костела, біля якого були два малі господарства. Раптом чуємо, що з гостинця запустили гарматчики два мотори і вже спускаються вниз. Йде, — кажу, — нам на підмогу наш ПАК. У хлопців вступив дух і ми поволі виходимо попри хату і тин до фіртки, а звідси перші скоки на сіножать. Пробігли ми яких 20 кроків у малих відступах, як раптом рознісся страшний гук — один — другий — а за тим третій. Це, розривалися перед нами на сіножаті гранати, за яких 20 років і обкидали нас болотом, як муринів. Дурний танкіст забув, що піхоти він не має права обстрілювати, тай до того взяв за короткий відступ. Нас було шістьох. Ми зірвалися і я крикнув, "хлопці, назад за хату і заки він заладує другий набій, ми будемо вже там."

І дійсно, ми тільки заховалися за хатою, як упав другий стріл в стіну гої хати, але тому, що була ще й середня стіна, то на ній все затрималося, і задньої стіни не рушило, тільки шиби повилітали. Ми почули страшний крик людей у пивниці, де ходили "ваньки" по сіль. Ці два стріли були для них могилою, бо вже по першій стрілі, наші гарматчики завернули мотори на дорозі і заки танк пустив другий стріл на хату, то гарматчики вже йому реванжувалися; перший стріл паде в середину між танки і вбиває 5-ох з obsługi, а по кількох секундах з другої гарматки, другий стріл попадає в танк, що стріляв, і розколов його майже на двоє.

Це був кінець дня і бою. За десять мінут сотня вже була біля танків і костела. Ми перевірили все довкола, заки ще настав сумерк, і остаємося на ніч на здобутій лінії: праве крило довкола костелика, а ліве через дорогу сіножаті та городи аж до палати. Тут ждемо до ранку на нові дії або накази. Я перейшов по лінії на праве крило й поінформував хлопців про наші завдання, й обережність вночі тощо і так зайшов аж за костелик. Тут хлопці розсілися вздовж високого тину, що оточував костел, та почали перекуску по цілоденних маршах. Я переліз крізь тин й оглянув передпілля, але нічого підозрілого не видно. А на першій ниві ростуть бараболі, а на другій пшениця, а далі кукурудза і ліс. Вернувшись до хлопців, я наказав, щоб були чуйні на своє передпілля, бо воно "смердить". Хлопці кінчали перекуску і жартували між собою, радіючи, що ми не мали ніяких жертв у людях. В тому ж моменті з-за кукурудзи вистрілів танк і стрільно впало в костел. Нас обсипала цегла й курява зі стін костела, але нічого нікому не сталося. Тимчасом загуділи мотори танка, заскреготіли гусениці і він утік подальше до лісу. Тому що я мусів відійти, я дав хлопцям кличку на ніч, заявляючи, що з двома санітарами буду знаходитися під мурами невикінченого дому внизу коло сіножаті.

Настала тепла й темна, хоч око виколи, — ніч, а до цього трусив дрібненький "капуснячок". За годинку я пішов на лінію, щоб

ствердити, як хлопці почуваються, і застав, що всі спали мурованим сном. Виходить, що со... старший за наказ. Хлопці вже п'ять ночей не спали й тому нині ми вирішили втрійку чувати за них всіх. — Я мовчки погодився з тою думкою і ми посідали на лавочку під муром.

Около год 1-ої біля костела вибухла ручна граната. Короткий крик, зойк і все затихло. Один із санітетів побіг у ту сторону і по якомусь часі приніс... якогось важко раненого, а двох було забитих на місці. Це наші перші жертви. Вийшло так, що ваньки від скорострілів, які пішли за костел по харчі, заховались між будинками і вночі дійшли, щоб дістатись до лісу. Прямуючи до костела, вони мабуть почули тиху розмову кількох людей, обійшли їх, а один кинув гранату з горбка в сторону, де почув розмову.

“Ми почули шипіння гранати між нами, — говорив ранений, — але вже було запізно. Я встиг тільки перевернутись. Ось так стрінуло нас нещастя.” Раненому санітети дали першу поміч; добре попереув'язували всі рани й положили під муром. Один із вбитих, дуже надійний молодий архітект віденського університету Петро Гіль зі Львова (його батько також Петро). Десь около год 3-ої ми почули гук моторів важкого танка з-поза високого тину, що тягнувся від палати зліва, а кінчався на нашій сіножаті у віддалі не більше 25 метрів від нашої лінії. Не було сумніву, що він посувається дуже помаленько і тихо. Я біжу на лінію, розбуджую двох хлопців і кажу їм розбудити всіх направо й наліво, бо за тином є советський танк, який їде на сіножать. Я наказав сидіти, не робити жодної паніки і спокійно, чекати що буде далі. Наслухуючи, що діється, остаточно ми ствердили, що танк уже дійшов до кінця тину і став, а по хвилині і мотори замкнув. Хлопці вже не спали, але приготували для танка певні подарунки, пов'язавши шнурами по 2-3 гранати, які мали вони повісити на люфі, й кинути на задню частину танка, тобто на мотори. Про це мені сказали вже рано. Нараз дорогою, що йшла від гостинця на Майдан, надїхав джип нашого командира Брістотта й затримався перед нами. Я зголосив йому, що перед нами у віддалі 50 м стоїть советський танк вже добрих 20 минут. Брістотт заявив, що вночі нічого не зробить, а в палаті є склад МОБ дивізії і там рано знайдемо стільки зброї, скільки захочемо. Яка ситуація і які накази на дальше?

— Наказів нема жодних, але мусимо задержатись на цій лінії якнайдовше й завдати ворогові добру відповідь своєю хоробрістю, щоб більше не відважився нападати на нас. Ми ж окружені з усіх боків і головний наш наступ на Золочів, щоб прорватись до своїх ліній, за Перемишлянами, — говорив він. Ми б'ємося на всі боки. Дві дивізії, біля 300 танків та 140 - 155 см далекобійних гармат на тягарових автах. ПАК і полеві гармати можуть ще завдати ворогові

доброго прочухана. Як будете відступати, то пляново, щоб якнайменше було жертв і не далі, як на гостинець, а звідси ПАК вам допоможе в боротьбі з танками. Тому два дні на вигоні в Майдані відбувалась велика битва наших танків зі советськими, які нашому куреневі відтяли дорогу. Я вже стратив був надію вас побачити. Але наші таку зробили їм масакру, що ні один танк не втік до лісу. На полі бою залишилось 60 трупів — танків.

Я йому сказав, що ми були тоді на віддалі 2 км в лісі, а другого дня раненько бачили наслідки на полі битви. Брістотт попрощався з нами, сховавшись до джипа, на якому з-заду сидів уже наш ранений, і від'їхав.

Ми й далі вартуємо, але тим разом уже ніхто не спав, бо гуркіт танків побудив усіх. Нетерпеливо чекаємо, що нам принесе ранок. Як тільки засвітало й ми побачили тин, двох стрільців ухопили приготовані віночки з гранатами, а підстаршина фінку і по кількох скоках вже були під тином. Хлопці клякнули на коліна і розсунули галуззя, щоб краще бачити, а відтак перейшли на край тину і розчаровані заявили, що танк зник. Тільки широкі сліди гусениць осталися по ньому на мокрій траві. Від'їхав так, що ніхто навіть не чув, коли і як. У стрільців вступив дух, бо перше лихо минуло. Я переповів їм мою розмову з командиром куреня та що найважливіше поінформував їх, що ми можемо дозброїться усякою зброєю з магазину МОБ дивізії, що знаходиться у палаті.

Хлопці дещо перекусили і перша десятка вже була готова йти до палати по амуніцію. Я дав їм два легкі кулемети на охорону перед усякою несподіванкою, а передовсім, як зайдуть в середину палати, щоб “ваньки” не вискочили з лісу і не замкнули їх там. Палата лежить на нашій лінії, віддалена від лівого крила на яких 300 метрів. Між нами були яринні городи і було добре видно до самих вікон палати та ціле подвір'я. Наблизившись, я побачив, що майже кожний таскає легкого скоростріла “42” та ще й дві скриньки амуніції, перевесивши через рам'я. Мене вони поінформували, що там є озброєння на два полки, а не на нашу сотню. Як хлопці це почули, то почалось паломництво до палати, як музулманів до Мекки. За годину поставили на лінію понад 50 кулеметів, а фавстпатрон — на кожного стрільця по чотири.

Хлопці почистили вазеліною кулемети, заладували та наставили біля себе скриньки з амуніцією. Я повчив їх, як закладається запальники до фавстпатронів й усе було приготовано на всяку несподіванку. А хлопці добрі музиканти, грають на кожному інструменті, тільки хто буде танцювати?

Перед год. 7-ою прийшло до нас 20 німців з двома візочками на двох колесах з двома тяжкими кулеметами й мали замінювати поля,

чи дороги перед наступом танків. Я показав їм дорогу до Майдану й ту, що вела до палати, та всі стежки до неї із задку, які вони мали замінювати. Наказ і німці в двох групах з кулеметом і візком уже відмаршували. У візку вони мали повно мін-тарілок, а хлопці тимчасом в розмові з ними вже про все довідалися. Крім того, вже два ПАК-и стояли під хатами при сіножаті, і під'їхали з гостинця, щоб бути в першій лінії.

Около год 7:15 ранку почули ми перший гуркіт тяжких танків, що виїжджали з брідських долин через ліси на гору, до нас, до палати. Виглядало, що наше ліве крило буде мусіти гідно їх прийняти. Їдуть, і їдуть, аж земля стогне. Вже по звуках чуємо, що порівнялись з палатою, завернули поза нею і їдуть пониже лісом у напрямі на Майдан. Вкінці зрівнялись, якраз коло нашого фронту і затихли. Але знизу гудіння не переставало до год. 10-ої. Я пройшовся поміж хлопців і дав їм останні вказівки.

— Хлопці, всі ми чули, скільки танків могло переїхати за тих майже три години, сто чи двіста, але вони не будуть нас атакувати з фронту, їх ціль маневрувати, та не вдаватись у бій з піхотою. Їм треба знищити перше нашу тяжку зброю, наші ПАК-и, а тоді на нас вишлють свою піхоту, з якою, легко дамо собі раду. Ми знову не сміємо допустити до рукопашного бою і, якби до цього доходило, то ми ужиємо фавстпатрони, тільки уважати на одне, якщо будете випускати їх, огляньтесь позад себе, чи хтось за вами не лежить чи стоїть. Вогонь фавстпатрона на віддалі п'яťох метрів спалить усе на вуголь, — наказував я хлопцям.

Я пішов на ліве крило до першої чоти від сторони палати. Нараз на городи, прямо на нас, з лісу вибігла ціла отара "ваньків", чоловіків з 500 із криком "ура-ура, за родину, за Сталіна" й бігли на нас. А це на віддалі яких 500-600 метрів. Ми спокійно лежали й ждали напogотові. Я став на грубе дерево і обсервував цю сліпу отару, як сдні падали, а другі їх підганяли і безупину і реву "ура-ура..." Як вони підійшли на яких 200 кроків, я дав знак "вогонь" і нагло зривалася ціла какофонія, така сила вогню, що слова сусіда не можна було почути. Сорок скорострілів першої і другої чоти, а з третьої лише частина їх, що стояли коло самого костела під горбком і мали добрий обстріл на городи. Вони спрямовували свої скоростріли й обстрілювали большевиків з флянки, решта їх скорострілів були з другого боку костела. До тої какофонії долучилась ще й наша польова батарея, яка стояла десь позаду костела, в лісі, й вона випустила дві сальви ґранат, в ліс, там дезбиралися наші ваньки до наступу. Більше не відзивались, мабуть їх танки застукали. Я оглядав передпілля і бачив, що ваньки, а властиво політруки вимахували руками до задніх і підтягали їх уже до скоку на нас. Я

дав знак — два свистки — на фавстпатрони, і вже яких 10-15 їх вилітає тихенько без шуму. Всі прилягали до землі, а перед нами ціле пекло. Страшний крик, “давай назад і спасай душу”. Скільки їх встало, не було видно з димів, але як уступили, то хлопці ще гідно їх відпровадили короткими серіями до місця їх виходу. Ну, думав я собі, перший акт закінчили, але що далі? Подаю запит по лінії, чи були які страти? Хлопці загомоніли, що всі живі та здорові й почали переповідати свої перші враження. Я знова наказав, щоб були обережними і чуйними на танки, бо можуть наскочити на нас несподівано і наробити нам шкоди.

Не минуло й пів години, як з лісу вилетіла друга навала “ваньків” і з криком бігла в розстрільній на нас. Та це не був їх останній випад, бо до год. 1-ої по пол. ми відбили п'ять таких атак і всі вони були точно подібні до першої і за тою самою рецептою, відбиті і розгромлені. Але в розгарі тої битви, страшної сили вогню скорострілів та фавстпатронів, гуку, в якому не чути голосу сусіда, танки наїхали з лісу на третю чоту, так несподівано, що вони не мали навіть часу їх привітати фавстпатронами і повідомити про це цілу лінію. Танки розмістилися довкола костела і на двох сусідніх господарствах поза тинами й забудуваннями й готовились до стрілу. Але не стріляли відразу ґранатами по наших двох чотах, які ще були заняті битвою з піхотою, щоб не зрадити своїх становищ, а шукали за нашим ПАК-ом. Але два танки почали грати по нас з кулеметів, а це вже інша музика. Нагло два страшні гуки позаду нас. Це вже наші гарматчики відізвалися і я відразу крикнув до хлопців, щоб уважали на танки.

Я глянув назад і побачив, що гарматчики вже готові до другого стрілу, але ж в тому самому моменті гримнули два важкі стріли з-під костела: одна ґраната в одну хату, а друга в другу та дослівно в стіну на метер від нашої гарматки. Стіни й дах розлетілися і накрили грузом хлопців разом з гарматами. Я був певний, що то наші перші чотири жертви. Але по хвилині всі чотири вилізли з-під тих румовищ, пішли на подвір'я, посідали на мотори й від'їхали на гостинець. Я глянув на костел і побачив цілу панораму танків, один з них горів, а другий вже був розбитий. Добре хлопці стріляли, але закоротко.

Гарматчики, як тільки вплили наші перші стріли й побачили вогонь під костелом, тобто свою жертву, “давай” з місця посилати свої ладунки з гостинця на костел і сусідні хати. На протязі 5-8 минут вони так засипали ґранатами, що біля костела і двох господарств зробилось справжнє пекло: вогні танків, в яких вибухала амуніція, вогні будинків і замішання між ними, бо кожний хотів вирватись з того пекла. Але як тільки котрий рушив з місця вперед через тин

вниз на сіножать, бо це було згорба, той дістав “фольтрефер”, розколений на двоє так, що ні один не здобувся на один вистріл до наших гарматчиків на гостинець. Я ще зі своїми двома чотами лежав на лінії, а третя чота відійшла з-під костела до перших забудовань при сіножаті.

Ми тількищо відправили по п'ятому наступі ваньків з криком — “давай назад і спасай душу” — як напаво я побачив, що два танки, які стояли при фіртці до костела, ригали далі по нашій лінії з кулеметів. Кулі зривалися біля мене і підкидали землю досить високо. Танк с'ріляв світляними кулями, які летіли на мене як ракети. Одна куля зачепила холявку в котику, але ноги не пошкодила, наступна перед коліном на яку стопу від мене, а третя потрапила таки межі коліна. Щось запекло і штанив на колінах не стало — нагі, тільки денезде кров виступила. Я завважив, як світло куль при люфі посувається вправо, і чергова куля впала переді мною, а друга минула мене і впала із-заду. Я притулився лицем до землиці й обома руками вхопив шолом за криса і тиснуся щосили до землі. Нараз задзвеніло в голові і обсипало мене землею. Куля впала перед самим шоломом і в чотирьох пальцях обох рук, від нігтів до чиколотків набито стільки бляшок з кулі, що вони почорніли. Потягнув я рукою по шоломі — цілий, тільки сітки на ньому не стало — значить, як він цілий, то й голова ціла.

Зірвавшись, я вхопив зброю і крикнув до хлопців, щоб відступали назад, за тин, щоб змінити ціль для танків. Я переліз через тин, а за мною доскакували хлопці. Невикінчений мурований дім, в якому був перев'язочний пункт, перед яким я тримав варту цілу ніч, таки вдарили стрільна й один із санітетів, лежав на вікні з розбитою головою. Перед домом на дорозі стояли два тяжкі кулемети з лентами готові до стрілу, а німці, які прийшли рано закладати міни, стояли за стіною дому з другого боку й обсервували перебіг цілої битви. Вони прекрасно бачили тих два танки, що нас засипали градом куль і зорієнтувавшись, що ми відступаємо, вискочило двох німців, стали при кулеметах, і били без перерви по обох танках, хоча вони здавали собі справу, що багато йому нічого зробити не можуть, але принаймні здеморалізують танкістів. До їх музики долучилися відразу наші кулемети третьої чоти, що були на право від них. Повсталася така орхестра, така сила вогню, що мови сусіда не можна було чути. Танкісти перестали переслідувати нас вогнем по тинові, але перекинули вогонь на два тяжкі скоростріли і засипали їх так, що на дорозі перед ними, під ними та за ними постала курява порошу, з якого мало що було їх видно. А німці стояли та без перерви грали до останнього набою в ленті, потім обернулися і двома скоками були вже за стіною, як на чудо, живі. Ми за той час

**ФІЛІЯ УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ,
ВІДДІЛ УКРАЇНСЬКОЇ СТРІЛЕЦЬКОЇ ГРОМАДИ,
ВІДДІЛ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНОК КАНАДИ**

ім. Ольги Басараб,

**ВІДДІЛ МОЛОДІ
УКРАЇНСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО ОБ'ЄДНАННЯ,**

АНСАМБЛЬ "ЧАЙКА"

в ГАМІЛТОНІ, Онтаріо

Вступивши в друге півстоліття, філія УНО і БО продовжують організаційну й культурно-освітню працю.

Успішна праця вирізняється надзвичайною співпрацею у всіх ділянках українського організованого життя.

В 1985 році відзначено величю 50-ти ліття філії і видано Пропам'ятну книгу, в якій зібрано висліди праці членів, що в основу своєї діяльності клали добро українського народу, як в Україні, так і в Канаді.

Філія УНО і БО постійно беруть активну участь в українському громадському житті міста Гамілтону.

Гордістю філії УНО і БО є ансамбль "Чайка", що протягом 30-ти років гідно репрезентує мистецьку грацію УНО Канади. До ансамблю "Чайка" належить понад сто осіб віком від 7 до 20 років. Члени відділу МУНО і колишні танцюристи стали інструкторами танців.

Філія УНО і Відділ ОУК дають повну підтримку відділові МУНО, що нараховує понад 40 членів та успішно веде свою працю.

**Адреса філії УНО:
Ukrainian National Federation
170 Parkdale Ave. North
Hamilton, Ontario
L8H 5X2
Tel: 549-0054**

з-під тину легенько спустилися в широку яму, з якої вибирали глину на будову цього невикінченого дому, і підійшли аж на висоту тих двох скорострілів. "Не можемо тут сидіти, аж політруки завернуть піхоту і нас накриють шапками, — кажу до хлопців, — мусимо поодинокі скоакми перейти дорогу за мур". Нагу какофонію почули наші гарматчики і з місця почали висилати свої ладунки. Вони прекрасно відрізняють музику наших скорострілів від советських. Хоч як танкісти держали дорогу під обстрілом, кількох моїх хлопців вже щасливо перескочили за мур. Раптом позаду нас страшна експльо́зія. Вихиляю голову й бачу, що оба танки розсипались, як сірнички з пуделка. "Получили" сталінську нагороду. Мушу сказати, що виїжджаючи з кадри під Бродами, наш ПАК спеціально дістав найновіші удосконалені мірничі прилади, про які німці на фронті ще нічого не знали і дивувались, що їм їх ще не доставили на фронт. Про це згадав нам І. Вербицький, як був перший раз у мене на фронті. Я бачив, що вже перший стріл нашої гарматки був "фольтрефером", попав у ціль. Ми вийшли з ями і спокійно перейшли через дорогу, а німці вхопили свої скоростріли і відійшли до гостинця. Я дав знати третій чоті, щоб вони також виступали. Переходимо лавою поміж забудування під горбок і нараз за нами щось тут і там тріщить. Обертаюсь і бачу, що біля тину вже крутяться "ваньки" і справляють на нас гранатомети найменшого калібру, мабуть 18 мм. Приспішеним кроком ми віддалились від них, коли це нараз із самотньої великої стодоли направо відчинилися двері і з неї вибігло около 20 полячків та з криком — "ренце до гури" — і біжать на нас. Хлопці, що несли скоростріли на пасах з лентами готові до стрілу, обернулись в їх сторону і сипнули кілька серій так, що половина з них зосталася на току, а решта скрилася назад до стодоли. Ми кинули за ними ще пару ручних гранат і спокійно відступали цілою лавою до гостинця, тільки час-до-часу наші гарматчики посилали свої ладунки в околицю костела. Ми всі були такі втомлені, що ледве на другу годину ранку добились на гору. На гостинці був рух, бігали санітети, одних напували водою, а ранених перев'язували. Один санітет прибіг до мене й хотів зав'язувати мої пальці, але я не дозволив, бо не міг би уживати своєї фінки. "Краще висмаруй йодиною всі мої пальці й коліна і хай так засихає", — сказв я. Ми ще й не покінчили, як слід діла, як до нас підійшов підстаршина німець з польової жандармерії і повідомив, що я мушу негайно відійти разом з 11-ма легко раненими до наших колон і віддатися під опіку лікарів. "Ситуація дуже непевна, — говорив він, і не знаємо дальших замірів ворога. Ми звідси з гори обсервували майже чотири-годинну битву. Перші атаки піхоти ваші відстояли по геройськи і всі відбили, але як коло год.. 12-ої

з'явилися танки в районі костела і впали перші стріли з наших двох гарматок, що були вам за плечима й один з танків загорівся, то інші танки випустили два стріли до гарматок і їх унерухомили. На ці звуки ваші гармаші звідси так засипали їх своїми ладунками, що жоден танк не здобувся навіть на один “вистріл до гарматок”, — говорив німець, і всіх їх, коло 50 знищено.

Так закінчили ми битву за Підгірці 19 липня, 1944 р. коло год 2-гої по пол. Зійшлися мої ранені і просять взяти зі собою тяжко раненого товариша, що мав перебиту праву лопатку, а німець нагльті відходити. “А хто буде його нести?”, питаю,— “Та ми щось зараз продумаємо”, відповіли. За хвилину знайшли колісники, а з воза поденок, прив'язали дротом до колісниць, раненого до дошки і вже вийшли на гостинець. Тільки що ми почали наш марш, як хлопці нараз задержались. Спершу найближчі при гостинці зірвалися на ноги, а за хвилину ціла лінія і повстав крик прощання — “незабуйте про нас, згадуйте нас, як хоробрих і вірних синів України”. Віддаюємось і ще кілька рухів руками на “прощай” залишаємо всіх добрих друзів на непевне завтра.

На гостинці нікого не видно. Сонце пригрівало й тишина поза нами, а перед нами невідоме. Зліва ниви зі збіжжям, а направо від гостинця пасовиська на ширину двох нив і узбіччя заросле густим лісом, що тягнеться аж до брідської рівнини. Гостинець підноситься легенько вгору і по лівій стороні ростуть дві вишні між збіжжям. Не пройшли ми ще три кілометри, як раптом звідти вибігає Іван Вербицький і з криком до мене: “Степане, завертай свій почот сюди до мене, бо з тих корчів я вже мав нині чотири наступи танків. Раз вийшло їх два разом і хлопець, що був при гарматці гаратнув одного, але другий йому змісця зреванжувався і забив на місці. Добре, що я стояв близько другої гарматки, скочив туди і заки він заладував другий ладунок, я вже післав йому реванж і оба там спочивають”.

Іван оглянув мене, розцілювався по дружньому і каже, то нічого, що тебе подрапали собаки, ти мусиш повернутись до своїх, бо я не маю надії вийти звідси живим. Маєш від мене щиро-сердечно поздоровити всіх моїх друзів, приятелів і знайомих. А мав я їх трохи, хай собі пригадають, що такий Іван жив і хоробро поклав свою голову за долю й волю України.”

Постояли ми оба ще яких 10 минут не далеко від гармат — почотові вказав йти крізь збіжжя в напрямі ген-ген до лісу. Поговорили ми про ситуацію і наш бій, як наші гармаші змасакрували танки біля костела, атаки піхоти тощо. Прощаємось. Цілуємось зі сльозами на очах, до скорої зустрічі і до побачення. Так ми розійшлись, він до гармат, а я за своїм почотом. Зрівнявся я зі

своїми хлопцями, а вони помучені тягнуть колісничі з раненим, голодні і спрагнені. Нараз чуємо із заду тяжкі мотори ескадрилі ще над Підгірцями. Приспішуємо ходу, бо недалеко перед нами росте самітно яких десять кріслатих черешень, щоб скритися під ними. Звідси вже безпечно обсервуємо діяння літаків, які нараз завернули колом над Підгірцями і замість бомб, випускають цілу хмару парашутистів. Вони розгойдались і летять вниз і коли вже були на яких 100-150 метрів від землі, почалася легка стрілянина з крісів і як кожний парашут поцілений кулею скручувався в кульку і летів як камінчик вниз так, що за пару хвилин всі вони злетіли як грушки з дерева й ні один не приземлився до землі. За цей час один із моїх сильніших хлопців скинув черевики й поліз на черешню. Наломив гіляк з ягодами, які рясно зародили і заспокоїли спрагу та частинно і голод. Підкріплені на душі й тілі відмашерували і на годину 6-ту по пол. добились до своїх колон. Ми попали якраз на 12-ту батарею, де були мої знайомі лікарі, які негайно занялись нами.

Травень, 1982

Ф і л і я

**Українського Національного Об'єднання
і Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги ім.
Ольги Басараб**

В РЕДЖАЙНІ, Саск.

ведуть активну спільну організаційну працю, присвячують багато уваги для молоді, яка є зорганізована у школі українського народного мистецтва. Молодь виступає з танцями на імпрезах УНО, ОУК і в червні кожного року у великій міжнародній виставі "Мозаїк", як також в інших місцевих виставах. Поважну допомогу в організаційній праці виявляють членки Відділу ОУК. Дім філії УНО приміщується при:

1737 Regina, Sask. S4P 1R8

У СОВЕТЬСЬКОМУ ПОЛОНІ

(Уривок з довшого спогаду)

Шлях до станції Узлової

Всупереч усім моїм плянам і сподіванням, я опинився в советському полоні. Мене посадили в окремії кімнаті. Не знаю, скільки часу минуло, коли прийшов офіцер з високим солдатом у дуже порваних черевиках, з яких через діри стирчав солом'яний віхоть. Офіцер чемно наказав мені помінятись з солдатом черевиками, пояснюючи, якби збентежений, що в лягрі мені дадуть другі, а солдат на фронті й потребує порядних черевиків. До "нових" моїх черевиків офіцер приніс мені нові, шкіряні шнурівки. Того самого дня штаб вирушив у дорогу і мене потягнув за собою. Я був немов би запаморочений, і від того часу не пам'ятаю багато. Пригадую собі лише те, як одного разу мене замкнули в млині з якимось німцем. Пізніше, на потемки завели мене у якусь хату. Там допитували мене, було багато крику, хтось бив мене по лиці. Двох виводило мене з хати. На порозі заступила нам селянська жінка. Наша, українська, проста селянка не боялася, у той момент витягнути до мене руку з горнятком молока. Потім мене замкнули у темній, малій комірці, де я скрутився в клубок і примостився на землі у кутку. Щойно рано показалось, що зі мною є ще хтось інший. Нас обидвох вивели до суду і долучили до групи зложеної з кільканадцятьох наших хлопців-дивізійників. Але тоді я не був у стані застановлятися над чимнебудь, хочби над тим, чи не було там котрогось з моїх товаришів. З'ївши якоїсь мізерної юшки, нас знову вели дорогою. Я пам'ятаю лише те, що мені перешкоджали нові черевики, які я ніс перев'язані новими шнурівками, на рамені, а вони раз-по-раз спадали. Хоч босі стопи боляче відчували навіть найменший камінчик, всеж таки мені легше було йти ніж у дір'явих завеликих, випханих солом'ю, салдатських черевиках. По дорозі нас минали численні салдати, які підбігали до нас і нахабно питали: "Часов у тебе нет? Часов у тебе нет? Часов у тебе нет?" Недовірливі поспішно обмацували кишені. Так ми дійшли до якогось села. Хтось з гурту сказав: "Білий Камінь" Всюди лежали побиті вояки,

здебільша наші стрільці в строкатих мундирах. Це видовище огорнуло мене жахом. Як виглядало, совети постягали тих, що лежали найближче мосту і поскидували їх з мосту в річку. Але вода в річці була за мала, щоб понести мертві тіла. Зараз за дерев'яним мостом, по правій стороні, стояла невелика церква, а коло неї крутилися солдати. Наші конвоєри стали нас більш енергійно підганяти і загнали до церкви. Тут було вже кільканадцять наших стрільців. Було також кільканадцять полонених, яких мундири вказували на приналежність до інших частин. Не пам'ятаю, чи ми ночували в тій церкві чи ні. Можливо, що ще того самого дня совети вивезли нас у дальшу дорогу. Однак, пам'ята совети вивезли нас у дальшу дорогу. Однак, пам'ятаю, що шлях, яким нас вели, був часто вкритий німецьким трупом. Танки і авта, які нас минали, роз'їжджували їхні тіла, творячи чорні плями змішаної крові, пороху, решток тіла і костей. Частини тіла, які висіли над ровом, були ненарушені, але також чорні від пороху й болота. Один з конвоєрів прискочив до решток такого покійника над ровом, щоб з опухлої чорної руки стягнули йому обручку.

Пригадую собі один нічліг у стайні. Там було душно, тісно і темно. Кожний змучений і голодний положився там, де стояв. Рано я пробудився до половини промокнутий гноївкою.

Образ змасакованих трупів все стояв мені перед очима і на солдата-гієну, що дальше нас конвоював, я дивився з відразою, а zarazом зі страхом, що такі звірі в людській подобі могли б рядити світом. Хоч я був психічно заломаний, виголоджений, збайдужнілий до цілого світу так, що не пам'ятав жодного лиця своїх товаришів не долі, однак півмонгольське лице солдата-гієни, безвиразне, якби викуте з каменя, ніколи не забуду. Думки про нещастя, яким є війна, про злі інстинкти, що їх викликає і розвиває вона у деяких одиниць суспільства, зайняли мені цілу дорогу аж до Золочева.

У Золочеві було дуже багато советського війська і нас привітав град каміння, яке на нас кидали солдати, а перед у тому вели жінки. Конвоєнти завели нас на подвір'я якоїсь школи. Нам сказали, що ми там переночуємо. Нам сильно докучав голод, але тут не заносилось на те, щоб нам мали дати щось їсти. В сусідстві школи була господарська забудова, де на подвір'ю стояло кілька копиць сіна. Зближався вечір і конвоїри дозволили нам взяти трохи сіна до спання, при тому дивились за нами лише з подвір'я школи. Всі набрали сіна і пішли до школи, а я лишився за копицею і витягнув стільки сіна, щоб зробити собі криївку, в якій я думав схоронитися, якщо мені вдасться вночі втекти. Коли я влазив до свого гнізда, з хати вибіг якийсь ні то міщух ні селянин і наробив крику, так що мені не лишалось нічого іншого, як тільки вхопити вигорнуте сіно та йти

до школи. На щастя конвоїр не відгадав моїх замірів, з яких і так нічого не вийшло.

Ми рано вирушили в дальшу дорогу і затрималися на горбочку, перед кількома будинками. По недовгій відпочинку, один із советських офіцерів, які вийшли з хати, наказав нам уставитися в один ряд, а потім казав виступити всім не-українцям. Виступило кільканадцять осіб і лишилися самі строкаті мундири. Конвоєри уставили нас п'ятками і ми вирушили в дальшу дорогу. Переходячи коло будинків, під одним з них я пізнав двох офіцерів українців з нашої Дивізії, яких пильнував совет. Прізвищ їх я не знав, бо пам'ятав лише їх вигляд з часів вишколу. Один з них, головно, закріпився мені в пам'яті. Це був високий, добре збудований, ясний блондин, зачесаний гладко до гори, пристійний, у віці 35-40 літ, отже напевно не з колишніх австрійських офіцерів, які перед виїздом на фронт, становили більшість українських старшин у нашій Дивізії.

По довшім маршу дійшли ми до якоїсь місцевости, де стояли три самотні, великі стодоли, уставлені в підкову. Тут було вже кілька соток наших, полонених дивізійників. Тут також дали нам перший харчовий приділ, дво—кілограмовий бохонець хліба на 10 осіб і по черпаку юшки, тобто перевареної води з кількома зернятами крупів і ледве замітними плямками товщу. Це була наша цілоденна порція через кільканадцять днів перебування в тих стодолах.

Одного дня нас поділили за областями і для кожної області призначили окрему столоду. Хтось пустив плітку, що нас візьмуть до т.зв. штрафних батальйонів на фронт. Мимоволі я пригадав собі один з боїв на фронті, в якому поступування советського командування мене дуже дивувало. Наша сотня занимала позиції у лісі, а моя перша група на краю ліса. Направо від нас була лісна прогалина, завширшки яких 500 метрів, на якій позиції занимала сотня тяжких скорострілів у нерегулярно розміщених окопах. Коли зачалася стрілянина, я підійшов на край лісу і обсервував бій. З лісу у віддалі яких 300-350 метрів від наших тяжких скорострілів і положеного значно нижче наших становищ, наступали советські війська. Солдати з криком "ура" йшли у повний ріст цілою лавою, один попри одного. Не бігли, а йшли швидким кроком, а їх здесяткували безперервним вогнем наші тяжкі скоростріли. Пройшовши кількадесять метрів, вони завернули назад до лісу. Я ніяк не міг зрозуміти їх тактики, бо нас учили наступати цілком інакше. Мене також дивувало, чому вони наступали відкритим полем, а не лісом, де могли до нас підійти значно ближче без таких великих жертв у людях. Тепер, слухаючи про штрафні батальйони, я подумав собі, що це певно наступав штрафний батальйон, який мав нас вистрашити, або згинуті. Однак тоді вистрашити нас не було

легко, бо ми ще не бачили піль вкритих трупами й не здавали собі справи з небезпеки, яка висить над нами. Ми всі молоді відважні й завзяті до боротьби. Ми бачили жовнів, які верталися з фронту усміхнені, веселі, але ми не здавали собі справи з того, що вони були веселі і щасливі, тому що їм пощастило лишитися між живими.

З перебування у тих “обласних” стодолах пам’ятаю ще два моменти: Тут, в одній селянці, що приносила нам “казьонну” юшку, проміняв я останню річ, яку мав з хати, себто теплий светер, що його власноручно сплела мені моя мама. За нього я дістав пів кілограма хліба. У “львівській області” стрів я знайомого з Криниці, Володимира Логазу. За польських часів він виступав як актор у кількох фільмах під псевдонімом Логазіньскі. Тепер він сидів цілий час у своїй “області” і казав “ніде не рипаюся, бо не маю черевиків” і показував свої ноги у порваних скарпетках. Він певно тому закріпився у моїй пам’яті, що не був так психічно заломаний, як всі інші. Він умів грати свою роль і в тім фільмі. Логаза дав мені трохи свого тютюну, яким мав випханий хлібак, а який він десь роздобув ще на фронті з розбитого, таборового возу. Я не хотів брати, кажучи, що не курю, але він утиснув мені жменю, кажучи: “Бери, бери при нагоді проміняєш за хліб”. Одного ранку облетіла всіх вістка, що вночі двох наших втекло, але ніхто не вмів сказати, як вони це зробили. Зі сторони конвоїрів не було жодних репресій з того приводу, але від того часу не лише замикали брами у стодолах, але ще закручували їх дротом і нікого вночі не випускали за потребою.

Одного дня, перед вечером, совети роздали нам по трохи сухарів і сушеної риби, кажучи, що це пайок на 10 днів і повели нас через поля до залізничної бічниці, де стояв товарний потяг. Відчислили нас по сорок осіб до кожного вагону і так повезли на схід. Їхали ми дуже довго, 8 або 9 днів. Ми з дня на день падали на силах і дуже палила нас спрага, бо горяч була неабияк; я був півпритомний, тому не багато пам’ятаю з тої подорожі. Запам’ятались мені, однак, два моменти, а найдивніше це те, що одним з них це мій сон, яких я ніколи не пам’ятаю. Отже снилася мені моя мама, що лежить тяжко хвора в ліжку, прикрита ковдрою аж по шию, так що видно лише зболіле лице. Я зближуюся до мами з великим жалем-болем, але завважую що обличчя мами змінюється поступово, синіє, набрякає і заки я підійшов ближче, то це вже була страшна потвора, така огидна, що я зі страху збудився. Друге, що пам’ятаю, це те, що зі мною їхав мій шкільний товариш зі Станиславова, Соловій. Він лежав біля мене і дуже нарікав на біль шлунка,. Але я був безсильний, і не міг йому нічого допомогти, і то мене

ще більше мучило. Потім я навіть не пам'ятав, чи він рухався, бо й сам я був майже непритомний.

Коли потяг доїхав до мети, хтось поміг мені висісти і свіже повітря вернув мені притомність, на стільки, що я вже сам положився на траву так як це робили всі інші.

Пригадую собі тільки дрти, дрти, браму, кількох советських офіцерів, з яких один промовляв до нас і говорив, що тут ми будемо змивати свої провини перед „родіною“ і показував рукою на копальню, якої шиб було видно на горбочку в віддалі яких 1500 метрів від нас. Як згодом показалося, нас привезли на Фільтраційноє Госпроверочное Лагротделеніє, номер 252 на Станції Узловій, Тульського району, Московської області. Прибуло нас тут 186 осіб, яких виладували з п'яти вагонів, з того висновок, що 14 з нашого транспорту лишилося у вагонах. Їм доля не судила доїхати до місця призначення. Одним з чотирнадцяти був мій шкільний товариш Соловій, який мені приснився і якому я не міг допомогти.

Перші дні у лягрі

Як перейшла перша ніч у лягрі — не пам'ятаю. Правдоподібно переспали ми її на підлозі в “бані”, себто лазні, бо всякі групи, які пізніше до нашого лягру приходили, все першу ніч там проводили. Також у бані ночували групи воєннопонених та всяких інших лягєрників, яких вели до поблиських лягрів, але розладовували їх вечєром з поїзду на станції Узловій. Пригадую, як раз з такого нічлігу, із приблизно сотні понених німців, ранком у бані залишилося кільканадцять трупів.

У своїх спогадах я уживаю русизми і вульгаризми цілєво так, щоб читачеві дати приклад лягєрної мови і хоч трохи ввести в настрій, який там панував. Буду вживати таку мову, яку в лягрі вживали ми “западнікі”. “Западніками” називали нас українців-галичан, зарівно лягєрники як і комсостав, тобто командний склад табору. Тут знову прийдеться мені пояснити, що до комсоставу належали всі не лягєрники, отже НКВДисти, лягєрна сторожа, адміністрація та обслуга “санчасті”. Санчасть знова, це лягєрна лікарня. Для читача буде спочатку трохи трудно зрозуміти, але думаю, що згодом втягнеться в нашу термінологію і краще буде нас, лягєрників розуміти. Також деякі слова, що будуть звучати цілком нормально, мають у таборі зовсім інше значення, як у щоденному нормальному вжитку. Наприклад слово “хліб”. Це мішанина всього, що надається до їдження, разом з картоплями, кукурудзою, вівсом і

т.п., чорна і тверда шкаралупа зверху й один глиняний закалець всередині. І скільки разів буде тут мова про хліб, то так власне треба собі його уявляти. В той же сам час не можна забувати, що те "щось", що ми називали хлібом, мало у лягрі велику вартість і було майже самотнім середником, що нас при житті тримав, мало надзвичайний смак, який не можна до чогось порівнювати в нормальному житті і його нам давали його 600 грамів денно. Це був наш, як звали в лягрі: "кровний пайок" і "овощной суп", себто пісна юшка, тобто ки п'яток і кілька ниточок капусти. Кожний у "столовці", тобто у їдальні брав миску, підходив до "акошко", і діставав черпак зупи. Миска чи черпак були лягрової продукції, виконані з бляхи американських "свинних тушок" себто консервів, які з'їли члени комсоставу. Миски ті були часто вже заржавілі, а в розклепаних фалдах чи при спаяннях бляхи, що їх виконав лагровий бляхар, чорніли рештки недомитої їжі. Цей "овощной суп" кожний швидко випивав з миски, а те, що остало вигортав ложкою, як що її мав, так як я мав Іванову. Більшість з нас не мала ложок, але їх заступили куски дощок виломлених з гонтів, які лежали на лагровому підвір'ї. "Столовая" була в поганому, старому бараці, зі столами і лавками збитими зі звичайних, недоструганих дошок. Столи і лавки прибиті були до зужитої діривої підлоги. З численних щілин видобувався сморід гнилі, здохлих мишей і щурів. По лівій стороні, у стіні було "акошко", до кухні, в якому було видно черпак, верх горшка і руки "повара", себто кухаря, все було зроблено так, щоб кухар не бачив кому наливає зупу, і не обділював своїх товаришів густим, із дна, а іншим саму рідину, в якій кількість капусти дорівнювала абсолютному нулеві.

Чому тут знову вживаю слова "акошко", замість сказати віконце? Тому що про віконце маємо цілком інше поняття. Натомість кожний раз, коли буде ту мова про "акошко", треба уявити собі руки кухаря з черпаком, яким ми так уважно приглядалися два рази денно, як вони занурюють черпак у баняк, чи лиш верхом по воді, чи трохи заглибить і виловить там дещо. Від того "акошка" залежав наш цілоденний психічний настрій і фізична спроможність. Тому це "акошко", то не лише малий отвір у стіні з захляпаним юшкою парпетом, але це слово мало прямо магічне значення.

Коли ми випили зупу і цілих 600 грамів хліба скоро зникло в наших вигодованих шлунках, нас повели до бані і до "парімахера" тобто до фризiera. Нам, при звичаєнім до "фризiera", дивним видалося це слово. Ще дивнішим видався сам "парімахер", яким, як показалося була мала, худа, а до того сильно вигодована дівчинка, не старша чим 13 літ. Але свою функцію вона повнила з повагою. До стриження голови сідалось на малім

стілчику. Треба було стояти, до вистригання під пахами. Щоб вона могла вистригти в кроці ставалося на стільчику, спускалося штани, а дівчинка-парікмахер командувала: "Подержи вправо!" — і вистригала з лівої сторони. "Подержи влево!" — і вистригала з правої сторони. Звідки у такої худорлявої дівчинки взялось стільки сил, не знаю, але протягом того одного дня вона обстригла нас 186 чоловіків.

Цей перший, день у лягрі закріпився у моїй пам'яті на все життя. Коли я станув перед трьома рядами колючих дротів і глянув на далекий світ, почув страшний, душевний біль, якого не дасться описати. Сльози тиснулися мені до очей і я почувався невільником, немов би поневоленою худобиною, звірюкою цілковито у клітці, замкнений і позбавлений людської гідності і волі. Мені хотілось ревіти з безсилля, і щось немов кліщами стискало в грудях.

Скоро виявилось, що в нашій групі було аж трьох моїх товаришів зі Станиславівської гімназії: Ромко Бончук, Ромко Кордуба і Іван Рега. Не знаю, чому щойно тепер ми віднайшлися. Мабуть наш фізично-психічний стан унеможлиблював нав'язування контактів, Обидва Романи і я попали до одної кімнати, розміром яких 4,0 x 4,0 метри, де всіх нас разом було 14 осіб (Іван попав до іншої бронегади).

До кімнати входилось з коридору, який тягнувся вздовж цілого, довгого бараку. З правого боку в куті була вимурована з цегли кухня. В першій половині кімнати стояв стіл і дві лавки, а цілу другу половину занимали нари. На долішніх нарах зайняв місце Ромко Бончук і шістьох полонених. Ми з Кордубою мали місце на горішніх нарах, а побіч нас ще п'ятьох інших. На кожного припадало менше чим 60 сантиметрів ширини. Нари збиті зі звичайних сирих дошок, на яких видніли сліди розторощених блощиць. Усі стіни в таких самих плямах. Було ясно, що спати будемо на голих дошках а накриватимемося тим, що маємо на собі. Пішов я до лятрини. З переду і з заду паркан з дошок, по середині дрючок завішений над ровом. Сідаю на дрючок з відчуттям, що мій сусід уперто мені приглядається. "Олег?" — почув я здивовано питання. "Так?" — крикнув я майже одночасно і розпізнав Генка Нещоту, товариша моєї сестри з одного року стоматологічних студій ще до війни, у Варшаві. Генек часто бував у нашій хаті і кожної неділі стрічались ми в церкві на вул. Мйодовій.

Ми перейшлися, з Генком по лагєрнім подвір'ї і я довідався від нього, що він також був у Дивізії, лікарем стоматологом у ранзі поручника. Генек розказав, що коли вводили нас до лягру, він був в останній п'ятці і підслухав, як двох советських офіцерів розмавляло. Між іншим коли говорили і про наш транспорт, один з

них сказав: "Ці вийдуть з лягрю тоді, як наші внуки будуть носити такі бороди" і, схилившись, показав по кістки.

Розмова, і взагалі зустріч з Генком мене підкріпила на душі. Вже сам факт зустрічі близько знайомого моєї родини, на 9 років старшого від мене 20-літнього юнака викликав у мене почуття таке, якби я несподівано знайшов опікуна й дорадника. До того Генек не робив враження психічно заломаного, а навпаки, виглядало, що він був оптимістом. Я також виніс враження, що Генек був задоволений, що зустрівся зі мною. Він вже перейшов, тут у лягрі, так звані, лікарські оглядини, до яких викликали поодинокі всіх по черзі. Показалося, що ці оглядини переводив одноособово Іван Лепеха, не лікар, але т.зв. воєнфельчер, який до Генка відносився дуже зичливо, як лікар до лікаря. Лепеха це українець з Дніпропетровська. В роках 1939-41 був він у нас, у Галичині, а при тому найдовше в Станиславові. Лепеха обіцяв Генкові, що не дозволить, щоб він пішов до шахти, але постарається зробити його "заведуючим красного уголка", себто керівником лягерної світлиці.

Нарешті прийшла і на мене черга йти до Лепехи на лікарські оглядини. Він зробив і на мене позитивне враження, хоч разило мене те, що до нас говорив по російськи. Він звернув увагу на те, що я роджений в Станиславові і сказав що це "красівий город". Лікарські оглядини полягали на тому, що він зміряв мене, зважив і щипнув у задницю. Як виявилось, за останній місяць я стратив 23 кілограми, при рості 185 сантиметрів я важив 62 кілограми. Я сказав це Іванові Ісаковичеві (так цілий час ми його називали і так до нього звертались), Іван Ісакович відповів мені, що я дістав ОК і покищо до шахти не піду, але буду працювати в лягрі. Що то "ОК" означало довідався я пізніше від старших стажом лягерників. Отже ОК це скорочення слів "оздоровительная команда", себто здоровельна група, призначення якої через "санчасть" була вказівкою для "заведуючого по труду" (керівник праці), що має дати таку працю в лягрі, щоб уможливити чоловікові поворот до сил. Після групи "ОК" була ще третя група, яка мала гарантувати лягерникові легку працю в шахті. Друга і перша, то вже "шахтьори на тяжолом трудє" (шахтарі для тяжкої праці). Хворим у лягрі був цей, хто мав гарячку більшу чим 37,5 градусів Цельсія..

Вечором закликали нас на обід-вечерю, яка складалася з супу й одної ложки пісної каші. В лягрі давали їсти два рази денно: перед працею і по праці. Як я пізніше довідався від лягерного "кладовщика", з харчового складу, денна норма призначена для лягерників це 850 калорій. З того, очевидно, по дорозі обкрадали, хто лише міг. Перша ніч у лягрі була страшна. Блощиці їли нас живцем. Сотні, тисячі блощиць. Чоловік і спав і драпався через сон

по цілому тілі. Вкінці утомлений заснув, свідомий того, що мусить своєю кров'ю ділитися з блощицями. Іншої ради не було. Спання на голих дошках також було приkre, боліли вихуджені боки і плечі. Наступний день у лягрі зачався від апелю. Всіх нас разом було до 500 осіб. По апелю казали залишитись тільки "западнікам", себто нам галичанам-дивізійникам. Казали виступити всім "сапожнікам, портним, парікмахерам і столярам". Виступило кілька осіб. Я пізніше жалував, що не подався за столяра, бо трохи столярки знав з "практичних занять" у школі, а таку столярку як робили лягерні столярі, то є переважно "чемоданчики для комсоставу", то я потрафив би робити, а всеж таки був би лягерним придурком" і заробив би час—від-часу додаткову зупу чи кусок хліба. "Лягерними придурками" звали в лягернім жаргоні всіх ув'язнених, що не працювали в шахті, лише в обслузі лягру. Вони становили якби лягерну еліту, а рівночасно кліку, яка взаємно собі помагала. Були такі, що зуміли удержатись "лягерними придурками" через цілий час перебування у лягрі. На тім же апелі відчитали, хто сьогодні йде на другу зміну до шахти, хто на третю, а хто завтра на першу зміну. Тим, що не вичитали, казали зголоситися до 'заведуючого по труду' зараз таки по апелі. Між ними був і я. Всі інші з моєї кімнати мали вийти до шахти на другу зміну. Якби не було прихід до лягру урятував нам життя. Ще кілька днів подорожі поїздом і мало хто був би з нас доїхав на місце призначення. Конвоєнтам нашого транспорту було байдуже, чи доставлять нас живими чи мертвими, їм важне було те, щоб їм лиш згоджувався загальний "счот", тобто рахунок ув'язнених.

УКРАЇНСЬКА КООПЕРАТИВА "КАЛИНА"

В крамниці можна набути: книжки, шкільні підручники, кераміку, вишиття, різьблені речі і т.п.

При Кооперативі "Калина" примішується також Асекураційний Відділ Крамниця відкрита в вівторок, середу і четвер від год. 9 вранці до 5:30 по пол., в п'ятницю від год. 9 вранці до 7 вечора, в суботу від год. 9 до 5 по пол., а в понеділок закрита цілий день.

KALYNA UKRAINIAN CO—OPERATIVE LTD.

952 Main St.

Tel: 582-2832

Winnipeg, Man

Філія Українського Національного Об'єднання

Відділ Української Стрілецької Громади

Відділ Організації Українок Канади

ім. Ольги Басараб

і Відділ Молоді

Українського Національного Об'єднання

в СТ. КЕТЕРІНС, ОНТ.

є одною з найстарших Філій УНО Канади, заснована літом 1935 року. Філія продовжує свою корисну культурно-освітню працю для громади міста Ст. Кетерінс, околиці і всього українського народу в діаспорі і на рідних землях України.

При Філії існує жіночий хор "Десна" під диригуванням п-ні Надії Павлович, хор стоїть на високому рівні. Відбуваються також вправи танців дітей, що є запорукою дальшого життя нашої Філії і організації УНО як цілості.

При Філії приміщується Клуб Старших Громадян "Нові Обрії", які сходяться раз на тиждень з відповідною програмою товариських розваг.

Управа Філії перевела розбудову Домівки для кращої і ширшої праці своїх відділів та для більших вигод всього членства української громади нашого міста.

При Філії УНО існує квінтет бандуристів, які обслуговують нашу громаду.

**Адреса Філії УНО:
UNF, St. Catherines, Branch
177 Niagara St. L2R 4M1**

Tel: (416) 641-9061

**УПРАВА І ЧЛЕНКИ
ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНОК КАНАДИ
ім. Ольги Басараб
ВІДДІЛУ ТОРОНТО-МІСТО**

Управа і членки Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб відділу Торонто-місто щиро вітають всіх працівників і передплатників нашого цінного часопису "НОВИЙ ШЛЯХ"!

Зокрема шлемо сердечний привіт всім жертводавцям, збірщикам передплат і оголошень і новим передплатникам "Нового Шляху"!

Ми невимовно вдячні всім, що розуміють і цінять вагу писаного слова та не жаліють пожертви для правильної інформації не тільки українців, але і чужих народів про Україну, її життя, змагання, культуру і науку, а перш за все за виховування українців на добрих патріотів своєї нації та гідних громадян країн свого поселення.

Дуже дякуємо попереднім робітникам і дописувачам "Нового Шляху" і "Нових Перспектив" і щиросердечно вітаємо нових: директора, редакторів, управителя і всіх інших!

ЩАСТИ ВАМ, БОЖЕ!

За Управу відділу ОУК

Наталка Бундза-Іваницька
голова

Осипа Максимів
секретарка

**Філія Українського Національного Об'єднання
у Вернон, Бритійська Колумбія**

пересилає своє щире вітання "Новому Шляхові",
Крайовій Екзекутиві Українського Національного
Об'єднання

і Братнім Організаціям та всьому членству в Канаді

Тел.: 1—604-545-6475

3502 27th Ave.
VERNON, B.C. V1T 1S4

УКРАЇНСЬКА ГУРТІВНЯ

SELL-RITE WHOLESALE LTD.

ЯКА ОБСЛУГОВУЄ КРАМНИЦІ

HANDY MART FOOD STORES

860 Logan Ave. Tel.: 772-7180
Winnipeg, Man.

**ЧИТАЙТЕ І ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ
"НОВИЙ ШЛЯХ"**

ПРАВДА ПРО СМЕРТЬ М. П. КИРПОНОСА

(Спогад і оцінка учасника подій в рядах Червоної Армії)

У зв'язку з сорокаліттям перемоги над німецьким фашизмом советська пропаганда розгорнула в 1985-му році і продовжує в цьому році шалену й до того брехливу пропаганду про нечувані звитяжні бої Червоної Армії з німецькими окупантами. Советська пропаганда підносить до небес героїзм советських вояків і високі знання советського командного складу. Читаючи ці пропагандивні і брехливі спомини, необізнаний з тією дійсністю читач, подумає, що справді ніякі аліянти і взагалі советські союзники не брали участі в розгромі фашистської армії. А тим паче, не згадують про американські джипи, які Америка щедро подавала советам, не згадують про американську "тушонку" (консерви) і взагалі гори зброї і військового спорядження, які безконечно пливли через океан і летунським шляхом до советів.

Ми спеціально взяли за тему смерть М. П. Кирпоноса тому, що він якраз командував Південно-Західнім фронтом, який найбільше спричинився до руїни України, а також показав цілковиту бездарність советських воєначальників, в тому числі й генерал полковника М. Кирпоноса, якому советська пропаганда співає найсолодші пеани, підносячи його до нзйвищої стопи героїзму, а насправді цього не було. Кирпонос і його колеги-командувачі в перші місяці Другої світової війни показали не тільки свою стратегічну обмеженість, а й цілковиту тупість.

Кирпонос — це типовий українець, про яких наш безсмертний Тарас писав: "Гірше ката свої діти її (*Україну* — Ю. С.) розпинають". Кирпонос народився на Чернігівщині в бідній селянській родині. В 1915-му році був покликаний до царського війська, де скінчив військово-фельдшерську школу, а коли почалася большевицька революція, він займав різні командні пости, через рік вступив у Комуністичну партію і цілу громадянську війну боровся з військами Української Народньої Республіки, денікінцями і іншими повстанцями антисовєтських загонів. Тож він типовий яничар, запроданець своєї нації, з якої вийшов. На честь його московської

вірної служби в Києві йому поставлено монумент, його ім'ям названо середню школу в Лохвиці на Полтавщині та кілька вулиць в містах і селах України.

А тепер подивимося з правдивого боку на Кирпоносів "героїзм" і "високі стратегічні військові знання. А для того, щоб оцінити всі ці його прикмети, варто хоч коротко зупинитися на ситуації, яка склалася на тому фронті, яким командував Кирпонос у серпні й вересні 1941-го року. В кінці серпня і на початку вересня німецькі танкові з'єднання розгорнули широкі наступальні операції по всьому Південно-Західньому фронту. Цей наступ танкових з'єднань німців дав можливість гітлерівцям глибоко врізатися на конотопському напрямку і цим самим керівництво советськими військами дуже ускладнилося. Якби Кирпонос мав хоч трохи військовим знань і розуму, то він мусів би був розгадати намір німецьких танкових з'єднань, які плянували оточити цілий Південно-Західній фронт, бо в цей же час гітлерівські війська на правому березі Дніпра, в районі Кременчука, відчайдушно боролися, щоб захопити пляцдарм на лівому березі Дніпра і створити потужний перстень, оточивши і замкнувши в ньому мільйонові армії советів.

В цей трагічний і майже катастрофічний час командував Південно-Західнім напрямком маршал С. Будьонний, тобто безпосередній начальник Кирпоноса, бо командувач фронтом підпорядковувався безпосередньо командувачеві напрямку. Сталін, побачивши безпорадність Будьонного, усунув його з тієї відповідальної позиції і призначив на його місце маршала Тимошенка.

В цей час особливо критична ситуація склалася на межі Південно-Західнього і Південного фронтів. Командувачі названих фронтів умовляли Ставку Верховного Головнокомандування дати підсилення на той відтинок фронту, але Сталін був глухий на ті прохання, а вважав, що для поліпшення становища вистачить замінити Будьонного Тимошенком. Але така зміна не принесла найменшої користи. Ще перед усуненням Будьонного з командувача Південним напрямком було абсолютно ясно, що на цей фронт насувається неминуча загибель. На прохання командування Південно-Західнього фронту підсилити резервами цю ділянку, начальник генерального штабу маршал Шапошніков від імени Верховного Головного Командування відповів, щоб Кирпонос вивів із 26-ої армії дві стрілецькі дивізії, якими мав розгромити противника, що прорвався з району Бахмача і Конотопу. Тут же маршал Шапошніков зазначив, що відводити війська Південно-Західнього фронту на Схід передчасно.

Як бачимо з цього, незважаючи на таке катастрофічне становище Південно-Західнього фронту, навіть начальник генерального штабу Шапошников не розумів того критичного становища, яке склалося на початок вересня для Південно-Східнього фронту. Оце вам “високі” стратегічні знання советських бездарних маршалів.

У цій ситуації було ясно, що противник намагається оточити війська Південно-Західнього фронту з напрямку Новгород-Сіверського і Кременчука. Щоб перешкодити німцям завершити оточення сил Південно-Західнього фронту, потрібні були сильні резерви, але їх не було, а Ставка Верховного Головнокомандування проспала таку можливість, хоч і тримала великі резерви в околицях Москви.

Під час такого критичного становища відбулася розмова Сталіна з Кирпоносом. Сталін категорично заборонив Кирпоносові відводити війська на Схід. Тут же Сталін наказав Кирпоносові ні в якому разі не відводити війська, а значить і не залишати німцям Києва. Одночасно він вимагав перекинути на праве крило фронту всі сили, які можна зняти з інших напрямків.

В цей саме час гітлерівські війська, не зустрічаючи сильного опору військ Кирпоноса, зайняли Глухів, Конотоп, Бахмач і Ніжин. Тож передові частини німецьких військ захопили Ромни і прорвалися до Лохвиці. Тут в районі Лохвиці німці спустили на цегельні парашут з трьома танкетками із 70—ти німецькими вояками.

Командувач фронтом наказав першому батальйону 38-ої армії Південно-Західнього фронту ліквідувати повітряний німецький десант. Однак цього батальйону не пощастило досягнути. Тут був забитий мінометами командир батальйону, а комісар тяжко поранений. Німці міцно утримували цегельню і не давали советським військам пробити шлях до відступу.

І коли батальйон, призначений для ліквідації десанту, вдосвіта перейшов назад річку Сулу, то перед його зором розкинулося на обрії широке поле, де тисячі советських військ, немов отара овець, сунули на Схід. Тут якраз і розігралася кінцева трагедія Південно-Західнього фронту, яким командував генерал полковник Кирпонос. Тут ще лишалася горловина між Лохвицею і Лубнами не більше 30-40 кілометрів. Ця горловина була дуже слабко утримувана німцями і при мудром воєначальникові можна було провести війська фронту, запобігши такій колосальній катастрофі.

В половині вересня начальник штабу Південно-Західнього фронту генерал Тупіков вважав за необхідне поінформувати

начальника генерального штабу Шапошнікова про безнадійне становище військ фронту. Він дослівно сказав таке: "Початок зрозумілої Вам катастрофи — справа пари днів". На такі слова ген. Тупікова начальник ген. штабу Шапашніков відповів: "Ваша інформація цілком панічна, зберігайте холонокровність". Тут же він пригадав ген. Тупікові останній наказ Сталіна. Така упертість і нікчемність Сталіна у військових справах, що не дозволив уже 14-го вересня виводити війська Південно-Західного фронту привела до повної катастрофи.

Підо впливом заборони Сталіна виводити війська із Київського виступу Кирпонос наказав за всяку ціну військам 40-го, 2-го і 5-го кінного корпусів, 30-й армії та кільком стрілецьким дивізіям не допускати остаточного закріплення створеного німцями перстеня. Однак названим частинам не пощастило перешкодити німцям зашморгнути перстень. Дві танкові групи німців перехопили комунікаційні лінії Лохвиця-Лубни. В оточенні опинилися 21,5 і 26 советські армії.

Становище оточених військ було надзвичайно тяжке. 37-ма армія, далеко висунена на захід і охоплена з трьох сторін німцями, продовжувала утримувати пляцдарм в районі Києва радіусом приблизно 25 км. А далі советський фронт проходив по Дніпру до Черкас, а 60 км далі на південь повертав на Лубни, тягнувся західніше Лохвиці через Прилуки. А далі трохи північніше сягав до Яготина — це 90 км північніше Києва і виходив на Дніпро, 30 км на північ від Києва. Всі советські війська, ослаблені боями, переміщалися, втративши зв'язок. І керувати ними стало неможливим. Тож якби Сталін і його оточення мали хоч трохи розуму, а їхні підлеглі, в тому числі й Кирпонос, військових стратегічних знань, то можна було тут уникнути такої ганебної катастрофи.

Безглузді накази Сталіна, слабе знання військової стратегії Кирпоноса привели до такої нечуваної катастрофи, коли в мішку опинилися мільйонові армії Південно-Західного фронту і напрямку. Верховне Головнокомандування дозволило залишити Київ щойно 17-го вересня вечером. Кирпонос видав наказ усім військам фронту виходити з боями з оточення. Але цей наказ прийшов запізно.

Вже 18-го вересня основна група штабу фронту просувалася на Пирятин, але на річці Удай заатакувала її на переправі німецька летунська сила. Після цілковитої втрати зв'язку окремі частини виходили самі з оточення, але не багатьом пощастило вийти.

В останній декаді вересня німці перерізали на частини 37 та 26 армії і їхні війська перемішались, втративши вище керівництво. 20-го вересня частини, що намагалися йти далі на Схід, зустріли

незвичайно сильний опір німців. І в районі хутора Дрюківщина і Шумейкової рощі зар'язався смертельний бій. Там ген. полковник М. П. Кирпонос був тяжко поранений. Його положили в автомобіль, приготувавши вигідну постіль.

Советська пропаганда твердить, що Кирпонос, будучи тяжко раненим, кілька разів кидався в атаку, захоплюючи своєю відвагою вояків. Це суця брехня, бо Кирпонос ні в які атаки не кидався, а сумирно лежав собі в автомашині.

Але в цьому безвихідному становищі прийшов наказ нищити всі автомобілі. В тій суматосі було спалено й авто Кирпоноса. Невідомо, чи червоноармійці, які виконували той наказ, свідомо спалили командуючого фронтом, а чи несвідомо.

Загалом же треба сказати, що вояки не хотіли воювати, бо в цьому оточенні опинилися, головним чином, колгоспники Київщини і інших українських областей. Кожний намагався вирватися живим з цього кітла. Лише ідіотична політика маніяка Гітлера та щедра американська зброя і "тушонка" врятували сталінську рабську систему, яка сьогодні загрожує цілому світові.

Завданням цієї статті було розвіяти міт совєстського "героїзму і "відваги", яку сучасна совєтська історіографія приписує Кирпоносові, а правдиво описати цей важливий відтинок боротьби під час Другої світової війни, де лише до полону потрапило 665 тисяч совєтських військ. А скільки загинуло — один Бог знає.

Українська Ощадно-Кредитова Спілка

"КАРПАТІЯ"

Ощадности (Savings accounts) Біжучі рахунки (Checking accounts)

Персональні й моргеджеві позички

Різні додаткові послуги

Мастковий стан — 40.000.000.00

Членів — 7.500

Branch — 2200 McPhillips St.

Ph. 633- 6589

**CARPATHIA CREDIT UNION
LIMITED**

950 Main Street

Winnipeg, Manitoba

Tel. 586—8431

ВІДДІЛ ОРГАНІЗАЦІЇ УКРАЇНОК КАНАДИ ім. Ольги Басараб

ГАМІЛТОН, Онт.

Членки Відділу ОУК — Гамільтон, 1986 р.

Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб розпочав свою діяльність у *Гамільтоні* в квітні 1937 року.

Перші кроки відділу відзначаються впертою і витривалою працею членів.

Основоположниці відділу: Анастасія Баран, Розалія Галан, Анна Кравець, Веронія Микита, Єва Музика, Анна Ольхова і Марія Прибила виявили, що міць і сила лежить не так у великому числі, як в ідейності членів.

Визвольні ідеї і права українського народу, плетання української мови, української культури і мистецтва—спадщини наших батьків та збагачення мозаїчної культури Канади були основою діяльності відділу протягом півстоліття.

Багатогранна праця завжди визначалася гармонійною співпрацею з філією УНО і відділами УСГ і МУНО в *Гамільтоні* та гармонійною співпрацею з українськими громадськими організаціями.

В 1987 р. планується велично відзначити 50-ти літній Ювілей відділу ОУК, вшановуючи всіх, що трудилися на народній ниві для кращого майбутнього українського народу.

**Адреса Відділу ОУК: Ukrainian Women's Organization
170 Parkdale Ave. North, Hamilton, Ontario L8H 5X2 Tel: 549-0054**

КОСТЬ МЕЛЬНИК — ПРОПАГАТОР САМОБУТНОСТИ ЗАКАРПАТТЯ

Я зустрів Костя Мельника перший раз з кінцем вересня 1938 р., коли я з дружиною, перейшовши нелегально чесько-німецький кордон в Судетах, приїхав до Відня, де Кость Мельник був зв'язковим при ПУН. Місцем нашої зустріч був "Пенсіон Моцарт". В той час я прибув до Відня з певною місією: очолити делегацію Карпатської України за кордоном.

Як відомо, в осені 1937 р. при ПУН створено спеціальний штаб для Закарпаття, до якого входили: Ярослав Барановський (справи внутрішні й організаційні), ріко Ярій (справи закордонні), Орест Чемеринський (преса) і Михайло Колодзінський (військові справи). Кость Мельник в цій схемі допомагав в організаційних справах.

Цей самий спеціальний штаб для справ Закарпаття дістав 16 вересня 1938 р. дозвіл у віденському радіо на українські передачі, яких директором призначено було Костя Мельника. Він прибрав собі до помічі кількох студентів Віденського університету. Спікером цих передач був Ярослав Явний. За дуже короткий час українські передачі сталися дуже важливим чинником у пропагуванні самовизначення Закарпаття.

Кость Мельник зі своїми співробітниками створили при радіовисильні пресовий відділ, що різними мовами інформував чужинців про Закарпаття, а також слідував за чужою пресою, видаючи бюлетень для інформації українського громадянства про відгук карпато-української справи в світі.

Чехи вимагали, щоб заки переговорювати про здійснення самоуправи Закарпаття, українці перозумілися з москофілами і виготовили одне спільне домагання в справі самоуправи краю. Ключем до цього пляну взято політичну репрезентацію у празькому парламенті. Для москофілів було дуже корисне, бо вони мали майже вдвоє більше послів і сенаторів. Тому то при розмовах з початком жовтня 1938 р. в справі створення крайового уряду для Закарпаття, українці дістали лише одного міністра Юлія Ревая й одного державного секретаря, о. д-ра Августина Волошина, а москофіли дістали два рази більшу репрезентацію з Андрієм Бродієм на чолі.

Ген. М. Капустянський і Кость Мельник у Відні 1939 р.

Саме тут українські радіопередачі під керівництвом Костя Мельника зробили велику політичну роботу, бо вони ставили справу Закарпаття безкомпромісово, домагаючися для Закарпаття права на самовизначення, творення окремої Закарпатсько-Української Держави з гарантією її кордонів велико-державами.

Дальше українські радіопередачі допомогли закарпатській справі багато, створивши із Закарпаття речника все-української справи мимо всіх перешкод, що стояли на шляху до неалежності Закарпаття. Празький уряд зволікав справу визнання окремого уряду для Закарпаття аж три дні (від 9-11 жовтня 1938 р.), будучи під сильним тисненням Й.В. Сталіна, щоб не давати для карпатських українців жадних політично-національних прав.

У цій справі багато допомогла Закордонна Делегація Карпатської України, що дня 9 жовтня 1938 р. вислала таку телеграму до представників Англії, Франції, Німеччини, Італії і Чехо-Словаччини: "Українська Делегація т. зв. Підкарпатської Руси доводить до Вашого відома наступне: **Празький уряд** далі нехтує вислів волі українського населення до самовизначення. Тим часом польська і мадярська влади мають намір анектувати країну мадярським військом. Це викликає між українським населенням великий неспокій і небезпеку кривавого повстання. Підносячи протест проти кожного наступу мадярського війська, просимо

вислати міжнародні відділи, які б уможливили українському населенню Підкарпаття вислів його волі."

Цю телеграму Закордонної Делегації Карпатської України передано через українську радіопередачу у Відні, що доходила до найдальшого кутка, де жили українці. А коли празький уряд нарешті 11 жовтня 1938 р. затвердив окремий уряд для Закарпаття під прем'єрством мадярофіла Андрія Бродія, українська радіопередача домогалася національного українського уряду для Закарпаття. Це фактично сталося 26 жовтня 1938., коли українці доказали чехам, що Андрій Бродій намагається передати Закарпаття мадярам. Чехи, нарешті, усвідомили собі що небезпеку і найменували новим прем'єром уряду Закарпаття щирого українського патріота д-ра А. Волошина, в чому українські радіопередачі під керівництвом Костя Мельника мали чималу заслугу.

При допомозі цих радіопередач організовано цілий ряд політичних демонстрацій закордоном, з яких заслуговує на згадку, велика політична маніфестація у Львові 11 жовтня, після того як розійшлася вістка про перебудову Чехо-Словаччини на федеративну державу чехів, словаків і карпатських українців з окремим урядом для Закарпаття. Подібні політичні демонстрації відбувалися і на американському континенті.

Коли 2 листопада 1938 р. рішенням віденського арбітражу Закарпаття стратило три найбільші міста: Ужгород, Мукачево і Берегово, делегат "Об'єднання Українських Організацій" в Америці, редактор "Свободи", д-р Лука Мишуга видав окрему заяву, що була передана до світу через віденську радіовисильню: "Як делегат Об'єднання Українських Організацій з Америці, висланий до Європи для оборони справ Карпатської України на самостійне життя, заявляю, що присуд виданий у Відні дня 2 листопада 1938 р. Роз'ємною Комісією є в справі кордонів Закарпаття, порушує ті етнографічні принципи, які лягли в основу міжнародньої конференції в Мюнхені, і які повинні бути примінені супроти населення Закарпаття. Рішення Роз'ємної Комісії є великою кривдою для Карпатської України і цілого українського народу. Супроти цього американські українці цього рішення не визнають і проти нього протестують."

Коли після окупації Закарпаття мадярами мені вдалося видістатися з мадярської тюрми в Тячеві, я прибув до Відня і в розмові з Костем Мельником про останні дні на Карпатській Україні **завважив**, як він глибоко переживав страту Закарпаття, яке мало статися українським "Піємонт" в боротьбі за Незалежну Соборну Українську Державу.

Видавництво Новий Шлях вже понад 50 років видає тижневик "Новий Шлях".

Видало десятки книжок про Україну та про життя українців в Канаді і у світі.

Передплачуйте і читайте "Новий Шлях"

"Новий Шлях" подає найновіші інформації про події в Україні, в Канаді і про життя українців у вільному світі. В редакційних статтях і коментарях знайдете об'єктивну і вірну оцінку подій і фактів.

Адреса:

THE NEW PATHWAY PUBLISHERS Ltd.

297 College St., Toronto, Ont. M5T 1S2

Тел: (416) 960-3424

ПЕРЕДБАЧУВАННЯ

ЯСНОВИДЦІВ 20-го СТОЛІТТЯ У СВІТЛІ

ПАРАПСИХОЛОГІЧНИХ ДОСЛІДІВ

Заки приступимо до вищеподаної теми, слід нам для кращого розуміння так званих надприродних явищ, запізнатися ближче з наукою, що її називають парапсихологією.

Парапсихологія це відносно молода наука, що постала з початком двадцятого сторіччя. Вона займається дослідями та поясненнями різного рода явищ, якими ще донедавна жадна наука не цікавилася, а що гірше, окреслювала ці явища як обман, причому людей, що посідали такі надприродні здібності вважала за умово хворих.

Сьогодні завдяки розвиткові парапсихологічних дослідів маємо в усіх більших університетах Європи й Америки, катедри дослідної парапсихології. Наукові досліді виказали, що існують люди обдаровані паранормальними здібностями, які мають інтернаціональну назву "ESP" (Extrasensory Perception).

Ці здібності діляться на дві групи, а саме психічного і фізичного характеру. До явищ психічного характеру зачисляємо:

1. Відчитування або переносження думок на віддаль і це називається телепатією.

2. Ясновидіння минулих і майбутніх подій відносно людей, про яких запитують. У цьому випадку ясновидець має візію у формі картини, на якій бачить людину, про яку запитують, і описує її та місце, де вона знаходиться, її здоров'я тощо.

3. Явища психометричні, де ясновидець, взявши в руки зав'язану та щільно замкнену коробку, описує предмет, що в ньому знаходиться як теж події пов'язані з цим предметом. Наприклад, в одному випадку, в щільно запакованій скринці знаходився зуб мамута і ясновидець бачив не лише зуб, який він точно описав, але теж стадо мамутів у бігу. Хоча він сам, був малоосвіченим сільським шевцем і ніколи рисунку мамута не бачив, його опис був детально докладний. Сюди теж треба зачислити відчитування заклеєних листів, здібність, що має назву "криптоскопія".

4. Говорення чужими мовами, яких вже давно не вживається та яких ясновидець ніколи не вчився. Ця здібність має назву "ксеногльосія". Як класичний приклад можна навести баварську стигматичку Тересу Нойман з Конерсройт, що мала в двадцятих

роках нашого століття видіння смерти Ісуса Христа на Голгофті. Тереса чула голоси людей, що були там присутні й все, що чула, повторювала в арамейській мові (старо-єврейській), якою говорив Ісус Христос.

5. Передбачування майбутніх подій світового засягу, як війни, переломові винаходи та катаклізми природи, є відомі як пророцтва. Тут ясновидець поборює не лише віддаль, але теж і час, відчитує майбутнє.

До надприродних явищ фізичного типу належать:

1. Телекінеза, або порушування нераз тяжких предметів на віддаль, при контролі присутнього парапсихолога. Туди належать теж механічні зміни, як згинання грубого дрота чи ложки на віддаль, при допомозі нам незнаних психічних сил людини.

2. Самопіднесення (левітація) вгору предметів, або людини, без підпори.

3. Матеріалізація, це нагла поява різних предметів (апорти) як квітів та інших речей, нераз рідкісних у даному краю. Таким прикладом була нагла поява хрестика в української стигматички Насті Волошин у часі її екстази у Львові у 1930х-их роках. Проф. Ярослав Пастернак, відомий археолог, окреслив його як старинний грецький нашійний хрестик.

До парапсихологічних явищ фізичного типу треба зачислити появи нерукотворних образів та нагле відновлення старих ікон часто за одну ніч, зокрема у старих церквах. Як приклад можна подати відновлення ікон у старинній церкві в селі Пługів, недалеко міста Золочева в часі Другої світової війни.

5. Окремою ділянкою є явища чисто релігійного характеру, як поява Матери Божої у місцевостях Фатіма, Ля Сапет та Гарабандаль. Далі, чудесні оздоровлення в Люрді та стигматизація, себто поява на руках та на чолі ран, подібних до ран Ісуса Христа.

З усіх вище наведених ділянок парапсихології є безперечно найбільше цікавий феномен ясновидіння майбутніх подій світового масштабу, бо вони часто передбачують судьбу народів.

Нас цікавлять особливо ці ясновидці, що жили в двадцятому столітті та описали майбутні події, які вони бачили в своїх візіях — картинах. Тут варто, перш за все, згадати Антона Йогансона (Anton Johansson), норвезького рибалку, що жив з ловлі риб над Льодовим Океаном. Уроджений у 1857-му році Йогансон мав візії майбутніх подій двадцятого століття, почавши від 1908 р. Десь у 1909 році він бачив в одній зі своїх візій загибель великого модерного корабля, на

якому був напис "Титанік". Ця трагічна візія зробила на нього велике враження. Він писав листи до урядів Англії та Норвегії, щоб вони не допустили до цього, щоб корабель з назвою Титанік виїхав з Англії до Америки. Він дістав чемну відповідь, що справа буде провірена і на тому кінець. Як знаємо "Титанік" затонув у 1912-му році, ударившись з льодовиком, причому загинуло 1500 людей. Йогансон передбачив теж великий землетрус у Сан Франціско, комуністичну революцію у 1937 р. в Іспанії, як також громадянську війну 1917 році в Росії.

В одній з майбутніх воєн Йогансон бачив у своїй візії скорий наступ російських військ на Європу, знищення Італії, окупацію російською армією Туреччини та Персії (Ірану), упадок Австрії та Франції. У ЗСА Йогансон бачив небувалої сили гураган, що його викличе вживання модерної зброї. Цей гураган спричинить великі знищення в Америці й Канаді, та перейде опісля до Європи зокрема до держав над Середземним морем. Англію та держави, що лежать над Північним Морем заллють частинно морські хвилі.

Одним з найбільше відомих ясновидців, що описав у своїх візіях-картинах події, що будуть мати місце в останніх двох десятиліттях двадцятого століття, є безперечно баварський селянин Альойз Ірльмаєр, (Alois Irlmeier) з місцевості Фрайлясінг у Баварії. Ірльмаєр вертів по селах керниці, причому для визначення місця і глибини, на якій знаходилася підскірна вода, вживав дерев'яних або сталевих вилок, що нагиналися сильно до землі, коли Ірльмаєр переходив над джерелом підскірної води. Тими його здібностями користувався часто баварський уряд. Крім цих здібностей розвинувся у нього в 1928-му р. дар ясновидіння. Він бачив майбутні події, що відносилися не лиш до поодиноких людей, але цілих народів та держав. В часі Другої світової війни, як теж і по війні багато людей відвідувало Ірльмаєра, щоб довідатися про судьбу членів їх родин пропавших на війні, від яких не мали вже довгий час вісток. Інформації Ірльмаєра відносно тих, що пропали на війні, були завжди точні. Ірльмаєр сильно переживав, коли мусів сказати родині, що їх син чи батько не живе. Він бачив померлих подібно, як і інші ясновидці, як постаті закриті серпанком, що пересувалися повільно перед його очима.

Тож не можна дивуватися, що перед його скромною дерев'яною хатою, зараз по закінченні Другої світової війни стояли довгі черги людей не лиш з Німеччини, але теж з інших держав включно з Америкою та Канадою.

Ірльмаєр не брав за свої інформації від нікого грошей, говорив тяжким баварським діалектом і відносився до всіх дуже чемно.

Під час Другої світової війни німецька поліція переслухувала

його відносно інформацій, які він дав людям в місті Розенгаймі. Відвідуючи своїх кривних, Ірльмаєр перестеріг їх, щоб в часі американських налетів не йшли до самої середини протилетунського сховища — штольні при міській площі Саліненпляр, бо він бачить там багато забитих, зате людям, що залишаться при вході штольні, нічого не станеться. І так воно сталося. Підчас одного сильного налету літаків місцеві люди, що знали про цю пересторогу, не йшли до середини штольні. Коли почався налет, надійшов малий відділ вояків, який, помимо перестороги місцевих людей, зайшов у середину штольні. Після налету виявилось, що всі вояки згинули від бомби, тоді як люди, що схоронилися при вході до штольні, залишилися живими.

По закінченні війни німецька поліція, що відносилася скептично до його парансомальних здібностей, часто зверталася до нього за порадою, як і де віднайти людину, що когось ограбила чи замордувала. Ірльмаєр не робив для нікого виїмку і так сестра американського генерала Клея (Clay) мусіла стояти в черзі кілька годин, як і всі інші його відвідувачі, щоб дістатися до нього на розмову.

Найбільше відомим став Ірльмаєр коли почав діставати візії картин одної з майбутніх війн. Його описи війни не виглядають рожево для європейських держав, але інші краї в Америці та Азії, можуть теж потерпіти.

Послухаймо його пророцтва:

Рік перед початком війни буде дуже врожайний. Війну зачне цей зі сходу, по замордуванні третього. Війна зачнеться нагло. Люди в селі Гундердорф (село в Баварії) будуть сидіти спокійно в коршмі, як несподівано вони завважать, що через вікна заглядають російські вояки. День і ніч буде їхати трьома великими колонами російська армія на захід. Головна квартира ворожих військ буде в містечку, де вітвар церкви є звернений на північ. Тоді прилетять з полудня, підчас місячної ночі, багато літаків й один з них скине чорну скриньку на головну квартиру. Інші будуть відтинати дорогу трьом військовим колонам. Ворожі машини їдуть далі, але в них є вже тільки мертві вояки. Там, де ці скриньки скинено, все нищить жовто-зелений порошок. Від нього загине людина, трава, звірина.

На заході Європи Ірльмаєр бачить великі битви, але з ворогів, яким зістала відтята дорога повороту на схід, вже ніхто домів не вернеться. Він бачить теж. ворожий літак зі Сходу, що кидає щось у велику воду. Наступає землетрус, вода підноситься високо вгору й частина великого острова йде під воду. Три великі міста будуть знищені. Одне з високою залізною вежею спалять власні люди,

друге над Середземним Морем залле болото, а з третього тільки вершки веж будуть з води виставати.

Під час цієї майбутньої війни стане цілком темно. Ця темнота буде тривати 72 години. Вона буде спричинена космічним катаклізмом. При кінці 72-ох годин покажеться на небі знак, як заповідь кінця цього катаклізму й усі будуть його бачити. Цей катаклізм почнеться сильним трясенням землі, великим градом та блискавками. Не стане електрики і космічний пил зачне падати на землю. Хто вийде надвір, цей згине. Він радить сидіти дома та мати на цей час свічки та консерви в пушках. Рівнож добре мати запас води, хоча вода з водотягів не буде затроєна. Зудар землі з небесним тілом може спричинити зміну кута нахилення осі земської, а з тим і зміну у кліматі. Ірльмаєр каже, що по війні стане в Баварії значно тепліше і будуть рости овочі, які ростуть зараз у полудневій Італії. Він бачить на Сході Європи жорстокі битви, але на кінець хрест буде там у великій пошані.

Цю візію майбутньої війни Ірльмаєр згодився подати до публичного відома, не щоб страшити людей, але перестерегти всіх, та сказати їм як можна врятуватися.

В той час, як пророцтва Ірльмаєра обмежуються до європейських держав, незвичайно цікаві є передбачування американського ясновидця Едгара Кейсі (Edgar Cayce), відомого на американському континенті під назвою "сплячий пророк..."

Кейсі диктував у трансі нераз безнадійно хворим ліки, які їм помагали, а на запити давав часто інформації про майбутнє держав. Про ЗСА сказав, що в недалекому майбутньому будуть внутрішні заворушення населення, як теж що прийде катаклізм викликаний силами природи. У висліді цього будуть знищені наперед Лос Анджелес і Сан Франціско, а опісля теж частинно Нью Йорк, він, теж передбачував ще у нашому столітті зміну положення осі кулі земної, частинну появу Атлантиди та частинне знищення Японії.

Тут кожному приходить на думку питання, чи в Україні жили та ще й тепер є люди із здібностями ясновидіння?

На наших землях було в різних часах багато ясновидців, що їх називали віщунами. Це були переважно люди малообразовані й ані вони самі, ані ніхто інший не записував, на жаль, їхніх передбачувань.

Одним з найбільш відомих українських ясновидців був Вернигора, про якого пам'ять збереглася на Правобережжі. Тому однак, що ніхто не списав його віщуваль, він залишився легендарною постаттю. Вернигора жив у вісімнадцятому столітті і передбачував точно три розподіли Польщі та упадок Наполеона. Про Україну Вернигора мав сказати таке: "Господь Бог тримає

Україну під своєю опікою, але за незберігання його наказів, на нарід прийшла неволя панів, голод, зараза і війна. Україна зазнає ще щастя, але надійдуть для неї такі часи, коли стануться великі речі. Говорив би я про них та боюсь, щоб Дніпро не виступив зі своїх берегів."

На особливу увагу парапсихологів зслуговують українські стигматики двадцятого століття, а саме Настя Волошин і Степан Навроцький. Подібно як багато інших стигматиків вони мали дар ясновидіння, передбачування майбутности. На жаль ми не мали вишколених парапсихологів і люди кликали для перевірки парапсихологічних явищ священика, або лікаря, ба навіть учителя фізики. Тимто не можна дивуватись, що все, що ці стигматики говорили, набрало легендарного вигляду, бо ніхто нічого не записував. Як приклад можна навести питання поставлене Насті Волошин на весну 1939 р. "чи буде Україна?", на що Настя відповіла: "буде, але не така як, ви думаєте". У наслідок цього у Львові рознеслася вістка, що Україна напевно буде вільною державою! Про кінець її відповіді ніхто й не згадував.

Крім Насті Волошин був ще другий український стигматик у часі Другої світової війни, Степан Навроцький. Він походив з незаможної сільської родини з села Залуква коло Галича. До школи ходив тільки півтора року, бо мусів помагати батькові при господарстві. Як підріс, працював як робітник на залізниці, але з першим приходом большевиків Степан почав діставати часті екстази, під час яких виголошував проповіді літературною мовою, які рішуче перевищували його знання української мови. Багато людей приходило послухати проповіді Степана, не тільки з села Залукви, але теж з доколичних сіл. Це не подобалося большевикам і вони його арештували. У часі переслухання суддя запитав Степана: "Люди кажуть, що ти все знаєш, то скажи щось про мене" — "Твоя жінка померла, — сказав Степан. Суддя казав тримати його далі у в'язниці, але за годину звільнив, бо довідався у міжчасі що його жінка дійсно померла. Дещо пізніше Степан пішов до Львова відвідати своїх знайомих. По дорозі дістав перший раз стигми, так що ледве дійшов знесилений до Львова. Тут перебував у своїх знайомих, що ним занялися. Під час своїх екстаз він часто помагав нашим людям у їхніх клопотах. Він теж перестерігав тих, що їх мала арештувати німецька поліція.

Ясновидці, а стигматики зокрема, говорять, що через них говорить ангел або якийсь святий чи померла праведна людина. Степан пояснював, що через нього говорить душа померлого хлопчика Гавриїлка. Відповідно до цього голос, що виходив з уст Степана, був голосом маленького хлопчика, що не вмів вимовити

букви "Р". За кожним разом голос Степана мінявся відповідно до цього, хто через нього говорив. Священик що виголошував проповіді, має сильний барітон, а голос княгині Ольги був жіночим голосом.

Перебуваючи опісля у Криниці, Степан описував у своїх екстазах воєнні дії на східньому фронті та відступ німецької армії.

Він теж бачив й описував, як німці розстрілювали молодих наших хлопців у Львові на так званих Пісках. На Волині він теж бачив, як німці розстрілювали наших людей.

Степан передбачував навіть день своєї смерті, а саме 16 квітня 1944 року. Степан діставав час—до—часу болі та кашляв як стара людина. Коли його запитали, чому він кашляє, зін пояснив, що він перебрав болі й хворобу, на які терпить митрополит Андрей Шептицький.

16-го квітня 1944 року Степан Навроцький вибрався відвідати своїх знайомих до села коло Кам'янки Струмівової і по дорозі він десь загинув. У цій окслиці перебували тоді польські та большевицькі партизани так, що годі сказати, хто завинив у його смерті.

Заупокійну Службу Божу з панахидою за Степана Навроцького відслужили в церкві св. Юра три наші владики, а саме митрополит Йосиф Сліпий, єпископ Будка та єпископ Чарнецький, що було подане до відома в оповістці про смерть Степана Навроцького.

Українська Книгарня

А Р К А

**Має книжки, журнали, шкільне і канцелярське приладдя,
вибір дарунків, включно з ювелірними виробами,
платівки, вишивки і інш.**

575 QUEEN ST. WEST, TORONTO, ONTARIO

Tel: 366-7061

УВАГА!

УВАГА!

У серії видань Науково-Дослідного Інституту
імени О. Ольжича в Канаді та
Дослідної Фондації ім. О. Ольжича у ЗСА

появився друком Третій том архівно-документальної праці

проф. ЄВГЕНА ОНАЦЬКОГО

п. ч.

У ВІЧНОМУ МІСТІ — 1933 РІК

який обнімає листування членів Проводу Організації
Українських Націоналістів, українських діячів з проф. Онацьким
та інші важливі документи багатьох українських діячів з різних
політичних партій в обороні прав українського народу під
советською та польською окупаціями.

Кожний, хто набув перший і другий том повинен замовити
собі й наступні томи, які являють собою дуже цінний історично-
документальний матеріал.

Ціна **3-го тому** в полотняній оправі малинового кольору із
золотодруком виносить **\$20.00**

Четвертий том — 1934 рік появиться в грудні й коштуватиме
так само як і 3-й том й можна вже тепер замовляти оба томи:

В АМЕРИЦІ:

Ukrainian Information Service
P.O. Box 301 Wynantskil N.Y. 12198
U.S.A.

Independent Ukraine
Chicago, Ill. U.S.A.

В КАНАДІ:

The New Pathway 297 College Street
Toronto. Ont. M5T 1S2 CANADA

В ЕВРОПІ:

La Parole ukrainienne 3, rue du Sabot
75006 Paris France

ЧИТАЙТЕ Й ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ

УКРАЇНСЬКУ ПРЕСУ

Й ВИДАННЯ СИСТЕМИ ІСНО

Ф І Л І Я

Українського Національного Об'єднання

Відділ Організації Українок Канади

Відділ Молоді

Українського Національного Об'єднання

ТОРОНТО — ЗАХІД

Ведуть активну культ-освітню і організаційну працю на терені Західного Торонто. Влаштовують реферати, імпрези і розвагові зустрічі. Члени Філії УНО беруть активну участь у Відділах КУК, Суспільної Служби Українців Канади, Української Стрілецької Громади, Українського Визвольного Фонду і інших.

Філія УНО веде вже поверх 50 років дитячий садок і школу для українських дітей і молоді.

Рідна Школа і курси українознавства Філії УНО Торонто-захід є одною з найбільших українських шкіл у Канаді. Ця школа — це гордість Філії УНО. Члени Управи Філії УНО присвячують багато уваги справам і потребам школи.

Філія УНО утримує дім, де розвиває свою діяльність. У домі Філії також міститься бюро Світової Координаційної Ради ІСНО. Науково-Дослідного Інституту ім. О. Ольжича в Канаді та Відділ Української Кредитової Спільки в Торонто.

Філія УНО активно співпрацює з Філією УНО Торонто-місто в різних підприємствах у Торонто і на оселі "Сокіл" у Гакстон.

Філія УНО є складовою організацією місцевого Відділу Комітету Українців Канади.

Члени Філії УНО беруть активну участь у житті українського суспільства.

**2397 Bloor Street West
Toronto, Ontario
M6S 1P6**

ХТО ТАКА БУЛА МАТА ГАРІ?

Під час Першої Світової війни великої популярності зазнала жінка відома під прізвищем Мата Гарі. За свій відносно недовгий вік була вона вчителькою, потім дружиною британського офіцера, далі артисткою, яка виступала на світовій сцені Парижа, Мадрида, Відня та навіть славетної опери Ля Скаля у Міляно, а вкінці шпигункою трьох ворогуючих зі собою держав. Про неї написано декілька книжок перед другою Світовою війною, та навіть вже і по війні, в англійській, німецькій та французькій мовах, а в Америці випродукували були про неї фільм, в якому її представлено як зразок безстрашної і спритної шпигунки. Її портрети прикрашували цукеркові та цигаркові коробки, а про її пригоди розписувалися всі газети завжди голодні на сенсації. Однак, багато з того, що їй приписують, не відповідає правді.

Мата Гарі була дочкою голландського офіцера Адама Зелле, на службі в Індонезії, де він зацікавився з монахинєю, яка закохалась у нього, покинула монастир і вийшла за нього заміж. З цього подружжя прийшла на світ дочка Марґарета в 1875 р. Пізніше Адам Зелле з родиною повернувся до Голландії й заложив фабрику капелюхів в містечку Лееварден. Але тому, що сам він хворів на манію величності й робив потягнення неспівмірні до його матеріальних можливостей, він збанкрутував. Його дочка, Марґарета, закінчивши педагогічну школу, пішла вчителювати. Але тому що платня учительки не задовольняла її, а батько не міг їй нічим допомогти, вона почала уважно перечитувати газетні оголошення, шукаючи щось відповідного для себе. Минуло довгих шість років, поки вона натрапила на оголошення, яке відповідало її смакові. Бритійський полковник Рудольф МекЛеод, сам шотландського походження, бажав познайомитись "з молодого, пристойного жінкою з метою одруження". Марґарета негайно вислала свою фотографію і, з-поміж усіх зголошених, вибір полковника впав на неї і в скорому часі вони одружилися.

По весіллі подружжя виїхало до Індонезії, що була тоді голландською колонією. Там у Марґарети народилося двоє дітей. Старший з них, хлопчик, помер на Суматрі за не з'ясованих

обставин. Казали, що його отруєно. Саме цей випадок був основою легенди, згідно з якою Маргарета, пізніше відома під назвою Мата Гарі покинула Індонезію "через родинну трагедію".

Рудольф і Маргарета МекЛеод дійсно виїхали з Індонезії до Голландії й замешкали у місті Амстердамі. Виїхали вони не тільки тому, що втратили там сина, але також і через те, що в самому подружжі не все було гаразд. Велика різниця віку між Маргаретою та її чоловіком Рудольфом, його скупість і ревності з одного боку, як також її легкодушність створили у подружжі напружені відносини. Але в Амстердамі Маргарета довго не заїхала, вона скоро покинула чоловіка, який уже був відійшов на пенсію, й дитину і втекла до Парижа.

Прибувши до Парижа, вона, не маючи при собі ані зломаного шеляга, замешкала в елегантному Град-Готелі, де зареєструвалася як Мата Гарі, що в одній з індонезійських мов означає "око дня". Не вміючи танцювати, вона вирішила стати танцюристкою і так розпочала свою доволі успішну кар'єру артистки-танцюристки. Таємницею її успіху на сцені як танцюристки було те, що вона в дійсності винайшла розваговий танок, який в англійській мові називається "стрип-тіз"

Сама Мата Гарі не дала засліпити себе "блиском слави". З холодною діловитістю міняла вона коханців, і її рахунки в європейських банках зростали до п'ятизначних цифр, гобто десятками тисяч. Але час минає, краса її блякне, слава — теж, і 1913 рік застає "священну жрицю бога Шіви" учасницею "Рев'ю сорочечок" у другорядному паризькому кафешантані. Їй було тоді 38 років (за паспортом — 30) — вік, коли танцюристки сходять зі сцени.

28 травня 1914 року підписала вона з театром "Метрополь" контракт, який влаштував її зовсім не погано, принаймні на деякий час. Але нещастя хотіло, що того самого року, 28 липня розпочалася перша Світова війна. 2 серпня Мата Гарі занотувала у своєму записнику: "Театр зачинено, війна". Залишившись без праці, рад-не-рад треба було вертатися до Голландії.

У Голландії Мата Гарі знову виступає з танцями і знаходить банкіра, барона ван дер Каппелен, який ставиться до неї люб'язно. Він винаймає для неї умебльовану віллу з штатом слуг. Мата Гарі, думаючи тверезо, вважає, що то останній її шанс, і навіть, викликає до Голландії свою дочку. Виглядало, що бурхливе життя нарешті винесло "жрицю бога Шіви" на спокійний берег міщанського благополуччя. Та через два роки, у серпні 1916-го, капітан Ладуа, шеф французької контррозвідки в Парижі, приймає у своєму

кабінеті голландську даму на прізвище Зелле, яка благає його про перепустку до містечка Віттель, на лінії фронту.

Маргареті МекЛеод, уродженій Зелле набридла омріяна Голландія. Вона довідалася, що життя у Парижі стабілізувалось, театри відкрито й життя вирує знов. І Маргарета кидає останню свою надію, барона і приїжджає до Парижа. І тут закохується, посправжньому, вперше в житті, у російського капітана Вадима Маслова, що прибув до французької столиці у відпустку. Пізніше він повернувся на фронт, потрапив під кулю і лежить тяжко поранений у Віттелі. Вона, Маргарета, мусить його відвідати.

Капітан Ладуа перевіряє розповідь (все вірно), розпитує Мату Гарі про її політичні переконання. І між ними відбувається така розмова:

— Якщо ви, пані Зелле, так любите Францію, ви б могли нам допомогти. Ви розумієте мене?

— Я мушу подумати.

— Будь ласка, і якщо згодиться, приходьте одразу до мене.

Перепустку до Віттеля він виписав і приїхавши там, вона довідалася, що Вадимові Маслову загрожувала сліпота. Маргарета забула про все, доглядаючи коханого. Якось капітан спитав, чи не хоче Маргарета вийти за нього заміж. Вона з радістю погодилась. А згодом подумала: "Він може лишитись калікою, отже, будуть потрібні гроші. Треба згодитись на пропозицію Ладуа, він, мабуть, заплатить, ми з Вадимом одружимося, і я буду найщасливішою жінкою в світі".

16 листопада 1916 р. Мата Гарі повертається до Парижа. Вона не знала, що, за наказом капітана Ладуа, у Віттелі за нею стежили, але нічого компромітующого не побачили. Отже, капітан прийняв її дуже прихильно. Мата Гарі спитала, куди їй треба їхати — до Німеччини чи до Бельгії?

— Бельгія нас більше цікавить зараз, — відповів капітан.

— Добре. У мене там є знайомі. Я напишу їм, візьму найкращі туалети й поїду до Брюсселі. Познайомлюся з військовими, довідаюсь про щось важливе, а потім буду вільною.

— Скільки? — спитав капітан.

— Мільйон, — відповіла Мата Гарі. — Звичайно, якщо моя інформація буде цього варт.

Вона думала, що її кар'єра у французькій розвідці буде такою ж блискучою, як і на сцені. Але все, що забезпечувало їй славу раніше, повернулось тепер проти неї.

Мата Гарі була авантюристкою. Життя навчило її брехати. Коханці можуть повірити всьому — та не шефи розвідки. Мата Гарі була імпульсивною, а шпигун повинен бути холодним. Любила

побалакати — а шпигун повинен вміти мовчати. Так, вона була чарівною жінкою. Однак вона не знала, що часто страх сильніший від кохання.

Вже на початку нової кар'єри Мата Гарі зробила помилку. До Бельгії вона поїхала англійським пароплавом, і хтось прийняв її за німкеню на ім'я Клара Бендікс. Затримка, арешт, і Мата Гарі потрапляє в Лондон. Там помилку з'ясовано, але Марта Гарі обурується: невже ці англійці не могли відразу здогадатися, хто вона? І розповідає про свою таємну місію (адже Англія — союзниця Франції) шефові спеціальної служби Скотленд Ярду серові Безилеві Томсонові, Здивований сер Безил дзвонить до капітана Ладуа і чує у відповідь: “Це якась помилка. Відправте цю жінку до Іспанії”.

Мата Гарі нічого не розуміє. Їхала до Брюсселі, щоб заробити мільйон, а її хочуть відправити до Іспанії... А капітан Ладуа одразу збагнув, що ця жінка зробила помилку, і він сам помилився, взявши її на роботу, і — що подумає про нього сер Безил! А Мата Гарі їде до Мадриду і звідти надсилає до Парижа листа з проханням дати їй інструкцію.

Відповіді немає. Була б Мата Гарі шпигункою, вона б одразу зрозуміла, що все для неї скінчено. Але вона звичайна жінка, яку заворожили мільйон і уявлення щастя з коханим. Вона вирішує працювати самостійно. На щастя, неутральний Мадрид був центром шпигунів.

У телефонній книзі Мата Гарі знаходить адресу капітана фон Калле, німецького військового аташе й пише до нього листа з проханням про зустріч. Це вона називає “схопити бика за роги”. Зачарує німця, змусить його говорити і перекаже все Ладуа.

Одержавши листа від “незнайомої дами”, фон Калле одразу вирішив, що має справу з агентом ворога. У телефонній книзі він значиться капітаном, насправді ж — значно вищої ранги. Втім, французька розвідка не може діяти так одверто, як його кореспондентка. І капітан сповіщає “незнайому даму” про свою згоду. Кілька побачень, флірт — і наслідки: перстень у три з половиною тисячі пезетів і відомості — що німці готують десант у Марокко і що їхня розвідка знає шифр союзників. А найцінніше — цілковите довір'я аташе.

Мата Гарі радіє: Париж знатиме, чого вона варта!

І ось жінка нав'язує контакт з іншим агентом французької розвідки (прийшовши в посольство, чого не зробив би жодний справжній шпигун). Цей агент, вже немолодий полковник Данвіньє, закохується в Маті Гарі як молодий хлопчисько. “Я з ваших”, — зв'яряється йому Мата Гарі. Полковник був захоплений: ця чудова

жінка, крім усього, патріотка Франції! Ні, він сам поїде до Парижа, зустрінеться з капітаном Ладуа і підготує дамі свого серця триумфальну зустріч. (Згодом виявилось, що нарада полковника з капітаном таки відбулася та інформацію, здобуту Матою Гарі, він переказав як свою власну). Ніжне прощання. За кілька днів їде і Мата Гарі.

4 січня 1917 року вона прибуває до Парижа. Зупиняється у дорогому готелі (Франція заплатить!) і дзвонить до Данвін'є. Відповідь — такого нема. У Військове Міністерство — і там його не знають. Мата Гарі йде до Ладуа. Її примушують довго чекати, нарешті, капітан з'являється. Він розгніваний її необачністю.

— Так, я згодна, але яка інформація!

— Оті плітки від фон Калле?! То вже давно відоме. Ви хочете за них мільйон. Жартуйте! Однак залишайтеся у Парижі.

А Вадим Маслов, заради якого Мата Гарі зайнявся шпигунською діяльністю, одержав догану від начальства за "підозрілі знайомства". Про шлюб не може бути й мови.

Минуло три тижні. Мата Гарі чекає відомостей від шефа розвідки. 13 лютого до її кімнати входять п'ятеро поліцейських. "Зелле Маргарета, вона ж Мата Гарі, вас звинувачено у змові і контакті з ворогом. Ідіть за нами."

Жодний розвідник не може не мати контакту з ворогом. Зраджує він лише тоді, коли, замість здобування відомостей, постачає йому інформацію (звичайно, таємну), про країну, якій служить.

У судовій справі Мати Гарі однак нема доказів, що вона зрадила Францію.

У Вітеллі, на лінії фронту, за нею стежили. Протягом трьох тижнів перед арештом вона була під наглядом, і цього разу, як і тоді, не побачили нічого підозрілого. Нічого не дав і детальний обшук.

Якщо припустити, що інформація, одержана Матою Гарі від фон Калле, дійсно не була цінною, її можна звинуватити лише в наївності, але не в зраді.

Чи розповіла щось Мата Гарі німецькому військовому аташе? Так, каже вона. Про настрої французів і можливий весняний наступ армії. Інформація, яку можна було знайти у першій-ліпшій газеті.

Невже на підставі таких фактів можна звинуватити людину у зраді? Звичайно, ні. Був ще один, про який Мата Гарі не знала навіть після того, як її посадили у в'язницю Сен-Лазар (це сталося 13 лютого 1917 року). За два місяці до того французька контррозвідка перехопила рапорт фон Калле до Берліна. Аташе писав, що Мата Гарі — німецький агент номер X21. Ось це звинувачення і кинув в

обличчя заарештованої капітан Бушардон, що вів слідство. Спочатку вона протестувала, потім розповіла все:

“Ще у травні 1916 року, коли я хотіла їхати у Францію, мене відвідав німецький консул в Амстердамі Крамер. Він запропонував збирати у вас інформацію, вручив пляшку з симпатичним чорнилом і 20 тисяч франків. Сказав, щоб листи я підписувала шифром X21. Я погодилась. Німці конфіскували мій багаж 1914 року в Берліні, і я вирішила, що компенсація не завадить. Коли Крамер пішов, я викинула пляшку. Звичайно, жодного листа німцям я не надіслала. Але в Мадриді згадала той випадок і представилась фон Калле як агент номер X21, чим здобула його довір'я. Чому я про це не розповіла раніше? Але ж Ладуа мене б не завербував!”

У цій розповіді — вся Мата Гарі. На розвідки вона дивиться як на коханців. Один дає 20 тисяч франків, вона їх бере і — до побачення. Інший, більш поважний, обіцяє мільйон, значить, він гідний більшої уваги. Звичайно, другому ні в якому разі не можна розповісти про першого, бо ревнуватиме.

Французький суд був обурений тим, що Мата Гарі розповіла не капітанові Ладуа про своє минуле, а фон Калле, ворогові. 20 тисяч

KORBAN Funeral Chapel

907 Main Street
Winnipeg, Manitoba R2W 3P2
Tel: 956-2193

Модерна і вигідна каплиця
Скрізь холодильна система
На складі масмо всі конечні похоронні речі
Паркування авт біля Заведення
(Просимо оглянути нашу каплицю)

**ОДИНОКЕ НЕЗАЛЕЖНЕ
УКРАЇНСЬКЕ
ПОХОРОННЕ ЗАВЕДЕННЯ
У ВІННІПЕГУ**

Martin M. Korban
Управитель і власник

франків, про які б ніхто не дізнався, якби не вона, стали головним і найбільш обтяжливим для підсудної звинуваченням.

Військовий трибунал розпочав роботу 24 липня 1917 року. Франція захлиналася в крові, весняний наступ розгромлено, у країні — розруха і страйки. Шпигуноманія досягла тоді грандіозних розмірів. Навіть самого капітана Ладуа двічі заарештували як зрадника Франції, і лише 1919 року він довів свою невинність. А 1917 він як член трибуналу обвинувачував Мату Гарі. Захищав її якийсь Ключе, старий, сентиментальний і досить поганий адвокат.

Свідків було небагато. Полковник Данвінє, який у Мадриді говорив Маті Гарі, що вона буде променем сонця у його домі, сказав, що одразу пізнав у ній небезпечну шпигунку.

Вадим Маслов, заради якого Мата Гарі вплуталась у авантюру, присягався, що “ця жінка” була для нього лише хвилинною забавкою. Інші свідки не прийшли, обмежившись листами, де дружно обвинувачували її в усіх смертних гріхах.

Лише один з суддів був іншої думки. Лише він згадав, що ця егоїстична, брехлива, безвідповідальна жінка не передала ворогові жодної інформації, нікого не зрадила. Лише він згадав, що справжнім обвинувачем Мати Гарі, був німець, ворог, фон Калле.

Але цього суддю не підтримали. Трибунал засудив Мату Гарі до смертної кари. Вона поводила себе мужньо. На світанку її повезли пустими вулицями за місто. З-під солом'яного капелюшка вибивались сиві, пофарбовані у рудий колір, пасма волосся. Одягнена у вицвілу сіру сукню — останній в житті туалет, — Мата Гарі, Маргарета Зелле-Мак Леод стала перед дванадцятьма солдатами. І останній у її житті офіцер дав їм команду стріляти.

* * *

**PARKWAY
AUTO BODY REPAIRS
ОЛЕКСАНДЕР ПРЕДКО**

531-1227
1974 Dundas St. W.
Toronto, Ont.

Філія
Українського Національного
Об'єднання
Відділ Української Стрілецької Громади
Відділ Організації Українок Канади
ім. Ольги Басараб
Відділ Молоді Українського Національного
Об'єднання

В САСКАТУНІ, САСК.

творюють одноцілу дружню організаційну систему, в якій кипить жвава праця у всіх ділянках організаційного життя. Філія УНО і Братні Організації зі своїм членством є основною силою праці місцевого Відділу КУК, на користь цілої української спільноти в Саскатуні.

Філія УНО і БО ведуть свою працю в домі Філії УНО, що приміщується при:

228 Ave. G. South,
Saskatoon, Sask.
S7M 1V1

*Стилева дерев'яна церква св. Володимира
на оселі Українського Братського Союзу "Верховина"
у Ілен Спей, Нью-Йорк Стейт*

* * *

ГУМОР

Дві старі панни на смерть боялися чоловіків, про яких вони чули стільки поганого і тому вважали, що від них не можна очікувати нічого доброго. Маючи таку негативну опінію про чоловічий рід, вони не хотіли навіть когось в хаті і тому і тримали тільки кітку, якої ніколи

не випускали надвір, побоюючись, щоб кіт її не скривдив.

Нарешті одна із тих сестер одружилася і поїхала зі своїм чоловіком у шлюбну подорож. Кілька днів пізніше сестра, що залишилась дома, отримала поштівку, на якій було написано тільки три слова: "Пустити кітку надвір".

С У Д

Була перша неділя по жнивах. Раненько, ще й не дзвонили на утреню, а кульгавий Хома Кіпчук уже йшов курною сільською дорогою і бив щосили у великий бубон. Люди виходили з хат, а він зупинявся біля кожної й повідомляв голосно:

— Нині по вечірні буде на вигоні під дубом суд старійшин. Приходіть усі, як маєте чогось доправдовуватись!

Здивовані, люди виходили з обійстя й розпитували старого, в чому справа, але Хома, поправивши під пахвою милицю, щоб було зручніше стояти, розгладжував довгі вуса й промовляв таємниче:

— А то, куме, прийдете по вечірні й почуєте самі, — і йшов далі, барабанючи й горлаючи тої самої. Збентежі, люди позирали незрозуміло один на одного, і кожний з них заходився по-своєму розгадувати, чому саме нині збирається суд, бо в селі не чути було жодної сварки, жодних бійок, жодних злочинів.

Уже з прадавніх часів велося так, що коли трапилось що-небудь у селі, як, наприклад, переорав сусід межу, або легіні побились криваво межи собою, чи заскочили когось на крадіжці, то ніхто не йшов позиватись у місто, а за прадавнім звичаєм судилися самі між собою.

Суд складався із семи найповажніших і найстарших віком газдів, судовим залом був вигін або толока поза церквою, а законом — неписані права, які переходили з роду в рід. Кару призначала рада старійшин. По давньому звичаю суд збирався вчасною осеню, коли то бабине літо ще снувало між яблунями легку пряжу, на Довбушевій горі палали гарячим багрянцем крислаті буки, а на долах спалахували вогнем китиці спілої калини чи рябини. Тоді з картоплищ віяло гіркуватим димом і смачним запахом печеної картоплі. Збиралася рада старійшин, а всі, хто мав чогось доправдовуватись, приходили на неї, але тепер, коли ще бабине літо за горами і кожний працював від зорі до зорі, не було часу на наради.

З сільської ради винесли кособокий стіл і поставили його під

старим дубом, а навкруг нього півколом сім стільців. Повагом, неквапливо на вигін вийшло семеро старих чоловіків і засіли коло стола, поклавши спрацьовані руки на високі бартки. У кожного з них довгий сивий волос спадає аж до рамен, біла чорним і червоним вишита сорочка до колін, білі ногавиці, підперезані широким шкіряним чересом, на плечах короткий кептар, облямований куницею, а в руках бартки — ознака страшінства і влади.

Дивлячись на них, в уяві повстала велична картина сивої давнини. Напевне й тоді їхні пращури сходились отак на громадське віче, як і тепер, засідала під столітнім дубом старійшина, встромивши в землю вічове знамено, і тоді починалась рада. Її чинили мудрі старожили, батьки свого народу, воїни, скотарі. А тут найстаршим із усіх був Іван Белей, прозваний Патериця, якому вже давно пережило за вісімдесят п'ять, але він усе ще тримався чіпко, за ним слідував Мирон Костур, який паламарював, а далі Яцько Брик, Роман Тур, Семен Смерека, Штефан Співун і Олекса Вітровий, — всі як один, старі, бо давно перевалило їм за вісімдесят, сиві, поважні, свідомі своєї влади.

Люди сходилися поволі на вигін і гуртувались у натовп, чоловіки окремо, а жінки окремо. Чоловіки папахували з саморобних коротких люльок і голосно розмовляли про врожай, про податки, дехто закидав по слівцеві про політику, а жінки гуторили собі про сільські новини або про газдівство. Тільки молодь пустувала, жартуючи та сміючись голосно.

Нарешті паламар Мирон устроїв у землю бук, а Белей Патериця підвівся і, стукнувши барткою по столу, обвів поглядом присутніх і мовив:

— Чесна громадо! Починаємо суд. Кожний, хто має якусь скаргу, най сміло виступає перед нами.

Всі притихли спочатку, а через певний час загомоніли, переглядаючись між собою, але Патериця ще раз стукнув по столу і гомін притих. Із гурту відлучилась ще не стара жінка, Федорчукова Ганка, і поправивши на ходу хустку, витерла заплакані очі й підійшла до ради.

— Чесний суде! Я прошу правди для моєї дочки Єлени. Всі ви добре знаєте, що вона чемна, працюювата й порядна дівчина, а не якась пуста фльорка. Цілий рік ходив до неї Омелько Мартинець, уже і в коморі спав, обіцяв, що візьме її в жони, а тепер лишив її тяжкою й оминає нашу хату другою дорогою. Зробив нам великий сором, забрав дівці вінець, а тепер її хто візьме? Всі знаєте, які то вдовині достатки: одна нивка й наші руки. Обі ми працюємо від ранку до ночі і в нікого хліба не просимо. А тепер такий стид! Прошу вас, чесних старійшин, розсудити, як нам бути, — сказала

вона й відступила набік, де стояла, ховаючись за плечима присутніх, її дочка.

З-за стола підвівся Мирон Костур.

— Най прийде Омелько Мартинець і стане перед нами. Послухаємо, що він казатиме.

До столу підійшов несміливо чорнявий парубок, опутивши голову перед старійшиною.

— Що ти скажеш, Омельку? Чи правду говорила Федорчучка?

Парубок знітився, з червоного став аж багрянний. Якийсь час він ще мовчав, а далі, заїкуючись, сказав тихо:

— Правда, свята правда. Я ходив до Єлени цілий рік і, може, женився би з нею, але, ади, неньо не велить. Вона файна, роботяща і добра, але бідна, а неньо хочуть багату невістку.

Люди заворушились, почувись окрики:

— А як ходив до неї, не знав, що бідна!? Ади багачик... забавлюся йому в дівки вінок забрати, а тепер чуєте, що каже, потерчук? Не велить неньо! — кричали жінки, а найбільше стара Бахурка.

Парубок зіщулювався, ніби під градом, стояв ні в сих ні в тих, не знаючи, куди подіти очі. Тоді виступив його батько, ще не старий присадкуватий і міцний мужчина, скинувши кресаню й розгладивши пишні вуса, мовив до ради:

— Я, чесні радці, не маю нічого проти Єлени. Дівка файна, роботяща й не було чути за неї недоброї слави. Якщо Федорчучка дасть їй ту нивку, що межує з моєю, то вже, як такий мус, най побираються. Двоє рук у господарстві придадуться, а я ще, слава Богу, маю з чого одну губу більше прогородувати.

Тепер зчинилась ціла буря. Дивлячись злісними очима на Мартинця, громада загула, а потім загорлали люди один наперед другого:

— Ади, багач, усього йому замало! Тепер ще й бідняцької нивки забавлюся йому! А подавився б ти нею! Нема на нього ні кари божої, ні стида людського!

Старий Патериця гупнув по столу й скрикнув:

— Ану, громадо, тихо! — А тоді до Федорчучки: — Ну, Ганко, ти чула, що казав Федір? Пристаєш? Стара — в лемент:

— Ой госпідку святий! А я з чим лишуся?! Таж та нивка нас дотепер годувала. Хіба мені вже таки відразу хату підперти кілком і йти в жєбри.

І знову загомоніли люди обурено, а старе жіноцтво почало схлипувати. Тоді старий Патериця промовив до Мартинця:

— То як, Федоре? Таки стоїш на своїм, щоби Федорчучка дала нивку, інакше не даш благословення Омелькові?

— Бо є так!

— Тоді ми, старійшина, розсудимо вас.

Всі семеро радців стали радитись пошепки, і по короткій нараді встав Патериця і, надівши на голову кресаню, вдарив по столу барткою і промовив врочисто:

— Ми, старійшина села, що нині справуємо суд, присудили, що або Омелько жениться на Єленці, а нивку вона дістане по смерті матері, або Омелько заплатить дівці за вінок стільки, скільки вона скаже. Як Єленка лишиться невідданою, то Омелько даватиме річно дитині на харч та вбрання, поки їй не сповниться вісімнадцять років. А якщо Єленка віддасться за другого, тоді Омелько не даватиме на дитину нічого.

Серед людей зчинився галас, аж поки не вийшов перед громади старий Мартинець і, блискаючи очима, крикнув сердито:

— Та вже Омелько най бере Єлену, коли так суд присудив, але нивка все таки буде моєю.

Патериця підсміхнулася і, покликавши молодят, сказав:

— Ви чули, що неньо сказав... Завтра подавайте на оповіді, а за чотири неділі відбуйте весілля.

Молодята, поклонились низенько старійшині і, поглядаючи одне на другого, відійшли щасливі, а люди, вдоволені присудом, заспокоїлись.

На цьому, здавалось, суд закінчився, дехто вже збирався відходити, але тут старий Мирон Костур стукнув топірцем по столу й сказав:

— Не розходіться, чесна громадо! Маємо ще одну скаргу!

До стола підійшов поважний газда, Тимофій Шевчук, шанований у селі за його чесність і справедливість. Скинувши кресаню, він пригладив п'ятірнею волос, а вже тоді повів спокійно:

— Чесна старійшино, і ви, чесна громадо! Прийшов я жадати правди. Оце тиждень тому пішов я зі своєю жінкою на поле пантрувати, щоб була не прийшов із лісу Мисько* і не потолочив жито, яке вже було складене в полукіпках. Ніч була місячна, ясна, все видно, як на долоні. Як знаєте, моя нива он та, що під лісом, межує із Федьковою Чорнія. Сидимо ми собі за полукіпком і пантруємо, аж тут нараз вигулькнув звідкілясь чоловік, а за ним, пригнувшись до землі, жінка. Місяць якраз сховався за хмару і я зразу не міг розгледіти їх. Моя Євка перестрашилась, хреститься й шепоче: "Свят, свят, Тимофію, се, видать, нечисті духи". Перехрестися й не дивись на них", вгамовую жінку, а сам я не з боягузів, не стерпів і кажу дружині: "Сиди тихо, зараз ми визнаємо, що то за нечисті духи". Дивлюся, а чоловік бере по сніпкові з полукіпка, що біля межі, подає його жінці, а вона кидає його за межу. Отак вони перекинули майже весь полукіпок, а я все дивлюся й мовчу. Аж на їх

біду, вплив місяць з-за хмари. Я дивлюся, а то Федько Чорній із своєю жінкою, Параскою. Тоді ми з Євкою вискочили і до них, а вони навтеки. Полукіпок ми з жінкою забрали назад і склали на місці, так що я шкоди не маю, але хочу, чесна громадо, аби ви зробили суд над ними, бо як будемо мовчати, то в нашому селі розплодяться злодії. Дотепер про таке не було чути, правда, десь часом пропадала в когось курка, хто-зна, котрийсь бідняк не мав що дати слабій дитині, але брати з чужого поля жниво, то вже таки крадіж.

Люди слухали, гомоніли, доки старійшина вислухала Тимофієву скаргу, аж доки Патериця не наказав привести перед суд винуватців, Федька й Параску Чорніїв. Через півгодини перед старійшиною стали похнюплені, згорблені, ладні в землю лягти, крадії. Людей — як запалило, почали кричати на них, прозивати, ба навіть плювати, аж доки Патериця знову не стукнув топірцем по столу. Коли стихло, він звернувся до Чорніїв:

— Нашому суду доніс Тимофій Шевчук, що впіймав вас обох, крадучи снопи з його ниви. Правда це?

Чорнії мсзчали, потупивши очі в землю. Патериця ще двічі повторив запитання і аж на третій раз Федько кивнув кошлатою головою і прошепотів:

— Правда.

— А чому ти пішов на такий гріх? Хіба не знаєш, що то крадіж, забув ти, що закон божий глаголить? А він каже: "Не вкради!"

— Я подумав, що в нього більше поля, — аж три ниви, а в мене під житом тільки одна, а челяді в хаті багато. Я, може би, не пішов на таке, але Параска. "Ади, — каже, — в нього лише четверо дітей, а має три ниви, а в нас їх шестеро голодних ротів і лиш оця одна, тож пару снопів майже не впізнати. А для нас воно — поміч". І юдила мене, юдила, поки не пішов я з нею, але в мене нема ані стебельця чужого, Тимофій своє відібрав.

Федько змовк, понуривши голову, а коло нього хлипала голосно Параска.

Старійшина радилась між собою. За якийсь час Патериця стукнув тричі по столу топірцем і проголосив присуд:

— Завтра раненько йтиме присяжний селом і викликатиме бубном людей із хат, аби дивились на злодіїв. За ним ітимуть старші ґазди, а за ними обоє Чорнії із снопом під пахвою. Так вони мусять пройти через усе село, аби їх виділо і мале, і велике.

На цьому суд закінчився. Семеро старожилів, надівши на голову кресаню, встали з-за стола й пішли повагом додому, а люди ще певний час обговорювали присуди.

Другого дня раненько, як тільки зійшло сонце, кульгавий Хома ішов по селу і бив щосили в бубон. За ним ішло кілька старших газдів, а за ними обоє Чорнії, аж чорні від сорому, несли під пахвою по снопу. Дійшовши до сільської ради, Чорнії повинні були вислухати догану від війта і аж потім могли вертатися додому. А до того часу за ними бігла галасуюча дівтора, обзиваючи їх гнівними словами.

Зі збірки "Серця на грані" —
Букарешт, 1984

INDUSTRIAL COATING CO.

В л а с н и к и

Т. і В. БОЯР

**продукція індустріяльних лаків,
емалю, варнішів і фарб**

800 Garvey Dr. WESTON, ONTARIO Tel: 741-5620

Home of

M. & S. QUALITY MEATS

СМАЧНІ М'ЯСНІ ВИРОБИ НАЙЛІПШОЇ ЯКОСТІ

Tel: 942-4924

915 Main Street

Winnipeg, Manitoba

УВАГА!

*У серії видань Науково-Дослідного Інституту імені О. Ольжича
появилася друком нова багатоілюстрована книжка
про діяльність ОУН на землях України в роках 1938-1944 п. н.*

“ НА З О В К И Є В А ”

**Український націоналізм у II-ій Світовій війні;
збірник статей, спогадів і документів.**

Під редакцією К. Мельника , д-ра Олега Лашенка та Василя Вериги.

Книжка має 542 сторінки й у твердій оправі, з гарною кольоровою обгорткою, в Канаді й у ЗСА коштує \$30.00, а в м'якій оправі \$25.00.

Ця нова публікація є дуже на часі, бо в ній є цілий ряд свідчень не про коляборацію націоналістів з німцями, але якраз навпаки, як націоналісти воювали й гинули з рук німців, обороняючи. інтереси українського народу.

Замовляти можна у ВИДАВНИЦТВІ “НОВИЙ ШЛЯХ” у Торонто,
“САМОСТІЙНА УКРАЇНА” в Чикаго або “УКРАЇНСЬКЕ СЛОВО” у Парижі

Філія Українського Національного Об'єднання

Відділ Української Стрілецької Громади

Відділ Організації Українок Канади ім.Ольги Басараб

у ВАНКУВЕРІ, Б. К.

Веде культурно-громадську працю на терені Ванкуверу.

Філія УНО є складовою організацією Відділу КУК, в якому працюють не тільки делеговані представники УНО, а також, в міру потреби, і члени.

8151 Minler Rd.

Richmond B.C. V7C 3T8

Tel.277-6578

УКРАЇНСЬКЕ НАЦІОНАЛЬНЕ ОБ'ЄДНАННЯ

Філія ім. Євгена Коновальця

(рік заснування 1938)

УКРАЇНСЬКА СТІЛЕЦЬКА ГРОМАДА

Відділ ч. 15

(рік заснування 1932)

ОРГАНІЗАЦІЯ УКРАЇНОК КАНАДИ

Відділ ім. Ольги Басараб

(рік заснування 1939)

В ТАНДЕР БЕЙ, ОНТ.

Проводять суспільно-громадську, культурно-освітню і харатативно-допомогову працю та плекають серед свого членства і української громади духа єдності і свідомости до розуміння спільних інтересів та всебічної моральної і матеріальної підтримки визвольним змаганням українського народу, з метою відзискання і закріплення незалежної України.

Вище згадані організації приміщуються у власному домі при:

704 McKenzie Street, Thunder Bay "F", Ontario

P7C 3L4

Філія Українського Національного Об'єднання

Відділ Української Стрілецької Громади

Відділ Організації Українок Канади ім. Ольги Басараб

Відділ Молоді Українського Національного Об'єднання

у ВІНДЗОРІ, Онтаріо

Управа і членство Філії УНО і Братніх Організацій працюють у згоді і взаємній пошані, на користь і добро організації та української визвольної справи.

Філія УНО і БО мають свій дім, в якому ведуть свою організаційну діяльність.

Дім Філії УНО і БО приміщується при :

1033 Ottawa Street

Windsor, Ontario

N8X 2E3

З ОКРАЙЧИКОМ СОНЦЯ

У той день, їм здавалося, сонце гріло миліше, ніж будь-коли тієї осени. Вони сиділи в парку, над потоком, на лавці, на якій познайомилися на початку літа і зустрічалися кожного дня, коли тільки дозволяла погода, хоч ніколи про це не домовлялися.

Гріючися на сонечку бабиного літа, споглядали відкритий краєвид, що біг до обрію, і перекидалися словами. Коли сонце вже майже доторкалося землі, було переговорено не одне: про події світового значення, прочитані ними обома в останніх числах часописів, що поприходили до пансіону для старших людей, у якому обоє жили; продискутовано новини ближчого засягу; заторкнуто проблему людського здоров'я в широкому розумінні цього поняття, від чого поступово перейдено до обговорення більш конкретних недомагань, що турбували кожного з них особисто, якими переважно наділяє людей їхній старший вік.

Недалечко, трохи збоку навпроти, на лавці, оберненій спиною до потоку, сиділа молода пара. До неї повсякчас підбігав хлопчина років п'яти, що радісно бігав по опалому листі, кожного разу несучи листочок і віддаючи його по черзі — то одному, то другому. Чоловік і жінка захоплено роздивлялися листки і клали — кожний свій — біля себе поруч. Старша жінка, спостерігаючи молоду родину, промовила:

— Колись і ми сиділи отак поруч з моїм мужем, а наш син нам так, як оце їхній їм тепер, приносив листочки.

— Моя небіжка дружина завжди казала, що життя людини, як мить.

— Ваша покійна дружина мусіла бути особливою людиною, хай з Богом спочиває... Вона вам завжди, як біблія.

Запанувала мовчанка.

Від якогось часу якраз те, що їх привело до приязні, ставало обох усе більше й більше дратувати. Вони обоє це вже добре помітили, але над такою зміною речей ніхто з них глибше не задумувався.

Кілька місяців після того, як померла його дружина, діти привезли його до цього пансіону, де вона вже жила півтора року. Вона так добре пригадує який він був спантеличений, як багато говорив про свою покійну дружину. А вона його слухала із щирим співчуттям. Вона тоді вперше подумала, що чоловіки, повдовівши,

більш безпорадні ніж жінки, тяжче ніж жінки пристосовуються до свого так раптово зміненого життя. У неї, як і в нього, були діти, які час від часу відвідували батьків та забирали до себе додому погостювати на свята чи якісь неділі, якщо їм на перешкоді не ставали інші пляни.

— Вони мені нагадують мене з моїм мужем у колишніх часах, що вже мені здаються були в моєму іншому житті, — по довгій мовчанці промовила жінка, дивлячись на молоде подружжя.

— Моя небіжка дружина завжди казала, — почав чоловік і спинився. Він винувато подивився на жінку і за коротку мить додав: — Гарна осінь цього року.

— Дякувати Богові, — відповіла вона, — майже кожного дня цієї осені можна було посидіти на сонечку.

— Дякувати Богові, — повторив чоловік. — А в світі страшні речі діються, хоч тих газет вже й не читай.

— Мій муж говорив, — почала жінка, але чоловік їй зразу ж перебив:

— Ви так часто згадуєте свого небіжчика мужа... царство йому небесне. Що то як добра людина... ніколи не зійде з думки.

Вона зідхнула.

— Як ваш артрит? — спитала жінка по довгій мовчанці. — Чи користуєтеся тією порадою, що я вам дала влітку?

— Та ніби часом так. Але, коли добра погода, то й без того почувуюся краще. Моя небіжка дружина казала, що немає на світі кращого ліку на всяку недугу, як ласкаве сонечко.

— Вона завжди має рацію, — відповіла жінка. У її голосі дуже легко можна було вловити подратування.

А як ваше серце після тих ліків, що вам приписав лікар останнього разу? — спитав чоловік лагідним голосом. Він витягнув з кишені складену газетну сторінку і подав жінці. — Я тут щось для вас зберіг. Там порада одного знаменитого лікаря; каже, як доглядати слабе серце.

— Дякую, — промовила жінка, — прочитаю вдома.

Вона поклала газету в торбинку і, трохи в ній понишпорившись, витягнула задрукований клаптик паперу й подала чоловікові.

— Там, кажуть, що майже всі недуги можна тепер вилікувати вітаміном Ц. Не тільки артрит, але навіть і рак.

Йому здавалося, у її голосі він вловив якусь спеціальну турботливу нотку, призначену тільки йому, і, зворушений, шукав слів, щоб сказати їй щось приємне, та вона зупинила його намір, заговоривши далі:

— Мій муж не признавав жодних вітамінів. Знаєте, як то кожний

справжній мужчина...

— Моя небіжка дружина також за себе не дбала. Все за родину і за родину, — проказав він ображеним голосом. — Що то була за золота душа...

Після того вони довго, похнюплені, сидіти мовчки.

Від потоку повіяв холодний вітрець. І не помітили, коли молода родина пішла. Більша частина сонця вже закотилася за обрій. Вона сказала:

— Треба йти. Ми засиділися. Мабуть, уже й спізнилися на вечерю.

Вони встали. Раптом він доторкнувся її руки і промовив:

— А що, якби ми отак одружилися?

— І що це вам прийшло до голови!

— А чому ні?

— Бачите, отой крайчик сонця на обрії, він, як тепер наше життя, ось-ось зайде.

— А чому ви думаєте, що за обрієм нам буде зле, коли туди пішло сонце? Моя небіжка дружина казала... — почав він і урвав.

— А, крім того, де б, ви думаєте, ми жили, — сказала вона і зразу ж додала, — та ще й у чотирьох.

Він хвилину подумав.

— Та десь уже місце знайдеться. І на чотирьох. Якщо всі добрі люди, було б, як кажуть, може, і в тісноті, та не в обиді.

— Краще ходімо, — сказала вона, і вони потьопали стежкою, що вела до пансіону. По дорозі він говорив:

— Ви ж ту пораду, що я вам дав, обов'язково прочитайте. Там спеціалісти по серцевим недугам радять пити виноградний сік. Кажуть, що дуже добре впливає на кожне серце.

— А ви не загубить того, що я вам дала, — відказувала вона, — про той диводійний вітамін Ц. Скажете мені пізніше, що ви про те все думаєте...

Коли вони ввійшли до пансіону, біля дверей стояла директорка. Вона вважалася дуже строгою, бо любила порядок, і її пансіон мав славу найкращого в штаті.

— Ви спізнилися на вечерю, — заговорила вона незадоволеним тоном. — Скільки вам потрібно пригадувати? Чи ви ще й досі не знаєте... — вона раптом спинилася; її очі зустрілися з очима чоловіка, а за мить — жінки. Невідомо, що вона там побачила, але всміхнулася і зразу ж заговорила зовсім іншим тоном:

— Ідіть до їдальні. Я певна, що для вас там ще щось знайдеться, щоб не лягли спати голодними. Але, на другий раз, краще пильнуйте часу. Ідіть швиденько, поки ще не розійшлася з кухні служба.

Чоловік узяв жінку за руку і вони почовгали до їдальні.

ПЕРЕДПЛАЧУЙТЕ! • ЧИТАЙТЕ! • ПОШИРЮЙТЕ!

ВИДАЮТЬ ОО. ВАСИЛІЯНИ

ВИХОДИТЬ ЩОМІСЯЦЯ У ВИГІДНІМ ДО
ЧИТАННЯ ФОРМАТІ З ГАРНОЮ, МИСТЕЦЬ-
КОЮ ОБГОРТКОЮ.

**ПЕРЕДПЛАТА ТІЛЬКИ \$11.00 РІЧНО.
КАЛЕНДАР "СВІТЛА" — \$6.00.**

Адреса :

The Basilian Press

286 Lisgar Street ■ Toronto, Ont., Canada M6J 3G9 ■ Tel.: 535-6483

Ваші знайомі чи рідні будуть Вам вдячні весь
рік, коли як Різдвяний Дарунок замовите для
них „СВІТЛО”

• • •

ДРУКАРНЯ ОО. ВАСИЛІЯН

ІЗ ВЛАСНОЮ ПЕРЕПЛЕТНЕЮ

виконує сумлінно й за умірковані ціни всякі
друкарські роботи: ЧАСОПИСИ, ЖУРНАЛИ,
КНИЖКИ, ВІДОЗВИ, АФІШІ, ЛЕТЮЧКИ,
КАНЦЕЛЯРИЙНІ ДРУКИ, КОВЕРТИ, ВІЗИ-
ТІВКИ, ВЕСІЛЬНІ ЗАПРОШЕННЯ, ДРУКИ
У ДВОХ АБО Й БІЛЬШЕ БАРВАХ, ТОЩО.

The Basilian Press

286 Lisgar Street ■ Toronto, Ont., Canada M6J 3G9 ■ Tel.: 535-6483

3 архіву Землі

Роман ЮРА

ПІД ВАЛАМИ ПЕРЕЯСЛАВСЬКИМИ

Наша прадавня земля має невичерпні скарби історії. Тим-то кожна із вдалив розкопок археолога — це відкриття, подія, нова, вихоплена “з-під землі” сторінка життя народу.

... Це було 1962 року. Того дня на дитинці древнього Переяслава за якихось десять кроків від Михайлівської церкви, куди прийшла група українських “читачів землі”, шуміли, як і завше, овочеві дерева, і тільки в поглядах господарів приватних будинків можна було піймати деяку неприховану заклопотаність. А ще більше — цікавість: то на їхніх грядках і навіть під фундаментами жител знайдено залишки древньої споруди, складеної з цегли брущатого типу. Таку цеглу називають “литовською” і відносять до XIV — XVII ст., коли її повсюдно застосовували будівничі в Україні, в Білорусі та Литві.

Розкопками експедиції Інституту археології АН УРСР зацікавилися вчені, а дослідження конструктивних особливостей споруди спричинилися до несподіваних відкрить: датована другою половиною XI століття монументальна цегляна будова виявилася першим, найдревнішим переяславським пам’ятником цивільного будівництва епохи Київської Русі (досі були відомі лише стародавні церкви).

Вдалося видобути основні частини будівлі, визначити її план. І перед очима розкрилася надзвичайно цікава картина.

... Фундаменти й низ споруди залягають на глибині двох з половиною метрів від сучасного рівня поверхні; залишки стародавньої споруди були перекриті валом, що згодом розсунувся. На цьому місці в XVI-XVIII ст. буяло міське життя, про що свідчать рештки хат і господарських будівель, а також велика кількість знайдених речей. На жаль, пізніші будівлі дуже пошкодили стародавню споруду.

Розкопаний палац має прямокутну форму (18 на 11 метрів) і ділиться поперечною стіною на два, майже однакові за площею,

приміщення з окремими входами. Південний вхід мав східці з шиферних плит. Отже, підлога будівлі була нижча рівня тогочасної поверхні. Будь-яких слідів внутрішніх стін всередині обох приміщень простежити не вдалося. Можливо, їх і не було, і обидві кімнати являли собою приміщення загального типу, які могли з'єднуватись проходом, розташованим у поперечній стіні.

Масивність поздовжніх стін (товщиною півтора метра), застосування східчастих фундаментів та контрфорсів свідчить про багатоповерховість будівлі й склепінчасте перекриття. В його конструкції передбачено спеціальні глечики-голосники. Покрівля споруди була в основному черепичною, лише в окремих місцях застосовувались свинцеві листи. Знахідки численних уламків черепиці становлять значний інтерес: про черепицю як покрівельний матеріал у стародавній Русі—Україні досі не було відомо (за винятком незначних знахідок при розкопках Десятинної церкви у Києві 1948 року).

Техніка будівництва унікального палацу — типова для переяславської архітектурної школи другої половини XI ст. Фундаменти й стіни від самого низу — змішаної кладки, при якій ряди великих каменів чергуються з одним-двома рядами плитовидної цегли-плінфи. Фундаменти не мають обрізу — вони безпосередньо переходять у стіни. Зокрема, так було складено підоснови будівлі й стіни Єпископських воріт з надбрамною церквою святого Федора (1098 р.). Подібне мулярування спостерігається й при розкопках церкви на площі Возз'єднання, яку ототожнюють з церквою Богородиці (1098 р.) на Княжому дворі.

Камінь, з якого складено фундаменти й стіни цієї споруди, — пісковик із Зарубинецького та Канівського родовищ. Звідти його транспортували до Переяслава по Трубайлу. Вражають розміри каменів у нижніх частинах фундаментів, особливо біля кутів будови. Деякі брили мають у довжину до 1,3 метра при висоті до 0,8 метра... Кладені вони на спеціальному вапняному розчині. Домішка потовченої цегли надає цьому розчину рожевого забарвлення.

Та особливий інтерес викликала фігурна або лекальна цегла, яку знайшли в будівельному розваллі. Значна кількість фігурної цегли, представленої всіма відомими в Наддніпрянській Україні типами форм, свідчить про те, що фасади споруди прикрашувались профільованими пілястрами, орнаментом "поребриком", а в карнизах — так званим "гуськовим обломом".

Інтер'єри переяславського будинку-красеня мали винятково багате художнє оформлення. Навряд чи можна назвати які-небудь кам'яні споруди давньої Русі—України, які були б прикрашені з більшою пишністю! Інкрустована мозаїкою шиферна підлога,

численні куски мармурових архітектурних деталей — колон, плит, карнизів, панелей, так звана флорентійська мозаїка з восьмикутних брахчевидних мармурових вапняків, керамічні поливні плитки й, нарешті, кубики різнокольорових смальт з настінних мозаїчних композицій, немов велеречиві свідки, розкривали перед нашою уявою те, якими чарівними були колись внутрішні оздобы залів цієї будівлі...

А в одному місці розкопок нам просто поталанило: мармурова капітель колони, прикрашена пальметками і шишками, немов виринула перед нашими очима з тієї сивої давнини... Сам мармур і характер оброблення капітелі має проконнеське походження (від назви острова Проконнес в Мармуровому морі). Можливо, що ця капітель в нашій будівлі була використана вдруге, бо з одного боку внизу вона підтесана і, певно, спочатку була притулена до стіни або стовпа. А втім, цілком ймовірно, що її в готовому вигляді привезено з Візантії і підтесано на місці. До цього часу знахідка мармурової капітелі в Переяславі є поодиноким. Мармурові капітелі візантійського характеру відомі лише в Києві з розкопок декількох тамтешніх будов X-XI ст.

У руїнах описуваної переяславської споруди збереглися з віків також куски круглого віконного скла з характерними, “загнутими” бортиками та залізнi цвяхи з широкими капелюшками, що служили для укріплення штукатурки. В нижньому шарі будівельного розвалу дослідники натрапили ще на одну унікальну знахідку — шість кусків керамічних водогінних труб діаметром 11,5 і 14 см. при товщині стінок 0,8 — 1 см. З'єднувалися вони за допомогою специфічних розтрубів і за характером аналогічні візантійським і херсоннеським.

... Розкопки однієї з найстаріших цивільних давньо—українських споруд передмонгольського періоду принесли науковцям справжню радість.

Серед інших знахідок нам вдалося виявити багато й таких, які безпосередньо не зв'язані з будівлею, але самі собою цікаві. До них належать численні куски керамічного й скляного посуду, шиферні пряслиця від веретен, скляні браслети, вироби з кістки й рогу, бурштинові підвіски, вудила, шпора, кістень, наконечник списа тощо. А в одному з приміщень споруди знайдено свинцеву печатку. Після зняття з неї злежалого шару археологи побачили на лицевому боці зображення Божої Матері, яка молиться, — символ належності печатки митрополитові або єпископові, — і круговий напис: “Мати Божа, допоможи рабу Твоєму...” (грецькою мовою). Шкода, що місце, де написано ім'я, дуже окислилось, і прочитати його неможливо. На зворотному боці печатки — погрудне зображення архангела Михаїла і такий же нерозбірливий круговий напис. Кому

належала ця печатка, не з'ясовано, але немає сумніву, що комусь із кола владичної сфрагістики.

Вже наприкінці розкопок ми звернули увагу й на, здавалося б, випадкові прошарки попелу, вугілля, а також каміння та цеглу з дуже обпаленою поверхнею. Це дає підставу вважати, що рідкісна споруда загинула внаслідок пожежі десь у 1239 р. під час татаро-монгольської навали.

Плян відкопаної будівлі й характер її оздоблення, конструктивні особливості й техніка будівництва не залишають жодних сумнівів у тому, що перед нами — залишки однієї із споруд архітектурного комплексу, побудованого у 80-х роках XI ст. переяславським митрополитом Єфремом, про що є згадки в наших літописах. Грандіозне, як на той час, будівництво кам'яних споруд кінця XI ст. у Переяславі було однією з найцікавіших сторінок давньоукраїнського будівництва. Після побудови 1037 року Ярославом Мудрим "града великого Києва" комплекс споруд Переяслава був найзначнішим явищем в архітектурі Київської Русі.

* * *

А П Т Е К А

————ACRON PHARMACY LTD.————

в л а с н и к и:

Борис СЕМЧИШИН і Іван КЛИМАСHEВСЬКІ

2425 Bloor Street West Tel: 766—2401

2318 Lake Shore Blvd. W. Tel: 259—6361

Toronto, Ontario

В СУТІНКАХ БУДУАРІВ КАТЕРИНИ II

Майже ціле ХУІІІ століття, як тільки помер Петро I, на російському престолі сиділи жінки. Першою коронованою царицею була дружина Петра — Катерина I (1725-1727), далі племінниця — Анна Іванівна (1730-1740), потім донька Петра I — Єлисавета (1741-1761). Катерина II, що зайняла престол в 1762 році, сиділа на ньому аж 34 роки, тобто до 1796 р. Якщо Росія за той час територіально розросталася і формально зміцнювалася, то це була заслуга переважно німецьких правителів, які опанували царський двір, і добрих полководців, як П. Румянцев, О. Суворов, Г. Спірідонов чи Ф. Ушаков, бо самі цариці займалися веселішими справами. Винятком була тут Катерина II, що державним справам приділяла не менше уваги, як і своїм коханцям та взагалі веселому життю. Народилася вона у 1729 р. в Штеттіні, (сьогодні польське місто Щецин), в сім'ї дрібного німецького принца — генерала пруської армії. Софія-Августа-Фридерика Ангальт-Цербстська була здібною, начитаною, як на свій вік, дівчиною. І коли, маючи 15 років, вона попала в російську столицю, на царський двір, то досить швидко зуміла вивчити нелегку для німців мову і засвоїти місцеві звичаї.

На той час Росією володіла Єлисавета Петрівна, якої день за днем проходив на маскарадах, бальях, полюваннях. Бенкети тяглися безконечно, розпустою просякнутий був увесь двір, а прикладом служила сама цариця. В таке оточення потрапила 15-літня принцеса в 1744 році і в ньому протягом 18 років "оформляла" майбутню програму самостійного панування, навчаючись у своєї попередниці мистецтва організації "развлечений", тобто розваг.

Через рік після прибуття на царський двір, в 1745 році Софія-Августа-Фридерика, вихрестилася вже на Катерину, вийшла заміж за престолонаслідника російського трону, також німецького принца Карла Петра Ульріха, — сина Анни, дочки царя Петра I, заміжньої за одним з гольштинських німців, яких в ті часи повно було на царському дворі. Проте молода німецька пара не дібралася під жодним оглядом. Карло-Петро був людиною з неглибокою

натурою, мінімальною освітою і такою ж товариською огладою, а до того мав ще й фізичні недоліки в будові статевих органів, внаслідок чого замість любови у Катерини витворилося до чоловіка відчуття огиди. Правда, Катерина ще до шлюбу доцінила вартість інших мужчин. Її першою “жертвою” став ад’ютант престолонаслідника — Солтиков. Наслідки флірту не дали на себе довго ждати. Престолонаслідникові, що після вихрещення затримав за собою ім’я Петро, довелося прискорити весілля і досить швидко справляти хрестини сина Павла, який зайняв престол по смерті матері, в 1796 р. Формально це було продовження роду Романових, але фактично крові цього роду в нього не було вже ані краплини.

Коли романс почав затягуватись, Єлисавета Петрівна вислала Солтикова в дипломатичну місію за кордон. Таким способом кінчалися тоді всі романи у щасливому випадку, — бо ще в резерві була можливість попробувати батогів, тортур, а накінець складення голови під сокиру ката. Жінки звичайно покутували гріх в монастирі.

На місце Солтикова Катерина підбрала собі польського шляхтича — Станіслава Понятовського. Вихований в Парижі — тодішньому європейському центрі політичного, наукового і літературного життя, пан Станіслав набрався зовнішнього блиску, засвоїв мистецтво риторики, вивчив на пам’ять дещо галантних фраз, які повторяв сам на сам перед кожною жінкою, засвоюючи собі таким чином звання льва салонів. Прибувши в Петербург, як секретар англійського посла Вільямса, веселий, товариський і симпатичний молодець швидко припав Катерині до вподоби. Втаємничені говорили, що початковий флірт перетворився згодом у справжню любов, тому-то, засівши на троні імператорів, Катерина відразу нагородила Понятовського званням польського короля. Це був останній в історії Польщі король.

По смерті Єлисавети Петрівни царем став Петро III — чоловік Катерини. Однак Катерина переважала чоловіка і розумом, і освітою, і амбіціями, тому роля царевої жінки їй зовсім не імпонувала. Вона хотіла бути самовладною імператрицею. Петро III скоро зорієнтувався в тих забаганках, тому став був підготовляти для жінки відповідний павільйон в ... шлісельбурзькій кріпості. Проте жінка виявилася звиннішою. З допомогою втаємниченої княгині Дашкової Катерина притягнула на свій бік гвардійських офіцерів — братів Олексу і Григорія Орлових, ті добрали ще своїх кількох друзів, які спільно Петра ув’язнили. Внаслідок того Катерина стала імператрицею. Ще того ж таки дня Петро підписав зречення від престолу. Проте Катерина знала, що живий цар і в тюрмі небезпечний, тому знайшла спеціалістів, які цю небезпеку зліквідували. Це були три офіцери — згаданий вище Олексій Орлов,

князь Барятинський і якийсь підрядний офіцерик — Теплов. Ця трійка відвідала ув'язненого царя, приносячи новину, що нібито його вивезла до Німеччини. Втішений цар запросив гостей на обід, при якому Орлов всипав цареві у вино отруту. Доза була трохи замала, тому жертву довелося додушити хусткою. А через кілька днів Катерина видала маніфест, в якому з великим жалем сповіщала народ про несподівану смерть чоловіка.

Похорон відбувся величаво, проте це не перешкоджало людям говорити, що справа не зовсім чиста. Найбільше розмов було між гольштинськими вояками — земляками покійного, які були свідками останніх випадків. Тому що такі свідки були не бажані, їх відіслано на батьківщину, лише дорогою корабель “випадково”... затонув, а солдати, що врятувалися на скелях, загинули з голоду. Незабаром Катерина зуміла позбутися майже всіх свідків свого злочину.

Проте залишився сам виконавець — Григорій Орлов. Це була найнебезпечніша людина. Ставши коханцем Катерини, цей брутальний солдат, вихований в казармах, гуляка і п'яниця, трактував свою короновану коханку як вуличницю. Не церемонячись, впивався при цариці, а тоді обіцяв, що так само легко скине її з престолу, як і посадив. Співзлочинець зовсім не таїв своїх зносин з царицею, а навпаки — підкреслював те, щоб заставити Катерину вийти за нього заміж. Вона ж до цього не спішилася. Вигідніше було клопотатися підбиранням романтично настроєних кандидатів, ніж ризикувати короною. Правда, знайомство з Орловим принесло ще одного сина, але від цього жодної трагедії не сталося. Протягом кількох тижнів було тільки відомо, що цариця трохи нездужає і не приймає жодних відвідувачів. Синка названо графом Бобринським і виховувався він при дворі, а як підріс — виїхав за кордон. Там відізналася в ньому пияцька батьківська жилка, горілка потягнула до розпусти. Вернувшись під материне крило, хлопець так забуянив, що навіть Катерині цього було забагато — довелося його зовсім прогнати з Петербурзького двора.

Потяг до гарних чоловіків не перешкоджав Катерині займатися державними й політичними справами. Її дорадниками в політичних справах, а властиво й виконавцями, були на початку панування самі німці — найвидатніші з них це Бірон і Мініх. Перші роки панування Катерини були дуже непевні. Пануючий на царському дворі німецький дух був зненавиджений всіма росіянами, усі знали, що Катерина — німкеня, що вона вбила законного монарха — Петра III і захопила престол. Тому спочатку старалася вона здобути популярність між народом за всяку ціну — вдавала росіянку, говорила тільки російською мовою, відвідувала монастирі, а навіть ходила в народному одязі. Прикидалася дуже лагідною, хоч

насправді була мстивою, жадібною слави, панування і влади. Якщо на цьому шляху з'явилася небезпека — цариця вміла її ліквідувати послідовно, не цураючись скритовбивства, яке майстерно вміла хитро організувати.

В Шлісельбурзькій кріпості сидів уже понад 20 років колишній цар — Іван Антонович, син Анни Леопольдівни. Царем його вибрано у віці трьох місяців ще 1740 р.; в 1741 році посаджено в Шлісельбург. В тюрмі хлопець виріс, а хоч був під замком, то завжди можна було сподіватися, що знайдеться кількашибайголів, які допоможуть йому захопити престол. Катерина знала, що в російських обставинах не так це вже важко й зробити. Тому вирішила позбутися небезпеки. Отже до царя приставлено двох офіцерів з дорученням вбити його, якщо буде стверджена спроба звільнення. Іншу ж групу, на чолі з офіцером Міровичем, послано "звільнювати". Звільнення не вдалося, але в тій же суматосі царя прикінчено штиком. Очевидно, "ребеліантів" арештовано, давши їм зрозуміти, що це лише так, "наніби", що хоч їх і засудять, то в останній момент помилують. Цю віру розвіяв щойно катівський меч. Таким чином не стало і претендента до престолу і найважливіших свідків.

Можна згадати ще одну жертву — княжну Тараканівну. Це була дочка попередниці Катерини — Єлисавети Петрівни й українського козака, пізніше графа Олексі Розумовського. Змалку переховувалася вона в Петербурзі, в 1767 р. котрийсь з Радзивілів вивіз її до Риму і виховував на свої кошти. Ішлося правдоподібно про те, щоб згодом посадовити її на російський престол, припиняючи таким чином антипольську політику Катерини II. Звичайно, Катерина цього не знала, проте саме існування княжни здавалося їй небезпечним. І знову став у пригоді Орлов, який задушив Петра III. Він викрав княжну з Італії, привіз в Петербург, де вона згодом так і покінчила життя в Петропавловській кріпості.

Останньою небезпекою став бунт селян під проводом Пугачова, але й з бунтом Катерина впоралась. Полководці здобували славу на фронтах, ореол цієї слави опромінював царицю і будував прикметник "велика". Листування з французькими енциклопедистами спричинялося до народження міту, що ця Мінерва на троні протягом кільканадцяти років зуміла цивілізувати напівдику країну. В середовищі двораків-підлизників народилося ще одно історичне визначення Катерини II — "просвічена монархія".

Ця "просвічена монархія" створила прекрасний царський двір, перевершуючи в цьому відношенні попередніх цариць. Перевершила їх і в організуванні розпусти. В її свиті були спеціалісти вишукувати і змінювати коханців "її імператорського

величества". Категорія вибраних ділилася на дві групи, так би мовити, принагідних і "штатних". Отже принагідні тільки раз проходили крізь спальню цариці, натомість "штатні" жили на місці, займали кімнати на поверсі царського палацу і тільки, на бажання цариці, приходили в спальню тайними сходами. Популярністю користувалася слов'янська раса. Обранці рекрутувалися з-посеред росіян, поляків, українців, сербів. Лише німці не мали тут ласки — цариця вважала їх незамінними тільки в політиці. Катерина мала свою методику в виборі фаворитів. Якщо кандидат був підібраний спеціалістками, влаштовувалася нагода, щоб цариця могла його побачити. Коли, на перший погляд, він подобався, тоді котрась з товаришок цариці - придворних дам запрошувала його до себе на обід, а в той час "несподівано" з'являлася цариця. Приглядаючись, як добрий господар до коня на ярмарку, цариця одночасно вела розмову, стараючись встановити, чи кандидат відповідатиме її смакові та почуттю гідності. Якщо кандидат отримував додатну оцінку, то господиня повідомляла щасливого обранця, що він вподобався її Царському Величеству. Потім з'являвся в нього придворний лікар, перевіряв здоров'я, а ввечері новий фаворит проводив уже царицю до палацу і займав одну з кімнат над спальнею. Прийняття у штат залежало від вступного іспиту. Коли цей іспит пройшов добре, цариця іменувала його особистим ад'ютантом, який зобов'язаний був скрізь супроводжувати її Милість. Кімната закріплювалася за ним на постійне. На другу добу закватирований діставав подарунок — сто тисяч рублів, а щомісяця зарплату ад'ютанта 12 тисяч рублів. Гофмайстер мав обов'язок забезпечувати щоденно стіл ад'ютанта в 24 прибори і постачати все, що було потрібне для утримання дому на такому рівні. Обов'язки ад'ютанта-фаворита не завжди були приємні. Без дозволу цариці не вільно було йому нікуди вийти з палацу, не вільно було розмовляти з іншою жінкою, крім цариці, а коли його просили до когось на обід, то господиня дому не сміла бути на цьому обіді.

Якщо ад'ютант **переставав** належно справлятися зі своїми обов'язками, чи просто наобрид, то діставав відрядження за кордон. З того часу побачення з царицею йому заборонялося. Звичайно, сльози обтиралось солідним грошовим подарунком.

Атмосфера безнастанних змін фаворитів була дуже сприятливою для розвитку інтриг і невільничого підлабузництва. Кожна група придворних політиканів, окремі вельможі, члени уряду, старалися підсунути цариці свого фаворита, щоб за його впливом користатися ласками монархині. Звичайно каденція "штатного" фаворита була недовговічною. Історія записала їх чимало, однак довгий час держалися на своїх теплих місцях тільки

брати Орлови і Григорій Потьомкін. Орлових не так легко було позбутися, бо вони вміли ввічі ординарно пригадати цариці вбивство — не тільки Петра III, **самовільно** втручалися до правління державою. Врешті Катерині вдалося вислати їх постійно жити в Москву. Інша справа була з Потьомкіним. Він був не тільки гарний, веселий, жартівливий, але також відзначався інтелігенцією та негараздічним розумом, так що з державної точки зору умів далі заглянути в майбутнє Росії, ніж сама Катерина. Хоч з часом Потьомкін втратив місце коханця, проте при дворі залишався і відігравав видатну роль в політичному житті.

Коханці Катерини коштували державний скарб дуже багато. Ось перелік видатків лише на "штатний" персонал:

Брати Орлови отримали підданих, землі, палаців, дорогоцінностями і грошми на суму: 17.000.000 рублів. Вишеньський за три місяці "урядування" 300.000 руб. Васильчиков за 22 місяці — землі з підданими на 600 тис. грошми 100 тис., дорогоцінностями 60 тис., посудом 50 тис., палаци і меблі 100 тис., зарплата 200 тис. Разом: 1.110.000 руб. Потьомкін за 9 років отримав готівкою 9 млн., маєтки в Польщі і в Росії, палаци, шафи набиті золотом, дорогоцінностями, гроші в банках Лондону, Амстердаму, Венеції — разом на суму 50 млн. руб. Завадовський — підданих в Польщі 2.000, в Росії 6.000, в Україні 1.800 душ на суму 1 млн.руб., готівкою 150.000,

ДАРУНКИ ДО ХАТИ —

ДАРУНКИ НА ВИСИЛКУ РІДНИМ

набудете в українській імпортовій фірмі

FIRCHUK'S FABRICS

658 Queen St. W. **Toronto, Ontario** Tel: 364-5036

293 Ottawa St. N. **як також в Гамілтоні** Tel: 549-2005

ПОСИЛКИ В УКРАЇНУ

ювелірними виробами і посудом 130.000, разом на суму 1.280.000 руб.

Далі знаходимо чергові прізвища з подібними рубриками — Зорич на 1.420 тис., Корсаков на 930 тис., Ланской — 3,260 тис., Єрмолов — 550 тис., Мамонов — 800 тис., Платон Зубов — 2.700 тис., Валеріян Зубов — 800 тис. Крім того кошт утримання коханців — 250 тис. рублів у рік, помножений через 34 роки щасливого панування Катерини II, дає суму 8,5 млн. руб.

Загальні підсумки грубших видатків дають нам доволі круглу суму 88.730.000 рублів.

Стільки коштувала розпуста одної імператриці.

Кредитова Кооператива Північного Вінніпегу

у власному домі

**North Winnipeg
Credit Union Society Ltd.**

544 Selkirk Avenue Tel: 589-8808

WINNIPEG, MANITOBA

R2W 2M9

Кооператива радо приймає нових членів, їх ощадності та уділяє
позички на дуже догідних умовах для всіх членів

Членів має 1,800 — майна 6,000,000

ЗАПОВІТ

(Гумореска з України)

*Як умру то поховайте,
Не тягніть "резину" —
Не кидайте з ями в яму,
Як того грузина*.*

*А на грудях покладіте
Всі мої ордени,
Щоби Люцифер у пеклі
Знав як ставитись до мене.*

*І три книги написані
Моєю рукою**
Покладіте в домовину
Також і зі мною.*

*Нехай чорти на тім світі
Тішаться й читають,*

*Бо тут люди з них сміються
Й мене зневажають.*

*Поховайте та ставайте
На велику раду,
Подивіться всі на себе
З переду і ззаду.*

*Котрий із вас найспритніший
Стать підлим нахалом,
Того на трон кладіть зразу
І робіть маршалом.*

*І мене, в сім'ї безправних націй
Обкрадених "старшим братом",
Не забудьте пом'янути
Грубим "русским" матом.*

Москва, літо 1982

* Це натяк на те, що тлінні останки Сталіна перенесено з-під кремлівської стіни на інше кладовище.

** В Советському Союзі кружляють розмови, що Брежнєв, щоб потрапити в пантеон російських письменників, замовив три літературні твори, які вийшли під його прізвищем.

З М І С Т

О. Ольжич. Незнаному воякові	31
Юрію АРТЮШЕНКО. У 60-річчя державного первопочину нашої доби	41
В. МАКСИМЕЦЬ. 1917 рік	41
Василь СТУС. Пам'яті Миколи Зерова	49
Андрію Качор. Наше фахове шкільництво — основа економічного відродження Західної України між двома світовими війнами	51
Михайло ГІОНОМАРЕНКО. Михайло Максимович — енциклопедист	71
Микола ВІНГ РАНОВСЬКИЙ. І є народ... ..	81
о. Ісидор СОХОЦЬКИЙ. Мої різдвяні переживання 1920 р. в Україні	83
Горять скирти	83
Сильвестер КАПИНЕЦЬ. Сто сімдесят кілометрів пішки бразилійським пралісом	97
Д-р Олександра КОПАЧ. Б. Антоненко-Давидович; портретний нарис	111
Котляревський і Щепкин	123
Степан ШУГАН. Поздорови всіх моїх друзів	129
Петро ОСОБА. У Советському полоні	144
Юрко СТЕГІОВИЙ. Правда про смерть М. П. Кирпоноса	156
Д-р Юліян ХИМЕНЕЦЬ. Кость Мельник — пропагатор самобутности Закарпаття	162
Ар-кий. Передбачування ясновидців 20-го століття у світлі парапсихологічних дослідів	166
Хто така була Мата Гарі?	175
Ірина ЛІВІНСЬКА. Суд	184
Світлана КУЗЬМЕНКО. З окрайчиком сонця	192
Роман ЮРА. Під валами Переяславськими	196
Микола СИВІЦЬКИЙ. В сутінках будуарів Катерини II	200
Заповіт	207

УКРАЇНСЬКА НАЦІОНАЛЬНА КРЕДИТОВА СПІЛКА

В МОНТРЕАЛІ

**ЦЕНТРАЛЯ — для догіднішої обслуги членів,
перенесена до:**

**3246 Beaubien East, H1Y 1H7, corner 11th Ave. Rosemont
Тел.: 722-7845**

ЦЕНТРАЛЯ УРЯДУЄ:

понеділок до четверга включно
від 12 полудня до 7:30 вечора,
в п'ятницю до 8 вечора, в суботу від 9 рано до 12 полудня.

**ВІДДІЛ при філії УНО: 5213 Hutchison, H2V 4B4. Tel: 271-3372
урядус від 12 пол. до 7:30 вечора, в п'ятницю до 8 вечора.
В середу і суботу урядування нема.**

ВІДДІЛ ПРИ Т-ВІ "ПРОСВІТА: 252 Gordon Ave, Verdun. Tel: 768-2284

УНКС МОНТРЕАЛ —

**найкорисніше місце для ваших ощадностей, термінових вкладів.
життєво забезпечених вкладів, RSP пенсійних вкладів.
догідних позичок, вільних від оплат чеків.
полагоджування фінансових справ.**

Rochester

FURNITURE AND APPLIANCES

ЦЕ НЕ ТІЛЬКИ, ЩО НАЙБІЛЬША АЛЕ Й НАЙКРАЩА
УКРАЇНСЬКА КРАМНИЦЯ МЕБЛІВ І ДОМАШНЬОГО
УСТАТКУВАННЯ...У...

ЦІЛОМУ СВІТІ

ВЛАСНИК — МИРОН ГЕРУС із ДОНЬКАМИ

ЗАПРОШУЮТЬ

ЗАЙТИ Й ОГЛЯНУТИ, ЩОБ
ПЕРЕКОНАТИСЯ, ЩО МЕБЛІ —ВИСОКОЇ ЯКОСТІ,
НАЙКРАЩОГО ВИКОНАННЯ Й ПО УМІРКОВАНИХ ЦІНАХ,
МОЖНА ЗНАЙТИ — ТІЛЬКИ В

ROCHESTER FURNITURE

ПРИ ТОМУ ПРИГАДУЄМО, ЩО КУПУЮЧИ МЕБЛІ В
РОЧЕСТЕР ФІРНІЧЕР ВИ МАЄТЕ ПОВНУ ГАРАНТІЮ Й
ПОТРІБНУ ОБСЛУГУ, ТА АБСОЛЮТНО ВІЛЬНУ ВІД ОПЛАТИ
ДОСТАВУ ДО ВАШОГО ДОМУ

ЩЕ РАЗ ПРОСИМО — ЗАЙДІТЬ А ПЕРЕКОНАЄТЕСЬ.

Rochester Furniture Co. Ltd.
1995 Dundas St. E.
MISSISSAUGA Ont. L4X 1M1

Tel: 624-4411